ידיעות אחרונות

המוסף לשבת

ממשלה על כף המאזניים

ארבע פרשיות מעיקות על שמעון פרס: פרשת פולארד, פרשת השב"כ, פרשת דו"ח בייסקי והתמוטטות החקלאות ★ ארבעתן הן אומנם ירושה מתקופת שלטון הליכוד, אבל הטיפול בהן, ובעיקר בפרשת השב"כ, עלול לפגוע בתדמיתו של ראש־הממשלה ובגיבוי שהוא מקבל מהמפלגה ★ פרס נשבע אמונים לרוטציה; השאלה היא: האם תחזיק הממשלה מעמד עד אז?

● שמעון פרס: במקום לבנות – נאלץ לתקן ולשקם.

מאת ישעיהו בן־פורת

ראש־הממשלה, נאנחים עוזריו, כורע תחת נטל ארבע פרשיות, שעומדות אצלו על הפרק בעדיפות עליונה, אינן מרפות ממנו וגוזלות את רוב זמנו:

● פרשת פולארד, שמוסיפה להטיל צל כבד על יחסינו עם ארה"ב;

● פרשת השב"כ, פגיעתה בחוסן השירות והשלכותיה על המערכת הפוליטית הפנימית;

● יישום דו"ח בייסקי על המלצותיו ...רוכלמטיות, קרי: רקנאטי;

● התמוטטות החקלאות.

מה המשותף לנושאים הנ"ל – שואלים בירושלים שאלה רטורית. התשובה, כצפוי, מוכנת בשומנהו: את כולם ירש שמעון פרס מקודמיו בשלטון. אגב, במונח "ירושה" בהקשר השלילי הנזכר, השתמש ראש־הממשלה לראשונה השבוע, בהופעתו לפני ועדת החוץ והביטחון. פולארד: גוייס בימי ממשלת הליכוד; השב"כ הסתבך כשיצחק שמיר כיהן בראשות הממשלה; ועדת בייסקי בוחנה את מפולת המניות מימי יורם ארידור; וגם שורשי המשבר בחקלאות נעוצים חזק ב"כלכלה הנכונה" ...רסה הליכוד.

לנקות את האורוות

ראש־הממשלה רואה, איפוא, את עצמו כמי שעל כורחו נאלץ שוב ושוב לנקות את האורוות שאחרים ליכלכו. במקום לבנות, הוא מתקן ומשקם. כך בלבנון, כך בכלכלה, וכך עד היום בקשר לבעיות הנ"ל. ראשי הליכוד חייבים תודה כפולה לפרס, מרגישים מקורביו. לא זה בלבד שהוא משקם את ההריסות שהם הותירו אחריהם, אלא הוא גם נמנע מלהצביע השכם והערב על מי שהאחריות והאשמה רובצות על כתפיהם, כולל יצחק שמיר ומעורבותו האישית בפרשת השב"כ. בענין זה יש במפלגתו של פרס מי שמרחיקים לכת הרבה יותר. אללו בדעה שלאור עובדות הידועות לא רק לו, מגיע הזמן שפרס יחדל מלהעמיד פני אציל־נפש, ישים ויכריז כי האחריות למדינה מונעת ממנו להעביר את המפתחות לידי אדם, שסף המוסריות שלו נמוך מדי בשביל מי שבעוד שלושה חודשים אמור לקבל לידיו את רסן השלטון: תחילה הפקיד את יצחק מרדכי, אחר־כך את אברהם שלום. ולא אחר מאשר השר משה שחל, שמוביל את המערכה בעד ועדת חקירה, יעץ השבוע לשמיר בפומבי, בעיקבות ראיון מביך שהוא העניק לאחד העיתונים, "לשכור לעצמו עורך־דין מעולה".

אבל האנחות הבוקעות מן הלישכה בירושלים והטענה, ככל שהיא נכונה, שפרס כורע תחת עומס ה"ירושה", אינן משנות את ההנחה הרווחת בקרב שרי העבודה, שראש־הממשלה מאכזב בקצב מואץ את גיבויי המפלגה. זה לא התחיל עם הטיפול בפרשות האחרונות. ראשית המיפנה, שהיתה טמונה בו סכנה של איבוד גובה לעומת הילת ההישגים שליוותה את פרס אחרי היציאה מלבנון ובלימת האינפלציה ולאור שיפור תדמיתנו בעולם, באה עם פרשת שרון. הרף לחצי חבריו, פרס התרצה, הסתפק בהתנצלות רפויה ומנע משבר. אם התנחם אז פרס ששרון יספק לו הזדמנות אחרת, שוב טעה. כשאריק מחליט לשתוק, הוא שותק. כהונתו בממשלה חשובה לו יותר מאשר התחשבנות מילולית עם שר זה או אחר.

קיתונות של ביקורת

אחר־כך באה יריה אומללה באוויר: הצמיחה הכלכלית, שהיתה ריקה מתוכן. לרוע המזל, ואולי מפני שלא חשב עד הסוף, פרס כרך בה את שיקום הקונצרנים של חברת־העובדים. הצמיחה והתפוצצה כבועת־אוויר ופרס ספג קיתונות של ביקורת ולעג, שנזקם לתדמיתו לא תוקן עד היום.

אחר־כך באה פרשת מודעי, שבמו שרון לפניו הפר את נורמות ההתנהגות שדרושות מחבר ממשלה. ושוב: פרס לא העז ללכת עד הסוף. נוסף על דריסת הנורמות, הוא קיבל את מודעי במישפטים ואת נסים באוצר: חילופים שמבחינה ממלכתית אינם משרתים את הענין.

ואז באה פרשת השב"כ, שהטיפול הכושל בה במישור של ראש־הממשלה גרם למה שמסתמן כעת כעירעור על מעמדו בהנהגת מפלגתו, כפגיעה קשה במרותו כלפי חבריו לממשלה, וכניצן ראשון למה שבתנאים מסויימים עלול להתפתח למרד ה"שורה" נגד פרס.

במבט לאחור, תמוה ולא מובן לחלוטין מדוע, באוקטובר אשתקד, מייד אחרי שהמשנה לראש השב"כ בא לרווח לו על פיברוק עדויות והוראות לשקר, ראש־הממשלה, בתוקף אחריותו על השב"כ, לא הורה על בדיקה לבירור העובדות. אילו פרס, באוקטובר 85, היה מגלה מנהיגות ונחרצות, הסדר בשב"כ היה מוחזר על כנו והפרשה היתה גוועת באיבה, בלי פגיעה בביטחון. אבל פרס, מחשש שמא תיפגע תדמיתו כמאחד הלאומי, שרכש בעמל כה רב, העדיף שלא לחטט במחדלי קודמיו, סירב, כדבריו, להיות "היסטוריון", ונזהר לעורר את הרושם שהוא מבקש להפר את הרוטציה.

קטר הפרשה דוהר

מאז ועד היום הפרשה רק תפחה כבדור־שלג והידרדרה, כשראש־הממשלה מלווה אותה בגימגומים בעד ונגד חקירה, ובדיבורים על "קליקה" ו"קנוניה", שלאור הדברים שנודעו בינתיים, הוא חייב עכשיו לטשטשם ולחזור מהם. שיאה של ההידרדרות – הדחת היועץ המישפטי זמיר, שהיתה טעות פטאלית, וסידור ההתפטרות־חנינה, שראש־הממשלה היה הראשון שנתן לה יד. התוצאה, כאשר הפרשה בכל־זאת עברה אל בית־המישפט, ושופטים, להבדיל מפוליטיקאים, עומדים לקבוע את כללי המישחק: מתוך השרים, שאמור היה להיפסק עם החנינות, ניכנס לסיחרור גמור, קטר הפרשה דוהר הלאה בתוספת קרונות חדשים, ולכל הדעות חקירה – משטרתית או מישפטית – תהיה. לגו הגורל הוא, שבכלות הכל, תדמית ראש־הממשלה, שמרוב חרדה לה הוא נמנע מלטפל לגופו של ענין, ספגה מכה קשה. עכשיו – ראה מאמר התשובה שלו השבוע לרן מידון ("ידיעות אחרונות" מיום 9.7.86) – נאלץ פרס לרכז את כוחותיו במיגננה, במאמץ לתרץ את מעשיו.

רק עלימות שלא לערבב שמחה בשמחה, לא נבחן כאן מה גרמה לתדמיתו, לפחות בעיני קבוצת התייחסות של אנשי־רוח ותיקשורת, העובדה שעד היום הוא טרם אימץ את מסקנות בייסקי. לא סבה פה בקשר לגורלו האישי של רפאל רקנאטי, ולא נקף אצבע כדי למנוע את החוק האווילי שבא לאסור פירסום שמות חשודים, שכמוהו כהגבלה גסה של חופש העיתונות.

"אבל שמעון זו בעיה של מנהיגות. בנסיבות דומות ודה־גול, בן־גוריון או בגין היו נוהגים אחרת", יאמר בעצב המורד הנצחי עזר ויצמן, שעוד מקווה שפרס יתאושש. שר אחר, בעילוסיפט, אומר: "הבורה של שמעון שהוא נשבע אמונים לאופציית הרוטציה, למען תדמיתו כאיש אמין שאינו מפר התחייבות, כשבמיקרה הטוב הוא מוכן להשאיר את אופציית הפירוק לצד השני. הדאגה לתדמית מעל לכל הכשילה אותו".

מיקרה ווטרג'יט

לאור הערכות לא־אופטימיות אלו, שרווחות בקרב חבריו הקרובים ביותר, לא ייתכן ששמעון פרס בעצמו אינו ער למאזן השלילי המצטבר, להידרדרות במעמדו ולאובדן גיבויי המפלגה. מקורביו, יאמר לשבחם, אומנם חוזרים ומביעים את אמונם: "שמעון יתגבר. אם צפוי כאן מיקרה ווטרגייט, הוא אורב לשמיר, לא לפרס". ואף־על־פי־כן, על יסוד התבטאויותיו בימים האחרונים, מתקבל הרושם שפרס תופס סוף־סוף עד כמה טעה במהלכיו הטאקטיים. כמי שרק לפני שבועות אחדים נזף קשה במי שהזהיר אותו מפני היווצרות פרשה בנוסח פרשת לבון, הוא נשמע עכשיו כמי שמאמץ את ההגות שחייבת להיות חקירה. וכמו אז, נשאלת גם עתה השאלה: מי נתן את ההוראה?

בחוות־דעת שנמסרה לו השבוע, מומלץ לפני ראש־הממשלה להקים ועדת־חקירה מישפטית עוד לפני פסק־הדין בבג"ץ. אך מה יקרה אם בגלל התנגדות שרי הליכוד לא יקום רוב בממשלה בעד חקירה? במיקרה זה, נאמר שם, ראש־הממשלה יצטרך להגיש את התפטרותו, שתגרור את התפטרות הממשלה כולה. ואם הממשלה בכל־זאת תמתין לפסיקת בג"ץ, ואם בג"ץ לא יורה על חקירה, מה יעשה פרס. אם השר רובינשטיין ואולי שרים נוספים יתפטרו וגם יכול להיות שהשיבוש בתיפקוד הממשלה יתחיל כבר ביום א' הקרוב, כאשר השרים שחל ורובינשטיין יערערו על נוסח התצהיר של שר־המישפטים, וידרשו לציין בו במפורש כי יש שרים שרוצים בחקירה.

בין כה וכה, ערב הבג"ץ, גורל הממשלה נראה כמונח על כפי המאזניים. שמעון פרס אומנם נשבע אמונים לרוטציה. השאלה היא האם הממשלה תחזיק מעמד עד אז.

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות - מעמוד 20

כל מחשבי קומודור עד 12 תשלומים!

בחר את הקומודור שמתאים לך:

קומודור 128-D
דגם המנהלים הנישא
עם כונן פנימי

מבצע קיץ בתדיראן מחשבים לתקופה מוגבלת

קומודור PC
תואם ה-PC של ...

קומודור 64
המחשב הנמכר ביותר בעולם.
המחשב הנפוץ ביותר במערכת החינוך בישראל.

קומודור 128
שלושה מחשבים במחשב אחד:
C-128, C-64, מערכת הפעלה CP/M

אמיגה
המחשב המוביל של דור המחשבים ה...
המחשב שחייבים לראות בפעולה!!!
★ ביצוע אין-סוף משימות בעת ובעונה ...
★ יכולת אנימציה, גרפיקה וצליל ...
★ תאימות מלאה ל-PC

תדיראן מחשבים

להשיג באולמות התצוגה: תל-אביב, רח' ה' באייר 44, טל': 03-217256/7/8
● חיפה, רח' היוצק 6 מפרץ חיפה, טל': 04-728763/5 ● באר-שבע, רח' הבדיל 30, עמק שרה, טל': 057-36561
ברשתות השיווק הגדולות ובחנויות המחשבים המובחרות.

ראש השב"כ: היינו מוכרחים להמציא אליבי

מאת שלמה נקדימון

שאלת השבוע היתה: למה התכוון אברהם שלום, כאשר כתב לנשיא כי פעל „ברשות וב[illegible]" ★ ראש השב"כ לא הסביר את גירסתו, אפילו בתצהירו לבג"ץ ★ לעומת זאת, [illegible] גירסאות של שרים ששוחחו עימו ★ ראש השב"כ (ע"פ שרי המערך): שמיר [illegible] המחבלים ונתן גיבוי לא־רשמי לפיברוק הראיות ★ ראש השב"כ (ע"פ מודעי): [illegible] האוטובוס לא היה על־פי [illegible]

פעלתי „ברשות ובסמכות" – כתב ראש השב"כ אברהם שלום בבקשת החנינה שהיפנה לנשיא המדינה, חיים הרצוג, ושתי מלים אלו עוררו פולמוס חדש: למה בדיוק הוא התכוון?

רבים „התנדבו" להשיב לשאלה זו, אך התשובות שבפיהם שונות לחלוטין זו מזו – החל בכך שנותן „הרשות והסמכות" היה ראש־הממשלה בימי הפרשה, יצחק שמיר, וכלה בהסבר ש„הרשות והסמכות" נישאבו מתוקף ניסיון, שיטות והרגלי עבודה המשתרעים על פני שנים רבות.

לכן, שררה ציפייה מתוחה לקראת התשובה של ראש שב"כ לבג"ץ, שהוגשה השבוע, בהנחה שבתצהירו יפתור אברהם שלום את מלוא התעלומה. אולם ראש השב"כ איכזב את כל המצפים: תשובתו לא רק שאינה מגוללת במלואה את גירסתו, אלא שהמלים „ברשות ובסמכות" אפילו אינן מופיעות בה.

רשמית, אברהם שלום עצמו אינו אומר מאומה, משום שכך הורה לו ראש־הממשלה, שמעון פרס, שהוא הממונה הישיר עליו. לכן, דברים המיוחסים לראש השב"כ אינם זוכים לתגובתו הישירה. אולם בשלבים מוקדמים של הפרשה שוחח אברהם שלום, ברשות שמעון פרס, עם שרים מהמערך, באופן קולקטיבי ובנפרד. שמעו את גירסתו שר הביטחון יצחק רבין, שר המשטרה חיים בר־לב, שר האנרגיה משה שחל, שר התיקשורת אמנון רובינשטיין, השר עזר ויצמן ואחרים.

מתוך התבטאויותיהם של שרים אלה, בפורומים שונים, מצטיירת הגירסה הבאה של עמדת ראש השב"כ:

● הריגת שני המחבלים: במקרה הנדון, כאשר הביאו את שני המחבלים שנתפסו באוטובוס לידי השב"כ, הם כבר היו מוכים וחבולים, לפי הגדרה שהושמעה באוזני השרים – „כמו שק תפוחי אדמה". מן השטח צילצל אברהם שלום לשמיר ואמר לו: נהרגו ארבעה מחבלים. למחרת בבוקר, הוא מסר לשמיר דיווח על האירוע.

● בידוד הראיות בוועדות זורע ובלטמן: שב"כ מעולם לא הודה בחיסול מחבלים. כאשר החלו דיוני הוועדות, אמר שלום לשמיר: לתביעה הכללית אסור לדעת על חיסול המחבלים. לכן, אין מנוס מאשר ליצור אליבי. לכך נתן לו שמיר גיבוי פרטיקולרי (לא רישמי).

חלק מהשרים אשר שמעו את הדברים, לא הסתירו מאוחר יותר את תמיהתם מדוע, על סף הקמת ועדת זורע (בעקבות הריגת שני המחבלים), לא סיפר ראש השב"כ לאלוף (מיל.) מאיר זורע, שהוא איש ביטחון ותיק ואמין, את הסיפור המלא והאמיתי על ההרג? ואם לא לזורע, מדוע לא סיפר ראש השב"כ את העובדות בעוד מועד לשר הביטחון, משה ארנס, אשר הורה על הקמת הוועדה? סביר להניח, כי ארנס, אילו קיבל דיווח מלא מראש השב"כ, היה נמנע מלהקים את הוועדה.

ואכן, שאלה זו עלתה בלילה הארוך, שבו דן צוות השרים המיוחד – פרס, שמיר, רבין, יצחק מודעי וחיים בר־לב – בבקשת החנינה לנשיא.

שמיר היה זה שתמה: למה, באמת, אברהם שלום לא סיפר לארנס?

רבין: למה אתה לא סיפרת?

שמיר: לא ידעתי.

לעומת שרי המערך, המביאים את דברי ראש השב"כ כמעט בלשון זהה, יש גירסה מתונה יותר, המיוחסת אף היא לראש השב"כ. היא הושמעה בדיונים פנימיים על־ידי שר המשפטים, יצחק מודעי.

לפי מודעי: נוסח דברי ראש השב"כ תאם את הדברים שציין בתצהירו לבג"צ. אברהם שלום לא דיבר על הרשאה וסמכות ספציפית לעשות את מה שעשה בפרשת אירועי האוטובוס והסתעפויותיהם.

בסביבתו הקרובה של שמיר אומרים: הדיווח שמסר אברהם שלום לשמיר הוא אותה גירסה שמסר לוועדת זורע, ואשר היועץ המשפטי לשעבר, פרופ' יצחק זמיר, ביקש מהמשטרה לחקרה. לכן אמר שמיר, כי הוא ידע כל מה שראש־ממשלה צריך לדעת. פשוט, לא היתה לו כל סיבה לפקפק בכך.

עובדה, ממשיכים מקורבי שמיר, שגם ראש־הממשלה, שמעון פרס, קיבל גירסה זו – ודחה את טענותיו של המישנה לראש השב"כ, ראובן חזק.

יצחק שמיר עצמו אמר השבוע, כי מה שעובר על אברהם שלום זו „טרגדיה". בקבלת הפנים שערך בסוף השבוע שעבר השגריר האמריקני, תומאס פיקרינג, לרגל חג העצמאות של ארצו, ניגש שלום לשמיר וחיבק אותו. אחר־כך התלחשו השניים כמה דקות.

כך או אחרת, אחד משרי המערך טען השבוע: אברהם שלום אומר שהוא מוכן להיחקר על גירסתו לגבי הדיווחים לשמיר במכונת אמת.

ועל כך אומר סגנו ומקורבו של שמיר, ח"כ רוני מילוא: הניסיון ליצור חיץ בין שמיר לשלום נכשל, משום שלא לקחו בחשבון את מערכת היחסים המיוחדת שבין השניים, אשר נוצרה במהלך שירות משותף, במשך שנים רבות, בזרועות הביטחון.

□□□

חידת זמיר

שאלה נוספת שאין לה עדיין פתרון היא, מה באמת אירע עם היועץ המשפטי לשעבר, פרופ' יצחק זמיר – האם פרס [illegible] עובדה מוגמרת, כאשר הממשלה [illegible]

כמו לגבי גירסאות ראש השב"כ, [illegible] מדברים בשמו של זמיר, [illegible] באמת אירע (היועץ המשפטי [illegible] בחו"ל).

השבוע, גם במליאת [illegible] מצומצמים, טען ח"כ יוסי שריד [illegible] אומנם הגיש את התפטרותו, [illegible] מוכן להמשיך בתפקידו [illegible] את פתרונה המשפטי [illegible] בפה מלא, ניתן היה להבין [illegible] במישרין מפי זמיר.

אולם ראש־הממשלה [illegible] שריד. וכך תאר שמעון פרס [illegible] בעניין זה, שהתנהלה ערב יום [illegible] כאשר זמיר בא לפרס והניח לו [illegible] תלונה למשטרה נגד ראש השב"כ

פרס: תמשיך עוד [illegible]

זמיר: אשאר עד [illegible] המשטרה.

פרס: מה שאתה עושה [illegible] בשבילי. אתה מותח הליך – [illegible]

מסתבר שגם שר המשפטים [illegible] על כך עם זמיר.

מודעי: תישאר בתפקיד [illegible] הזה.

זמיר: לאחר שאגיש את [illegible] פורש.

אך לא רק בעניין זה [illegible] לגבי דרך טיפולו [illegible]

ב־17 בפברואר בא זמיר [illegible] חשדות כלפי ראש השב"כ. [illegible] למנות בודק מטעמו, [illegible] לתפקיד את ראש השב"כ [illegible]

פרס: זמיר נתן לי תשובה [illegible] הבודק.

זמיר: לא נתתי תשובה [illegible]

ייתכן, שאלמלא [illegible] מסתיימת אחרת.

מצד שני, נמתחת גם ביקורת [illegible] על דרך טיפולו של פרס בפרשה.

בשלב ראשון היה זמיר [illegible] בהתפטרות ראש השב"כ [illegible] המעורבים בפרשה. פרס, [illegible] בתקיפות להתפטרות כזו, כי [illegible] בעקבות הטענות ששמע [illegible] השב"כ, ראובן חזק, ביקש זמיר [illegible] השב"כ, אך פרס דחה את [illegible]

זמיר: אם ראש השב"כ [illegible] ואתם גם מסרבים לי [illegible] אלא בפנייה למשטרה.

פרס לא החליט כך [illegible] התייעצות, עם השרים שמיר, [illegible] ראו, משה נסים. הנימוק [illegible] בחשש מפני פתיחת הסיפור [illegible] השב"כ בפני רשויות שאינן [illegible]

בבחינת מהלכים לאחור [illegible] זמיר, כי דווקא הוא, שהיה [illegible] בלי הליכים משפטיים או [illegible] להתעקש על פתרון הפרשה [illegible] השב"כ, ולהעמיד את פרס [illegible] משפטנים, על התומרה [illegible]

ישנה עדות מוסמכת [illegible] האחרון לכהונתו אמר זמיר, [illegible] האפשרות שהתפטרות ראש [illegible] לפרשה.

כמה שרים, בתוכם חברי [illegible] בסוגיה חריפה למדיו [illegible] מעטות בטיפול של הדרג [illegible] התבטאו: יכול לחיות שטעינו [illegible]

יתכן שנסכו תקווה בלבד [illegible] שבצורה זו או אחרת [illegible] להזדקק לחקירה חיצונית [illegible] המציקה להם. מתייחסת [illegible] הדרג המדיני לזמיר. [illegible] כל־כך נוקשה בעמדתו, [illegible] אכן מוצו כל האפשרויות [illegible] אי־אפשר היה להתחיל [illegible] בעלי עמדות נוקשות ניתן [illegible]

■ מודעי: כמו בתצהיר ■ זמיר: עמדה נוקשה ■ רבין: אולי טעינו

מיסמך שחל: כל הטעויות

ביום החמישי לפני שבוע, בישיבה הסוערת של לישכת מפלגת העבודה שדנה בפרשת השב"כ, העביר השר משה שחל מיסמך לראש־הממשלה, שמעון פרס. סקרנים שישבו לצידו של פרס הספיקו לראות את הכותרת: „ניתוח המצב המשפטי לאחר החלטת הבג"צ בעניין פרשת השב"כ".

פרס עיין עיון חפוז במיסמך, קיפל אותו, ומאוחר יותר בטרם יצא לקבלת הפנים שערך השגריר האמריקני לכבוד יום העצמאות של ארצו, עוד הספיק לקרוא בארבעת עמודיו.

המיסמך – אם לנקוט לשון המעטה – לא שימח את פרס. הוא שפך צוננים על מהלכיהם של ראש־הממשלה, שריו ויועציו בפרשת השב"כ. מעבר להיותו חוות־דעת משפטית, יש במיסמך גם מסקנות פוליטיות חד־משמעיות.

„ישנן", כתב שחל, „הגורות של חוק שאי־אפשר לפרוץ אותן, אפילו אם כל הגורמים הפוליטיים מגיעים לידי הסכמה ותיאום לגביהן... ואפילו אם היועץ המשפטי לממשלה נותן ידו למהלך כזה... ואפילו מהלך החנינה לא פתר את הפרשה... יש סיכוי, כי בסופו של דבר יינתן צו החלטי לקיום החקירה לגבי האנשים החשודים בעבירות, אשר לא נחקרו".

מי ומי עוד עלולים להיחקר? המיסמך קובע, כי מוסרי עדות השקר בפני בית־הדין המשמעתי של השב"כ ורשויות החקירה, וכן מבצעי ההוראה להמית את שני המחבלים – כל אלה, צפויים לעמוד בפני בית־משפט.

עוד טוען שחל, כי מקבלי ההחלטה לגבי תהליך החנינה לא פעלו בחריצות ובזהירות הראויה. כך, למשל, הנשיא לא ראה את כל חומר התלונה של זמיר לבג"ץ. היועץ המשפטי החדש, יוסף חריש, לא היה ער לכל הנוהלים. גם תהליך העברת שיקול־הדעת המוקנה לשר המשפטים לחלטת הקבינט – היה פגום. אם כי, שחל מודע לכך שפגמים אלה נבעו מתוך „שיקולי ביטחון", ולכן יש להגדיר את תהליך החנינה כהענקת חסינות, ולא כמתן חנינה.

מחבר המיסמך מעריך: יש סיכוי שבג"צ יתן צו לעריכת חקירה. לכן, הוא ממליץ, מוטב כי הממשלה תנקוט צעד מונע: פתיחת חקירה משטרתית או הקמת ועדת חקירה ממלכתית לפני מתן הצו (הצפוי בשבוע הבא).

במסיבת העצמאות של ארה"ב ניגש פרס לשחל ולרובינשטיין, המשתף פעולה עם שחל, והסתודד עמהם. למחרת הוא נפגש עם השניים לשיחה ממושכת. נראה כי המיסמך של שחל, שנקרא על־ידי כמה מיועציו של ראש־הממשלה, היה אחד הגורמים למיפנה שחל בעמדתו של ראש־הממשלה – אשר עבר משלילה מוחלטת של כל חקירה שהיא, לתמיכה גלויה בחקירה, כפי שבאה לידי ביטוי גם בנאומו בכנסת, שלשום.

הרוטציה: אורזי המיזוודות

לקראת ה־14 באוקטובר מכינים בלישכת ראש־הממשלה מיסמכים מסכמים ★ עושים ספקולציות מי ימשיך עם פרס ומי יילך ★ עזר ויצמן „מתנדנד" בין המשך בממשלה להתפטרות ★ בלישכת שמיר מתחילים „לנקות את השולחנות" ומתכוננים במרץ למעבר ללישכת ראש־הממשלה

מאת אורלי אזולאי־כץ

● שמיר ואבי פזנר: מחפשים יועץ תיקשורת „אגרסיבי"

[..]חבה שלפני בנין ראש־הממשלה [..]ב אריה שומר עם קבוצת עובדי [..] ונותן הנחיות. כאן להוסיף פרחים, [..]עצים, לתת קצת חיים לחזית הבית. [..]ד, הסמנכ"ל הפעלתן, מתנהג כאילו [..]ציה עוד לא בשער. רק לפני ימים [..]ים הוא פיקח על עבודות שיפוץ [..]ירות הממשלה: שטיחים, וילונות, [..], הוא מזכיר שכבר 15 שנים לא [..]לו בבנין הזה. „אנחנו עובדים כאן [..]ין כמו בחודשים הראשונים", מסביר [..]ר, „אבל בלב פנימה אני מרגיש [..]קה, כמו בימים ההם שהייתי בין [..]קרים שפינו את שארם א־שייך".

[..]לישכת ראש־הממשלה מנסים שלא [..]ב יותר מדי על ה־14 באוקטובר, [..]בו יעביר שמעון פרס את השרביט [..]ק שמיר. אבל הזמן שרץ קדימה [..] אל המיסדרונות את כל הניחושים [..]קולציות: מי מבין אנשי הלישכה [..]ר עם פרס למישרד החוץ, ומי יארוז [..] המיזוודה ויילך הביתה.

[..] בימים אלה הופץ בין כל בעלי [..]תפקידים חוזר מיוחד, שבו הם [..]בקשים להכין סקירה מסכמת על [..]עילות מישרד ראש־הממשלה, היעדים [..]עיקריים, ודו"ח פעילות. כותבי [..]סקירות מתבקשים להכין אותן עד 10 [..]ספטמבר ולהניח אותן במגירה. אם אכן [..] תממש הרוטציה, הם ימסרו את כל [..]יקים למחליפיהם, אנשי שמיר.

[..]לישכת ראש־הממשלה מדברים על [..]עברת שלטון מסודרת. בעוד ימים [..]ים תוקם ועדה משותפת לאנשי [..]ישרד ראש־הממשלה ואנשי [..]ישרד־החוץ. ועדה זו תהיה אחראית [..]ביצוע תקין של המעבר.

התוכנית שנגנזה

שלושה חודשים לפני התאריך הקובע, מתהלך ראש־הממשלה [..]מצב־רוח מהורהר. בשיחות פרטיות הוא [..]רבה להרגיש, כי את מרבית תקופת [..]כהונתו הקדיש לטיפול בירושות [..]נוראות שהותיר לו הליכוד: לבנון, [..]מניות הבנקים, כלכלה, פרשת השב"כ [..]פרשת פולארד. לפני שבועות אחדים [..]תייצבו בפני שמעון פרס כל יועציו [..]הציגו לו תוכנית מפורטת לקמפיין [..]וליטי נגד הליכוד. על־פי התוכנית, [..] היה ראש־הממשלה לתקוף את כל [..]רי הליכוד ולהציג בפני הציבור את [..]ירושה שקיבל מקודמו בתפקיד. [..] ראש־הממשלה הפך בנושא, שקל [..]החליט לדחות את עצת יועציו. „במשך [..]כי ממלכתי", אמר. גניזת התוכנית [..]היתה אות מוחשי לאנשי מישרד ראש־הממשלה כי ה„בוס" לא יתן יד [..]לכל מהלך שיתפרש כניסיון להפר את [..]הסכם הרוטציה.

[..]בימים האחרונים כבר שמעו את פרס [..]מתכנן את פעולותיו לאחר הרוטציה, [..]כממלא־מקום ראש־הממשלה ושר החוץ. [..]שמעון פרס מתכוון לעסוק בפרוייקטים [..]כלכליים, ולהיות שותף פעיל בתהליך [..]קבלת החלטות. „הזמנתי את שמיר [..]להשתתף בכל הדיונים הכלכליים", [..]דגיש. אולם, למרות השלמתו של פרס [..]עם המעבר ללישכת שר החוץ, הרי [..]שבחדרי חדרים מכינים את כל הנדרש [..]למערכת בחירות. „אנחנו לא פוחדים [..]מבחירות", אמר לי מקור בכיר במישרד ראש־הממשלה. „אם נגיע לבחירות [..]מוקדמות, אנחנו ערוכים עד הפרט [..]האחרון". מקורבי ראש הממשלה כבר [..]מכינו תיקים על מחדלי הליכוד, ובהם [..]קטעי עיתונים ומיסמכים.

[..]ראש־הממשלה טרוד עד מעל לראשו [..]בפרשת השב"כ, ועד כה לא התפנה [..]לעסוק בעניינים פרסונליים לקראת [..]המעבר ללישכת שר החוץ. הבעיה [..]המרכזית תהיה ללא ספק עזר ויצמן [..]ואנשי „יחד". על רקע טיפולו של פרס [..]בפרשת השב"כ, חל נתק כמעט מוחלט [..]בינו לוויצמן. ויצמן לחץ על [..]ראש־הממשלה להחליט בפרשה, לכאן או [..]לכאן, ובישיבת הקבינט הצביע נגד [..]חנינה לראש השב"כ. על רקע מתיחות זו בין השניים אמר עזר למקורביו, כי הוא שוקל אפשרות שלא להשתתף בממשלה בראשות שמיר, והביע נכונות למלא את תפקידו הציבורי במיסגרת חברות בכנסת בלבד. אולם, בלישכתו נתקבלו שיחות טלפון רבות של אורחים המבקשים לעורר, ביניהם האלופים במיל. צבי זמיר, יצחק חופי והרון יריב. המסר שקיבל ויצמן הוא: חשוב שאדם כמוך ימשיך לפעול בממשלה.

תמיכה מאסיבית

ויצמן, אשר בשיחות פרטיות מרבה לומר בימים אלה, כי בעיקבות פרשת השב"כ הוא מרגיש, לראשונה בחייו, שהקרקע רועדת מתחת לרגלינו, זוכה גם לתמיכה מאסיבית של קבוצת 12 חברי כנסת במערך, המבקשים ממנו שלא לפרוש מהממשלה.

יש להניח שבסופו של דבר יוותר ויצמן למניות, ואז, על־פי סיכום בכתב עם שמעון פרס, הוא יעבור למישרד החוץ ויכהן כשר לענייני העולם השלישי וענייני העולם הערבי. כן יבצע ויצמן משימות מיוחדות. במיסמך שהגיש ויצמן לפרס, הוא תובע שאברשה טמיר, איש „יחד", יקבל את תפקיד מנכ"ל מישרד החוץ. בלישכת ראש־הממשלה מעריכים את תרומתו של טמיר בשנתיים האחרונות, וראש־הממשלה יתקשה לסרב לתביעה כזאת.

אלא שכאן יעמוד פרס בפני בעיה אחרת: מזכיר הממשלה, ד"ר יוסי ביילין, איש סודו ויועצו הנאמן כבר תשע שנים, אמר בהזדמנויות שונות כי יהיה מוכן לעבור למישרד החוץ רק לתפקיד מנכ"ל. הוא אינו רואה לעצמו תפקיד אחר, ואם זה לא יוצע לו, יחזור לאוניברסיטה. קשה להאמין כי פרס יוותר על ביילין, ובימים האחרונים הועלה רעיון למנות אותו לשגריר ישראל בוושינגטון. הצעה זו נבחנת בימים אלה בצורה רצינית.

מילבד נוסף סביב תפקיד המנכ"ל: פרס, מתוך רצון שלא לפגוע, הודיע באמצעות אדם שלישי לדוד קמחי, המנכ"ל הנוכחי של מישרד החוץ, כי אם ירצה, יוכל להמשיך בתפקידו.

אורי סביר, יועץ ראש־הממשלה לענייני תיקשורת, יעבור עם פרס למישרד החוץ. סביר, שהוא במקורו איש מישרד החוץ, החל לעבוד לצד פרס רק לפני שנתיים, אולם בתקופה קצרה זו הצליח להתקרב לראש־הממשלה ולרכוש את אמונו. סביר היה רוצה לכהן כראש לישכתו של פרס במישרד החוץ, כדי שיוכל לעסוק במשימות מיוחדות, אולם קשה להניח שפרס לא יקח עימו את ראש לישכתו, בועז אפלבאום, למישרד החוץ ויתן לו את תפקיד ראש הלישכה. במיקרה כזה יתמנה סביר לדובר מישרד החוץ ויועץ תיקשורת לשר החוץ. סביר עושה כל מאמץ כדי לקחת עימו למישרד החוץ את ברוך אסקרוב, דובר משרד ראש־הממשלה, אשר החל את עבודתו עם פרס בתקופת הבחירות, והצטיין במסירותו לתפקיד. במישרד ראש־הממשלה מקווים לפתור את בעיית התקנים כדי לאפשר לאסקרוב להמשיך בעבודתו לאחר המעבר למשרד החוץ.

מחסור בתקנים

אריה שומר, סמנכ"ל מישרד ראש־הממשלה, יעבור למישרד החוץ ויכהן כראש לישכתו של עזר ויצמן. שומר, סגן־אלוף במילואים הנחשב לאיש־ביצוע מעולה, הכניס שיפורים רבים בעבודות מישרד ראש־הממשלה. ד"ר נמרוד נוביק, יועצו המדיני של פרס, יעבור עימו למישרד החוץ וישמש שם באותו תפקיד. אמנון נויבך, יועצו הכלכלי, יתמנה, ככל הנראה לציר כלכלי בוושינגטון. עליזה אשר, עוזרת לראש הממשלה, תעבור איתו למישרד החוץ. אברהם בורג, יועץ לענייני התפוצות והעם היהודי, וד"ר חיים אילה, יועץ לענייני שכונות ועיירות־פיתוח, ייאלצו ככל הנראה לסיים את תפקידם בשל מחסור בתקנים לתפקידים אלה בלשכת שר החוץ. את ידידו הותיק ועוזרו זה שנים רבות, אלחנן ישי, מתכוון ראש־הממשלה להעביר עימו למישרד החוץ ולתת לו שם תפקיד.

בלישכת ראש־הממשלה נוטים שלא להחליף שני תפקידים בכירים: יועץ ראש־הממשלה לענייני טרור ומנהל לישכת העיתונות הממשלתית לא יעברו כל שינוי בשלב זה. עמירם ניר וד"ר ישראל פלג לא יגישו התפטרותם עם חילופי השלטון. אם יצחק שמיר יחליט להחליפם, הם יפנו את תפקידיהם. על כך אמר השבוע סגן שר־החוץ רוני מילוא: „שמיר הוא לא עורף־ראשים מטבעו".

במישרד ראש־הממשלה, מנסים להציג מצב של „עסקים כרגיל", אבל מועד הרוטציה הקרב והולך מביא עימו הרגשת אי־נוחות ועצב של סוף הקדנציה. פרשת ראש השב"כ נמצאת במוקד ההתעסקות, ולמרות שראש הממשלה דוחה את כל אלה שהציעו לו לנצל את הפרשה כדי לנגח את שמיר, עדיין משתעשעים בלישכתו ברעיון שמשהו יקרה, והרוטציה לא תהיה.

גם בלישכת שר החוץ, יצחק שמיר, כבר החלה התכונה לקראת המעבר ללישכת ראש־הממשלה, למרות אי־הנוחות הרבה סביב פרשת השב"כ. בימים האחרונים התקבלה בלישכתו של שמיר החלטה לחפש יועץ תיקשורת חדש. הועלו שמות של כמה עיתונאים בכירים, אולם עדיין לא נפלה הכרעה. הכוונה היא למנות יועץ „אגרסיבי" יותר, שיסייע לשמיר בצורה נמרצת עם כניסתו ללישכת ראש־הממשלה. אבי פזנר, דובר מישרד החוץ ואיש אמונו של שמיר, יתמנה, ככל הנראה, לתפקיד קונסול כללי בארצות־הברית, עדיין לא נקבע היכן. יוסי אחימאיר, עוזר הדובר, שוקל אפשרות לחזור לעבודה ב„מעריב", אם כי במיסדרונות מישרד החוץ מדברים על אפשרות למנותו למנהל לישכת העתונות הממשלתית. „שמיר עדיין לא קיים שיחה עם איש בנושא", אומר אחימאיר, „לי אין מושג מה יקרה".

צחי הנגבי, עוזרו הפוליטי של שמיר, בנה של גאולה כהן ובעבר ממתבצרי ימית, מיועד להחליף את ד"ר יוסי ביילין בתפקיד מזכיר הממשלה. הנגבי זוכה להערכה רבה מצד שמיר. „אני לא רואה עצמי מועמד לתפקיד", אמר לי הנגבי, „זה לא בחירות אישיות ולא מציגים מועמדות. זוהי החלטה של שמיר, והקריטריון הוא מי האדם ששמיר ירצה לראות בתפקיד. לגבי התאמתי לתפקיד, אינני רוצה להשיב".

הלחצים החלו

בימים האחרונים, על רקע ההאשמות שהוטחו בשמיר על מעורבותו בפרשת השב"כ, חלה התקרבות רבה בין שמיר לבין דן מרידור ואהוד אולמרט. בהתייעצויות היזומות, שנערכו בלישכת שמיר בנושא זה, הציגו שני הח"כים את הקו המתון, לעומת רוני מילוא, שרצה ששמיר יתקוף. לאור התקרבות זו, יש להניח כי בכל המינויים שיעשה שמיר הוא יביא בחשבון את דעתם של מרידור ואולמרט.

יוסף בן־אהרון, ראש לישכתו של שמיר, הנחשב לאיש אמונו, יעבור עם שמיר ללישכת ראש־הממשלה. בן־אהרון, הידוע כימני קיצוני בדעותיו, יוכל לבחור לעצמו כל תפקיד שירצה בלישכה. אם בן־אהרון לא יהיה מנכ"ל מישרד ראש־הממשלה, מתכוון שמיר למנות לתפקיד זה את בנימין נתניהו, כיום שגריר ישראל באו"ם. כן מתכוון שמיר להחזיר את בנימין גור־אריה לתפקיד יועץ לענייני ערבים במקום ד"ר יוסי גינת, שהתמנה על־ידי עזר ויצמן. רוני מילוא יעבור גם הוא למישרד ראש־הממשלה, ויהיה סגן־שר לתפקידים מיוחדים. „אני אעשה מה ששמיר יבקש ממני לעשות", אומר מילוא, „כך עשיתי תמיד".

שמיר יצטרך למנות לעצמו יועץ כלכלי ויועץ מדיני, וכבר החלו לחצים מצד אנשים הרואים עצמם מועמדים לתפקיד.

בלישכת ראש־הממשלה, שמעון פרס, החלו להכין את התיקים המסכמים. בלישכת שר החוץ, יצחק שמיר, כבר החלו לנקות את השולחנות. ועדיין מרחף סימן שאלה גדול: האם ההכנות הן לקראת רוטציה, או לקראת בחירות?

● יוסי ביילין, אברשה טמיר, אורי סביר: עצב של סוף הקדנציה

פרשה ישראלית חדשה בארה"ב: מדוע „יורדים" עלינו

רק באמריקה זה יכול לקרות: בשעה שהרמטכ"ל משה לוי התקבל בוושינגטון ברוב פאר ובידידות ודן בשיתוף־פעולה בין שני הצבאות – הועלו האשמות חמורות שישראל ניסתה להבריח מארה"ב טכנולוגיה רגישה לייצור פצצות־מיצרר ★ גורמים במשרד המשפטים ובמכס האמריקניים דאגו לתת לפרשה פירסום מירבי ודורשים בתוקף לחקור אותה, למרות שידוע להם, כי הם מסבים בכך אי־נחת למימשל

הרמטכ"ל, רב־אלוף משה לוי (מימין), סוקר משמר־כבוד, בהגיעו השבוע לפנטגון, שם התקבל על־ידי ראש המטות המשולבים של ארה"ב, האדמירל וויליאם קראו (משמאל)

מאת אראל גינאי, שליחנו לוושינגטון

„רק באמריקה" – זו היתה הסיסמה שחזרו עליה מאות פעמים בסוף השבוע שעבר, בזמן החגיגות המרהיבות לרגל 100 שנים להקמת פסל־החירות בניו־יורק ולציון סיפור־ההצלחה של מהגרים עניים כה רבים בארץ הזאת.

גם בראותנו מה שמתרחש עתה ביחסי ישראל־ארה"ב, אנו מתפתים לומר – רק באמריקה... אכן, רק כאן תוכלו לחזות בפרק זמן של יומיים בהתפתחויות כה מנוגדות: מצד אחד – קבלת־פנים מפוארת לרמטכ"ל, רב־אלוף משה לוי, שאף הוזמן להיות נוכח בעת מסירת דו"ח מודיעיני סודי ביותר לראש המטות המאוחדים, האדמירל קראו, וגם ניהל לשיחות על תוכנית־אימונים ישראלית־אמריקנית ועל ייצור משותף של סוגי־נשק מסויימים; ומצד שני – האשמות חמורות, שישראל ניסתה להבריח מארה"ב טכנולוגיה צבאית רגישה, כדי לייצר פצצות־מיצרר משלהן, חיפושים במשרדיהן של כמה חברות, הפועלות בשיתוף עם ישראל וזימונם לחקירה של שמונה עובדים במשלחת משרד הבטחון הישראלי בניו־יורק – צעד שאין לו תקדים. שכן, עובדים אלה, גם אם אין להם חסינות דיפלומטית רשמית, נהנים ממה שקרוי „חסינות בתוקף תפקידם". על פי הנוהל הדיפלומטי, הם יכולים להיתבע לדין על עבירות כגון תאונות־דרכים, אך לא בגין פעולות שעשו למען ממשלתם בארץ זרה.

איזונים וסייגים

על כן, בשביל אלה מאתנו, המנסים כאן בוושינגטון למדוד את מידת־החום ביחסי שתי המדינות, הסימנים הם סותרים. כאשר שומעים את דברי־השבח החמים של האדמירל קראו – הסמכות הצבאית הגבוהה ביותר בארה"ב – לרמטכ"ל וכאשר רואים, כמה מאושר היה רב־אלוף לוי מקבלת־הפנים שזכה לה, נוטים לומר: „מעולם לא היו היחסים טובים כל כך, מעולם לא היה שיתוף־הפעולה הדוק כל כך בין שתי בעלות ברית". אך כאשר שומעים בטלוויזיה וקוראים בעתונים על ההאשמות שמעלים פקידי־המכס ואנשי משרד המשפטים האמריקני בדבר פעילות ישראלית בלתי־חוקית בארה"ב וכאשר מאזינים לפרשנים, המדברים על „מתח בין שתי המדינות" ועל „המאבק האמריקני־ישראלי", הרי ניתן להסיק, כי וושינגטון וירושלים רחוקות מברית ביניהן. הן יותר קרובות למעמד של שתי יריבות, חוששות אי־אמון זו כלפי זו.

ובכן, מצב כזה יכול להיווצר „רק באמריקה", כיוון שרק כאן פועלים מוסדות ממשלתיים שונים כל אחד על־פי מדיניותו שלו, והם מודרכים על־ידי מניעים שונים. למעשה, אין הם מסוגלים לכפות זה על זה את נקודת־ראותם. וכך, כאשר אנשי הצבא מפגינים את אמונם כלפי ישראל, כאשר הבית הלבן, ה„סטייט דיפרטמנט" והקונגרס מגלים אהדה והבנה כלפי המדינה היהודית, הם בהחלט כנים בגישתם. ואולם, גם אילו רצו, אין הם יכולים למנוע בעד המכס וממשרד המשפטים מלהאשים את ישראל במעשי־הברחה ולדרוש, כי „ינתן תוקף לחוק".

ואכן, כאשר המדובר בהפעלת החוק במדינה, שהחוקה שלה יצרה איזונים וסייגים בין המימשל, בתי־המחוקקים והמערכת המשפטית, איש אינו יכול להתערב בפעולתה של זרוע שלטונית אחרת. לשם ההמחשה, די להאזין לתשובותיהם המתחמקות של דוברי הבית הלבן וה„סטייט דיפרטמנט", המפנים את העיתונאים למשרד המשפטים: „שאלו אותם, לנו אין מה לומר בעניין זה, אין תגובה". ניתן לחוש, כמה נבוכים הם ואיך שהם משתדלים להימנע מנקיטת עמדה, שיש בה חיוב או שלילה כלפי אופן טיפולם של המכס או משרד המשפטים בפרשה זו.

בחיפוי החוק

ובכן, כסיכום בשאלת השאלה הבסיסית, מדוע המכס ומשרד המשפטים העלו את הנושא ומתמידים בדרישתם לחקור אותו, אף על פי שהם יודעים, כי הם גורמים בכך אי־נחת למימשל. יתרה מזו – המימשל בכללו אימץ את מסקנותיו של מחקר, שנערך לא מכבר על־ידי „קרן הריטג'", ואשר קובע, כי למען האינטרסים של שני הצדדים, יש להגביר את שיתוף־הפעולה האיסטראטגי בין שתי הארצות. אין תשובה פשוטה על שאלה זו. התשובה הפשוטה ביותר היא, כי פקיד כלשהו, או אולי מספר פקידים, מעוניינים לבלום את ההתקרבות בין שתי הארצות, כיוון שהשותפות ביניהן נראית להם הדוקה במדי. אפשר היה להיווכח בעליל, כי קבוצת אנשים כזו אכן קיימת, אי־שם בדרגים הבינוניים של המימשל, בשעה שפרצה פרשת־פולרד.

כמובן, יש יסוד לסברה, כי פקידים מסוג זה קיימים גם ב„סטייט דיפרטמנט", בבית הלבן ובמוסדות אחרים. אם־כן, מדוע הם מגיעים לכלל ביטוי רק במכס ובמשרד המשפטים דווקא? הטעם ברור: במקום אחר, עמדתם היתה מריפה ריח של אנטי־ישראליות ואולי אף של אנטישמיות והיתה גוררת אחריה תגובה מצד הנשיא רייגן, שר החוץ ג'ורג' שולץ, או אחרים. אך שני מוסדות אלה פועלים נגד ישראל בחיפוי החוק, ובשל כך, איש אינו מעז להתנגד להם.

איננו יודעים, מה טיב רגשותיו של ראש שירותי המכס, וויליאם פון ראב, כלפי ישראל; אולם, נוסח [illegible] שלו עם ה„סטייט דיפרטמנט" [illegible] מוסדות־שלטון אחרים [illegible] הוא אדם בוטח מאד, „יקה" [illegible] משיקול פוליטי כלשהו. [illegible] שיכנעו אותו, כי ישראל [illegible] להבריח טכנולוגיה, [illegible] פצצות־המיצרר מתוצרתה, [illegible] בחקירת הפרשה עד הסוף [illegible]

מירב הפירסום

ייתכן, איפוא, כי נמשך [illegible] נטייה „לעלות על ישראל" [illegible] כמובן, לגבי משרד המשפטים [illegible] ריג'נובה, התובע הפדראלי [illegible] ופקידים אחרים במשרד [illegible] ובבולשת הפדראלית. [illegible] סבורים, כי הם רומו על־ידי [illegible] שהבטיחו להם שיתוף־פעולה [illegible] בפרשת־פולארד ולא עשו [illegible] על כן אין ספק, שהם מעוניינים [illegible] לישראל מבוכה נוספת. [illegible] יכולים לחקור את [illegible] כפי שהיו רוצים, הם [illegible] על־ידי זימונם לחקירה של [illegible] משלחת משרד הבטחון [illegible] שאחרים מהם אינם עוד [illegible]

זה מסביר מדוע הם [illegible] בתביעתו המוצדקת של [illegible] בוושינגטון, מאיר רוזן, [illegible] לפרשה, בטרם יוחזה [illegible] לבחון את ההאשמות [illegible] ורק ביום ג' השבוע [illegible] לראשונה. היפוכו של [illegible] המידע באופן בלעדי [illegible] „סי.בי.אס", העניקו אנשי [illegible] המשפטים לפרשה את [illegible] האפשרי. „סי.בי.אס." [illegible] הבלעדית בראש מהדורות [illegible] – והמאורע איים [illegible] היחסים האמריקניים־ישראליים.

התמיכה נשחקה

תגובתה של ירושלים [illegible] ועניינית. אם יש בה כדי [illegible] פרשיות כה רבות של [illegible] הפגיעה באמינותה של [illegible] – זו שאלה אחרת. [illegible] לכל ספק, כי ישראל [illegible] עובדי משלחת משרד הבטחון [illegible] שהיא חוששת מפני [illegible] אלא מטעמים עקרוניים [illegible] עלול ליצור תקדים מסוכן.

מכל מקום, מי [illegible] לחשתמש בפצצות־מיצרר [illegible] לבנון, בקירבה רבה [illegible] אוכלוסיה אזרחית, [illegible] בתוצאות. הדבר עורר [illegible] גרר אחריו איסור [illegible] לישראל, והפרשה [illegible] תוצאה ישירה מכך.

סביר להניח, כי [illegible] הישראלי־אמריקני לא [illegible] הפרשה הזאת, כפי שלא [illegible] פרשת־פולארד. ואולם, כל [illegible] זה מביאה בחובה [illegible] בישראל בארץ זו – תמיכה [illegible] משכמותה „רק באמריקה".

מזגן תדיראן
עד 6 תשלומים שקליים שווים
אין עוד מזגן עם אחריות כזאת
3 שנות אחריות חינם
נותרו 5 ימים למבצע
המזגן הנמכר ביותר בישראל
תדיראן
בירור פרטים והזמנות:
סניפי תדיראן: תל-אביב 03-267272, חיפה 04-724411, ירושלים 02-710221,
באר-שבע 057-36564 בחנויות המובחרות וברשתות השיווק סולכור, מת"מ ושק"ם.

ראיון עם אשר ססר, חוקר באוניברסיטת תל־אביב, על ההתרחשויות האחרונות בירדן

חוסיין נתן – חוסיין לקח

השבוע נסגרו 25 משרדים של „פתח" בירדן ואבו־ג'יהאד, סגנו של ערפאת, גורש מהממלכה ★ בכך נטל המלך בחזרה את המאחז המדיני שהעניק מרצונו לערפאת, כדי ליצור תלות של אש"ף בו ★ חוסיין מבקש להגדיל את משקלם של תושבי השטחים, על חשבון אש"ף ★ סילוק „פתח" מירדן ימנע בעדו גישה ישירה אל תושבי השטחים ויקשה על קיום המגעים הדרושים לתיכנון וביצוע פיגועים בישראל

מאת סמדר פרי

„החלטתו של חוסיין, לסגור את משרדי 'פתח' בירדן היתה בבחינת צעד מתוכנן, לא אימפולסיבי. המלך ביקש לפגוע באחד המרכיבים של אש"ף – וצעדו לא היה שלם, לולא סילק מירדן את עוזרו הבכיר של ערפאת, אבו־ג'יהאד. מעתה יקשה הרבה יותר לקיים את המגעים הדרושים לתיכנון פיגועים בישראל וביצועם. סילוקו של 'פתח' ימנע גישה ישירה אל תושבי השטחים" – כך סבור אשר ססר, חוקר במרכז דיין שליד אוניברסיטת תל־אביב, אשר תחומי התמחותו הם ירדן ואש"ף.

● אולי נתחיל מהסוף. ראש־הממשלה, שמעון פרס, הגיב בשימחה על סגירת משרדי „פתח" בירדן. עם זאת הבהיר, כי המשא־ומתן עם ירדן לא ייפתח בקרוב. מדוע?

ססר: משום שחוסיין לא הצליח ליצור את הבסיס הפלשתיני, שלו הוא זקוק כדי לפתוח במשא־ומתן עם ישראל. מאז נאומו בפברואר השנה, שבו הכריז על הפסקת שיתוף־הפעולה המדיני עם אש"ף, מנסה המלך ליצור תהליך של סחף במעמדו של האירגון כנציג הבלעדי של הפלשתינים. אני שם דגש על המילה „תהליך", משום שחוסיין אינו יכול לצפות להישגים מרחיקי־לכת בטווח המיידי.

מס־שפתיים כלפי אש"ף

● איך אתה מסביר את העובדה, שמצד אחד הודיעה ממשלת ירדן על סגירתם של 25 משרדי „פתח", ומצד שני הצהירה, כי היא מוסיפה לראות באש"ף את הנציג הלגיטימי היחיד של העם הפלשתיני?

המהלך האחרון הזה ושורה של מהלכים אחרים, שננקטו בתקופה האחרונה בגדה – כמו הנסיון לעודד אישים מקומיים להציג את מועמדותם לראשות עיריות; האמצעים נגד עתונאים אנטי־ירדניים; תוכנית החומש לפיתוח השטחים; הודעת משרד הבריאות, שפורסמה רק השבוע, בדבר קבלת אחריות לבריאותם של תושבי השטחים – כל אלה מצביעים על מגמה ברורה של חוסיין לערער את מעמדו של אש"ף. אבל יחד עם זאת, הוא מקפיד להמשיך בתשלום מס־שפתיים בעניין ההכרה באש"ף כנציג היחיד של העם הפלשתיני. באור זה יש לראות גם את מהלכו האחרון של חוסיין: מצד אחד – כירסום במעמדו של אש"ף על־ידי סגירת משרדי „פתח"; ומצד שני – השמעת ההצהרה על היות אש"ף הנציג היחיד של העם הפלשתיני.

● ואם תוכל לתאר את מערכת־היחסים בין ירדן לבין תושבי השטחים בשנים האחרונות?

מסוף שנות השבעים ועד לתקופה האחרונה, היתה מעורבותה של ירדן בשטחים מצומצמת ביותר. מלחמת לבנון יצרה בסיס להידוק הקשר בין ירדן לאש"ף. חוסיין ביקש לנצל את מצוקתו של אש"ף כדי לסחוט גיבוי פלשתיני למהלך מדיני כלפי ישראל. לפיכך, לא היה לירדן אינטרס להיכנס לעימות ישיר עם אש"ף על־ידי חתירה תחת מעמדו בשטחים. מנקודת הראות הירדנית, הייצוג הפלשתיני מתחלק בין שלושה גורמים: ירדן, אש"ף ותושבי השטחים. מאז נאומו על סיום שיתוף־הפעולה המדיני עם אש"ף, בפברואר השנה, מנסה חוסיין לשנות את המשקל היחסי של כל אחד משלושה הגורמים הללו. הוא מבקש להגדיל את משקלם של תושבי השטחים, על חשבון אש"ף, תוך הבטחת מרכזיותה של ירדן.

● אבו ג'יהאד, עוזרו הבכיר של ערפאת, הגדיר את מהלכו האחרון של חוסיין כטעות. הוא גם הדגיש, כי אירגונו לא יפסיק להיאבק ויזכה בתמיכה מוגברת של תושבי הגדה. האם גם אתה צופה להגברת התמיכה באש"ף?

בטווח הנראה לעין, תימשך בשטחים התגובה הנזעמת למהלכו של חוסיין. יתרה מכך, תומכי ירדן בגדה יהיו זהירים אף יותר מאשר בעבר מלגלות יוזמה או נכונות לשתף פעולה בגלוי עם חוסיין. אבל, לדעתי, אין המלך בונה על הטווח המיידי. על־ידי סילוקם של אנשי „פתח" מירדן, הוא נוטל מהם מאחז מדיני בעל חשיבות ממדרגה ראשונה בכל הנוגע לשמירה על מעמדו של האירגון בקרב הציבור הפלשתיני בשתי גדות הירדן.

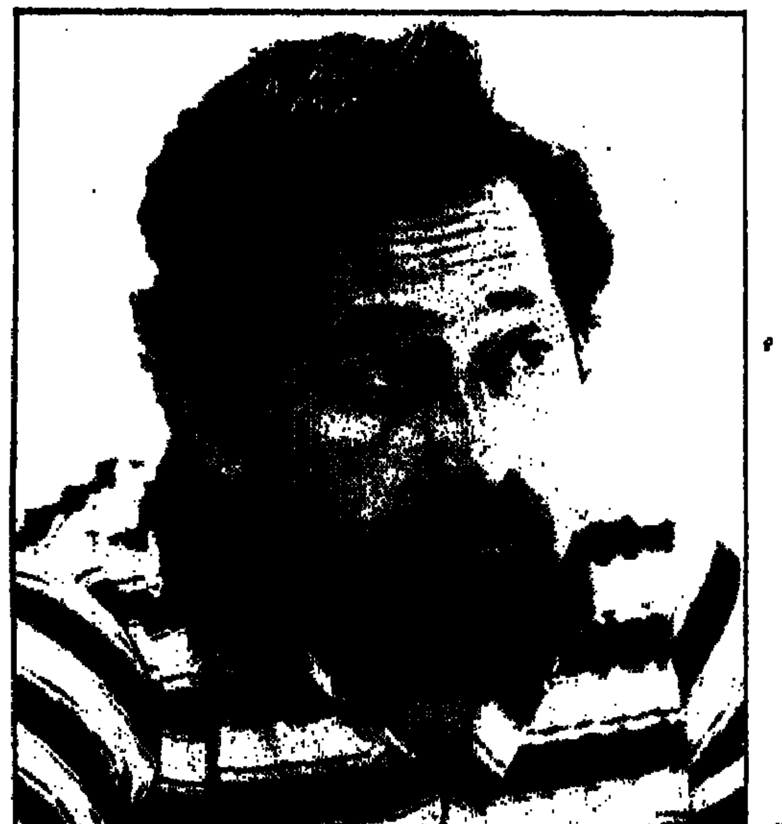

אשר ססר: „מוקדם להספיד את ערפאת"

איזור ההכרעה: שתי גדות הירדן

● מדוע אתה מקפיד להדגיש „בשתי גדות הירדן"?

שתי גדות הירדן הן איזור־ההכרעה האמיתי של העניין הפלשתיני. שם נמצא חלק הגדול של העם הפלשתיני. לאחר שאיבד את המאחז הטריטוריאלי שלו בלבנון, חייב היה אש"ף ליצור לעצמו מאחז בתוך איזור־ההכרעה הזה. זה היה, אולי, המניע העיקרי לשיתוף־הפעולה המדיני בין ערפאת לחוסיין. עוד בטרם הצליח אש"ף להתבסס מחדש בלבנון, הוא איבד השבוע את המאחז המדיני שלו בירדן. שני אלה יש בהם כדי להגביר את מצוקתו המדינית של אש"ף ולהגדיל את מרחב־התימרון של חוסיין.

● האם ניתן למצוא קווי־דמיון בין „ספטמבר השחור" של 1970 לבין מה שקרה השבוע בירדן?

יש דמיון מסויים בכך שחוסל המאחז של אש"ף בירדן. אבל המאחז, שהיה קיים עד 1970, היווה מדינה בתוך מדינה, אשר איימה על עצם קיומו של המישטר הירדני. זה היה מאחז מדיני, שהתבסס על כוח צבאי משמעותי, בלתי־תלוי בחוסיין. מה שחוסל השבוע הוא מאחז מדיני, אשר לא ניכפה על חוסיין. הוא העניק אותו לערפאת, על מנת ליצור תלות של אש"ף בו ולנסות ולגרור את האירגון לשיתוף־פעולה עמו בדרך להסדר מדיני. את אשר העניק חוסיין, הוא נטל השבוע בחזרה.

● צו־הסגירה חל על 25 משרדי „פתח" בירדן. לעומת זאת, ניתן היתר רשמי להמשך פעילותם של 12 משרדי אש"ף במדינה זו. מה משמעותה של ההפרדה הזאת?

זהו ניסיון לפגוע באש"ף, תוך שמירה על חזות חיצונית של נאמנות מוצהרת להחלטות ועידת רבאט, הקובעות כי אש"ף הוא הנציג הלגיטימי היחיד של הפלשתינים. אש"ף הוא אירגון־הגג וחוסיין החליט לפגוע לכאורה רק באחד המרכיבים שלו – „פתח". אולם למעשה, דרך הפגיעה ב„פתח", היתה מגמה לפגוע באש"ף עצמו.

● אבל הפגיעה היתה ישירה וחזקה. אבו ג'יהאד, עוזרו הבכיר של ערפאת, שמשרדו נאטם, נצטווה לעזוב את ירדן בתוך 48 שעות.

אבו ג'יהאד הוא הנציג הבכיר ביותר של אש"ף בירדן. מהלכו של חוסיין לא היה שלם, לולא פגע בו ישירות. על־ידי הפגיעה בו, ביקש המלך להפגין באורח חד־משמעי את מורת־רוחו מן המנהיגות של אש"ף ואת נחישותו לנקוט צעדים נחרצים נגדה.

ייתכנו בקרוב נסיונות התנקשות

● חוסיין הוא צריך להיזהר מעתה עוד יותר?

הוא צריך להיזהר כל הזמן. ייתכן שיהיו בעתיד הקרוב נסיונות להתנקש בו, אבל זה לא עניין חדש.

● האם נראה לך, כי חוסיין פעל באימפולסיביות, או שהיה זה צעד מתוכנן היטב?

לדעתי, זה היה צעד מתוכנן. בהחלט לא אימפולסיבי. סגירת המשרדים הוסברה רשמית כתגובה על הצהרת המועצה המהפכנית של „פתח" בעניין מדיניותו של חוסיין, שהיא „נגד אש"ף, בתיאום עם ישראל וארה"ב". הצהרה זו פורסמה עוד ב־19 ביוני – מכאן שחוסיין שקל את מעשיו בכובד־ראש.

● ואם לא היתה הצהרה זו של המועצה המהפכנית רק תירוץ לסילוק „פתח" מירדן?

חוסיין היה מסלק אותם במוקדם או במאוחר, ולו רק בגלל השינוי במערכת היחסים בין ירדן לבין מנהיגות אש"ף: סיום שיתוף־הפעולה המדיני, שחל לפני כחמישה חודשים.

● התוכל לתאר את מערכת היחסים בין חוסיין לערפאת?

אין שני אנשים, המיטיבים כל כך להכיר זה את זה, כמו חוסיין וערפאת. בשנים האחרונות נתאפיינו היחסים ביניהם בשיתוף־פעולה בין יריבים היסטוריים. זהו קשר של חשדנות הדדית. חוסיין ומקורביו גם אינם רוחשים חיבה אישית יתרה לערפאת. היריבות החדשה ביניהם טבעית הרבה יותר מאשר היחסים התקינים, ששררו ביניהם, כלפי חוץ, קודם לכן. ההסכמה לשיתוף־פעולה מדיני, שהושגה ביניהם בפברואר 1985, לא היה בה כדי לגשר על הפערים העמוקים המפרידים ביניהם – לא רק במישור האישי, אלא גם בשאלה המהותית: מי ישיג את העמדה הדומיננטית בקביעת גורלם של הפלשתינים.

סיכונים לירדן וגם לישראל

● מה ידוע אצלנו על תהליך קבלת ההחלטות של חוסיין?

כפי שאמרתי, חוסיין אינו אדם אימפולסיבי. היו מקרים בעבר שאנשים בכירים בממלכתו, אימפולסיביים יותר, דחקו בו להיות נמרץ יותר – אך הוא לא נגרר. דוגמה בולטת לכך היא מלחמת־האזרחים של 1970. עוד ב־1968, נוצר בירדן מצב בלתי־נסבל מבחינתו של חוסיין. אך הוא נרתע במשך שנתיים מלנקוט מהלך חריף. בסוף שנת 1985, כבר היה ברור לחוסיין, שההסכם בינו לבין אש"ף לא יניב את הפירות המיוחלים. אך רק בפברואר השנה הוא הודיע על סיום שיתוף־הפעולה המדיני עם אש"ף – זה כוודאי מעיד על שיקול־דעת. צמרת מקבלי ההחלטות הפועלת לצידו, מורכבת ממיספר מצומצם של אישים. מוקד ההכרעות הוא בארמון ולא בממשלה, כשהשותפים לקבלת ההחלטות החשובות הם ראש־הממשלה וחברו מילדות, זייד ריפאעי, המפקד הכללי של הצבא, זייד בן שאקר, אחיו הנסיך חסן, ושר־החצר, עדנאן אבו־עודה.

● יש המנסים לראות בגירוש „פתח" מהלך לקראת אפשרות של פתיחת משא־ומתן עם ישראל. אך אולי החליט חוסיין לנקוט צעד זה במיסגרת ההתקרבות בין ירדן לסוריה, שהיא, כמובן, שלילית מבחינתה של ישראל?

ההתקרבות בין ירדן לסוריה היא פועל יוצא של התאכזבות חוסיין מאש"ף ומערפאת. ברור שמהלך האחרון של חוסיין עולה בקנה אחד עם הידוק היחסים עם סוריה, אך אינו נובע ממנו. חוסיין אינו זקוק ללחץ סורי כדי לגרש את „פתח". הוא מעוניין לפגוע באירגון זה מסיבות ירדניות מובהקות. צודקים מנהיגי אש"ף הטוענים, כי לפחות כלפי חוץ, יש תיאום בין המהלך הירדני לבין מהלכיה של סוריה נגד אש"ף בלבנון. ייתכן שיש תיאום ירדני־סורי, אך לא יהיה זה נכון לקבוע, כי חוסיין עשה את אשר עשה בגלל לחץ סורי, כשם שלא יהיה זה נכון לקבוע, כי אסד פועל נגד אש"ף בלבנון בגלל לחץ ירדני. יש כאן, פשוט, שילוב של אינטרסים.

ההתקרבות בין ירדן לסוריה טומנת בחובה סיכונים לירדן ולישראל גם יחד. מנקודת־ראות ירדנית, יש בהתקרבות לסוריה גם מימד צבאי, שהוא ביסודו הגנתי. ירדן מבקשת להתקרב לסוריה על רקע התמוטטותו של התהליך המדיני באיזור והחשש מפני מלחמה נוספת עם ישראל. סוריה מבקשת לגרור את ירדן לשיתוף־פעולה צבאי, גם לצרכים התקפיים. מכאן הסכנה, הן לירדן והן לישראל.

● ערפאת סופג בשנים האחרונות מכה אחרי מכה: הגירוש הכפול מלבנון, הפצצת המיפקדה בתוניסיה, הגירוש של אנשי „אבו מוסא" והשבוע – סילוק „פתח" מירדן. האם הוא מתקרב לסוף דרכו הפוליטית?

מבחינה פוליטית, מוקדם להספיד את ערפאת. בעיני רוב הציבור הפלשתיני, ערפאת מוסיף לסמל את המאבק. מבחינה זו, לא קמו לו מתחרים – לא „אבו מוסא" ולא „אבו נידאל". זהו הנכס המדיני של ערפאת. חוסיין והסורים עדיין לא הצליחו ליטול אותו ממנו.

פקין: אין אוויר צח – יש חופש ביטוי

מאת ד"ר אמנון קפליוק

• עובדת בעיתון „יומון העם": 1,800 עובדים, 8,000 סימני דפוס, 5. מיליון עותקים שבעה ימים בשבוע

מלון בייג'ינג נמצא על אחד מעורקי התחבורה הראשיים של פקין, בעשר דקות הליכה מהכיכר המרכזית טיאן־אן־מאן, השוכנת בין „שער השלום השמיימי" והמאוזוליאום של מאו. זהו אחד המלונות הגדולים בבירת סין. יש בו כמה אגפים, שהישן ביניהם ניבנה עוד ב־1917, 18 קומות, 920 חדרים, כל חדר – סוויטה. יש במלון זה חנויות רבות עם מוצרים סיניים מטיב משובח, וכמה מיסעדות, כולן סיניות, שכל אחת מהן מתמחה במטעמים של פרובינציה מסויימת. חוץ מזה, יש במלון בייג'ינג אולם ענק (כאלף מקומות) למסיבות ולארועים שונים, וכן „לובי" רחב־ידיים, שהוא סיפור בפני עצמו.

ב„לובי" זה, כך סיפרו לי כמה עיתונאים, שורצים סוכנים של כמה וכמה שירותים חשאיים. יש כאן סוכנים של הסי.אי.איי. ושל הק.ג.ב., כל אחד מסתופף בפינתו, ויש סוכנים מיפאן, מאוסטרליה ומעוד ארצות. מובן מאליו שבגלריה זו יש ייצוג נכבד גם לאנשי „המוסד" הסיני, הנקרא „ג'ונגאנג'ו" (משהו שתרגומו „האגף לענינים סוציאליים"...).

מחירים גבוהים מאוד

נוסף לסוכנים חשאיים יש במלון אנשי־עסקים זרים רבים, הנוהגים לשכור סוויטות, כדי להפוך אותן למישרדים. המחירים גבוהים מאוד: מחיר החדר, כשהוא משמש ללינה, הוא כמאה דולר ללילה. עבור שכירתו למישרד משלמים עוד יותר – ואף־על־פי־כן, זה זול יותר מאשר שכירות חודשית או שנתית בבנין מישרדים. אין פלא, איפוא, שמלון בייג'ינג גורף רווחים גדולים במטבע זר, ואשתקד, עם הגידול הרב בהשקעות זרות ובתיירות מערבית בסין – הכפיל את רווחיו.

אגב, נאמר לי כי המולטי־מיליונר הישראלי שאול אייזנברג (אייזנבלג בפי הסינים, שאינם מסוגלים לבטא את העיצור „ר") מתגורר במלון בייג'ינג, כשהוא מגיע לסין. עיתונאי זר אמר לי, כי הוא נכנס לסין בדרכון אוסטרלי (לפי גירסה אחרת – בדרכון של הונג־קונג).

אבל גם אם מגיעים ישראלים למלון זה בפקין, או למקומות אחרים בסין, הם משתדלים – ומצליחים – לשמור על פרופיל נמוך. ביחוד אמורים הדברים באלה שאינם סתם תיירים. הם אינם מתבלטים ואינם מבליטים את זהותם כישראלים. חלקם באו לסין עם דרכונים זרים, אך יש גם כאלה שקיבלו אשרת־כניסה עם דרכוניהם הישראליים.

אם תשאל דוברים סיניים רשמיים, הם יאמרו לך שלסין אין שום קשר עם ישראל: לא פוליטי, לא כלכלי ולא תרבותי. מצב זה יימשך – הם מדגישים – עד ששלטונות ישראל יחדלו ממדיניות התפשטות שלהם, יכירו בזכות ההגדרה העצמית של הפלשתינים, ויסוגו מהשטחים שנכבשו ב־1967.

„מדיניות ההתפשטות והתוקפנות" – כך מוגדרת מדיניותה של ישראל בהודעות רשמיות סיניות. הגדרה זו חוזרת בפי כל סיני שישוחח עימך על הסיכסוך הישראלי־ערבי. ישראל, בלכסיקון המדיני הסיני, נמנית עם ארבע המדינות המאוסות בעולם, או, לפי הגדרה של דנג סיאו־פינג, האיש החזק בסין: „לארה"ב יש ארבע נושאות־מטוסים בעולם – טאיוואן, דרום־קוריאה, דרום־אפריקה וישראל".

דיווחים עדכניים

אבל למרות הביקורת הקשה על מדיניותה של ממשלת ישראל, סין מקפידה על הפרדה מוחלטת – מלאכותית, כמובן – בין השלטון לבין העם. פעמים רבות שמעתי מפי בני־שיחי הסיניים, כי העם בישראל הוא „התקווה האחרונה" לשינוי המדיניות הישראלית.

לצד השבחים על „העם שוחר השלום", יש בעיתונות הסינית דיווחים עדכניים על המתרחש בישראל. ב„פקינג רוויו" הופיע ב־14 באפריל השנה מאמר על ועידת „חרות", מדוייק, שופע מידע ואובייקטיבי, מן הסוג שיכול היה להידפס ללא שינויים בעיתונים פוליטיים יוקרתיים במערב, כמו „אקונומיסט" הבריטי או „לה מונד" הצרפתי. סיגנון קומפאקטי, עניני, ללא תארים, ללא גינויים, כלל וכלל לא פולמוסי.

חומת ההכחשות הרשמיות מקשה לחקור מה באמת מתרחש בנושא המוגדר של קשרים בין ישראל וסין. הרושם שלי – ואני מדגיש שהוא אינו מבוסס על מחקר מעמיק – הוא שהפירסומים על עיסקאות עם סין בסדר־גודל של מיליארדי דולרים, שבהן מעורבת ישראל, הם מוגזמים למדי.

לפי הנתונים הרשמיים, כל הסחר של סין עם המזרח־התיכון כולו אינו מגיע אף לאחוז אחד מכלל סחר־החוץ של סין. אבל השוק הסיני הוא עצום. מדיניות „ארבע המודרניזציות" – חידוש פני החקלאות, התעשיה, המדע והמערכת הביטחונית – תובעת מומחים בכל השטחים, ומסתבר שאין בודקים יותר מדי בציציותיהם של המומחים, אם הם ממלאים את התקוות שלשמן הובאו, גם אם הובאו מאיזושהי „נושאת מטוסים"...

בכלל, מדיניות־החוץ הסינית שונה היום מזו שהיתה נהוגה בעשרים שנה ויותר, עד סוף שנות ה־70. באותה תקופה, שהחלה בקרע הגדול בין סין לבריה"מ, בימיו של חרושצ'וב, לא צריך היה להתאמץ, כדי לדעת מה היא המדיניות הסינית בנושא בינלאומי כלשהו. די היה להכיר את העמדה הסובייטית, להפוך אותה – והרי לך עמדתה של פקין.

האנטגוניזם סין־בריה"מ גרר את ההנהגה הסינית, שלא בטובתה, לידידות ולשיתוף־פעולה עם מישטרים ואנשים מן המסואבים והמזוהמים ביותר בעולם, כמו ראש ה„חמר רוז'" בקמבודיה, הרוצח פול פוט, שהוא וכנופייתו השמידו המונים מבני־עמם; רודן ניקרגואה סומוזה ושליט צ'ילה פינושה; „אלוף זכויות האדם" מזאיר, הגנראל מובוטו, ואפילו רודן ספרד פראנקו. רק לגבי „ארבע נושאות־המטוסים" הנ"ל היתה חפיפה בין הסובייטים והסינים...

הפגנת ידידות לוושינגטון

מדיניותו של דנג סיאו־פינג, המבוססת על פתיחות כלפי העולם, שינתה גם את נושאי הניגודים. כיום, „האנטגוניזם המרכזי" באידיאולוגיה הרשמית הסינית הוא זה שבין פיגור למודרניזציה. המאמץ הלאומי מופנה בעיקרו לפיתוח מדעי וכלכלי. פסקו גם ההתקפות הארסיות על בריה"מ, אם כי הסינים מותחים ביקורת על הסיוע הסובייטי שניתן לווייטנאם בשאלת קמבודיה, ועל ההתערבות הסובייטית באפגניסטן.

אשר ליחסי הידידות בין וושינגטון לפקין, הללו מופגנים אפילו בחוצות. לעיתים תראה ברחוב אורח סיני עונד דגל אמריקני קטן. בתקופת מאו, אם מישהו היה מעז לעשות דבר כזה, הוא היה נשלח לכמה שנות „חינוך מחדש". אבל יש ביקורת גם כלפי המדיניות האמריקנית, ובין היתר רוגזים הסינים על התמיכה החד־צדדית של ארה"ב בישראל ועל עוינותה כלפי אש"ף.

סין העממית נימנתה עם ראשוני התומכים בפת"ח, החל מאמצע שנות ה־60, עוד לפני שאירגון זה השתלט על אש"ף. אחד מראשי אש"ף גילה פעם, כי הנשק הראשון שהחזיק בידיו היה אקדח מתוצרת סין. יש בפקין נציגות של אש"ף, במעמד מלא של שגרירות, ויאסר ערפאת הוא אורח רצוי בבירה הסינית. לפני שנתיים הוזמן ערפאת לחזות בתרגיל של אוגדת שיריון סינית.

אנשים שעברו את תקופת „המהפכה התרבותית" בסין יאמרו לך, כי היום האווירה במדינה שונה לחלוטין. שוב מדברים על „יפרחו מאה פרחים ויתחרו מאה אסכולות". עכשיו אפשר לנשום אוויר צח, אומרים לך. אבל „האוויר הצח", שעליו הם מדברים, הוא רק במשמעותו הסימלית – אוויר של יתר חופש ביטוי. שכן, אם מדובר על אוויר צח פשוטו כמשמעו, הרי זה מיצרך נדיר בערי סין, במיוחד בפקין.

פקין היא עיר יפה ומעניינת, אבל היא סובלת ממיפגע חמור [illegible] של זיהום אוויר. השלטונות מנסים להילחם בו, אך עד כה [illegible] הצלחה. בין הכרכים הגדולים בעולם, שיעור זיהום האוויר בפקין [illegible] הגבוה ביותר. מדענים קבעו, כי אסור שהשיעור המכסימאלי של [illegible] באוויר יעלה על 300 מיקרוגרם למ"ק אוויר. שיעור גבוה מזה [illegible] כמסכן בצורה ממשית את בריאות האוכלוסיה. בפקין השיעור הוא [illegible] מיקרוגרם פחם למ"ק אוויר.

תעשיה מחוץ לעיר

כאשר ניצחו הקומוניסטים בראשות מאו, ב־1949, הם קיבלו לידיהם ארץ חקלאית כמעט לחלוטין. ראשי המהפכה חלמו על תיעוש ועל פרולטריזציה של העיר. מה עשו? הקימו את בתי־החרושת [illegible] בתוככי הערים עצמן, כאילו היו מוסדות ציבור. בסין של שנות [illegible] איש לא שאל שאלות על איכות־החיים. השאלות היו של החיים עצמם: מתן קורת־גג ומזון ולבוש לכל סיני. צריך לזכור שלפני המהפכה הקומוניסטית היו מתים מדי שנה בשנה מיליונים [illegible] ממחלות ומרעב. כיום, כאשר לכל סיני יש מזון ולבוש ומגורים ורמת־החיים עולה בהתמדה, החלו השלטונות לשים לב גם [illegible] שנחשב בעבר כ„מותרות". מיפעלי התעשיה הכבדה מוקמים [illegible] בדרך־כלל מחוץ לתחום העירוני.

בתי־החרושת בסין, רובם ככולם, מופעלים על־ידי פחם, [illegible] בשפע במעבה האדמה (התפוקה: כ־800 מיליון טון בשנה). [illegible] הבלתי־נמנעת היא אוויר מזוהם; שבין היתר גורם לשיעור גבוה [illegible] נפגעי סרטן־הריאות. זיהום האוויר מחריף עוד יותר בחודשי [illegible] כאשר מוסקים רוב הבתים בפחם.

ולמרות זאת, העיר היא יפה מאוד, נקייה למופת, [illegible] במונומנטים היסטוריים, פנינת תיירות. אהבתי מאוד לטייל [illegible] המרכזית, טיאן־אן־מאן, לב ליבה של הבירה. בקצה הצפוני של [illegible] מצוי „שער השלום השמיימי", ועליו תמונת־ענק של מאו [illegible]

הדיווח הפוליטי בעיתונות היום: ענייני ומקצועי

בעת שהותי בסין קראתי תרגומים מן העיתונות הסינית, וכן את העיתונים המופיעים באנגלית וכבצרפתית. למקום מגורינו היה צמוד טלפרינטר (באנגלית) של סוכנות הידיעות הרשמית „סין־חוא" („סין החדשה"), והוא פלט במשך 24 שעות ביממה ידיעות וכתבות.

על סמך ניסיוני האישי, ועל סמך עדויות של עמיתים היושבים בפקין, אני מרשה לעצמי לקבוע, כי הדיווח הפוליטי בכלי־התיקשורת הסיניים כיום הוא עניני ומקצועי. הסיגנון של היום רחוק כמה שנות־אור מן הסיגנון של שנות ה־50, או של תקופת „המהפכה התרבותית" (1966־1976).

בעת ביקורי במערכת „יומון העם" – ביטאונה המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הסינית (40 מיליון חברים), הוסבר לי כי תפקיד העיתון, כפי שרואים אותו עורכיו, הוא ראשית כל לספק מידע, ורק בעיקבות המידע לתת „פרשנות מתבנת".

העיתון הענק – 1,800 עובדים, מהם כ־600 כתבים [illegible] – עובר כיום תהליך של מיחשוב. ליד מעבדי־התמלילים יושבות צעירות הבקיאות ב־8,000 הסימנים, המקלידים את אתר [illegible] העיתון. הסימנים הללו, הדומים יותר לציורים מאשר למה שאנו מכירים כאותיות, הם יפים מאוד, אבל ללמוד אותם זה [illegible] ממש... אנחנו ידענו, כבר בשיעור הראשון, לכתוב את המשפט בן־האלמוות „שלום כיתה א'". בסין, עד שהתלמיד יידע לכתוב זאת, הוא ימצא את עצמו בכיתה ד' (או לא בכיתה).

תהליך המיחשוב לא הסתיים, וחלק מן הסדר נעשה עדיין בשיטה הישנה של עופרת יצוקה. בעת הביקור [illegible] המארחים יציקת עופרת, שבה נוצק שמי. הנה, כך זה נראה [illegible] (אגב, כיום קוראים סינית משמאל לימין, ולא כבעבר, מלמעלה למטה.)

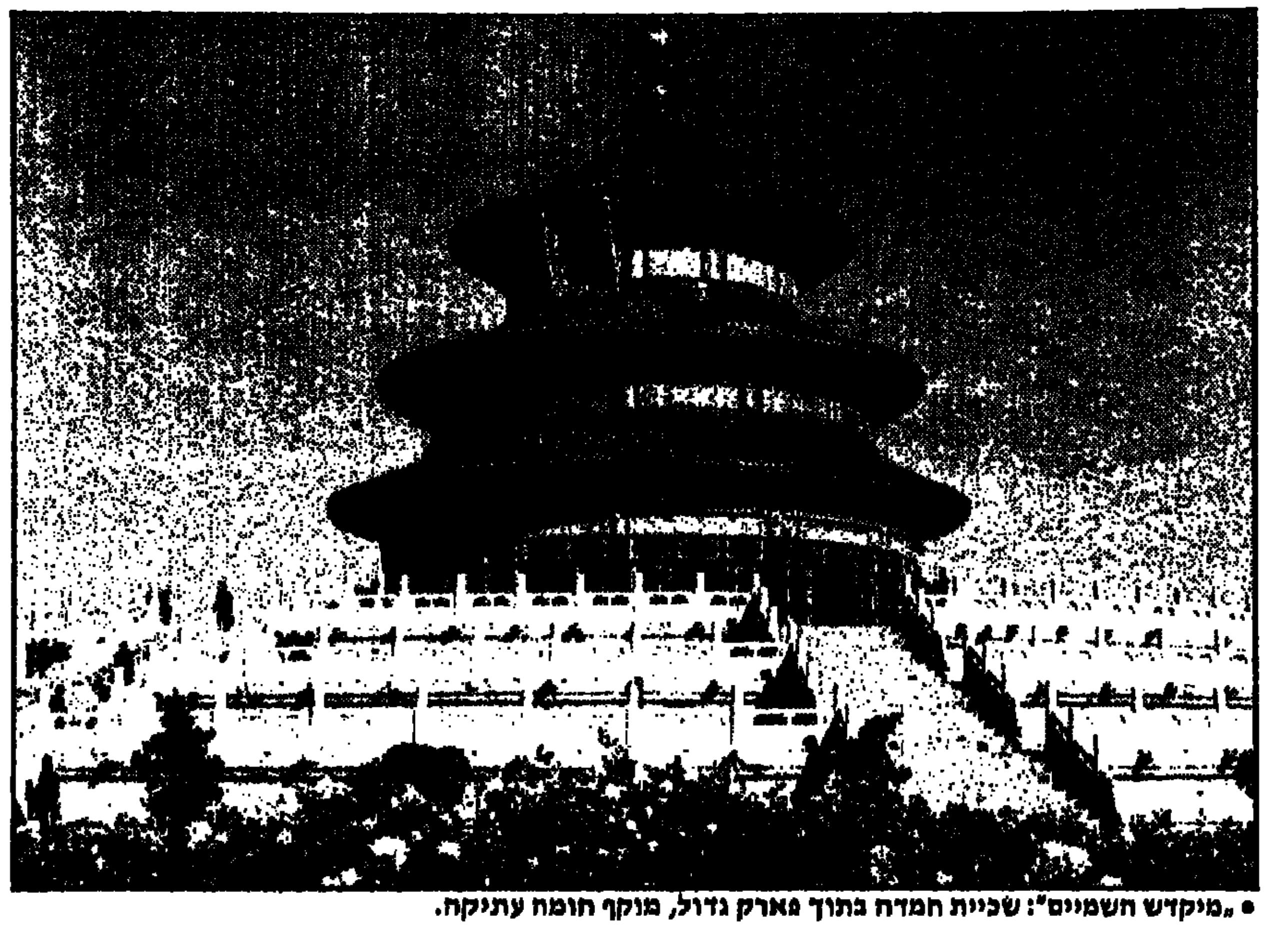

• „מיקדש השמיים": שכיית חמדה בתוך פארק גדול, מוקף חומה עתיקה.

זיהום האוויר בבירת סין – הגבוה ביותר בעולם ★ לעומת זאת, מורגש „אוויר צח" בתחום הפתיחות וחופש הביטוי ★ הניגוד בין סין לברית־המועצות, שהעסיק את מעצמת־הענק במשך שנות דור, פינה את מקומו לניגוד אחר: בין פיגור למודרניזציה ★ הגירסה הרשמית כלפי ישראל: אין ולא יהיו יחסים עם השלטון, כל עוד תימשך „מדיניות ההתפשטות והתוקפנות" ★ לעומת הביקורת, נשמעים שבחים ל„עם שוחר השלום בישראל" ★ „העיר האסורה" בפקין – שטח ענק ובו ארמונות ומיקדשים מפוארים מתקופת הקיסר – היא היום אתר מושך לתיירים מיפאן, מארה"ב ומאירופה ★ פולחן האישיות חלף: אין ברחובות תמונות של דנג סיאו־פינג, „האיש החזק"

תמצא, לא בפקין ולא בערים אחרות, תמונות של דנג סיאו־פינג, „האיש החזק". פולחן האישיות בסין חלף הלך לו, עד להודעה חדשה...)

אתר תיירות פופולארי

„שער השלום השמיימי" הוא הכניסה ל„עיר האסורה" – שטח ענק, שכלל ארמונות ומיקדשים מפוארים, ששימשו את הקיסר, נשיו, שריו, משרתיו ופמלייתו. הבנינים מכוסים ברעפים בצבע צהוב, ציבעה של הקיסרות.

כיום משמשת „העיר האסורה" אתר תיירות פופולארי לסינים ולמבקרים מכל רחבי תבל. אחד הסימנים לגלי התיירות הגדולים הוא הכתובות על הקירות, רובן בסינית (ואולי ביפאנית, לא ידעתי להבחין), ומיעוטן של תיירים מאמריקה ומאירופה.

„מיקדש השמיים" זוכה בכל מדריכי התיירים לשלושה כוכבים, והוא באמת שכיית־חמדה שמיימית. הוא מצוי בתוך פארק גדול, וכמו מונומנטים אחרים, מוקף חומה עתיקה, שהיקפה כמה קילומטרים.

ב„עיר האסורה" וביתר המיקדשים והארמונות הפזורים בעיר שולט, כמובן, סיגנון הבנייה הסיני המסורתי – הפאגודה. אבל בבנייה החדשה בפקין אין אפילו שמץ של ארכיטקטורה סינית מקורית, לא בחזיתות, לא במירפסות, אף לא בשולי הגגות.

פקין היא עיר מישורית, והדבר מקל מאוד על מיליוני רוכבי האופניים. השכונות העממיות (הרטונג, בסינית), הזכירו לי קצת את שכונת נחלאות בירושלים. הבתים נמוכים, בני קומה או שתיים, עם חצרות פנימיות. החדרים קטנים. בכל אשר תפנה – שיחים ועצים. רוב הבתים הם אדומים או אפורים, לא לבנים כמו בנחלאות. השמירה על הניקיון – מופתית.

קדחת בנייה בפקין

בשנות ה־50, תקופת „ידידות הנצח בין סין ובריה"מ", ניבנו בעיר כמה בניני ציבור בסיגנון הסטאליניסטי הבומבאסטי, המזכירים את ארמון התרבות בוורשה, או אוניברסיטת מוסקבה. בשנים האחרונות ניבנו בסין אלפי בניני־מגורים גדולים, בסיגנון נטול־ייחוד, שכמוהו תימצא גם בהמבורג, בקאראקאס, בתל־אביב ובעשרות ערים אחרות.

פקין נמצאת בימים אלה בעיצומה של קדחת בנייה. עגורנים ענקיים נישאים אל השמיים בעיר כולה. מגיבעת פארק באי־האי – שטח שגם הוא היה סגור בעבר, ומותר רק לקיסרים ומשרתיהם – אתה משקיף על פקין, ורואה בנינים רבי־קומות מזדקרים מכל עבר, בינות לבנינים הנמוכים. כמה נתונים מיספריים: שיטחה של פקין רבתי (יחד עם פרבריה) – כ־15 אלף קמ"ר, כשלושה רבעים משיטחה של ישראל. אורכו של הרחוב הראשי, החוצה את העיר תוך שהוא מחליף מיספר שמות – 40 ק"מ. מיספר תושבי העיר – כעשרה מיליון...

אך למרות שפקין היא כה גדולה, אחת הערים הגדולות של הארץ בעלת האוכלוסיה הגדולה ביותר בעולם, אין הרגשה של צפיפות ומחנק. צפיפות קיימת רק ברחובות המיסחריים כמו וואנג־פו־ג'ינג („השאנז אליזה" של פקין) או צ'יאן מן (רחוב בתי־הזונות ומאורות האופיום בתקופת המישטר הישן), שם נמצאות חנויות הבגדים הגדולות, חנויות המשי הסיני היקר, בתי־המיסחר לאלקטרוניקה וגם חנויות למחשבים.

כן, אם יש לך כסף, אתה יכול לקנות בסין של היום גם מחשב אמריקני או יפאני, אבל בבתי־המיסחר נוהגים עדיין הזבנים לערוך את חשבונותיהם על־גבי חשבוניות עם חרוזי עץ והם עושים זאת במיומנות כה רבה, עד שנדמה לך שהם יכולים להתחרות עם המחשב.

עם גדול, זריז, תרבותי ושאפתני הוא העם הסיני. עם יוזמה ותיכנון – אין ספק שיגיע רחוק.

★

(כתבה חמישית ואחרונה בסדרה)

המומחים הישראלים: היו – או לא היו?

בניגוד לעבר, כיום אין הסינים שוללים את עצם קיומה של מדינת־ישראל. הדוברים הסיניים הרשמיים מבטיחים, כי אם וכאשר תשתנה מדיניותה של ישראל, תפתח סין את שעריה לרווחה ובגלוי לפני ישראל. עד אז – כך הגירסה הרשמית – לא יהיו קשרים או עסקים עם ממשלת ישראל, ולא תותר כניסת אזרחים ישראליים לסין, אלא לרגל כנסים וארועים בינלאומיים. היוצא מן הכלל הוא החידוש של הזמן האחרון: הכללת כמה תיירים ישראליים בודדים בקבוצות מאורגנות של תיירים הבאים ממדינות אירופיות.

אתה שומע את כל זה, ומעיר באוזני איש־שיחך הסיני כי ידוע לך על – דוגמה אחת מני רבות – עובד של חברת האלקטרוניקה „אלביט", ששהה כמה חודשים בסין, ועסק שם לא בדיג, אף לא בלימוד סינית, אלא דווקא במקצועו: הנדסת אלקטרוניקה. פני האיש נשארות תמומות. גם לא יעזור לך אם תזכיר פרוייקטים שהוקמו – כך אומרים – בהשתתפות ישראלים, כמו גידול ועיבוד כותנה, או תוכניות להקמת מיפעלים לעיבוד תוצרת חקלאית, והפרחת אזורים צחיחים. אתה יכול לספר שקראת בפירסום מהימן, או שמעת במו אוזניך, שמישלחת ישראלית ביקרה אשתקד בסין. אמור את כל זאת לאנשי מימשל סיניים, בכל דרג שהוא, ותקבל תשובה אחת, קצרה ומסקנית: לנו אין עסקים עם שלטונות ישראל, ואין לנו יחסים מכל סוג שהוא עם מדינת־ישראל.

התרשמותי היא שהסינים משתדלים לא לדעת יותר מדי על זהותם של אותם מומחים ויזמים ישראליים שהיו – או לא היו, לפי הגירסה הרשמית – בסין. די לסינים אם אותם ישראלים קשורים, אפילו באופן פורמאלי בלבד, בגורם זר כלשהו. זה כבר מספיק, ויותר מכך אין הם מבקשים ואין הם רוצים לדעת.

לי זה הזכיר את הבדיחה הידועה על אותו יהודי מגודל זקן ופיאות, חובש כיפה, שנכנס לאיטליז שאינו מצוייד בתעודת־כשרות, מצביע על נתח נאה של בשר „לבן", ואומר לקצב: „תן לי בבקשה את הדג הזה".

„זה לא דג, אדוני, זה חזיר", עונה הקצב.

„שמו של הדג הזה אינו מעניין אותי", משיב היהודי בכעס, „שקול ועטוף לי אותו!"...

• תחנת הרכבת בפקין: שטח העיר – כשלושה רבעים משיטחה של ישראל.

חץ מסילבי קשת

מלח"י אל דחי

יצחק שמיר, מתגלה יותר ויותר כפצצת מיצרר. אחרי שהיא נזרקת, מתפוצצות עוד המון פצצות.

אם בתחילת הפרשה הופיע כמגינו היחיד של השב"כ, ורוממות „הבטחון" על שפתיו החשוקות, כעת, כשהוא מתג־לה כפער אמינות מהלך, מפיצים „מקור־ביו", שאברום שלום הוא שמאלן, תבוס־תן ופלשתיניסט.

אם נדמה היה שאי אפשר יותר לצ־פות להפתעות ממי שעלול להיות ראש ממשלה בקרוב מאוד, בא תקציר הראיון שיפורסם ב„מוניטין" – ומגלה אדם ברד־טאלי, מכל רגש אנושי, בורח מכל אח־ריות אישית. „...ידעתי שהיה שם איזה לינץ'"... אם נתגבר על התקשורת – ניב־לום את החקירה... בדיעבד, אולי הייתי מטפל ביתר תוקף בומיר הזה ואומר לו: לך לעזאזל! אולי הייתי מפטר אותו אז במקום כשהוא נטפל כמו עלוקה".

שופטים נאלצים לפרוש בגיל שב־עים, כשרובם עוד בשיא כושרם. אין מגבלה כזאת על פוליטיקאים גריאטרי־ים שעושים בוטו!

אסירי ציון

כפי שמעם, היו היהודים ורוכבי האופ־ניים אשמים בכל התחלואים, היום, כאן, ב„דמוקרטיה היחידה במזרח התיכון", נער ההלקאות היא התיקשורת.

הגישה של אריק שרון במלחמת לב־נון „עתונות־ידעל", צוברת תאוצה בימי הממשלה הדו־ראשית. שמיר מנהל נגדה לוחמה שיעית. פרס תוקף אותה בכנסת. הנשיא מדבר על „הניתוק" בין התיקשו־רת לבין העם.

ועדת שרים לענייני חקיקה החליטה על „חוק איסור פירסום שמו של חשוד – תשמ"ו – 1986" בימי פרס כראש ממש־לה. חוק דראקוני היאה לדרום אפריקה, ברית־המועצות וארגנטינה בימי החונטה הצבאית. תמציתו היא שהציבור לא ידע על מעצרו וחשאי של אורח במשך 30 יום. מי שיפרסם צפוי לשנת מאסר.

לא קשה לתאר מצב, שבו יסגינו קרובי נעצר ליד האו"ם, ליד הכותל בסיסמה: „ציון, הלוא תשאלי לשלום אסירייך".

למה, בהזדמנות חגיגית זו, כבר לא לבטל לגמרי את התיקשורת? הרי היא האופוזיציה האפקטיבית ביותר לשילטון.

ואז יוכלו הפוליטיקאים, וגם חלק מהציבור, לנהוג לפי הכלל: אל תבלבלו אותי עם עובדות.

בושות

פעם, היה סימלה של ישראל המתחד־שת, הטרקטור. הוא התחלף בבולדוזר, המגלה אדמות של ערבים בגדה. כעת זה נשק.

בליל שבת האחרון צפינו במתבה המדהימה של חנן עורן על „כלבי המלח־מה", סוחרי הנשק המוכרים את מרכולת המוות שלהם עם סרטי פרסומת וקטלו־גים נוסח רמבו.

שקשה להשתחרר מההשפעה המצ־טברת של הגילויים האחרונים. פרשת פולארד וספיחיה, גניבת מנגנוני השחי־יה, התותח לטנק, פרשת ברעם ועוד כל מיני הלטוריסטים מפוקפקים. נשק לידי־דתנו וכת־בריתנו, איראן,וכעת עניין פצצות המיצרר.

כל הגילויים האלה לא היו נורעים, אלמלא התיקשורת האמריקנית. ושוב חוזרות הקלישאות הממשלתיות: הממש־לה מוראגת מההדלפות המגמתיות... השיטתיות... מניעים פוליטיים... יעיב על היחסים המצויינים עם המימשל... ישראל רואה בחומרה...להשחיר פני ישראל...

היצור של פרס

שמעון פרס, הוא ד"ר פרנקנשטיין שב־רא את יצחק מודעי בתור שר־המשפטים. ואת פלא הבריאה הזה, ראינו ב„מוקד".

בתור שר־אוצר, יכול היה לפגוע רק בכיסנו. וגם זאת, בניטרול של המערך. בתור שר משפטים אוטונומי, הוא הורס את מירקם ואורח חיינו.

התרגיל המבריק של פרס, לא יכול לחזור בשנית. הנה, לא מכבר אמר מוד־עי עליו ועל שרי המערך „צבועים". מלה חריפה לאין שיעור מזו שבגללה פוטר כשר־אוצר. ומה יכול כעת פרס לעשות לוז מודעי הכריז שהוא ממש מצטער שפרס לא פיטר אותו ודרש לפני כן, אחרת לא היה נותן לפרשת השב"כ להתפוצץ.

הוא, יחד עם פרס, סילקו את זמיר, מינו את חריש, אירגנו את החנינה. הוא הכניס דמורליזציה למשרד שהיה שמו־רת טבע. הוא עומד מאחורי החוק נגד העתונות.

אחרי שמינה את חריש, הוא כעת מזלזל בו בפומבי. כאשר נשאל על המ־לצתו של היועץ המשפטי ללכת לוועדת חקירה, הוא ביטל את מעמדו, הודיע שהוא רק על תקן נותן עצות. לא צריך לקבל אותן. הוא צוחק על מסקנות ועדת בייסקי, מתייחס אל ועדות חקירה כאל מיטרד, שצריך לסלקו. ועוד פיו נטוי.

לחזור עם הרוטאציה לתפקיד שר־ה־אוצר, זה כבר לא בשבילו. יש לו, הוא מודיע, „אמביציות במישורים גבוהים יו־תר."

גם יפה, גם אופה

עכשיו, משנסתיימה שביתת האחיות, מצא אדם אחד, שאת שמו לא קלטתי, לראיין ברדיו את יוסי כהן, בעלה של נציגת האחיות השובתות, אילנה כהן.

אשה, שניהלה עם חברותיה מאבק קשה. ומה שואל המאצ'ו הזה את הבעל: היא עקרת־בית טובה, מבשלת, מטפלת בילדים, רעייה? מה משתנה באשה, עק־רת־בית אלמונית שפיתאום כל העתונות מראיינת אותה, מייחלת למוצא פיה?

קשה לו להשלים עם המחשבה, שהיא אשה בעלת מקצוע קשה, מכירה בערך עצמה. למותר לקבוע, שהוא לא היה מר־איין את אשתו של גבר העומד בראש שביתה ולשאול אותה אם הוא מוריד את פח הזבל.

יפרח הניצן

אינני יכולה לחכות שבועיים, ואז למ־תוח, עם דפיקות לב, מושש של החמצה ברגע האחרון – את הטלוויזיה, כדי להספיק לתפוס את שלמה ניצן.

מגיעה לו תוכנית משלו. ולא כל שבועיים. הוא מקסים ומצחיק, בעל הו־מור אנרכי, משתולל כנגד הכל, כחו.

ואם גם יארח לעתים קרובות את טו־ביה צפיר, יהיה זה פיצוי על כל זוועות השבוע.

• תא"ל ברעם: „כלב מלחמתי"

• אילנה כהן: מה חושב הבעל

• שלמה ניצן: תוכנית יחיד

יומן אמריקני

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

המחנה הלאומי

אלף שושנות אור נפרשו לרסיסי ברולה צבעוניים בשמי ניו־יו־רק, בין ראשי המגדלים, מטח אחרי מטח. הגדולה בחגיגות תבל היתה בעיצומה.

למטה, בעיר, זרמו נחילי אדם ונשטפו אל ים של אורות צבעו־ניים עד שנבלעו בו. איזור העסקים, דאון טאון מנהטן, דמה לתפ־אורה גרנדיוזית בתיאטרון גדול כמו החיים. על רקע השכרון שאחז בכרך החוגג את יום ההולדת של אמריקה, עם כל העוצמה והעושר, ועם כל המורשת האור־העלמה חרות, נחשפו בבהירות כמה קווי מיתאר בדיוקן הנפשי של אמריקה, עם כל העוצמה והעושר, ועם כל המורשת.

במשך שלושת ימי סופשבוע, החיים התנהלו כאן בהרגשה שעיני העולם כולו נשואות לניו־יורק. הדיים מן החגיגה הגדולה נישאו על־פני שבע כנפות תבל, אבל כאן, במבט מקרוב, נמשכו העיניים, מוכות בתמהון קל, אל בימה גדולה ומוצפת באור יקרות, שעליה הופיעו מאתיים מכפילים של אלביס פרסלי. כל אחד מהם דמה לו דמיון כה מפתיע, עד כי כולם כאחד ניראו בבירור כמו תאומיו הזהים.

מי שרוצה לראות בזה קיטש, יכול לראות. היבשת הזאת, אגב, רגילה להמתיק את הקפה של הבוקר בסכארין, כך שטעמו של הממתיק הזה הוא מטעמי הלוואי של החיים עצמם. מעבר לזה, הצטייר על הבימה הזאת משהו מסוד הקסם האמריקני ומן החיוני־ות הטמונה בחברה הזאת: מתוך כל־כך הרבה אנשים, שכל אחד מהם התברך בכל תכונותיו של אליל הרוק המנוח, יכול לצמוח רק אלביס פרסלי אחד ויחיד.

חיילים במדים ססגוניים, עם כתפיות מוזהבות, קישטו את העיר ואת בימות הבידור שלה כאילו היו סטאטיסטים קפואים במארודיה מטורפת של מל ברוקס על המהפכה הצרפתית. זהו, אגב, המקצוע הצבאי שלהם – ואין פלא שהופעתם אינה מסוגלת לעורר שום רגשות מיליטריסטיים.

במוצאי שבת, על מדשאות הסנטרל פארק, הצטיירו בבת אחת כל אלף הגוונים של הפסיפס האנושי. יותר מחצי מיליון איש הצטופפו במזג אוויר הביל לשמוע את הפילהרמונית של ניו־יורק, באווירה של פיקניק המוני. אתה נדחס בין ההמון הזה, בתוך תנועה של עצמך השומרת גם בהמון על פרטיותך, בהרגשה שהנה הלכת לאיבוד בין תווי פניה של אמריקה, בתוך אלף הפרצופים שלה, לצלילי רחש עמום המעיד על קיומם של בני־אדם בסביבתך. לא יותר מרחש עמום.

העיניים מתקשות לשאת את הגודש: חסידים בשטריימל, כו־שים בלבוש צעקני, סינים, יפנים, אדומי עור, פרצופים ואסטיים, היפים ויאפים, מרובעים וזרוקים, כל הגזעים והצבעים, מיגוון מסחרר מאין כמוהו של משפחת האדם.

צריך להביט במיגוון הזה, לנשום לתוכו, כדי להבין את משמ־עותו האמיתית של המלל הלאומי, עם כל הניואנסים שלו (ועם כל טעמי הלוואי הממוסחרים), שניתך כאן לרגל החג בכל ערוצי התיקשורת. אמריקה אומנם זקפה ראשה בגאווה, מקושטת לעייפה בכל נצחונותיה הלאומיות – אבל זהו, בכל זאת, פאטריוטיזם מסוג אחר, בלתי מוכר בעולם הישן. אלף שנות אור מפרידות בינו לבין „המחנה הלאומי" בתל־אביב. איננו מוצאים לו הגדרה טובה יותר מזו של השופט ויליאם דוגלאס, חבר בית־המשפט העליון של ארה"ב: „אינני סבור שהארץ הזאת ראויה להערצה בגלל כוחה הצבאי, או בגלל עוצמתה הגרעינית. אמריקה נערצת עלינו, והיא אומנם ראויה להערצה, הודות לחוקה שלה, הודות לתיקון מספר אחד בחוקה, המבטיח לאדם את כל חרויותיו – והמעניק לו באופן מוחלט את חופש הביטוי וחופש האמונה, את הזכות למשפט צדק, ואת היכולת לבטא את עצמו כראות עיניו".

□□□

פאלאברות

אנחנו שבויים כליל בקסמיה של קירות נעימה, מלאה איפוק, הנושבת כאן מבני־אדם. האוזניים כבר התרגלו לטון דיבור נמוך בשתי אוקטבות, אם לא יותר, מסולם הטונים של המזרח התיכון.

יצא לנו להכיר פרופסור לכימיה, המבלה את סופי השבוע (בג'ינס מסמורטט ובגופיה) כנגן סקסופון בסנטרל פארק – למדנו שאדם אינו ניכר כאן לא באורך שערו ולא בלבושו, כי אם בשפתו. יסלחו לנו, איפוא, האדונים החנטרישים, אבל הנסיבות איננו מוצאים דופי בשפתם הנקיה, המנומסת של בני־אדם – בתנאי (כמובן) שתהיה נקיה מגבבה נמלצת, וה[illegible] בהומור החבוי באנדרסטייטמנט. זה עכשיו הדאוין שלנו.

אנחנו כבר שולטים היטב בשפה.

במקום לך לעזאזל, אנחנו אומרים תודה שצילצלת, כלומר לעולם לא. אנשים שאינם רצויים בביתנו (מספרם [illegible] וגדל בעת האחרונה) מוזמנים לקפוץ בהזדמנות לכוס קפה. [illegible] ששולט בשפת המקום יודע שכהזדמנות פרושה: שמע בן [illegible] חרא, עזוב אותך ממני, לא רוצה לראות את הפרצוף המאוס [illegible] בסביבתי.

זה מכבר איננו מופתעים לשמוע את קולה של [illegible] במרכזות הטלפונים: תודה, סר, על שהואלת להשתמש [illegible] הטובים, אני מקווה שהכל התנהל לשביעות רצונך.

מה ישז מרוע לאז

אנחנו מעריצים את הערתו של מלצר צעיר, שהרים [illegible] מעבר לדלפק ואמר: סליחה, אדוני, חוששני שהשארת [illegible] בוערת במאפרה, אם יורשה לי להסב לכך את תשומת לבך.

איננו סובלים את הטיפוסים החמימים, שמציפים אותנו [illegible] בביקורי פתע דביקים („אתה בטח לא זוכר אותי אבל [illegible] של בן־דודך. שמע, אולי אתה יודע איפה קונים [illegible] שעה משעות היום והלילה ומרשים לעצם לכבד [illegible] קלילה על הבטן („הי, מה נישמע?"), אגב דילול [illegible] הטבעית על גופנו, על שעות הפנאי שלנו, ובחופש [illegible] את ידידנו.

ברככת בתחתית אנחנו תוקעים תוסם בעיתון [illegible] אגב התעלמות מוחלטת מן הסביבה המתעלמת [illegible] איננו מאמינים שאדם מסוגל לשבת באוטובוס [illegible] מזרמן. רכשנו לעצמנו הרגל מגונה להתחשב [illegible] גם אם הוא שרוי עימנו בהמון. איננו רוצים להתחכך [illegible] בוודאי לא בהבל פיו, ואין לנו מה לדבר עם [illegible] לאחוז אגב שיחה בזרועו של הזולת או לסובב לו [illegible] החולצה.

אנחנו, כנראה, בצרות.

□□□

הקוסם מלובלין

ליד טוב, ישראל זמיר מקבוץ בית־אלפא, הזמין אותנו [illegible] קצרה עם אביו.

מאחורי שולחן, לצד הבן, מצאנו את מר יצחק בשביס־זינגר, בעל פרס נובל, במצב רוח משועשע. במבט ראשון, [illegible] כאילו יצא מן הסיפורים שלו. יש לו קרחת גדולה, [illegible] בגוונים של וורוד, ועור פנים רענן, חלק ומתוח. [illegible] שהיה ג'ינג'י בנעוריו. לא שאלנו. המבט בעיניו כחול [illegible] מעת לעת ניצת בו ברק מחוייך.

מצאנו בו מידה סבירה של הומור מרושע, אם כי [illegible] מאחורי לשון רהוטה, בלתי מתחכמת, מדוייקת [illegible] היטב באירוניה דקיקה. האיש יודע להתייחס בהומור [illegible] האנגלית שלו מלאה אינטונציות פולניות־אידישיסטיות, [illegible] היהודית מבצבצת מתוכה למרחקים.

הוא כל־כך יהודי, עד כי השאלה מדוע איננו חי בארץ [illegible] לנו בנאלית. זוהי מן השאלות האידיוטיות, שעליהן יכולה [illegible] רק תשובה אידיוטית.

מר בשביס־זינגר מתרעם על קוראים, המתעקשים [illegible] בכתביו מסר.

אני מספר סיפורים, העיד על עצמו, כל חיי [illegible] בנעורי קראו לי בדאי – עכשיו קוראים לי סופר.

הוא אמר את הדברים בלי לחייך. רק עיניו חייכו.

הסיפורים שלו, אמר, נלקחו מן החיים עצמם, מכל מה [illegible] ושמע. הואיל ושורשיו נעוצים בעולם היהודי של [illegible] גם הסיפורים שלו, אמר, נעוצים שם. עם הזמן, [illegible] עברו, כמוהו, אל הקצה המזרחי התחתון של ניו־יורק [illegible] בכל רחובי היבשת.

מר בשביס־זינגר, בן למעלה מ־80, מצטייר לנו כ[illegible] ואוהב חיים, הבוחן את סביבותיו במבט מהורהר ומלא [illegible] אנשים ניראים לו שקופים ויצריים, כאילו יצאו מתוך [illegible] אוהב בני־אדם, אבל אין לו לגביהם הרבה אשליות. [illegible] אמר, רק טיפוסים קיצוניים: הם ממיטים אסונות על עצמם [illegible] סביבתם.

עולמו היהודי ריק מנוכחותו של אלוהים. היהדות היא, [illegible] תרבות, קודם כל תרבות – וזוהי, הוא אומר, תרבות [illegible] ועוצמתה טמונים בניגודים שהיא מקיימת בתוכה.

הוא כותב אידיש, כי זוהי שפתו וזו תרבותו וזה עולמו [illegible] של גיבוריו. השפה אומנם דועכת, אבל מר בשביס־זינגר [illegible] שתרעיכה הזאת נמשכת אלף שנים – ותימשך עוד אלף [illegible] נשמע אופטימי.

בעוד אנו מקשיבים לג'נטלמן הישיש והחיוור הזה, [illegible] בעננת ביחוח קל (והשולח מבטים חמדניים בנערות [illegible] השתעשענו בנסיון למקם אותו על מפת הספרות העברית [illegible] בין הקליקות. יכול להיות שהיו נותנים לו טור קבוע [illegible] נייעס" ובהגיע תורו גם את פרס קרית־ביאליק.

□□□

הבן של אבא

כתב ה"פלייבוי", רון רייגן, בנו של הנשיא, מופיע בג'ינגל [illegible] של כרטיס האשראי "אמריקן אקספרס".

מרוע לאז משלמים לו בשביל זה.

„בכל מקום אנשים שואלים אותי על אבא שלי", אמר רייגן הצעיר בפריים טיים, „אבל רק כשאני שולף את כרטיס האשראי 'אמריקן אקספרס' – אנשים מתייחסים אלי כמו אל אבא שלי, כי אין כמו 'אמריקן אקספרס'".

זה היה עוד קו לדמותה של אמריקה.

גיתית איזראלוב: מה קרה לנערה דתיה מבית טוב

מאת דני שדה

זהו סיפורה של צעירה תל־אביבית, צנועה ומסתגרת, שחלמה להיות כוכבת קולנוע, אך נקלעה לתסריט אחר ★ היא נעה בבולמוס על הציר לונדון־פאריז־רומא־ת"א, החליפה בעלים, דמויות, שמות ★ ישבה על שוד מזויין בהונג־קונג – ועצורה עתה בלונדון על רצח שבוצע בישראל ★ בימאי זריז יכול לפרנס מזה מותחן קולנועי

גיתית זהבי איננה „הרוונת מהונג קונג", אבל על חייה הקצרים אפשר לעשות סרט שסופיה לורן יכולה לככב בו בתפקיד ראשי. גיתית זהבי גם איננה סופיה לורן, אבל היא האמינה כי חייה ברומא יביאו אותה לפיסגה והיא תהיה שחקנית דגולה.

השבוע נפתח פרק חדש בחייה של גיתית. היא נעצרה בחשד שרצחה את בעלה, יוסף איזראלוב, וביימה תאונה. זהו אולי הקשר הקרוב ביותר שלה לעולם הקולנוע. אם להאמין למשטרה, היא בנתה את התסריט לבד, וביימה את כל מהלכיו.

כבשה שחורה

ב־20.1.49, כשנולדה בתם השנייה של יצחק ואסתר זהבי, הם החליטו לקרוא לה גיתית, על שמו של כלי נגינה הנזכר בספר תהלים. בהתאם להורוסקופ, היא מזל גדי. אבל עד מהרה התברר, כי גיתית רחוקה מלהיות גדי והיא מזכירה יותר כבשה שחורה. הכבשה השחורה של המשפחה.

גיתית זהבי־דרוזנר־איזראלוב ועוד כמה שמות, שחלקם נרכש כחוק עקב מספר נישואים, ואחרים שהתווספו, לטענת המשטרה, במירמה, בעת שינוי זהות, הצליחה השבוע להדהים את ידידיה הטובים, כאלה שעימם נהגה להתרועע במסיבות הוללות ברומא, בפאריז, בלונדון ואפילו בתל־אביב.

גיתית זהבי גדלה בתל־אביב במשפחה דתית. אביה היה יהלומן ולפני מספר שנים עברה המשפחה להתגורר בשיכון בבלי בתל־אביב. את לימודיה היסודיים סיימה בבית־הספר „בלפור", שם כמעט שלא הכירו אותה. היא לא התבלטה בלימודים, לא התבלטה בספורט ולמעשה ההתבלטות היחידה שלה היתה בחוסר התבלטות. כשסיימה את בית־הספר היסודי המשיכה ללמוד בבית־הספר התיכון „גאולה".

חברה ללימודים זוכרת אותה כנערה סגורה מאד. „היא לא היתה יוצאת לטיולים. לא היתה באה למסיבות של יום ששי. היא היתה סגורה. מופנמת. לא היו לה חברים. למעשה, היתה בודדה לגמרי ואף אחד לא הבין מה מתרוצץ בראש שלה."

בתל־אביב של שנות הששים שלט הרוק־א־רול ברחובות. אלביס פרסלי, החיפושיות וקליף ריצ'רד הרקידו את הנוער. אבל את גיתית לא ראו במסיבות אלו. היא נשארה בבית. בסוף כתה י', היא גם לא נשארה בבית־הספר. למורת רוחם של הוריה היא החליטה להפסיק את הלימודים ולצאת לעולם הרחב. כפתרון של פשרה היא נסעה לדודתה באנגליה, שם התגוררה כשנה, למודה קצת משחק ופקחה את עיניה לעולם הגדול. כששבה לארץ סיימה את לימודיה בבית־ספר אקסטרני ובמועד גיוסה לצבא הצהירה על היותה שומרת מסורת והצליחה להתחמק מהשירות.

על מה שקרה לאחר מכן יש גרסאות שונות. אבל גיתית יצאה לחו"ל, שבה לבית דודתה בלונדון, שם הכירה צייר צעיר בשם סטגלי אוז'ה, לו נישאה לתקופה קצרה. הציור לא משך אותה במיוחד והיא היתה רעבה. גם ללחם, גם לכסף וגם לאהבה. את שלושת אלו היא לא קיבלה מבעלה והיא עזבה אותו לטובת רומא. כפי שאמרנו, רומא־פאריז־לונדון. היא שבה אליהן בהמשך. לא ברור מהיכן השיגה כסף לכל הנסיעות. אבל מאוחר יותר היא סיפרה שקיבלה עזרה מקרובים בארץ ובחו"ל.

ברומא פרחה תעשיית הקולנוע האיטלקית וגיתית חלמה להיות כוכבת גדולה. היא לא היתה בעלת יופי כובש והתעלמה לגמרי מהעובדה, שסבלה משיער דליל. עד מהרה היא פגשה במאי סרטים בשם רוברטו פורוצ'י והסתפקה בעבודה כמזכירה בחברת הפקות שעשתה סרטים ביפן. פורוצ'י, כמו גיתית, לא היה ידוע, גם לא לאנשי תעשיית הקולנוע. יש אומרים שלפירסומו הגדול הוא הגיע בעל כורחו, בזכות גיתית, כאשר ביצעה שוד מזויין בהונג־קונג והעתונאים החלו לחטט בעברה.

אבל עוד קודם לכן יצאה גיתית ביחד עם פורוצ'י ליפן, שם הוצגה כמזכירתו, ובשלב מאוחר אף נישאה לו, למשך מספר חודשים. השמועות אומרות, שלפני שנישאה לו היה לה בעל נוסף, לחמישה ימים. אחד ממכריה אמר בהקשר לכך: לגיתית היה תחביב לאסוף דירכונים. היא אספה אותם ולשם כך גם התחתנה.

גורשה מיפן

ליפן הגיעה גיתית בשנת 1969, נערה צעירה בת 20 עם רצון עז להצליח, לטפס לפיסגה. היא גילתה, כמו במקרה של הצייר, שפורוצ'י אינו בדיוק במאי קולנוע. כמוהו היו רבים. באחת המסיבות היא הכירה את „הגדול מכולם", הבמאי אקירה קורוסוואה. על פי הסיפורים שהגיעו לארץ, היא עברה להתגורר אצלו ואף היתה לפילגשו. בארץ התייחסו לסיפורים בספקנות. קורוסוואה, גדול הבמאים ביפן ואחד הגדולים בעולם כולו, יכול היה להשיג כל בחורה שיחפוץ. לא ברור מה מצא בגיתית. אבל כשהלה לארץ תמונות וכשקפצה לביקורים קצרים לבושה בבגדי יקרות ומעוטרת באבני חן, החלו לתאמין שהנערה מתל־אביב עוד תגיע רחוק.

אך החיים לא בנויים על תסריט קבוע. מה שעשתה גיתית לבעליה הקודמים, עשה לה קורוסוואה. הוא מאס בה, זרק אותה מעל פניו, והיה מישהו שדאג להודיע לשלטונות, כי גיתית נמצאת ביפן באופן בלתי חוקי ועוסקת בזנות. השלטונות איפשרו לה לצאת בשקט מארץ השמש העולה. את שמו של קורוסוואה לא רצו לערבב לשום שערוריה.

בצר לה הגיעה גיתית להונג־קונג, שם נרשמה במלון מפואר תחת שמו של בעלה הראשון, סטגלי. אוז'ה. למחייתה עבדה במקצוע העתיק והצליחה להתקיים כך במשך מספר שנים.

על נסיבות חזרתה לישראל יש גירסה אחת, שפורסמה לפני 13 שנים בשבועון „העולם הזה". בהתאם לפירסום זה, נכנסה גיתית לחנות תכשיטים הדורה בהונג־קונג כשכרסה בין שיניה. היא דיברה איטלקית, הציגה עצמה כתיירת עשירה מרומא וביקשה לקנות יהלומים. הרבה יהלומים. היא בחנה את הסחורה בעין מקצועית ולבסוף אמרה לבעל החנות, כי היא זקוקה לזמן כדי לבחור את היהלומים שברצונה לקנות. „בוא אלי למלון ושם נבצע את העיסקה."

בשעות אחר הצהרים הגיע בעל חנות התכשיטים לחדרה של גיתית. עימו היו עוד שניים מעובדיו. ברשותו היו 10 חבילות עם יהלומים בשווי של כששים אלף דולרים. גיתית חיכתה להם עם אקדח שלוף בידה. בעל החנות היה המום, אבל סבר לתומו, שאשה בהריון לא תוכל לעשות כלום. כאשר הוא נע לעברה, נפלטה יריה מהאקדח, שפגעה בראשו. באותה עת התפוצצה גם

(המשך בעמוד 19)

רצח באגם

ב־26 בינואר השנה הופרה שלוותו של האגם המלאכותי בפארק הירקון בתל־אביב. ממימיו נמשתה מכונית „פיג'ו" ובתוכה, במושב האחורי, גופת אדם. התברר כי זו גופתו של יוסף איזראלוב ז"ל. על הגופה לא נמצאו סימני אלימות, ולא היה ברור כיצד הגיעה המכונית לשפת האגם. אנשי מכבי האש ניסרו את גג המכונית כדי לחלץ את הגופה. בנתיחה שלאחר המוות התברר, כי האיש נרצח.

במרחב דן הוקם צוות חקירה מיוחד, בראשותו של ספ"ק [illegible] ובסיוע של ספ"ק [illegible] ראש מיחלק משפטים במרחב. על פי הממצאים בשטח הועלה חשד שאשתו של המנוח מעורבת ברצח. לדעת המשטרה, לגיתית היה מניע לרצח. היא עמדה לרשת את שתי דירותיו של בעלה המנוח ואת המכונית. מה שהיא לא ידעה, כנראה, זה שהמנוח השאיר צוואה, לפיה היא לא תקבל אפילו אגורה שחוקה.

אולם לאנשי המשטרה נותרה תעלומה. גיתית, על פי רישומי תחנות הגבול, לא היתה בארץ מאז חודש ספטמבר אשתקד. תחילה הועלתה השערה, כי גיתית הפעילה בארץ מישהו אחר. אולם אפשרות זו נפלה במהלך החקירה.

צוות החקירה, [illegible] על גיתית כמבצעת האפשרית של הרצח, החל לחקור את קרובי משפחתה וידידיה, ערך מעקבים והאזנות על שיחות טלפון, עד שלפני כמה שבועות חלה תפנית בחקירה. כאשר התברר כי גיתית היתה בארץ ביום הרצח. מחקירה של אחד מידידיה התברר, כי הוא ראה אותה, נפגש עימה [illegible] גם על ידי אחרים. בחקירתו „הסכים" האיש לסייע למשטרה. על פי הנחיות השוטרים הוא התקשר ללונדון, שוחח עם גיתית ומשך את השיחה לגבי הרצח והביקור בארץ. לדברי המשטרה, גיתית הודתה בשיחה [illegible]

בעקבות השיחה פנתה המשטרה לסקוטלנד־יארד וביקשה לעצרה. הליך ההסגרה לישראל ימשך עוד מספר שבועות. לאחר שיוכן כתב־האישום, יועבר עותק [illegible] למשרד המשפטים באנגליה, [illegible] בקשת ההסגרה. בצירוף [illegible] בינתיים תשאר גיתית במעצר שיוארך מדי שבוע. בתום הליך זה תגיע גיתית לישראל ותעמוד כאן למשפט באשמת רצח בכוונה תחילה.

בעל לשעבר, גיורא דרוזנר, מתל־אביב: „היא לא מכשפה"

מי ששופך הרבה אור חיובי על גיתית הוא בעלה הקודם, גיורא דרוזנר, לו היתה נשואה שש שנים ומנישואים אלו נולדה בתם, מאיה.

„אני בטוח שזה חלום ושהיא תצא מזה. אני לא מאמין שהיא רצחה. היה לה עבר. היא שילמה מחיר כבד על עברה ובגלל זה לא צריך לעשות אותה מכשפה. הפרשה הנוכחית היא מזעזעת, אבל גיתית איננה רוצחת ואני מקווה שהיא תצא מזה. אף פעם בחיים שלי לא חשתי שהיא רוצה לרצוח אותי."

גיורא, פקיד במלון יוקרתי, פגש את גיתית בדיסקוטק וזמן קצר לאחר מכן הם נישאו ועברו לגור בדירתה של גיתית, ברחוב אחימאיר ברמת אביב. גיורא קנה את הרהיטים לדירה. על החיים עם גיתית הוא מספר שהיו כייף אחד גדול ומתמשך. גיתית לא עבדה באותה תקופה והיתה מבלה הרבה, בדרך כלל עם בעלה ועם זוג נוסף. „נכון שהיא היתה מבלה הרבה," מספר גיורא, „אבל זה לא הופך אותה לטורפת גברים".

חבריהם הטובים היו גורי סוזיאב ואשתו. לפני כחמש שנים התאבד גורי ואשתו נמצאה מתה בתוך מכוניתה. גיתית היתה בדכאון במשך תקופה ארוכה.

גיורא מספר כי עוד לפני נישואיו הוא שמע שגיתית „הסתבכה" במזרח הרחוק. „היא לא סיפרה לי על קורוסוואה ועל פורוצ'י. אני גם לא מאמין שהיא היתה פילגש שלהם. אם היא יצאה עם מישהו זה לא אומר כלום. על זה היא לא סיפרה. אבל סיפרה לי שהיתה מעורבת בשוד ושישבה. לי זה הוסיף פלפל לחיים. לא היה איכפת לי, אחרי שהיא סיפרה."

גיורא מכחיש, כי אשתו היתה זונת צמרת. „מאז נישואינו לא היה אפילו טלפון אחד בכיוון זה. נכון שהזמינו אותה למסיבות. גם אני הוזמנתי, אבל לא יצאתי. לא היה איכפת לי שתצא. מי שמוזמן לשייט יאכטות ומוותר על ההזמנה הוא פרייאר. אני רציתי שהיא תבלה".

גיתית, לדברי גיורא, לא היתה „מאותן עקרות־בית שכל היום שטפו סירים. אבל היא היתה עומדת שעות במטבח ומכינה מאכלים סיניים. זו היתה המומחיות שלה. לידה היתה כל העת הילדה, ממנה לא נפרדה לרגע. בסופי שבוע היינו יוצאים לטיולים. בדרך כלל, היא היתה נוהגת. אני סמכתי עליה. היא היתה נהגת אמיצה ומיומנת. יכולתי להירדם בקלות כשהיא נהגה. גרמה לי שהיא קיבלה רק פעם אחת דו"ח על מהירות מופרזת.

„היא רצתה שאתקדם בחיים ולא אהיה סתם פקיד. זה לא הופך אותה לאשה רעה. כל אשה רוצה שבעלה יתקדם ומנסה לדרבן אותו. זו לא סיבה לרצח. היא טיפוס מאד אנושי עם הרבה רגש וחום. זה שהתגרשנו לא אומר שאי אפשר לחיות איתה. פשוט הגענו למצב שנמאס לנו זה מזה. לא היה ריב. היא קיבלה את הכל ואחר כך נפרדנו. היינו ממשיכים להפגש פעם בשבוע, כאשר באתי לבקר את הבת, שנשארה אצלה, וגם ללונדון נסעתי בחודש דצמבר והייתי שם שבועיים אצל קרוביה".

הקשר בין גיורא וגיתית נשאר לכל אורך הדרך. לפני שעזבה את הארץ הוא קנה ממנה את מכונית הדהייטסו שלה. „ידעתי שאני קונה מכונית טובה, יד ראשונה ושמורה היטב. קניתי ממנה גם כמה חפצים אחרים". כאשר גיתית הגיעה לארץ לביקור, בחודש אוגוסט 1985, היא התגוררה אצל גיורה, ביחד עם בתם המשותפת, ורק אחר כך עברה לכמה ימים להוריה.

מאז מעצרה של גיתית נמצאת הבת אצל הקרובים, וזו הפרידה הארוכה ביותר של השתיים. לפני יומיים התקשר גיורא ללונדון וניסה לשוחח עם בתו. „היה קשה לדובב אותה. היא ממש בהלם. לקחו אותה לראות את אימה מאחורי הסורגים. בשביל ילדה קטנה זה שוק. אם גיתית תשאר במעצר, אני אטוס ללונדון ואקח את הילדה אלי עד שהכל יסתיים."

גיורא עצמו נעצר אף הוא על ידי המשטרה. הסיבה, לדבריו: „לחוקרים נודע שבחודש דצמבר, חודש לפני הרצח, הייתי בלונדון והזמינו שלהם פרח. הם היו בטוחים שנסעתי לגיתית לתכנן את הרצח של בעלה, יוסף. אלו שטויות. אני נסעתי לראות את הילדה. גיתית היתה עסוקה בקורסים לאמנות. אחרי שבועיים חזרתי לארץ. אני מניח שהמשטרה גם צוטטה לטלפונים שלי, כדי לשאוב מידע על הרצח. אבל לי לא היה כל קשר לזה, ואני מאמין שגם לגיתית לא."

ושוב – תורים בבנק

תעשיית החלומות עובדת שעות נוספות ★ הלהיט התורן: הלוואות צמודות, עד 45 אלף שקל, לתקופות ארוכות ★ וכולם חוטפים ★ רוצים להחליף דירה, מכונית, לשפץ, לחתן את הבת באולם פאר, לנסוע לחו"ל ★ מול ההמון המסתער ניצבים כלכלנים מודאגים המזהירים: מדיניות הריסון נשמטת ★ אם האינפלציה תעלה – כולם יהיו בצרות

מאת אביבה שאבי

זה היה השבוע של סוחרי החלומות. מה נותר לנו אחרי השב"כ, רפאל רקאנטי, שביתת האחיות, ג'ונתן פולארד, החרדים, מלבד חלומות קטנים על וידיאו ודישוושר, נסיעה לחו"ל, חתונה לבת במלון „רניאל", דירה לנכדים. כל זה נמצא עכשיו בהישג יד בזכות הבנקים.

הלהיט האחרון הוא תוכניות האשראי לאזרח הקטן. הלוואות בעשרות אלפי שקלים, שמוענקות לראשונה גם לבעלי הכנסה נמוכה וממוצעת, לשכירים ולעצמאים קטנים. בעלי מוסכים, פקידים, מורים, פועלי דפוס, גימלאים. שכבת הביניים. ההיענות של הציבור עד כה שייכת לתחום הפסיכולוגיה של ההמון. אחרי ימים רבים בתא ההקפאה, חזרנו אל האושר הפשוט של חיי צריכה.

חגורת הבטחון

את כדור השלג הזה התחיל לגלגל הבנק הבינלאומי הראשון, בנק קטן ודינמי, שמצליח לזנב בבנקים הגדולים בזכות מסעות הפירסום האגרסיביים שלו. בעקבותיו באו, כצפוי, בנק הפועלים, לאומי, המזרחי, ודיסקונט. הדינמיקה שביסוד ההתגוששות החדשה: הרחבת שוק הלקוחות ופיזור הסיכון במתן הלוואות על רקע המשבר שנקלעו אליו חברות רבות במשק. „חגורת הביטחון" תהיה מורכבת מאלפי לקוחות קטנים, שיקחו הלוואות קטנות, ויחזירו אותן לאט, אבל בטוח.

הבינלאומי נכנס לתוך חלל של ביקוש לאשראי פרטי, שבו פעלו סוחרי רהיטים, מכוניות, סוכנויות נסיעות, שהעניקו הלוואות צרכניות בתשלומים. הוא הציע ללקוח לחסוך לעצמו את פער תיווך האשראי. המבצע החדש הציע שלושה סוגי הלוואות, לא צמודות, צמודה למדד וצמודה לדולר, לפי בחירת הלקוח, בסכומים של 5,000 עד 25 אלף ש"ח, לתקופות של 15 חודש עד חמש שנים. ההלוואות ינתנו תמורת בטחונות, ויוחזרו בתשלומים חודשיים. על מנת להיות זכאי לקבלת 5,000 שקל די היה בהבאת חמישה ערבים, שמשכורתם גבוהה פי שלוש לפחות מן ההחזר החודשי של ההלוואה. לא שהמדובר היה בהלוואות זולות, חלילה. תנאי ההלוואה היו טובים אך במעט מן ההלוואות האלטרנטיביות בשוק, נניח מהלוואה משלימה לקניית דירה. אבל בפעם הראשונה התגלגלו סכומים אדירים כאלה בין ידיו של הלקוח הפרטי.

הבנק הבינלאומי הקציב מראש סכום קבוע למבצע: 45 מיליון שקלים חדשים, שהם 30 מיליון דולר. הסכום הזה נעלם בתוך שבוע ימים. חישוב פשוט של ממוצע הפניות, לפי 10 אלפים שקלים ללווה, מראה שהמדובר בכ־4,500 מקבלי הלוואות. ההתנפלות ההמונית הפתיעה אפילו את יוזמי המבצע. במשך שמונה ימים השתרכו תורים ארוכים בפתחי הסניפים. אנשים חיכו שעות בתור. בסניף הבנק בהרצליה אפילו חילקו מספרים, כמו בתור לקופ"ח. אלה מן הסניפים, שגמרו את ההקצבה שעמדה לרשותם, עברו לרשימות המתנה. המבצע שיתק, למעשה, את העבודה השוטפת של הבנק. בסניפים דיברו על דפוסי התנהגות של זכיה בפיס. בצמרת היה מי שדיבר על תרבות צריכה חדשה.

הגשמת חלום

בסניף הבינלאומי בכיכר מלכי ישראל בתל־אביב, הנחשב לבינוני בגודלו, אי אפשר היה למצוא מרצפת פנויה אחת. אומרים שם את מספר הפניות במאות, מתוכן הגיעו לכלל ביצוע כמאה פניות. עובדי הבנק כולם גוייסו למבצע, עבדו מבוקר עד שעות הלילה המאוחרות כדי להדביק את הפיגור בעבודת הניירת. הפונים, בתוכם גם לקוחות של בנקים אחרים, השתייכו לשכבה המבוססת של רואי חשבון, עורכי דין, רופאים. היו שביקשו להחליף רכב, זוג שכירים מבוגר הגשים סוף סוף חלום ישן לנסוע לחו"ל, זוג הורים ביקשו לעזור לילדיהם ברכישת דירה.

הרוב הגדול, כ־90 אחוזים של הלווים, התחייב לתקופה של חמש שנים, כאשר רוב ההלוואות נע סביב 10 אלפים ש"ח. בסניף הבינלאומי ברמת־גן היה ממוצע הפונים בגילאי 45־30, מקבלי משכורות שנעו בין 700 ו־1,800 שקלים. ההלוואות נועדו למימון נסיעה לחו"ל, שיפוץ המטבח, סיוד הבית, החלפת דירה, קניית רכב. מן ההלוואות הגדולות יותר, שהגיעו ל־25 אלף שקל, נהנו אנשי עסקים, שהשתמשו בכסף לכיסוי אוברדראפט בחשבון הפרטי, או לתשלום חובות.

המגמה הכללית היתה לא לעודד, אבל גם לא להרתיע. צריך להסביר ללקוח איזה סיכון הוא לוקח בהשתעבדות לטווח ארוך, ומה יקרה אם המדד יתחיל לדהור, למשל. כל השאר נתון לשיקול דעתו. אף אחד לא נאנס לזה, אמר אחד ממנהלי הסניפים. הקליינטים שלנו הם מעל גיל 18.

השבוע, לאחר שהבינלאומי חזר, מרושן עונג, לשיגרת עסקים, הגיע תורם של שאר הבנקים. בבנק הפועלים מציגים את הנושא כחלק מהרחבת מערך השירותים ללקוחות הבנק. בדיסקונט, האחרון להצטרף למבצע, מודים שנגררו לעניין מתוך חוסר ברירה, בתקווה שהרשויות יתערבו וישימו קץ לתחרות. בעיית רקאנטי מטרידה אותם כרגע יותר מרווחתו של האזרח. ההלוואות צמחו בינתיים לגובה של 45 אלף שקל, ללא הגבלת זמן או תקציב.

בראשית השבוע הציף את הסניפים גל פניות אדיר. עשרות התעניינו טלפונית, אחרים טפטפו לתוך הסניפים. בסניף בל"ל בככר מלכי ישראל נרשמו בתוך יומיים כ־20 ביצועים. בסניף דיסקונט במרכז העיר, שהוא סניף שכונתי, נכנסו בתוך יומיים כ־20 איש לצנרת, כלומר, נמצאים בטיפול. לסניף בל"ל, דיזנגוף סנטר, שהוא סניף של ייקים מבוגרים, פנו גימלאים רבים שביקשו לקנות מסרד מכונית לנכדים. בסניף אחר, מסחרי בעיקרו, של בנק הפועלים בתל־אביב עברו בתוך יום אחד 41 איש. פקידים, פועלים, נהגי אוטובוס. פתאום כולם רוצים לחתן את הבת, אמר בציניות מנהל סניף בבנק הפועלים.

חגי בן־ברוך, בעל מוסך, בן 36, נשוי פלוס שלושה, משכורת 1,000 ש"ח בחודש, מתגורר בדירת 2½ חדרים בראשון־לציון, רוצה 5,000 שקל לא צמודים לשנה כדי לערוך בר־מצווה באולם לבן הבכור, עופר. הוא יודע שמה שאתה לוקח, אתה מחזיר כפול. אם בעוד חודשיים־שלושה תהיה אינפלציה של 20 אחוזים, אנשים יצטרכו למכור את הבית שלהם. לכן הוא מבקש הלוואה לטווח קצר.

מכונית שנייה

אבי אולגנבלום, עובד סוציאלי מרמת־גן, שלא גומר את החודש, צריך הלוואה של 4,000 – 3,000 שקל כדי לכסות חובות מצטברים. יוסי רום, חבר „דרך" מפתח־תקווה, אב לשלושה, מבקש 10 אלפים דולר בריבית צמודה, לחמש עד שמונה שנים, כדי לעבור לדירה מרווחת יותר. אחרת, יצטרך להתפשר על דירה קטנה יותר. בעל בוטיק לאופנה מתל־אביב, נשוי, משלם 250 דולר לחודש משכנתא על הדירה, רוצה לרכוש מכונית שנייה ב־10 אלפים דולר.

בני הזוג נוב מרמת־גן חייבים לעבור דירה. כבר 17 שנים הם מתגוררים בפינת „רמה", סמוך לבית קפה, והעירייה לוחצת לפתוח שם אולם שמחות. נמאס להם, והם רוצים לברוח משם. יש להם 12 אלף שקלים סגורים בצד, והדירה שווה 55 אלף, כך שצריך עוד 15 אלף שקלים. אבל בסניף הפועלים לא מאשרים להם. המנהל אמר שלא כדאי, שהמבצע הזה הוא בשביל השוליים, כלומר למי שצריך להשלים. אבל זה בדיוק מה שאני צריכה, היא סולטת, נסערת, בדרך החוצה. או בשביל מה פירסמתם את כל העניין הזה?

ההחלטה למי לתת וכמה נתונה לשיקולו הבלעדי של מנהל הסניף. הרושם שנוצר הוא, שבעוד הנהלות הבנקים לוחצות מלמעלה להעניק אשראי, מנהלי הסניפים נכנסו לבונקר. לראשונה מזה זמן רב יש בידם הכוח לחלק הלוואות בסכומים אדירים, והחשש הוא שלא יהיה ממה להחזיר. מנהל סניף אינו יכול לדעת מה סך כל ההתחייבויות של הלקוח. תיאורטית, יתכן מצב שבו לקוח אחד יקח הלוואות בארבעה בנקים שונים. משתדלים, על כן, להקטין את הסיכון כמה שאפשר.

אל מנהל אחד הסניפים בתל־אביב הגיעה מזכירה בחברה ציבורית, המשתכרת 400 שקלים בחודש. היא באה בלווית המעביד שלה כדי שיערוב לה לקבלת הלוואה של 15 אלף דולר לתקופה של 24 חודשים. המנהל שאל אותה מאין תחזיר את הכסף. מהמשכורת כמובן, היא ענתה. בקשתה נדחתה.

שחיטה כשרה

האם הלקוח הקטן יודע לאן הוא מכניס את עצמו? מ.א., עובד דפוס, עם ותק של 21 שנה, לקח הלוואה של 5,000 שקל כדי לחתן את בתו. ההלוואה ניתנה לו כנגד תוכניות חיסכון שיש לו בבנק. הוא רצה להשתמש בכספי קרן ההשתלמות שלו, אבל לחצו עליו לקחת הלוואה במקום. מ.א. אומר, שהציעו לו לקחת 10 אלפים, אבל הוא הסתפק בחצי מהסכום. אף אחד לא ערב לו שהאינפלציה לא תעלה מחר. עבורו, כמו אולי עבור רבים אחרים, זהו הדיע במיעוטו.

הזכרון של הצבור הוא קצר, אומר מנהל אחד הסניפים בתל־אביב. רק לפני שנה, הלוואות צמודות היו אימת הקהל. היום פתאום כולם רוצים צמודים. היו רבים שרצו להשקיע במניות, או לשים את הכסף בתוכניות חיסכון, דבר שהוא לא כלכלי בכלל, כאשר בתוכנית אתה מקבל 4 אחוזי ריבית צמודה לשנה, ופה אתה משלם 13 אחוז צמוד. אפשר להתפוצץ מצחוק. פתאום קיבלו כסף במתנה. אני שואל מאיפה בא הכסף הזה שילמנו מחיר כל כך כבד כדי להגיע ליציבות, והנה אני נותן פה כספים בטונות. אני חושש, שיתחיל מירוץ להיפטר מההלוואות ואז יצטרכו גם לשלם קנס עבור ההחזר.

איך האוצר הירשה דבר כזה? אותו מנהל דיבר על תסמונת העדר, נותנים – לוקחים. אחד מיועצי ההשקעות של בל"ל הלך רחוק יותר: הוא קרא לזה שחיטה כשרה.

הבנק מתחתן איתך חתונה קתולית לשלוש שנים, אומר פרופ' גדעון פישלזון מן החוג לכלכלה באוניברסיטת תל־אביב. הריבית על ההלוואות תשתנה מחודש לחודש ואם האינפלציה תעלה, אתה יכול למצוא את עצמך משלם ריבית שלא חשבת לשלם. ברמה הלאומית זה אומר, שהמדיניות המוניטרית המרסנת, שבנק ישראל ניסה להנהיג, נשמטת מן הידיים. כל זה פירושו הגדלת הצריכה, וזה בוודאי לא מה שאנחנו צריכים עכשיו.

אם ימשך זרם הביקושים באותו הקצב, אפשר לדבר על כמאה מיליון דולר שיתעבו בשוק בתוך פחות מחודשיים. הנושא צריך, לדעת בנקאים, להדליק נורה אדומה בבנק ישראל, במיוחד אצל הנגיד החדש, פרופ' מיכאל ברונו, מהוגי התוכנית הכלכלית החדשה. ברונו עסוק עכשיו עם רקאנטי. מקור בכיר בבנק ישראל מסר, שהבנק עומד להוציא בימים הקרובים חוזר, שיקבע נוהלים והנחיות לגבי דרכי מימון האשראי על ידי הבנקים. אם תמשיך התופעה להתפתח בממדיה הנוכחיים, יובא העניין לדיון בהנהלת הבנק.

נופש בישראל היפה

יש מקום לנופש בחודש יולי בבתי הארחה של קופת־חולים

הזמנות מקומות ישירות בטלפון
★ בית גוריון בכפר־החורש - 065-72530
★ ארזה, מוצא ע״י ירושלים - 02-342291
★ מרגוע לעובד באשקלון - 051-36433
★ כנען בצפת - 069-30834
★ בית יערי ע״י כפר־ויתקין - 053-93377
★ ★ שפרינצק בנצרת - 065-73006
★ ★ בנדורי בחיפה - 04-381414

★ מחיר יום אירוח מלא - 44 ש״ח
★ ★ מחיר יום אירוח מלא - 51 ש״ח
המחירים לחברי קופת־חולים הכללית וכוללים מע״מ

ניתן להזמין גם במרכזי ההזמנות:
- בתל־אביב, רח׳ אבן גבירול 51 - טל. 219211
- בחיפה, רח׳ אחד העם 7 - טל. 04-664241
- בירושלים, רח׳ התקופה 24 - טל. 02-667151
- בבאר־שבע, שלמה המלך 17 - טל. 057-73772
- ברעננה, אחוזה 56 - טל. 052-454131

צא לנופש וקבל מנוי ל״איתנים״
הנביא מודעה זו בעת ההרשמה, תקבל חינם מנוי שנתי לירחון ״איתנים״ - ירחון הבריאות של ישראל (12 החוברות יגיעו אליך הביתה).

קופת חולים
ענף התברואה

מדוע קניתי דירה באזורי חן

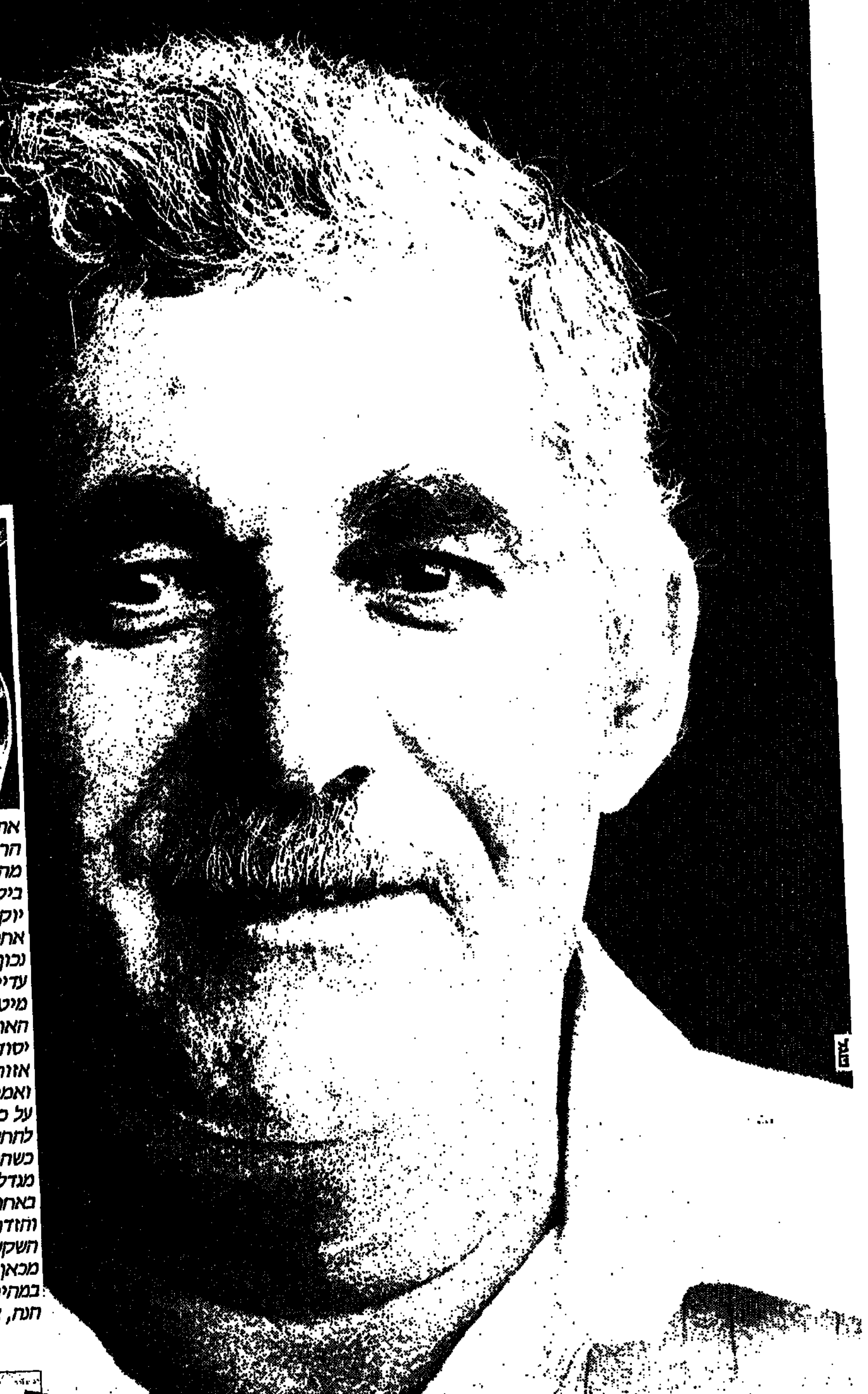

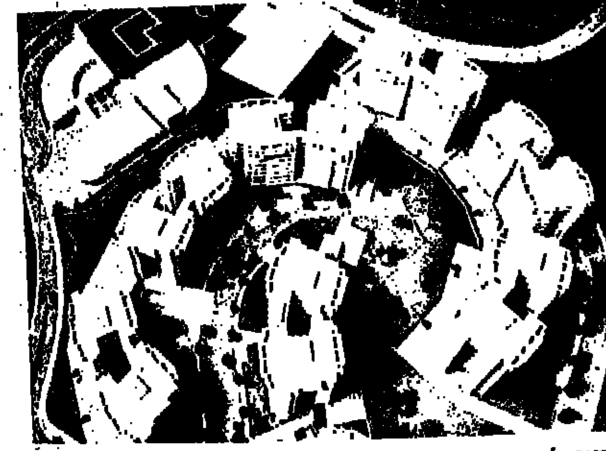

אתה לא היחיד ששואל אותי, אני בעצמי התלבטתי די הרבה וזאת למרות שידעתי שהשכונה הזאת היא בדיוק מה שרצינו זה זמן רב.

ביקרנו במקום והתרשמנו מאוד: האיזור מעולה, השכונה יוקרתית ואיכות הדירות גבוהה במיוחד, בקיצור רמה אחרת.

נכון, עם העובדות קשה להתווכח (גם עם האשה), אבל עדיין היה חשוב לי לדעת, היכן בדיוק אני משקיע את מיטב כספנו.

האופי "הפדנטי" שלי עזר במקרה הזה, ערכתי בדיקה יסודית ומעמיקה של כל כל הדברים. מצאתי, שחברת אזורים אשר בונה את הפרוייקט, היא חברה גדולה ואמינה השייכת לקונצרן כלל ואני מקבל ערבות בנקאית על כל שקל שאני משקיע - זה כמובן עזר לי מאוד להחליט.

כשהתברר לי, כי בפרוייקטים אחרים של אזורים כמו מגדלי דוד המלך ומגדל דיזנגוף עלו מחירי הדירות באחוזים ניכרים ותוך זמן קצר, עשיתי חשבון פשוט והזדרזתי לרכוש דירה באזורי חן - אחרי הכל דירה זו גם השקעה.

מכאן, היה לי קל לשכנע גם ידידים אחרים לרכוש במהירות דירה באזורי חן.

הנה, אני כבר מכיר חלק מתושבי השכונה...

עמוס ערד, מנכ"ל רשת תיכון רון.

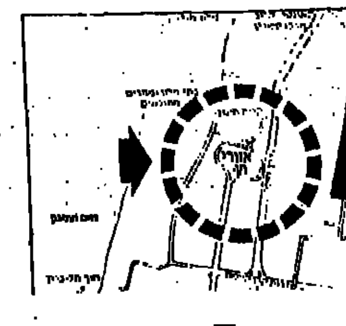

בואו לאתר - נציגי המכירות ישמחו לספר לכם על שכונת אזורי-חן. בשבת בין השעות 10.00-18.00 ובימי חול בין השעות 10.00-18.30

אזורי חן
הצפון החדש של תל־אביב

מגורים זה ענין של אזורים

אזורים

משרד המכירות ברח' דרויאנוב 5, תל־אביב. א'-ה' 09.00-21.00, ו' 09.00-13.00 טלפון: 03-204705, 03-295222, קו פנימי 413.

● כ־150 אלף ישראלים יבלו את חופשת הקיץ בחניונים ועל חופי הים.

צא לנופש, יש מקום

השנה נשארים התיירים אמריקנים בבית ולכן מחזרים אחרי הישראלים ★ מציעים לך מחירים זולים ושפע של בידור ★ החופשה המקובלת ביותר: שלושה עד חמישה ימים במלון חמישה כוכבים, רצוי באילת – מביאים גם את הילדים ★ למרות כל הפיתויים, התפוסה השנה נמוכה מאשתקד

מאת **שושנה חן**

השנה מתאמצים להשאיר אותך בבית לחופשה. ענף האירוח הוכה קשה בגלל הירידה בתיירות הנכנסת. בעיקר זו האמריקנית, בעלת המאה. מולידים מבצעי הנחות, ממציאים אטרקציות חדשות. רק שתבואו.

מיגוון אפשרויות הנופש גדול יותר מאשר בכל שנה. למרות זאת, ברוב המקומות תפוסה קטנה מזו של השנה שעברה. נוסעים יותר לחו"ל. העצלים והמאחרים־להחליט, יכולים להזמין אפילו מחר מקומות לסוף יולי, לאוגוסט. במרבית האתרים יצליחו להשתחל גם ברגע האחרון.

להיטים

הכתר שייך ללא עוררין לאילת. הגידול במספר הישראלים שיגיעו השנה לאילת נאמד בכ־20 אחוז. משה קורמן מסוכנות־הנופש צ.ב.ר., רואה בכך אופוריה על גבול ההיסטריה. „הנופש באילת הפך לאופנה. מגיעים למצב שהילדים שואלים את ההורים: השכנים באילת ומה איתנו?"

90 אחוז מהזמנות החדרים שמבצעת הסוכנות שלו הם למה שהוא מכנה „מדינת אילת". מבין 4,045 חדרי המלון שיש בעיר, הראשונים שאזלו היו דווקא היקרים. במלונות שלושה כוכבים יש עוד מקומות בשפע. מלונות ארבעה כוכבים מלאים, למרות שההפרשים במחירים נעים בין 10־15 ש"ח לאדם ללילה. „טעמו של הישראלי התעדן", אומר קורמן. „בשנה שעברה יכולנו למכור שלושה כוכבים, השנה לא".

מלון „המלך שלמה", מן היקרים בעיר, מבוקש ביותר. 93 ש"ח לינה וארוחת בוקר לזוג באמצע השבוע. תמורת מבט אל הבריכה בחדרים הנשקפים אליה, דורשים תוספת של 15 ש"ח לחדר ללילה. בסוף שבוע, תוספת 18 ש"ח לזוג. החלטת להתעקש על „המלך שלמה"? צפוי לך תור ברשימת ממתינים ארוכה. דרומה משם, מלא גם ב„סונסטה" היוקרתי. המחיר לא מרתיע. 165 ש"ח לזוג לינה וארוחת בוקר.

מקום שני ברשימת הפופולריות: טבריה וחופי הכינרת. השבוע תפוסה גבוהה במיוחד בגלל פסטיבל טבריה. אבל גם באוגוסט מצפים שם לקלוט נופשים רבים. מבוקשים באיזור: מלונות ארבעה ושלושה כוכבים. דווקא כאן „פלאזה" היוקרתי והיקר מבוקש פחות. יש דרישה גם לחניונים.

● מקומות נופש בהרים: צפת, שנחשבה לפני עשרים ושלושים שנה לשיא האופנה, משוועת לנופשים. בעיר נמצא אחד המלונות היפים והמיוחדים בארץ, מלון „רימונים". ארבעה כוכבים. 185 ש"ח לזוג חצי פנסיון. רק מעטים מזמינים אותו כסוכנויות. אפשר להשיג חדרים בלי בעיה. מלונות רבים בעיר מנסים למצוא את הישועה בציבור החרדי. מחכירים את המלון לגורם חרדי שמכשיר אותו ומפעיל למשפחות חרדיות. „מוטל צפת" ארבעה כוכבים מציע לחרדים ביולי, סוף שבוע מיום ו' עד יום א', כ־80 ש"ח לאדם, פנסיון מלא. מלון „מרכזי" – שלושה כוכבים, 45 דולר ליום, פנסיון מלא.

בצרות

● מלונות חמישה כוכבים שמותאמים לתיירות האמריקנית הממעטת להגיע השנה. הפגיעה העיקרית – במלונות בירושלים. הישראלים ממעטים להגיע לחופשות בבירה. במלונות ירושלים מוכנים לעשות הכל כדי שיגיעו. מלון „שלום" הגדול בעיר (688 חדרים) גייס שורה של אמנים. תמורת תוספת של ששה ש"ח, תוכל לחוות מדי ערב במופע של אמן אחר. המחירים צנחו ל־33 ש"ח לאדם ללינה וארוחת בוקר. יש מקום. ב„פלאזה־שרתון" ובמלון „המלך שלמה" מציעים למשפחות, זוג הורים ושני ילדים, „חבילות של 205־240 ש"ח שפירושם 51־60 ש"ח לנפש ללינה וארוחת בוקר בחדרים נפרדים. לעומת מחיר מקובל של 90־100 ש"ח למלונות בסטנדרד כזה בעונת־שיא בימים כתיקונם.

עשרות בתי־מלון בשלוש הערים הגדולות, ודווקא בדרגות הגבוהות, מפתים אותך בהוזלות של 30%־55%. בפנקסי הנחות לאירועים ואפילו לקניות בחנויות. יש מקומות.

מתי מגיעה עונת החופשות לשיאה? בציבור הכללי בחודש אוגוסט. לאחר שנגמרו הקייטנות. בציבור הדתי ובעיקר החרדי, תאריך הגבול הוא תשעה באב. אחרי יום הצום מתחילה תקופת „בין הזמנים". „החרדים" והישיבות יוצאים לחופשה חצי שנתית בת שלושה שבועות עד ראש חודש אלול (השנה בין תאריכים 15.8־4.9). באתרי נופש פופולריים קשה להשיג בתאריכים אלו מקומות. סגורים ל„בין הזמנים" כפר הנופש „קטיף" בגוש קטיף, חפץ חיים, וישיבות רבות שהופכות בחופשות לאתרי נופש.

חופש פעיל

זהו שם המשחק המעודכן. בחופש הגדול של הילדים מקובל הנופש המשפחתי. משך פופולרי: שלושה עד חמישה ימים. מעטים יוצאים לחופשה בת חודש. בעיקר מבוגרים. הנופש המצוי רוצה שיעסיקו אותו. ויותר מכך – שיעסיקו את הילדים. עיסוק מבוקש – מלאכות יד. ספורט פופולרי השנה: חץ וקשת. בכל שנה נולדים כפרי נופש חדשים. הרעיון הוא להיות כל הזמן בבגד־ים, לכל היותר ללבוש חולצה ושיארגנו לך את הבילויים. ושלא יצעקו על הילדים בחדר האוכל. תפסיר־ונפסי. כפר נופש חדש נמצא בקיבוץ פלמחים. השקעה של כ־300 אלף דולר בשותפות בין הקיבוץ ואילן וילכה מ„אילן – כפרי נופש וקמפינג". האיש שמפעיל גם את כפר הנופש „נואיבה ים־תיכונית". התפוסה בכפר הוותיק 95 אחוז, החדש, עדיין בשלבי הרצה.

אפילו במלונות קופת־חולים הגיעו למסקנה, שקשה לבנות עסק על נופשים שהפעילות הספורטיבית שלהם מסתכמת במשחק קלפים סוער. בתי־ההארחה של קופת־חולים, תשעה במספר ברחבי הארץ, מחייכים היום לצעירים. מבטיחים שורה ארוכה של פעילויות מטיולים וסיורים ברגל, דרך ריקודים והתעמלות ליד הבריכה. מבטיחים להעסיק את הילדים. רק שיבואו. התפוסה נמוכה מן השנה שעברה. מלונות שהגיעו אשתקד ל־80־85 אחוז ירדו השנה ל־60־65 אחוז. במלונות הפופולריים, היתה בשנה שעברה תפוסה של 95 אחוז, השנה ירדה לכ־80 אחוז. קופת־חולים לא מצליחה להתחרות בחו"ל, אומר אהרן שטיין מהנהלת תוכניות ההבראה של הקופה.

פינוק אמיתי

החופשה היקרה ביותר בישראל:

אם אתה רוצה להתפנק באמת, לישון בחדר השינה של סאדאת, קיסינג'ר, קארטר וגלריית כל ה„מי ומי" שביקרו בירושלים, ה„סוויטה המלכותית" של מלון „המלך דוד" מחכה לך, במרומי הקומה השישית. נוף עוצר נשימה של העיר העתיקה מן החלונות, חדר מגורים ענק, שני חדרי שינה ותפנוקים עד אין קץ. סידור פרחים ימתין לך בחדר, וסל פירות מרהיב. יביאו לך פטיפורים. וגם נייר מכתבים מיוחד, עם שמך באותיות מוזהבות. תתרווח בסאונה הפרטית או באמבטיה שהופכת לג'אקוזי והכל – תמורת סכום צנוע של 960 דולר, לינה וארוחת בוקר. כולל מע"מ ודמי שירות. לצנועים יותר מוצעת „סוויטה נשיאותית" דרקונתית. „רק" חדר שינה אחד. „רק" 760 דולר ללינה וארוחת בוקר. אפשר עוד להשיג מקומות.

החופשות הזולות של השנה:

● כ־150 אלף ישראלים יבלו את החופש בחניונים ועל חופי הים, תחת כל עץ רענן על שפת הכינרת ועל חוף אילת. משוגעים־לדבר אמיתיים מתחילים את הפיקניק בתחילת חודש יולי ומסיימים את חיי הנוודות ב־31 באוגוסט.

בחניון של קיבוץ נוה־ים, הסמוך לעתלית, יושבות כבר יותר משלושים משפחות שמבלות את הקיץ על הים. הגברים יוצאים לעבודה. הנשים והילדים על החוף. עשרות הבונגלוס שיש לקיבוץ בחניון כבר תפוסים. המקומות הטובים בחניון, על הגבעה, תפוסים גם הם עד סוף אוגוסט. בשטח התחתון לא מקבלים הזמנות. כל הקודם זוכה. מחירי החניון, בעל התפוסה של 1,000 מקומות לינה – 8 ש"ח למבוגר, 4 ש"ח לילד. את האוהל נא להביא מן הבית.

אוהבי הפיקניק

אילן וילכה החליט לנצל את אהבת הפיקניק של ישראלים רבים כל כך ולהציע בשיתוף עם „תגור", יצרן אוהלים ותיקים ערכות קמפינג להשכרה – אוהל, כסאות נחת, צידנית, גריל, וכל מה שזקוק לו מי שרוצה לצאת מפיקניק בשלום – במחיר של 250 ש"ח לשבוע. במחשבה שניה, הוסיף גם אפשרות לרכישת הציוד הזה במחיר גבוה פי ששה וחצי – 1,699 ש"ח. הרכושנות הישראלית ניצחה. בודדים שכרו. עשרות קנו מאז החל המבצע. „גם כאלו שבאו לשכור, קנו בסוף".

● דירות נופש להשכרה:

ענף בחיתולים. יוסי נבו, מנהל חברת „הומטל" המתמחה בתחום זה טוען, שהביקוש קטן בהשוואה לשנה שעברה. כדי לדחוף, יצאו בתוכנית של ששה תשלומים בכרטיס אשראי. גם ככה לא עומדים בתור. הם מציעים דירות־נופש באילת, 90 ש"ח ללילה לארבעה איש. דירות נופש בטבריה ובנתניה־העשרה, 80 ש"ח ללילה לארבעה איש. לארוחות תדאג לבד. אפשר להשיג מקומות.

● המלון הזול של השנה:

מלון שלושה כוכבים בחברון, „אשכולות חברון". הישראלים מפחדים לבוא. יש מבצע, 30 ש"ח למבוגר פנסיון מלא. חמש ארוחות. וגם תוכניות לכל המשפחה. המחיר הזול קצת עודד אנשים, אומרים במלון. התפוסה אחרי העידוד הזה: 40 אחוז באמצע השבוע, 60 אחוז בסופי שבוע.

● טיפים:

אתה מתעקש דווקא על מלון פופולרי ואומרים לך שאין חדרים. פנה למשרדי סוכנויות נופש־פרטים. יש עשרות כאלו. הגדולים מצויידים ב„בנקים" של חדרים שהם משריינים מראש בבתי המלון. את התשלום הם גובים באחוזים מהמלון לא ממך. ולפעמים יצליחו לגרד חדר במקום שאתה נכשלת.

בדוק לפני היציאה לנופש את המחיר במלונות חמישה כוכבים בערים הגדולות. אם התקציב משחק אצלך. מלון חמישה כוכבים בירושלים יכול להיות זול יותר ממלון של שלושה בטבריה.

מבטיחים לך צ'ופרים. תלושי הנחות. דרוש אותם בקבלה עם הכניסה למלון. יש בתי מלון ש„ישכחו" לתת לך את פנקס ההנחות.

אתה רוצה לבלות יום של חופשה ב„פארקי המים" הרבים שצצים כפטריות אחרי הגשם. צריך להרים טלפון, לברר האם הפארק מלא, האם זה יום של ועדי עובדים לשטיים, למשל, אל תסע לעולם בימי חמישי. הפארק סגור. קודש לוועדים. חופשה נעימה.

סופשבוע בנוסח חרדי

בחודש האחרון פתחו בחוף הצפוני של הכינרת את כפר הנופש הדתי כינר. 120 חדרים עם מטבחונים, מקררים ועירים, מיגרש טניס, פעילויות, כמו טיולים בטבע, רכיבה על סוסים וכך הלאה. בחוברת הפירסום הראשונה של הכפר הדפיסו צילום צבעוני של זוג אוחז במחבט טניס. קהל הלקוחות, חרדים שאוכלים רק גלאט־כשר לא אהבו את הצילום. האחראים לפירסום הדפיסו חוברת פירסום חדשה. הפעם, בצילום רואים רק גבר עם מחבט טניס.

בענף התיירות אומרים שהקהל החרדי הוא פלח שוק חדש ומתפתח. מאז ניפתח כפר הנופש כינר, קשה להשיג בו מקומות לסופ־שבוע. מגיעים ומשלמים בשיא העונה, בשבת, 66 ש"ח לאדם עבור פנסיון מלא ובאים עם האוטוסים. האוטוסים יש בשפע, וחמישה־שישה למשפחה. לילדים יש הנחה של חמישים אחוז. תינוקות עד גיל שנתיים – חינם. חרדים יוצאים לנופש פעיל גם לכפרי הנופש של קיבוץ לביא, ניר עציון ועוד.

בשבת האחרונה נפשתי בכינר. הוויה יוצאת־דופן למי שאינו דתי ומוכן להשתלב באווירה. ביום שישי עם כניסת השבת ניסגר שער הכפר. אי אפשר להוציא את הרכב עד מוצאי־שבת בשעה שמונה וחצי. אי אפשר גם לטבול בשבת בכינרת. החוף הנפרד לגברים ונשים ריק. סדר היום עמוס: יום שישי, הדלקת נרות, תפילה, ארוחת ליל שבת. כל האורחים אוכלים ביחד, מקדשים ביחד, שרים. כשמוזמנים שתיה אקספרס, יש שקיות פלסטיק עם פתקיות צבעוניות המחליפות רישומים. אין בר פתוח לאלכוהול. ב־11 בלילה כבים האורות אוטומאטית באמצעות שעוני שבת. אי אפשר לקרוא. נותר רק אור במיסדרון הכניסה לחדר. בשירותים יש נייר טואלט וחתוך כדי למנוע קריעת הנייר וחילול השבת. במקררים שבחדרים אין נורות ועירות שלא יידלקו ויכבו בכל פעם שפותחים את המקרר. בבוקר יש קפה ועוגה בחדר. במשך כל השבת יש תרמוסים עם מים רותחים בחדרים. אפשר להכין קפה. בשבת בבוקר שוב תפילה. ארוחת בוקר שהיא גם צהרים מגישים לקראת 11 בבוקר. שוב שירה ותפילה ביחוד. בתפריט, גפילטע פיש, כבד קצוץ, טשולנט, קישקע. אחר הצהריים קפה מינחה, תפילה, שלוש סעודות השבת, תורה לאל, יוצאת.

חמישה מושבים דתיים ברמת־הגולן הם בעלי הכפר, ההשקעה כחמישה מיליון דולר. האחראים היו רוצים לארח גם חילונים. לעיתים מגיעים צליינים.

ההשגחה על הכשרות היא של הרב אוירבך מטבריה. בנוסף, יש גם רב מקומי הנימצא בעמדת השגחה סביב השעון. יש הרצאות לבילוי הזמן. ההרצאות בשבת הנופש שלי היו בנושא פרשת השבוע, קורח. מסמר סוף השבוע היה זוג חרדי שזה עתה התחתן. אחרי הארוחות עשו להם שבע ברכות. אחר כך הרב נשא דרשה. אמר לזוג הצעיר שלא לצפות שכל החיים שלהם יהיו כטלית שכולה תכלת. נישמע מוכר. אזהרה טובה גם לחילוניים.

■ לאה אתגר

לצאת לנופש עכשיו – לגמור לשלם בסתיו,

בבקשה!

מלונות ישרוטל מזמינים אותך להנות מה-17 עד ה-30 ביולי מ"החופשה החדשה",

ב-3 תשלומים דולריים שווים**.

במלון בלו ביי הקסום בנתניה, ובמלונות הכיף של אילת. הזדרזו!

מלון לגונה – אילת
הלגונה היפה במתכונת חדשה. לובי אלגנטי, ארוחות מעולות, דיסקוטק תוסס, פעילויות בידור וספורט, ושעשועי בריכה.
3 לילות, החל מ- **162*** ש"ח.
למזמינים עד סוף השבוע הקרוב – הפתעה בחדר!

מלון ספורט – אילת
הצטרף ל"ריצת הפתיחה" של המלון החדש. להנאתך בריכה, חדר אוכל בסגנון "אכול כפי יכולתך", טרקלין מפואר, מסעדה א-לה-קארט, אוהל בדואי ועוד.
מ-17 ביולי: 3 לילות, החל מ- **75*** ש"ח.
מ-24 ביולי עד ה-30 ביולי: **3 לילות החל מ-113* ש"ח.**
נצלו את מחירי ההרצה המיוחדים!

המלך שלמה – אילת
הגדול והתוסס במלונות הנופש בישראל. שיא הכיף בשיא העונה.
התשלום במזומן בלבד.
3 לילות, החל מ- **185*** ש"ח.
מספר המקומות מצומצם ביותר!

מלון בלו ביי – נתניה
חופשה ים-תיכונית במלון הקסום לחופי נתניה. אידיאלי לחופשה משפחתית, עם שפע פעילויות מבוקר עד ערב.
3 לילות, החל מ- **185*** ש"ח.
למזמינים עד סוף השבוע הקרוב – רכיבה חינם על סוסים!

*** לידיעתך:**
- המחירים צמודים לשער הדולר היציג ביום התשלום.
- המחירים הם לאדם בחדר זוגי על בסיס לינה וארוחת בוקר.
- המבצע בתוקף רק עד 30 ביולי 1986.
- סופי שבוע וחדרים צופים לבריכה – בתוספת מחיר.
- מינימום שהייה – 3 לילות.

3 תשלומים דולריים שווים
בעלי כרטיסי ויזה, ישראכרט ודיינרס יהנו במבצע מיוחד מ-3 תשלומים דולריים שווים, לפי שער הדולר היציג ביום התשלום:
1/3 עם ההזמנה, 1/3 30 יום אחריה, ו-1/3 60 יום לאחר ההזמנה.
**במלון "המלך שלמה" – התשלום במזומן בלבד.

מזמינים עכשיו: במחלקת ההזמנות של ישרוטל, טל. 03-664252-5
עד 20.00, או אצל סוכן הנסיעות שלך.

סט.טרופז אילת | בלו ביי נתניה | ספורט אילת | לגונה אילת | המלך שלמה אילת
ישרוטל ניהול מלונות בע"מ

מלונות ישרוטל. "החופשה החדשה".

אליהו עמיקם

תקשורת שיש לה מדינה (ג)

התקשורת היחידה בעולם, שיש לה מדינה, היא התקשורת המכונה – „ישראלית". דבר כזה יתכן אך ורק במקום, שאוכלוסייתו סובלת מעודף שפיות ומעודפי מוסר ומצפון.

כי בעולם נורמאלי – יש למדינה תקשורת, ולא להיפך. במדינה פאשיסטית, התקשורת כפופה ל„רשות שידור ממלכתית", המהווה כלי־תעמולה מרכזי. במדינה חופשית, גם התקשורת היא חופשית. אולם, בשני המיקרים, אין המדינה קניינה של תקשורתה.

כאן המדינה היא קניינה של התקשורת, כפי שלול הוא קניינו של מושבניק. התקשורת מתפרנסת מן הלול שלה. היא אוכלת את ביציו. היא שוחטת את תרנגולותיו וזוללת את בשרן. היא מוכרת אותן בבוא יום המכירה („סיוך" בלעז). היא מייצאת אותן לארצות־הברית, לקנדה, לאוסטרליה, לגרמניה וליתר ארצות מפותחות, במסגרת הסיוע לארצות מפותחות.

מעמדה של התקשורת כלפי הלול אינו מעמד בעלים בלבד. מעמדה הוא מעמד בורא עולם – עולמו של הלול. הלול חי רק מפי התקשורת ועל פיה. מתצה לה אין הוא קיים כלל. מה שהיה כתוב בעיתון – היה, גם אם לא היה. מה שלא היה כתוב בעיתון – לא היה ולא נברא, כי לא נברא בידי התקשורת. התקשורת יוצרת את היש ואת האין במדינת־הלול. ויש בה המון אין.

★

ראו בעצמכם מה יש בה ומה אין, מה היה ומה לא היה.

ב־22 באוגוסט 1975, פירסם כותב הטורים האלה, ב„ידיעות אחרונות", את הקטע הבא מנאום, שנשא שר ההגנה הסורי, הגנראל מוסטפה טלאס, בפרלמנט של ארצו:

„...הנה מיקרה מיוחד הראוי לציון, שבו מגוייס מהעיר חלב קטל במו ידיו 28 חיילים יהודים ושחט אותם ככבשים במרידיו, והיו עדים למעשה זה כל עמיתיו. שלושה מהם קטל בגרזן וכרת ראשיהם מגופיהם. כלומר, הוא לא השתמש בנשק חם לקטילתם, אלא השתמש בגרזן, כדי לכרות ראשיהם מגופיהם. עם אחד מהם הוא נאבק בידיו, פנים אל פנים, הוא השליך את הגרזן והצליח לרסק את עורפו ואכל אותו לעיני רעיו (ההדגשה שלנו – א. ע.).

„זהו מיקרה מיוחד במינו. ואוכל להזכירו, כדי להעניק לאותו חייל את עיטור הרפובליקה. אני אעניק את עיטור הרפובליקה לכל חייל, אשר יצליח לקטול 28 יהודים, ואעטור אותו בהערצה ובהוקרה לגבורתו..."

קטע זה תורגם מהעיתון הרשמי של סוריה („אלג'רידה א־רסמיה"), שבו מתפרסמים גם הפרוטוקולים של דיוני הפרלמנט. נאומו המצוטט

שער העיתון הרשמי הסורי ומתחתיו – קטע מנאום טלאס

של טלאס הופיע בגליון מס' 27 של העיתון, ב־11 ביולי 1974.

הקטע פורסם בעלון־הסברה של משרד־החוץ הישראלי, ביוני 1975 – שנה ומחצה אחרי השמעת הנאום ושנה תמימה לאחר שהוא פורסם ב„ג'רידה א־רסמיה". „הקטע נעלם עד כה מן העין" – הוסבר האיזור בעלון.

והוא נשאר עלום. שום עיתון לא הקדיש לו אפילו שורה אחת. רק מקץ חודשים, כאשר הגיע לידי, באקראי, העלון ההוא, פירסם „ידיעות אחרונות" את סיפור הזוועה. זה היה, כאמור, ב־22 באוגוסט 1975.

★

להלן דברים אחרים, שגילו, באותו גליון, לתיאור הזוועה.

„זו הפעם הראשונה בתולדות ה'עולם התרבותי', מודים רוצחים במעשי־מלחמה שביצעו ואף מתפארים בו...

„אך יש כאן זוועה גדולה יותר, והיא תגובתו של העולם. אירגון 'אמנסטי' משגר ועדות־חקירה למקומות שונים, כדי לעמוד על גורלם של עצירים. כאן אין צורך בחקירה. הכל כאן גלוי, ברור, חתום בבית־'מתוקקים'...

„ויש זוועה גדולה יותר: לוחמי ישראל השבויים לא נמצא לא קרוב ולא גואל בציבור, שעל ביטחונו הורגו. איש לא קם להרעיש עולמות...

„מחדל העמידה על דמם של שבויי ישראל חמור הוא כחומרת מעשה הקניבאליזם. כי הוא קבע את הנורמה הישנה לשפיכת הדם היהודי – נורמת ההפקר.

„לפי אותה נורמה, מחירו של הדם היהודי הוא אפס לכל ריכמינ־בשר־אדם. פושע־מלחמה אינו צריך לחשוש לעונש, אם פישעו נעשה ביהודי. אדרבא, נקבע אפילו פרס מרוייק על הפשע: עיטור גבוה, על כל הטבותיו והאומריות, תמורת 28 ראשי יהודים ערופים".

סוף ציטוט.

★

סיפורו של טלאס והמאמר, שנכתב בשוליו ושממנו צוטטו הקטעים דלעיל, לא עוררו שום הד ב„דעת־הקהל". שאילתה אחת בלבד הוגשה בכנסת, ואיש לא שם לב לתשובה, אפילו לא השואל.

השגתי בינתיים גם את שמו של הרוצח: עבוד־אילאה אל־מוטרס. אך דבר לא קרה גם אז. ואז פניתי לחוג „ישראלים למען ישראל" ובתמיכתו פירסמתי את הסיפור במודעות – בגודל אחד־עשר אינץ' על ארבעה טורים – ב„ידיעות אחרונות", ב„מעריב" וב„הארץ". וגם לזה לא היה שום הד. הקול היה קול קורא במידבר, אשר ספג ברממה את דמו של היהודי האכול. כדרכו של העולם מימים ימימה.

הסערה פרצה מקץ ארבע שנים, אחרי מיבצע ליטאני, כאשר קצין ישראלי צעיר הואשם ברצח ארבעה כפריים לבנוניים. כל כלי־התקשורת יצאו אז מכליהם. התקשורת ה„ישראלית" תפסה את מקומה בחזית התנית והובילה את התקשורת העולמית אל ליבו של הרצח־היהודי (לא להלוך ברצח־יהודים).

„עכשיו סוף־סוף נודע לעולם, שבמזרח־התיכון רוצחים שבויים. ומי הם הרוצחים? הישראלים, כמובן" – דברים אלה מובאים ממאמר „נגד רצח שבויים", שפורסם ב„ידיעות אחרונות", ב־20 ביולי 1979. בדיוק לפני שבע שנים.

„הכנסת" – נאמר עוד במאמר ההוא – „שלא הקדישה אפילו דקה אחת לגורלם של 28 מבני הארץ, אשר נטרפו למען קיומה, הובכה עמוק־קלון, שעליו הרצב הצבא הישראלי שמא־הנפש, והארץ זעקה בכל כלי־תקשורתה, ועורנה וזעקה, למען יידע העולם מי הם הרוצחים האמיתיים במזרח־התיכון, למען יידע וישפוט."

סוף ציטוט. שבע שנים עברו, כאמור, מאז נכתבו מילים אלה, והארץ עדיין זועקת. היא זועקת לא על רמה של המילה, אירית שרשטון, אשר נרצחה באוטובוס החטוף, שבועות מיספר לפני החתונה, והיא באביבה העשרים. היא זועקת על השופטים, שהיו חיים באמצע נסקה בידי מרצחים יהודים, מוקדת השליט היהודי המרצח, ונבצר מהם לסיים את מלאכתם.

★

זוהי אפוא התקשורת המוגלה הזאת, היא הספק היחיד של היש ושל האין. כי הרצח אינו קורה בדמשק או בחלב לדוגמה. הוא קורה בתקשורת, ואם לא קרה בה – הוא לא קרה.

לפיכך, אם רצח 28 שבויים ישראלים לא קרה

(המשך בעמ' 19)

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

האמת והשקר

האמת על השקר: אמרו חכמינו זכרונם לברכה: „הכל ברא הקדוש־ברוך־הוא בעולמו חוץ מן השקר שלא ברא, אלא הבריות בדו אותו מליבם" (פסיקתא).

★

חוכח תוכיח: מה בין דובר אמת לדובר שקרים? – איש האמת מוכיח דבריו בעליל. השקרן־מוכיח שקריו בעלילה.

★

קול המון: „כל מלחמתם של נביאי האמת בנביאי השקר, סבבה על זה שנביאי השקר חזו מה שרצה העם כי יחזו" (פרופ' יוסף קלוזנר).

★

לאהוב לשנוא: במקום לנסות לשכנע בני אדם לאהוב את האמת, צריך לשכנעם לשנוא את השקר, כי האדם מטבעו, קל לו יותר לשנוא מאשר לאהוב (מפי חסידים).

★

יראת ופחד: אנשים אינם אוהבים את האמת מפני שהם מפחדים ממנה, ואינם אוהבים את הצדק מפני שהוא מפריע להם (רבי ישעיהו מפשדבוש).

★

אמת מארץ תצמח: אצל כמה מ„רמי הדרג" אצלנו, כמו אצל כמה מ„יחידי הסגולה" שלנו, עולם האמת זה תמיד רק בית־עלמין.

★

בין אחים: רבי יחזקאל משינובה היה אומר: „אחי רבי ברוך, גדול ממני ועדיף עלי, שאני שונא את השקר ואילו הוא אוהב את האמת".

★

אימרת חכם: „אין שקר שלא יהיה בו קצת אמת, אלא שכל זמן שאין מבררים את אותו הקצת ומעמידים אותו בגלוי ובבירור על מכונו, מתפשט כח השקר על הכל" (רבי אברהם יצחק קוק).

★

רשעות הרבים: רבים אוהבים את השקר ורק מעטים אוהבים את האמת, כי שקר אפשר לאהוב באמת, ואילו אמת אי־אפשר לאהוב בשקר (היהודי מפשיסחה).

★

הפה והלשון: רבי פינחס מקוריץ היה אומר: שלוש־עשרה שנה לימדתי את הפה שלי לא להוציא דבר שקר. עוד שלוש־עשרה שנים לימדתי את הלשון שלי לומר את האמת.

★

זמנים מודרניים: „שקר אין לו רגלים", אבל בימינו יש לו דובר, ראש־לישכה, עוזר־אישי, ואיש יחסי־ציבור ויועץ לתיקשורת.

★

אימרת סופר: „לשקר יש לפעמים רגליים, אבל צריך לקצץ אותן" (יוסף חיים ברנר).

★

פסוקו של טור: רבי משה חיים אפרים נכד הבעש"ט היה אומר: „מי שרוצה לקרב את עצמו אל האמת, ישפיל עצמו עד עפר ויגביה האמת משם".

נתן ברון

שערוריות

שערוריה א': המימון הגרמני

שאלתם את עצמכם פעם, מה גורם לה, לפרשה ממויימת, להפוך לפתע לשערוריה של ממש? כלומר: לא סתם עניין שכותבים ומדברים עליו פה ושם ולאחר־מכן הוא גווע ונעלם – אלא משהו גדול, מנופח, עם כותרות שמנות, תמונות, קריקטורות, הרזים ומה לא.

הנה, למשל, „פרשה" קטנה, שמשום־מה לא מצליחה להמריא מעל להתעניינות המועטה של המומחים לשערוריות. וככל שמתעניינים יותר בעניין הזה, אין אפשרות להתחמק מן השאלה: למה, אבל למה, שותקים כולם?

הכוונה לפרשת המימון הגרמני למערכת הבחירות של מפלגת־העבודה. שר־המשטרה, חיים בר־לב, שהיה מזכ"ל העבודה עד לבחירות, אישר השבוע, כי „קרן פרידריך אברט", המקורבת למפלגה הסוציאל־דמוקרטית בגרמניה, תרמה בתקופת כהונתו כספים למערכת הבחירות של מפלגתו.

הפרשה „נולדה", כמובן, לא אצלנו, אלא שם, בגרמניה. מסתבר, לפי הפירסומים המעטים שהופיעו בישראל, כי היתה כנראה מעין „תנועה סיבובית" של כספים, והתביעה בגרמניה חושדת, שכספים מסויימים הגיעו מגרמניה לישראל – וחזרו אחר־כך לשם, במסווה של „תרומות" כדי להתחמק מתשלום מיסים.

ועכשיו אני שואל אתכם, יד על הלב: מה היה קורה אם מפלגה מסויימת בצרפת או באנגליה או בארצות־הברית, היתה מממנת מערכת בחירות של מפלגה כלשהי בישראל, נניח „הליכוד" או „התחיה"? מה היה מתרחש אז?

הרי אין ספק מה היה קורה: היתה פורצת כאן מהומת־אלוהים. רעש בעיתונות, „חשיפות" בטלוויזיה, שאילתות בכנסת, הפגנות ליד בתיהם של המעורבים בדבר – וכמובן, לפי הנוהג המקובל בימים טרופים אלה, היתה מועלית דרישה תקיפה להקמת ועדת־חקירה ממלכתית (שלא לדבר על האפשרות האחרת, המביכה כל כך על חברים רבים כאוורנו: חקירה משטרתית).

כי מה חסר ל„פרשה" הזו כדי להפוך אותה לשערוריה של ממש? יש בה הכל בכל מכל כל: מפלגות, עסקי־מימון, גרמניה(!), קשרים חשאיים – ממש תאווה לחך. ולמרות הכל: שקט ושלווה, ואין איש פוצה פה ומצפצף.

כנראה, שגם לשערוריות צריך מזל. שכל לא מספיק.

ואולי מה שמותר למעורבים בפרשת „המימון הגרמני" – אסור לאחרים? אולי הם מיוחסים, בעלי דם כחול, מוגנים מכל פגיעה? למומחי־השערוריות פתרונים.

★

שערוריה 2: ריגול בארה"ב

בשבוע, כידוע, עסוקים עכשיו בעניינים אחרים, אבל מישהו צריך לדבר איתם שם, שיפסיקו לרגע את ה„עניינים", ויתחילו לספק לציבור הישראלי והעולמי מידע מוסמך ואמין על... הריגול האמריקני בישראל.

כי הבדיחה הזו, על „הריגול הישראלי באמריקה", צריכה להיפסק פעם, אחת ולתמיד. לפי הפירסומים בארצות־הברית ניתן לחשוב שכל המשאבים והמאמצים והכישרונות – זורמים לארה"ב, כדי לרגל שם אחרי המימשל והתעשייה הביטחונית. הפסיקו לעקוב אחרי הפת"ח, ואחרי המתרחש במדינות־ערב, ואחרי מוקדי־הטרור בעולם – וכל סוכנינו, בלשינו ומרגלינו פשטו להם על אמריקה.

למה לא, בעצם? אין כמו אמריקה ליופי בתחילת הקיץ, ותגיגות „פסל החירות" ויום העצמאות רק מוסיפים לכוח־המשיכה של ארץ זו.

אבל מכיוון שהעניין עלול להיות רציני – ושם אכן מציגים אותו כעניין רציני – אולי הגיע הזמן לגלות לעולם מה מתרחש כאן, אצלנו, ממש מתחת לאף? אולי הגיע הזמן לספר על ה„תיקיה" המפורסמת של השגרירות האמריקנית, שבה נמצאים פרטים רבים עליך ועלי ועל כל חברינו וידידינו. ואולי צריך לספר על פעולתם החלקלקה, הזהירה והמקצועית של כל ה„נספחים" למיניהם, אשר אוזנם כרויה לכל ברל־מידע. ואולי יש מקום לספר על הארוחות המפורסמות, שאליהן מוזמנים אישים מרכזיים בישראל, ועל הדו"חות המפורסמים הנכתבים באישון לילה, בעוד סיפוריהם של האורחים מתפזרים בחלל האוויר. ואולי יעניין את העולם לשמוע גם על פעולות אחרות של נציגי גופים מסויימים בארצות־הברית, המסתובבים כאן חופשי־חופשי, ולא רק על מנת להשתזף ולהנות מחוף הים.

כמו בהרבה דברים בחיינו, גם בפרשה זו יש הרבה צביעות. כולם מרגלים אחרי כולם, וזה ידוע. ישראל, עם כל הכבוד, אינה יחידה בשטח. לא יהיה זה אסון אם נאמר פעם את הדבר הזה בגלוי וללא חשש.

★

שערוריה ג': כך „בונים" אותו

לאנשי תנועת ר"ץ בראש הלב: מאיר כהנא הולך ונעלם משני השמות, איש לא שמע עליו בזמן האחרון, יש סיכוי כלשהו שהאיש הנתעב הזה „גמר את הסוס" – ואז, מה יהיה על ר"ץ? נגד מי הם יילחמו? את מי הם יוקיעו? איך הם יגיעו לכותרות?

הרי אם לא היה כהנא בעולם – היו צריכים אנשי ר"ץ וחבריהם להמציא אותו. רק כך הם יכולים להיראות כאבירי החופש והליברליות, כלוחמים הנועזים נגד הגזענות ולמען הסובלנות.

כנראה שזאת הסיבה לכך, שמזכ"ל ר"ץ תובע עכשיו מהמשטרה לחקור בתלונות שהוגשו נגד כהנא ואנשיו. הוא מאשים את המשטרה ב„אוזלת יד". הוא תובע מהיועץ המשפטי „לבדוק" את הנושא, כי בחוסר הטיפול המשטרתי יש „משום סיוע ועידוד לאלימות פוליטית בלתי מרוסנת".

ודאי שצריך לחקור ולהעניש את העוברים על החוק, אבל אם ימשיכו אנשי ר"ץ בצעקותיהם, הם ישיגו ללא ספק את מטרתם: מאיר כהנא יחזור לכותרות, הרעש סביבו יתחדש וכוחו יגבר.

ואולי זה בדיוק מה שאנשי ר"ץ בעצם רוצים?

חיים חפר

רב חסין

הָרַב יִצְחָק פֶּרֶץ, זֶה הַמְשַׁמֵּשׁ בַּמֶּמְשָׁלָה הַזֹּאת גַּם כְּשַׂר הַפְּנִים / מְבַקֵּשׁ – כְּךָ לָמַדְנוּ – לְהָכִין חֹק־חֲסִינוּת לְרַבָּנִים / שֶׁהֲרֵי לֹא יִתָּכֵן, שֶׁבְּכָל סִכְסוּךְ אוֹ הֲפָרַת חֹק שֶׁבָּהֶם אֵיזֶה רַב מְעֹרָב / יִתֵּן – שְׁמוֹ שָׁמַיִם – אֶת הַדִּין דַּוְקָא הָרַב / שֶׁהֲרֵי יָדוּעַ, וְעַל זֹאת יָכוֹל לְהָעִיד פֹּה כָּל אָדָם / שֶׁהָרַבָּנִים, בְּסוֹף־הַכֹּל, „מְמַלְּאִים רַק אֶת תַּפְקִידָם" / וְלֹא יִתָּכֵן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ, הוּא סָלוֹמוֹן מִפֶּתַח־תִּקְוָה, לְמָשָׁל / יִסְפֹּג קְנָס אוֹ „עַל תְּנַאי" – פָּשׁוּט רַעְיוֹן „בִּלְתִּי נִסְבָּל" ● ●

אֲנִי חוֹתֵם בִּשְׁתֵּי יָדַיִם. הֲרֵי אֵין רַב שֶׁהוּא פּוֹשֵׁעַ – יוֹק / וְאִתִּי חוֹתְמִים גַּם הָרַב הַהוּא, שֶׁשְּׁמוֹ בְּקֶשֶׁר בַּמַּאפְיָה שֶׁל נְיוּ־יוֹרְק / שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עַל הָרַב מִכְּפַר־סָבָא, הַמַּאֲמִין בַּכֹּל־יָכוֹל / וְגַם בְּרַצְפַּט הָאֱלֹהִי שֶׁזִּיּוּנִים מְרַפְּאִים הַכֹּל / שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ, הוּא אַבּוּ־חֲצִירָא, מְקֻיּוֹסְק הַמַּיִם הַקְּדוֹשִׁים / שֶׁרַק מֵהֶעְדֵּר הַחֹק הַנַּ"ל יָשַׁב בַּכֶּלֶא אֵי־אֵלֶּה שָׁנִים וְחֳדָשִׁים / אֲבָל מַדּוּעַ רַק רַבָּנִים? לָמָּה יִגָּרַע חֶלְקָם שֶׁל יֶתֶר צֹאן הַקֳּדָשִׁים? / הַאִם הֵם צְרִיכִים לִהְיוֹת קָרְבָּן לִשְׁפִיטָה, לִגְזַר דִּין וַעֲנָשִׁים? / מַדּוּעַ לֹא לְהַרְחִיב לְמִקְצוֹעוֹת כְּמוֹ חֶבְרָא קַדִּישָׁא אוֹ חַזָּנוּת? / וּמַדּוּעַ יִפְּלוּ שְׁנֵי הַצְּעִירִים הַדָּתִיִּים הַחֲשׁוּדִים בְּהַדָּחַת בַּת 13 לִזְנוּת? / וּמַדּוּעַ רַק הָרַבָּנִים יַחְפְּרוּ בַּחֹק הַזֶּה כִּבְקַרְדֹּם? / וּמָה עִם הַמְלַמֵּד בַּיְשִׁיבָה הֶחָשׁוּד כִּי עָשָׂה בְּתַלְמִידוֹ מַעֲשֵׂה סְדוֹם? / וְר' פְּרוּשִׁינוֹבְסְקִי וְר' שְׁטֶרְן וְ„הַחֶבְרָה מִבְּנֵי־בְּרַק" וְ„הַקֶּשֶׁר הַחֲרֵדִי" / וְהַהוּא מִ„גַּנֵּי־תִּקְוָה", וְהַמּוֹעֵל מִ„עִמָּנוּאֵל" / , מַה זֶּה, אַף אֶחָד מֵהֶם אֵינֶנּוּ יְהוּדִי? / וְהַמְפַתֶּה וְהַמַּדִּיחַ וְהַמְבַזֶּה אֶת צַהַ"ל – ר' אוּרִי זֹהַר / אַתָּה רוֹצֶה לוֹמַר כִּי הוּא עָלוּל עוֹד לְהִכָּנֵס אֵי־פַּעַם לְבֵית הַסֹּהַר? / וְכָל סוֹחֲרֵי הַמַּטְבֵּעַ הַשָּׁחֹר מִבְּנֵי־בְּרַק וְכָל רַב מַבְרִיחַ / אֵיךְ אֶת עֲתִידָם יְרֵא הַשָּׁמַיִם תַּבְטִיחַ / הָרַב פֶּרֶץ, הָרַב פֶּרֶץ – תַּרְחִיב קְצָת: שֶׁנֵּדַע סוֹף־סוֹף אֶת הַהֶבְדֵּל בֵּין חֹק הַמְּדִינָה וְחֹק הַהֲלָכָה / וּכְדֵי שֶׁכָּל צַדִּיקֵי הָאָרֶץ יִזְכְּרוּךָ לִבְרָכָה ● ●

וּכְדֵי לְהָסִיר מִכְשׁוֹל מִפְּנֵי עִוֵּר וּכְדֵי לִמְנֹעַ כָּל טָעוּת / אָנָּא צַיֵּן י"ש (יְרֵא שָׁמַיִם) לְיַד הַלְּאֹם בִּתְעוּדַת הַזֶּהוּת ● ●

עשב רעיל

„תשעים אחוז מהציבור לא רוצים לדעת שום דברו נמאס להםו" לא רוצים לדעת מי הרגו
מה הרגו לא מעוניינים בכלל,
מה זה איפכת להםו –
מ״מו ראש־הממשלה יצחק שמיר ל„מרניטיף"

אָנָּא לְהַכִּיר אֶת רֹאשׁ הַמֶּמְשָׁלָה הַמְיֻצָּר, הָאִישׁ שֶׁיִּהְיֶה מְפַקֵּר עַל הַשַּׁבַּ"כ, עַל הַמּוֹסָד, עַל צַהַ"ל / נָא לְהַכִּיר, וְאוּלַי תִּלְמְדוּ שֶׁגַּם שָׁמִיר יָכוֹל לִהְיוֹת בֵּין עִשְׂבֵי הָרַעַל / אוּלַי תִּלְמְדוּ שֶׁרֹאשׁ הַמֶּמְשָׁלָה הַבָּא שֶׁלָּכֶם, „אִישׁ חָזָק", „רַב עֲלִילָה" / לֹא שָׂם קָצוּץ עַל הָרֶג, עַל הַדָּחוֹת לְשֶׁקֶר, עַל עִוּוּת דִּין וַעֲלִילָה / אוּלַי תִּלְמְדוּ סוֹף־סוֹף מִן הָרֵאָיוֹן שֶׁנֶּעֱרַךְ עִם הָאִישׁ חֲסַר הַמּוּסָר הַזֶּה / עַד כַּמָּה קָשׁוּר כְּבוֹד „הַמַּמְלַכְתִּיּוּת" שֶׁלּוֹ רַק בִּכְבוֹד הַכִּסֵּא / אוּלַי תִּלְמְדוּ, יְהוּדִים נֶחְמָדִים, אֲנָשִׁים יְקָרִים וְטוֹבִים / שֶׁלִּפְנֵיכֶם אִישׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה מְסֻגָּל לִירוֹת, לְלֹא מִצְמוּץ, גַּם בְּעִתּוֹנָאִים, כְּמוֹ בִּכְלָבִים / אוּלַי תִּלְמְדוּ, הַקְשִׁיבוּ לִדְעוֹתָיו, הַקְשִׁיבוּ לַמִּלִּים, הַקְשִׁיבוּ לַשּׁוֹן / וְהַתְחִילוּ לִרְעֹד. כִּי כָּךְ תֵּרָאֶה הַמְּדִינָה כְּשֶׁחוֹנְטָה בְּרֹאשׁוֹ תַּעֲלֶה לַשִּׁלְטוֹן ● ●

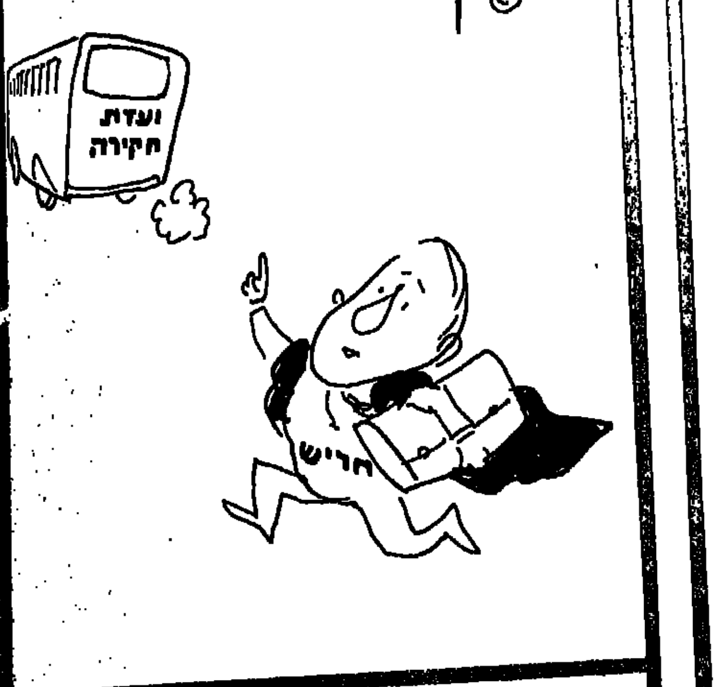

בועז עברון

הענף עתיד להישבר

פרשת פולארד. החשרות בדבר גני־בת טכנולוגיית פצצות המיצרר. אתה קורא על הדברים האלה ותוהה אם האחראים אצלנו לא השתגעו כליל.

יש לנו ידידה אחת בעולם. בה תלויים בטחוננו, כלכלתנו, חוסננו הדיפלומאטי והפוליטי. היא מגינה עלינו. היא מצילה אותנו מכל שגעו־נותינו ושגיאותינו, שכל מדינה אח־רת היתה כבר משלמת עליהם ביוקר רב. היא פותחת בפנינו את מחסני הנשק ומאגרי הידע שלה. היא מממ־נת, ולו בחירוק שיניים, אפילו שגעו־נות כמו ה„לביא". בלעדיה היינו שוקעים מיד כאבן במצולה.

אין לי מושג אילו „שיקולים על־יונים" רחפו את מי שדחפו לשלות ידיים וחוטם כדי לרחרח מעבר למה שניתן לנו. אבל כל מי שנתן הוראה כזו חייב היה להביא בחשבון שמטבע הדברים, פעולות כאלו עלולות להי־תגלות. והוא היה חייב גם להביא בחשבון ולשקול היטב אם מידע כלשהו שמשיגים בדרך זו שווה את הנזק הפוליטי וההסברתי העצום העי־תיד בהכרח לחיגרם על־ידי פעילות כזאת. הוא חייב היה להביא גם בחש־בון שככל שרב כוחם של השגרירות, השדולה, הידידים והתומכים והאוהד־דים לטייח ולהסות ולהשתיק ולש־פוך שמן על המים הרוגשים, יוצרים דברים כאלה מישקעים מישקעים של זעם ומרירות בקרב חוגי השלטון, התעשייה והעם הפשוט. ומישקעים כאלה מצטברים והולכים, מחכים לי־ום פקודה, ואם וכאשר יבוא, חס־וחד־לילה – עוד עלולים הם להפיל עלי־נו את כל הבית. הוא חייב היה להביא בחשבון ששום תועלת רגעית אינה שווה בנזק הזה, שעל־ידי פעו־לות כאלו אנו פשוט מנסרים את הע־נף היחיד שיש לנו לשבת עליו. ושע־נף זה, ככל שהוא עבה וחזק, עתיד להסתיים באיזו נקודה. יבוא בהכרח רגע שבו יישבר.

לתוכו. אצלנו יש אכזבה אך [illegible] כמעט אין, וזה ככסנו שלנו [illegible] להם יותר כסף מאשר לכל [illegible] צות העולם ביחד. אנו מנתנים [illegible] הם באו"ם מפני הגינויים [illegible] של ארצות העולם על יחסו [illegible] תינאים. אנו מעמידים הכן את [illegible] כשיש חשש שחרוסים עלולים [illegible] תאנות להם. ויש להם עוד [illegible] לרגל אצלנו? מוכרחים לשים [illegible] קץ לפארסה הזאת. אי אפשר [illegible] ואת עוד".

★

כך היינו מגיבים גם אנו, אילו [illegible] נו במקומם. ושלא יבלבלו את [illegible] כסף שרמזו רמיזות עבות כמה [illegible] אצלנו, שכל מה שאנו עושים [illegible] הוא כאין וכאפס לעומת [illegible] עין שלהם כאן. אין כאן שום [illegible] ריה. אנו חיים על חשבונם [illegible] על חשבונם. אנו תלויים [illegible] שלהם ולא הם בנו [illegible] ויש להם גם הזכות לדעת [illegible] משוגע שלנו. אינו עלול [illegible] במלחמה עולמית. אין אנו [illegible] להסקיר את ארצות־הברית [illegible] מסוגלת בהחלט להסקיר [illegible] יקדיו אשר יהיו העובדות [illegible] לות המודיעין שלהם אצלנו [illegible] רשאים לנהוג באגרה כזו [illegible] גיין. למיטב זכרוני, עד [illegible] בחשסו רשתות ריגול [illegible] תיות, גרמניות או הולנדיות [illegible] צות־הברית, בעוד שמדינות [illegible] ויות בה הרבה פחות מאשר [illegible] והשר גדול בלבי שאלי [illegible] העיקרית לכך היא שמדינות [illegible] ערות היטב לעובדה שאין [illegible] את בעל המאה, שמחייהן [illegible] עליו.

ואם תצעקו: מה זאת [illegible] איננו מדינה עצמאית? [illegible] להתנהג כך, ולנו אסור [illegible] כך, איננו מדינה עצמאית [illegible] אנו מכרנו את עצמנו לארצות־הב־רית בכסף מלא. אנו [illegible] לשכנעה שאנו. „בבסיס [illegible] שלה, העומד עליה תמיד [illegible] תה. קשה לי להיזכר ברגע [illegible] אחרת הלהוטה כל כך להיות [illegible] שרת בידי מעצמה זרה.

סבורני, כי בעניין זה [illegible] רה לא פחות מאשר [illegible] האחרות העומדות על [illegible] האחראי לחסרי־האחריות [illegible] העלול יום אחד לסכן [illegible] קיומנו. האם לא חייב [illegible] את הדין על כך, גם בדרג [illegible]

★

ואם איננו יכולים לתאר לעצמנו מה חושב האמריקאי הממוצע, וגם האמריקאי המתוחכם, הפוליטי, הבקי בעניינים, למיקרא השערוריות החוד־שות לבקרים על מעשים־שלא־ייעשו אלה שלנו בארצו, המוכחשים כמובן מיד על־ידי המקורות הרשמיים שלי־נו, בלי שאיש יאמין להם (אלא מוחז – מחרחרים שם – האם אפשר היה לצפות לתגובה אחרת?) „הנה אנו עוזרים להם. אנו נעתרים לכל בקשה שלהם. אנו מחלצים אותם שוב ושוב מהבוץ שהם עצמם הכניסו את עצמם

עמוס קינן

נורמות חדשות

[illegible]מעון פרס הוא גיבור כפול: [illegible]יבורה של טרגדיה אישית, אך עוד [illegible]תר מכך – גיבורה של טרגדיה [illegible]שראלית.

אם שמעון פרס הוא כלי המדידה [illegible]מרחק בין המערך והשילטון – אזי [illegible]מעון פרס הוא המרחק בין המערך [illegible]בין השילטון.

[illegible] הבעיה של המערך היא השילטון. [illegible]עיה של פרס היא האמינות. [illegible]מערך אולי זקוק לאמינות, אך [illegible]עיקר הוא זקוק לשילטון. שמעון [illegible]רס אומנם בשילטון, אך בעיקר הוא [illegible]וק לאמינות. בהיותו בראש [illegible]מערך, חסך את בעייתו האישית [illegible]בעיה לאומית.

[illegible] ואמינות, כמו הכבוד, היא דבר [illegible] לרדוף אחריו. מה שנאמר על כל [illegible]רודף אחר הכבוד, יפה גם לאמינות [illegible]כורות. וכך, ככל שפרס נעשה אמין [illegible]תר על רוני מילוא, כך הוא אמין [illegible]חות על בוחרי המערך. וככל שהוא [illegible]עשה אמין יותר בעיניהם של [illegible]אברהם שפירא ואחוזת מרעיו, כך [illegible]בורחים ממנו אלה הרוצים בתבוסת [illegible]ליכוד. ובקצרה, עד כדי כך משתדל [illegible]רס להיות אמין על הליכוד, שהוא [illegible]לול להפוך לנכס האלקטורלי [illegible]עיקרי של הליכוד.

★

[illegible] יצחק שמיר בעיה מעניינת.

אם הוא דובר אמת, והוא נשמע [illegible]דובר אמת, אזי יש לו סיכוי סביר [illegible]זכות בבחירות ברוב זעום.

[illegible] לעומת זאת, אם הוא משקר – [illegible]אפילו אם הוא דובר אמת אך [illegible]ציבור סבור שהוא משקר – אזי [illegible]בבחירות יש לו סיכוי לגרוף רוב [illegible]וחץ ומוחץ.

הסיבה לפרדוקס המוזר הזה היא הנורמות הישראליות החדשות.

★

גם פרס, גם שמיר, מכירים היטב את הנורמות הישראליות החדשות, וזה המפתח העיקרי להתנהגותם. הנורמות הישראליות החדשות מאירות־פנים לשמיר, והופכות את חייו של פרס לגיהינום.

הציבור הישראלי מאמין שערבי טוב הוא ערבי מת.

על כן, רק למי שזוהי אמונתו, מותר לדבר על שלום. אולי אפילו לעשות שלום.

לעומת זאת, כל מי שאולי בעצם אינו רוצה בשלום, אבל סבור שצריך לדבר על שלום – פסול בעיני הציבור הישראלי לעשות אפילו מלחמה.

ועל כן, מי שנתן הוראה לרצוח שבוי ערבי הוא גיבור ישראל.

ועל כן, אם הוא דובר אמת – הוא מקובל ורצוי.

אם הוא שיקר – אוי הוא לא רק גיבור אלא גם קורבן. הוא איש שנאלץ לשקר בגלל התבוסתנים ויפי הנפש למיניהם. ואז הוא גיבור משיכמו ומעלה, כמעט קדוש.

וכך נוצרים פראדוקסים שאינם ניתנים להבנה, אלא על רקע הנורמות של ישראל 86.

אילו היה יצחק מרדכי, אלוף בצה"ל ולוחם עטור תהילה, באמת הורג את שני המחבלים במו ידיו, היה נישא על כפיים ומוצף בפרחים. מכיוון שלא רק שלא עשה זאת, אלא שבאי עשותו זאת הוא מטיל צל על פטריוט אמיתי כמו יצחק שמיר – הוא נמצא היום על תקן של מין יוסי שריד.

וכך, בעצם, לא שמיר הוא שעינה את יצחק מרדכי בשתיקה של בת שנה וחצי. ברגע זה, יצחק מרדכי הוא מי שעינה ומענה את יצחק שמיר.

מצחיק? נכון, וכל השומע יצחק.

★

עוד משהו על אמינות.

שמעון פרס אולי אינו מבין, שבישראל 86 אמינות אינה נחרות עם יושר, אלא עם השקפה פוליטית.

מי שמכריז על רצונו בשלום ועושה מזה רגל, אינו נחשב לאמין גם אם הוא אדם ישר.

מי שעושה דגל מלאומנות, יהיה אמין יותר ויותר ככל שישקר יותר ויותר למען הדגל הזה.

דגלה של ישראל 86 הוא הלאומנות.

כפי הנראה וקרוב לוודאי, פרס יודע זאת היטב. ומכאן מצוקתו הנוראה.

מי זוכר היום שאלוף (מיל.) מתי פלד היה מאלה שבגללם ניצחנו במלחמת ששת הימים.

מי זוכר היום, שעזר וייצמן לא רק שהיה גיבור לאומי, אלא היה גם מי שהעלה את בנין לשילטון. היום, נמושה בטחונית כמו רוני מילוא כמוהו כאלוף, וגיבורים מהעבר הקרוב, כבר על תקן נפולות של נמושות.

שמעון פרס אינו יונה צחורה. אבל באמת ובתמים ובכל ליבו, הוא אינו נץ טורף. וכך הוא נעשה, בעל כורחו אולי, לגיבורה של טרגדיה ישראלית.

עצוב.

דוד שחם

כסף קטן

איש קטן גדול

[illegible]ת החוק נגד פירסום שמות [illegible]שודים מציגים כחוק המכוון להגן [illegible]ל „האיש הקטן" מפני כלי [illegible]תקשורת האיומים. כדי שלא לבייש [illegible] שנעצר ואולי ישוחרר לפני הגשת [illegible]תב אישום. והאיש הקטן אוכל את [illegible]הסכר הזה.

[illegible] כדי שלא לבישו איזו שטות הרי [illegible] שנעצר, יודעים על כך בני [illegible]משפחתו. כעבור כמה ימים נודע [illegible]דבר גם לכל ידידיו ומכריו. גם אם [illegible]מספרים להם ש„נסע לפתע" לחו"ל [illegible] לאילת. אותנו, את הציבור הרחב, [illegible]ין „האיש הקטן" מעניין. אנחנו [illegible]קוראים את שמו ושוכחים.

[illegible] מי מעניין אותנו האיש „הגדול". [illegible]כאן יוצא המרצע מן השק. עליו בא [illegible]חוק החדש להגן. על ראשי עיריות [illegible]וסרותו, על מנהלי בנקים ומוסדות [illegible]גדולים. שלא נדע.

[illegible] האיש הקטן, כנראה, אינו קטן [illegible]ל כך, אם „הגדולים" יכולים [illegible]הסתתר מאחורי גבו ולהסתיר שם [illegible] מיני מעשים אפלים.

[illegible] ו„האיש הקטן", התמים, הבלתי־[illegible]מוגן, מאמין להם שטובתו לנגד [illegible]עיניהם ותומך בחוק הבא להגן [illegible]עליהם מפניו.

[illegible] מדוע מפניו? – מפני שכל [illegible] „הגדולים" יידעו ממילא כשייעצר [illegible] „הגדול". להם יספרו בעל־פה. ואילו [illegible]כלי־התיקשורת חסומי־הפה, יופיעו [illegible]ידיעות בנוסח: „בכיר בעצר בקבלת שוחד". שמו לא יוזכר. ואסור גם לפרסם כל רמז בנוגע לזהותו. אבל במקום אחר בעיתון תופיע ידיעה, עם או בלי תמונה: „פלוני ביטל נסיעה לצרפת", או: „כל פגישותיו של אלמוני בוטלו". והמקורבים יבינו. רק ל„איש הקטן" אסור לדעת.

וזה עדיין לא כל הסיפור. כשיתקבל החוק החדש, יוכל כל „איש קטן" להיות מוחזק במעצר ומנדרב וכלי־התיקשורת לא יוכלו להגן עליו מפני מעצר שרירותי, שהרי שמו אסור בפירסום.

איש קטן ראה, הוזהרת! אבל אולי זה מגיע לך, אם אתה מניח ל„גדולים" להסית אותך נגד כלי התיקשורת ולהסתתר מאחורי גבך הקטן.

★

סיפור הקדרה

זוכרים את המשל הקלאסי של שלום־עליכם על ההוא ששאל משכנו קדרה, החזיר אותה שבורה וטען: ראשית – לא שאלתי ממך שום קדרה; שנית – החזרתי אותה שלמה, ושלישית – כבר היתה שבורה כשקיבלתי אותה ממך?

לעתים רחוקות יש נמשל המתאים כל כך למשל הזה, כמו טענותיהם של „מקורבי" שמיר, המדברים בשמו בפרשת השב"כ: ראשית – שמיר לא ידע כלום; שנית – כאשר הוליך אותו פרס בראשות הממשלה מסר לו שמיר כל מה שידע וכל מה שהיה צריך לדעת; ושלישית – לשמיר נודע על הפרשה מפי פרס, שידע עליה לפניו.

כשהמשל יהיה דומה לנמשל, אמרו חז"ל, יבוא המשיח. הנה נמשל הדומה למשלו!

מרוע הוא לא בא? מרוע אפילו איננו מצלצל?

★

המצהירה

בעניין החשד ברצח בעלה, הגב' גיתית אלעזרוב תפח מפשע כל עוד לא הוכחה אשמתה. גם השאלה, אם חסריה נרכשו בכסף או רק בשווה כסף, אינה אלא לוויית־צבע לסיפור העיקרי. אבל העובדה שלגברת עבר פלילי וכבר ישבה בבית־סוהר על שור מוויין היא, בעגה המשפטית, „עובדה מוצקה".

מעניין, אפוא לקרוא בעיתון שבצעירותה לא שירתה גברת מפוקפקת זו בצה"ל. ולא בגלל איזה „סעיף", כי אם מטעמים... דתיים. „מצהירה", יעני.

עכשיו אני מחכה שיחזרו באוזנינו על הסיפור הישן, שבנות דתיות מוגנות מפני פיתויי העולם הגדול. וכדאי בהקשר זה להזכיר את הסטטיסטיקה הקובעת שבאוכלוסיית הפשע והזנות יש לא פחות חניכים של בתי־ספר דתיים מאשר של בתי־ספר „חילוניים".

אינני בא לטעון שזה „בגלל" החינוך הדתי. חלילה! אבל שלא יחזרו באוזנינו על השקר שהחינוך הלא־דתי הוא שמביא להפקרות.

„גם אני לא קיבלתי שום דבר..."

זיוה יריב

נכון להיום

● שמיר נקי כי הוא לא ידע דבר על פרשת השב"כ.

● פרס אשם כי הוא ידע על פר־שת השב"כ מפי שמיר שעידכן אותו כשהעביר לו את ראשות הממשלה.

● שמיר נקי כי הוא לא ידע כמה הוא מעדכן את פרס.

● עוד מעט גם שמיר יהיה מעור־כן, כי אחרי הרוטאציה פרס יהיה חי־יב לעדכן אותו על פרשת השב"כ.

הנשיא הולם שוב

ושוב הנשיא. עוד לא יבשה הדיו מתגובתו הלילית, וכבר מכריז הנשיא שהעיתונות איננה משקפת את דעת הציבור בפרשת השב"כ.

גם הכרזה זו מעוררת כמה תמי־הות:

ראשית, מנין הוא יודע מהי דעת הציבור?

שנית, אם העיתונות היתה קול־עת לדעתו של כבוד הנשיא, האם אז היתה משקפת בהצלחה את דעת הציבור?

אני מודה ומתוודה, לפני שכתב־תי על פרשת השב"כ לא ערכתי מש־אל דעת קהל, ולא יצאתי לרחוב לר־אות לאן נושבת הרוח, וגם לא התייעצתי עם הנשיא, לא עם היועץ המשפטי, וגם לא עם עורכי־הדין כמ־פי תנאמן, אלא פשוט כתבתי את דע־תי שלי.

אולי זה לא בסדר מצידי. אולי עשיתי בכך מעשה נורא ואיום הפו־גע בבטחון המדינה. אולי במדינה דמוקראטית אסור לעיתונאי להביע את דעתו, ותפקידו להביע את דעת נהג המונית שלו.

שאלתי תיאו האם יעניק לי הנ־שיא חנינה על פשעי המזעזע, או שמא עלי להרוג תחילה שני מחב־לים?

צל"ש דרבי פרץ

שר הפנים מנסה לשכנע אותי בדברי נועם מתקתקים, שהתוספת „גר" בתעודת הזהות איננה, הס ושי־לום, כינוי גנאי, אלא ציון לשבח לנושא התעודה, תואר כבוד עליון כמו רות המואביה, עובדיה הגר, ואו־נקלוס הגר.

אולי זה נכון. אבל אני לא מכירה אנשים הנוכחים לשאת כל חייהם צי־ון לשבח כמו על ראשם, כדי שכל אחד יבחין עליהם ברחוב. הגרים היו מוותרים בשמחה על צל"ש דרבי פרץ. וכבר נאמר, אין מצ"לשין אדם בעל כורחו.

אגב, גם המושג „יהודי" הוא תו־אר כבוד. ואם נקבל את גישתו של הרב פרץ, מה בעצם יש לנו נגד הטלאי הצהוב?

אבל אם כבוד שר הפנים עומד כל־כך על דעתו להוסיף צל"ש לת־עודת הזהות, מדוע הוא מתעקש לצ־יינה רק אצל הגרים? מדוע לקפח אזרחים אחרים בעלי זכויות רבות לא פחות שגם להם מגיע צל"ש בתעודת הזהות?

מדוע לא נוסיף לתעודות הזהות גם את תוארי הכבוד הבאים:

יעקב עמרם (בן דודו של מלמק ליאון).

ניסים כרמי (האיש בעל השיניים הגדולות ביותר במוכרת־כתית).

איזי סגל (נהג הזיר 1932).

אבשלום נריה (בעל הזקן הארוך ביותר במישור החוף).

יונתן מיצר (מקצר המעיים הע־שירי של „סורוקה").

לא גומר

אני לא יכול יותר. אני מתפטר. אני לא גומר את החודש. זו לא מדינה בשביל מנכ"לים. זו מדינה בשביל ראשים קטנים. וזו בושה וחרפה שמ־נכ"ל של משרד ממשלתי צריך להי־גיע לשפל מדרגה כזה.

כשאדם כמוני יושב עם ידידים מהסקטור הפרטי במסעדה וצריך להי־שוב פעמיים אם להזמין מסיון בוד־גרון או להסתפק ברגל שמן בוקמוס, או זה עובר כבר כל גבול. אני מוכן להקריב הרבה בשביל המדינה, אבל את ההשפלה הזאת אני לא מוכן לע־בור חמש פעמים בשבוע. ותאמין לי או לא, אבל בחודש שעבר היה רגע שבו אשתי כמעט נסעה באוטובוס. המכונית שלה היתה במוסך, הנהג שלי היה חולה, ואני ידעתי שאם אשכור לה מכונית לא יהיה לי החו־דש תקציב לשלוח אותה למריון להי־תאוורר והיא תיאלץ להסתפק ביוון, או גרוע מזה בסונסטה טאבה.

אני חש זילזול ועלבון צורב כשי־אנשים כמוני המעצבים את המדינ־ות, מקבלים החלטות גורליות ומייצ־גים את ישראל בוועידות בינלאומיות, צריכים לעמוד כל שבוע כרוטשילדי בבריסל מול שני בקבוקי שיבאס ותבילת סואה־ורא, להתלבט ולהתחבט ולשכור את הרי־אש, ולבסוף לקנות רק אחד מהם כמו איזה קבצן עלוב.

מכל החישובים הקטנוניים האלה אני עוד אקבל התקף לב, ומי יקבל אותי בהדר מיון כשכל האחות הא־לה שובתות, ורק כסף יש להן בר־אשה?

אברהמי ובניו חברה לבנין בע"מ

לחיות גבוה מעל כולם

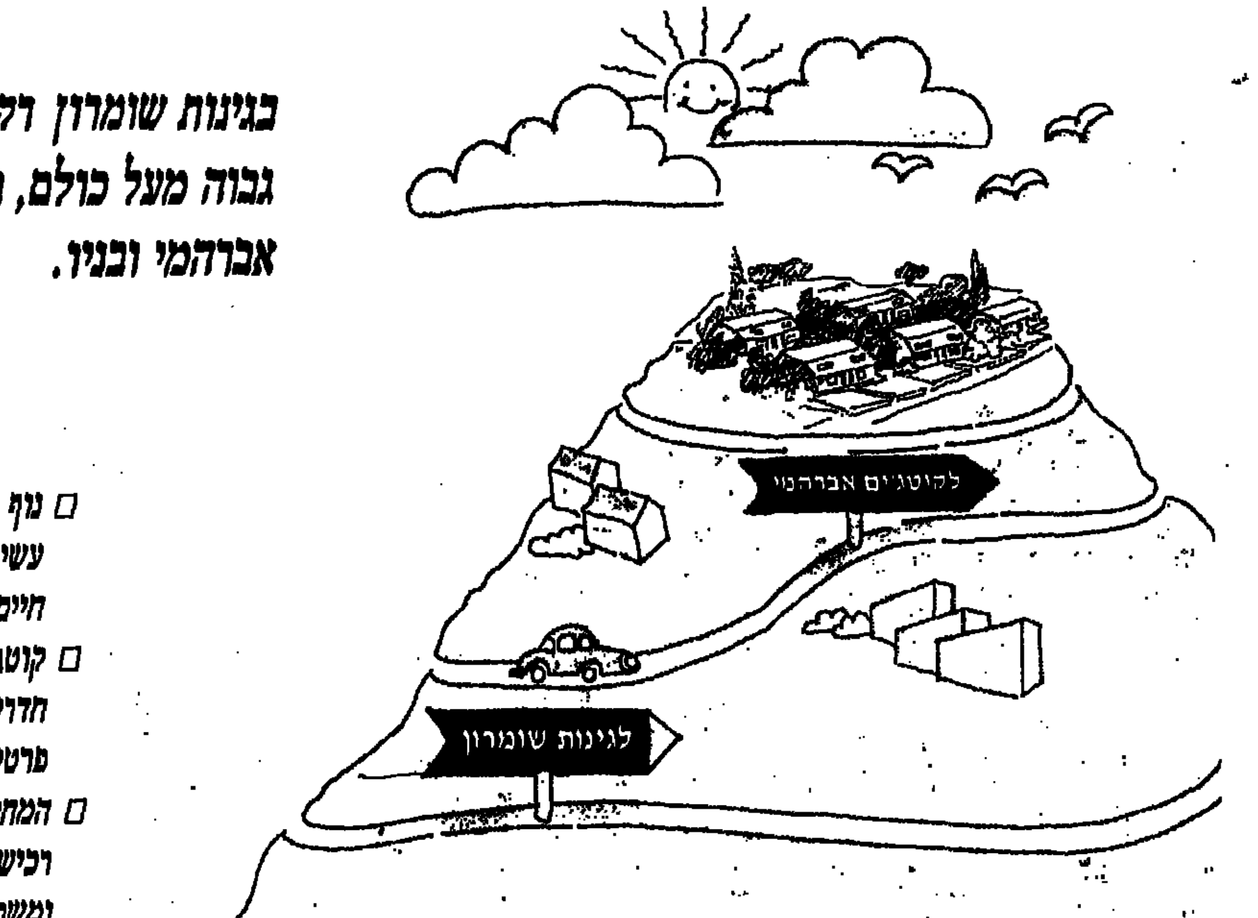

בגינות שומרון רק 46 מתוך 1500 המשפחות תחיינה גבוה מעל כולם, בקוטג'ים המקסימים של חברת אברהמי ובניו.

- נוף עוצר נשימה, אויר הרים, חיי חברה ותרבות עשירים וכל השירותים הקהילתיים המבטיחים איכות חיים ברמה הגבוהה ביותר.
- קוטג'ים בני 3 חדרים עם אפשרות הרחבה ל־6 חדרים ע"פ רצון הקונה. לכל קוטג' גג רעפים וגינה פרטית הפונה לנוף.
- המחיר החל מ־$49.000 כולל מע"מ ופיתוח. תנאי רכישה נוחים ומותאמים לכל קונה: הלוואות ומשכנתאות לזכאים עד $30.700. הלוואה מיוחדת של $6000 לרוכשים קוטג' בגינות שומרון.

איכות בנייה על יסודות איתנים

לחברת אברהמי ובניו — אחת מחברות הבנייה המובילות בארץ — מוניטין של 53 שנות בנייה איכותית של אלפי יחידות דיור ומבני ציבור בכל רחבי הארץ.
הבנייה של אברהמי הינה בבלוקי איטונג ותוך שימוש בחומרי הבניין הטובים ביותר.

באריאל
דירה משלך במחיר שכר דירה
- דירות בנות 3, 3½, 4 חדרים ודירות קוטג' החל מ־$37,900 כולל מע"מ ופיתוח
- $1500 בלבד במזומן והיתרה בתשלומים, משכנתאות והחזרים במחיר שכר דירה.

קוטג'ים בסביוני לוד
כל היתרונות בקוטג' אחד
- קוטג'ים יוקרתיים באזור הטוב ביותר בלוד.
- כל קוטג' ניתן לרכישה ולהרחבה מ־2½ עד 6½ חדרים.
- המחיר החל מ־$59.400 כולל מע"מ ופיתוח. משכנתאות עד $22,000

כרמלה - נוה האקליפטוס
בית משלך בשכונה היפה ביותר בעיר
- בתים מרווחים בני 3, 4, 5 חדרים במבנים נמוכים עם גינה פרטית או גג צמוד.
- החל מ־$40,000 כולל מע"מ ופיתוח. משכנתאות עד $22.000
- נותר מספר דירות משלב א' לכניסה מיידית.

נווה רם - רמלה
השכונה החדשה לצעירים
- דירות מפוארות ומרווחות בנות 3, 3½, 4 חדרים באזור הטוב ביותר במרכז רמלה וכן דירות פנטהאוז בנות 3, 4 חדרים + גג + חדר על הגג.
- המחיר החל מ־$37.500 משכנתאות גבוהות לזכאים וכן הלוואות מקום בסך $6000 בתקופת המבצע בלבד.

הבנייה לפי פרוגרמה של משרד השיכון.
ערבות בנקאית צמודה לכל דורש.

אברהמי ובניו חברה לבנין בע"מ

איכות בנייה על יסודות איתנים.
חברה משכנת שמאחוריה 53 שנות בנייה של אלפי יחידות דיור ומוסדות ציבור בכל רחבי הארץ.

המשרד הראשי: כביש ראשל"צ - נס ציונה, בתחנת הדלק סונול, טל. 03-9644222 בימים א'-ה' 8.30-13.00, 16.00-19.00. ביום ו' 8.30-13.00.
משרד רמלה: רח' הרצל 92, טל. 08-221133
משרד פתח־תקוה: רצ - אקסקלוסיב, רח' חיים עוזר 27, טל. 03-901934.
משרד אריאל: בדירה לדוגמא או במרכז המידע.
משרד כפר סבא: "הצומת" רח' ויצמן 40, טל. 052-441163, 052-20533

יהושע בר־יוסף: מין במאה־שערים

מחבר הספר „אפיקורוס בעל כורחו" שנחטף בחנויות ואזל מן השוק, מתאר עולם רוחש יצרים דווקא בציבור החרדי ★ הביקורת תקפה אותו, הקוראים הגיבו אחרת – והסופר עצמו טוען: „הנצח לא מעניין אותי; מצדי, שישליכו אחרי מותי את כל ספרי לפח־אשפה ספרותי; זה לא איכפת לי"

מאת יהודית אודיין

ידיד שבע־נשים אמר לי פעם, שמשאת נפשו היא לשכב עם נזירה. מכל הנשים בעולם, שהשביע בהן רעבונו – דווקא עם נזירה. אולי הוא פשוט הודה במשאת נפשם של כל הגברים.

ידידה שהתפקרה סיפרה לי שבנעוריה ניצתה בה תאוותה דווקא בבית־הכנסת ודווקא בשמחת־תורה. היא הציצה מעזרת הנשים, וראתה יהודי בעל גוף מחולל עם התורה באקסטאזה. פיאותיו הלחות, הזיעה ששטפה אותו, הדבקות שבה חיבק את התורה הלבושה קטיפה – העירו את יצריה.

החברה המתירנית של ימינו, שהסירה מעליה את האיפוק והאיסור, איבדה כליל את עוצמתה הארוטית. החטא הוא ידיד ובעל־ברית לתאווה, והצניעות היא נשמתו של החטא. העיניים המושפלות, הרכיסה עד צוואר, הלבוש שמטשטש את כל סימני הנשיות – צועקים מיניות יותר מכל ביקיני. העיניים המושפלות אומרות שיש להן מה להסתיר, הלבוש הצנוע הופך כל אבר נייטראלי בגוף לאבר מיני. ואין לך סרסורי עבירה חרוצים יותר מן הדימיון, והירהורי עבירה קשים ומיוחמים יותר מהעבירה עצמה.

„טרם הספיקותי לעיין"

את הרצפט המיוחד הזה גילה יהושע בר־יוסף, סופר אפיקורוס. במה נבדל סופר אפיקורוס מסתם סופרים חילוניים? אפיקורוס הוא מי שגדל בעולם חרדי והתפקר, והוא נושא עימו עדיין את כל המיטען הדתי. אין לנו רבים כאלה בדור הזה, אולי חיים באר, אולי אשר רייך, אולי ארם ברוך.

את ספרו האחרון „אפיקורוס בעל כורחו" (הוצאת „כתר") אי אפשר להשיג בחנויות. נחטף, אזל מהשוק. אומרים שנמכר ב־11 אלף עותקים. הסופר עצמו סבור שהמיספר מוגזם, ונמכרו עד עתה רק כ־7,000. הספר הזה תקף אותי מכל עבר. ראיתי אנשים קוראים אותו בלהיטות במטוס. שמעתי מדברים בו גם אנשים שמעולם לא חשדתי כי הם נוגעים בספרות. כל אחד מבקש שישאילו לו את הספר. אכן, להיט שיכול לעורר קינאה בלב כל סופר ממוסד. את „עיין ערך: אהבה" של דויד גרוסמן מניחים בסלון, ואת „אפיקורוס בעל כורחו" בחדר השינה. על ספרו של גרוסמן משיבים, כפי שאומרים הגששים, „טרם הספיקותי לעיין בו". את ספרו של בר־יוסף בולעים כבכורה בטרם קיץ או כבלינצה חמה. בספרו של גרוסמן מתכבדים ומתנאים כמו בגבירה מכובדת, ואילו ספרו של בר־יוסף הוא כמו שפחה שצובטים באחוריה כשאף אחד אינו רואה.

לית מאן דפליג, ש„אפיקורוס בעל כורחו" אינו ספרות איכותית. ייתכן שיש כאן צביעות. זה אומר, הספר קריא מאוד אבל הוא קיטש. זה אומר, סיפור ממש מרתק אבל זה לא ספרות. אם אין לזה כל ערך ספרותי, איך ייתכן שהוא מרתק? „בעיני, זה כמו ספר אנתרופולוגיה", אומר לי מישהו. „כמו שמסקרנים אותי החיים בפפואה, כך אני סקרן לגבי החיים במאה שערים". אכן, ב„אפיקורוס" דומה שפאני היל עברה לגור בין כיכר השבת לבתי אונגרין.

יהושע בר יוסף אינו מפונק על־ידי הביקורת. הוא לא שנוי במחלוקת, לגביו יש תמימות דעים. לפני כחודש הקדיש לו הכוהן הגדול של ביקורת הספרות, דן מירון, כארבעה טורי קטילה במדור הספרותי של „העולם הזה". מירון דיבר עליו כעל צירוף של פורנוגרפיה ותיאולוגיה, „פורנוגרפיה לעניים ותיאולוגיה לאביונים". הוא לא הותיר בספר אבן על אבן. זה ממש לא פרופורציונלי לתקוף ספרות תת־תקנית בלהט כזה, להתייחס ל„שונד" – כפי שמכנים ביידיש ספרות ממין זה – ברצינות תהומית עד כדי כך. אחרי הכל, זוהי ספרות של צידי הדרך, של הסימטאות, לא של הרחוב הראשי.

אי אפשר להתעלם מיכולתו של יהושע בר־יוסף לגלגל סיפור עלילה, ואין זה דבר של מה בכך בסיפורת העברית הדלה בעלילותיה. אבל כולם אומרים שזוהי פורנוגרפיה. הסופר מתנגד, הוא מבדיל בין פורנוגרפיה לבין ספרות ארוטית בכך שהראשונה נועדה לעודד את האדם למעשי זימה, בעוד שאצלו זהו אך ורק תיאור של עוברות. אם אמנם זוהי ההבחנה, הרי „אפיקורוס בעל כורחו" הוא לא סתם־פורנו, אלא פורנו קשה. קשה כמו „השיפוד המלובן" – זה הכינוי שזיכה בו בר־יוסף את האבר הזכרי. ויש לו כינויים נוספים כמו: כלי תפארת, תכשיט, כלי יקר, יקום פורקן, סומך־נופלים־וזוקף־כפופים.

הוא שאמרנו, האינסטרומנט הזכור לטוב של „פאני היל" מתביית כאן במאה שערים. כל הגברים גוזרים מאותו מין. כל אחד הוא פר בן בקר, כל הבעילות הן חזקות, כל החדירות הן מיידיות וכל הנשים והחטובות גונחות בחדווה תהומית חובקות לאביונה שמימית, שהסופר קורא לה בשפה מודרנית אורגאזם. ומה שהולך שם אצל הנשים מתחת לשני השביסים שלראשן המגולח – שביס של משי ושביס של כותנה – ומה שרוחש שם מתחת לבורסלינו רחב התיתורה, הילולת שדים ולילות שעלו מתהומות החשק.

● יהושע בר־יוסף: בדימדומים ובחלומות המין לא נחלש. (תצלום: עדי אדר)

חלום הוא רק חלום

מה שקורה הוא, שמרוב כללים ואיסורים ומיקוואות וטהרה, כולם נראים ארוטומאנים. דומה שהעניין היחיד שלהם לענות בו הוא מין. ברגע שנכנסת אשה חדשה לעלילה, לא חשוב גיל ומוצא, מיד יתרקם שם ניאוף חדש, תהא זו גיטל או צירל או רייזל. עם אשת איש ועם אחות האשה ועם החמות התורנית ועם המטפלת ועם השכנה של המחותן, ובלי הקדמות ושעשועי חימום, אלא אגרסיבי כמו שמבקיעים חומות. ואם בגיוון של הנשים ובגלריה של הגברים אין די וריאציות, באים לעזרנו החלומות. תמיד אפשר לשתול בחלום בעילות מבלי שישפיעו על העלילה. כי חלום הוא רק חלום, ואפשר להגיע לא רק לממזרים ובני נידה, אלא אפילו לאינצסט. כך, למשל, היהודי הטוב והחם חיים ליבוביץ', עם פיאות ושטריימל, מגיע כמעט לגילוי עריות עם בתו היחידה. האינצסט אומנם אינו מתממש למעשה עד הסוף, אבל הוא מתואר בפירוט במגעי גוף ונשיקות רטובות והזיות לוהטות בדימיונם של האב ושל הבת כאחת. והרי ידוע, שבחוגי יראים אבות אינם מנשקים את בנותיהן כלל, ואינם משוחחים איתן באינטימיות, ומתייחסים אליהן כאל חפצי בית, וזה פשוט לא אמין; אבל שום דבר לא עמד בפני דימיונותיו של המחבר. ואם לפי ההגדרה הצרפתית, „ספרות פורנוגרפית היא ספרות שקוראים ביד אחת" – „אפיקורוס בעל כורחו" הוא אכן פורנו, וייחודו וטעמו ותבלינו בהיותו רוחש בסביבה ששום ספרות פורנו, לא עברית ולא לועזית, טרם דרכה בה, מחמת המורות ואי הידיעה.

אני מביעה את תמיהתי לפני בר־יוסף בן ה־73, כלום נאה בגילו לעסוק בעניינים אלה, שהרי אפילו הנרי מילר בערוב ימיו אמר שמין זה לא הכל, וסופר אחר, מייחסים זאת כמדומני לשקספיר, אמר בגיל יותר צעיר, ברוך שפטרני מעונשו של זה. במקום להשתעשע עם הנכדים, מה ראה להתמסר לדברים האלה בלהיטות של מתבגר?

בר־יוסף: קודם־כל, אני כותב על אנשים צעירים ואותם זה מעסיק מאוד, כי מין הוא עניין אנושי מאוד מרכזי. ואז אני נותן סקס כמו שהכרתי, כלומר כמו שאני מכיר. בטח שהגיל מחליש את היכולת ואת ההתעניינות, אבל זה נחלש רק בהכרה. בדימדומים בחלומות – זה לא נחלש.

– אתה מתכוון לומר שבגיל 70 עדיין יש הזיות וחלומות ארוטיים?

– ברור שיש נסיגה במובן מסויים, אבל מין בעיני הוא תשובה לבדידות האדם.

– יהושע בר־יוסף, ומה עם הנצח הספרותי?

– הנצח לא מעניין אותי. אני אוהב לכתוב, זה הכל. מצדי, שישליכו אחרי מותי את כל ספרי לפח־אשפה ספרותי. לא איכפת לי.

תקשורת

(המשך מעמ' 15)

בתקשורת; לא יעזור אלף טלאסים מדים בושה – הרצח לא קרה. ומה שסיפרנו לכם כאן, הרי זה לא־אירוע - non-event, משהו שלא היה. אמנם, החיילים נעדרו, בשר של אחד מהם נאכל, אבל מקרה לא היה, כי מקרים קורים רק בתקשורת.

כמו, למשל – מיקרה „רצח השבויים" בקו 300. הם לא היו שבויים. הם הוצלו בשעת פיגוע, שלא נפתרו, אלא הומתו, ועל־ידי חיסולם הרכות, שהוא לא יימשך. איש לא קרף אותם ולא הכניסם לכוורת דבורים, ולא אכל את נבלתם. ובאוטובוס החטוף היתה חיילת הרוגה ונוסעים פצועים, שהחוטפים איימו עליהם ברצח לפני חיסולם. אך כל זה אינו חשוב. החשוב הוא, שהיה מקרה, מקרה כזה, שבגללו אולי לא תהיה מדינה.

לסיכום: במזרח־התיכון לא היה מקלט רצח שבויים אלא זה, שבוצע בידי היהודים. נאמר זאת בלשון „אל־בעת", היומון הרשמי של ממשלת סוריה, אשר כתב השבוע: „שערורייה חדשה של השב"כ הישראלי, אשר הרעישה את הדרגים בישראל, מעלה מחדש אוסף של עוברות עקרוניות, הקשורות ליישות הטרוריסטית של מדינת הציונים והכיבוש, כי השולטים בישראל הם חבורת רוצחים ופושעים, ששכרו שיאים עולמיים בפעילות הטרור המאורגן... העולם מחויק מיסמכים וידיעות ותגובות המוכיחים את מעורבותם של מנהיגי ישראל בחיסול שני הפלשתינים..."

כה אמרה סוריה, מולדתו השנייה של אורי אריב, שנכשלה כאמרגנה בשתי פעולות חשובות נגד הטרור, בלונדון ובמדריד. סוריה סולדת מרצח שבויים, על כן תגביר את פעילותה נגד הטרור הישראלי.

אם כן, הידד! התקשורת רושמת לזכותה עוד נצחון מוחץ חדש, אחרי הנצחונות המזהירים בלבנון ובסברה ושתילה. והמשך יבוא, כי עוד נתכנו לה עלילות ונצחונות – לה ולפליציה לסוריה.

★

(מאמר שלישי)

גיתית איזראלוב: מה קרה לנערה

(המשך מעמוד 10)

ונפיחה בבטנה של גיתית. היה זה רק בלון. אחד מעובדיו של בעל החנות ניסה להגיש לו עזרה. גיתית ירתה שוב ונמלטה מהמקום. את היהלומים היא השאירה מאחור.

זמן קצר לאחר מכן היא נלכדה כשאר שהתה במלון קטן תחת השם גיתית פורוצ'י. היא הובאה למשפט ונידונה לחמש שנות מאסר בפועל. למזלה, בעל החנות לא מת. היא הורשעה רק על נסיון לשוד ונסיון לרצח.

גיתית שוחררה מהכלא כעבור שלוש שנים ושבה לארץ. כאן פתחה דף חדש. אנשים לא זכרו את סיפורי הונג־קונג. מעטים ידעו על עברה. עד מהרה היא השתלבה בחיי החברה התל־אביביים ופגשה את גיורא דוזנר, פקיד בבית מלון בתל אביב. השניים נישאו לפני שמונה שנים וכעבור שנה נולדה בתם היחידה, מאיה. לאחר שש שנים התגרשו.

שכנה טובה

גיתית לא נשארה זמן רב בודדה. זמן קצר לאחר גירושיה מגיורא היא פגשה את יוסף איזראלוב, חבר קואופרטיב „דן", בן 51, צנוע ונעים הליכות. מכריו של יוסף אומרים, שלנישואים אלה לא היו כל סיכוי. גם בני משפחתו הזהירו אותו מפניה. אבל יוסף נלכד בקסמיה של גיתית. יוסף התגורר באותה עת בדירה ברמת־גן, אבל היתה לו דירה גם ברמת־השרון, דירה מפוארת. גיתית, שהיתה רגילה ל„סטייל", שיכנעה אותו לעבור לדירה ברמת־השרון, אשר היתה מושכרת מיום שנקנתה ב־1974. גיתית היתה, לפחות בתחילה, בעלת בית למופת. היא מילאה את הבית בעציצים, שמרה על יחסי שכנות טובה, מדי פעם נכנסה לקפה לאחת השכנות ואף הזמינה את השכנים אליה.

בחודש יוני 1985 עזבה גיתית את הבית. על פי סיפורי בני משפחתו של יוסף, היא סיממה אותו, רוקנה את הדירה ויצאה ללונדון ביחד עם הבת. לשכנים יש גירסה קצת אחרת: „גיתית באה אלינו כמה ימים לפני שעזבה. היא אמרה שהיא נוסעת לטייל ונתנה לנו את אחד העציצים. היא נתנה עציצים נוספים גם לאחרים. היא לא רוקנה את הדירה. לאחר שעזבה, גם יוסף עזב ושוב השכיר את הדירה."

חודשיים לאחר מכן היא שבה לארץ לביקור. אחד השכנים פגש בה בחוץ. היא עמדה ליד משאית. „באתי לביקור קצר ואני לוקחת קצת חפצים ובגדים מהדירה," היא סיפרה לאותו שכן. יוסף כבר לא היה בדירה וגם לא ידע על הביקור.

תרגומי שמעון זנדבנק מגרמנית: מדיניות מוגדרת ועצמאית

הידעת את הארץ בה פורח הגרזן

מאת גבריאל צורן

תגרזן הפורח: מבחר שירה גרמנית מודרנית, עורך ומתרגם שמעון זנדבנק, הוצאת כתר, ירושלים, 156 עמ'.

ידיעות אחרונות
ספרות תרבות אמנות

שמעון זנדבנק נטל על עצמו להריק לעברית ממיטב השירה העולמית. „הגרזן הפורח" הוא אנתולוגיה מן השירה הגרמנית. בשנות ה־70 הוציא זנדבנק „אנתולוגיה אנגלית" (הוצאת שוקן), וקשה שלא להתרשם מה רב ההבדל שבין שני הקבצים ובין שתי המשימות שעמדו לפני העורך. יתר על כן, אתה נפתה לחשוב, כמה פשוטים נראים הדברים עם השירה האנגלית, באיזה טור ממושמע היא מסתדרת לה למן „חנודד" וצ'וסר ועד לאליוט ואודן — כל המשוררים מתוך ריחוק פרספקטיבי אחיד, כולם הגונים, מנומסים ומנוכרים מעט — אינם צריכים תעודת יושר, ולא תעודת־זהות — ההסמכה המקצועית מספיקה בהחלט.

כמה זה שונה מן השירה הגרמנית: כאן הפרספקטיבה נעה ונדה בפראות, רחוקה וקרובה חליפות, כמו שביל־החלב שנראה רחוק בשמי הלילה, אבל מבחינה מסויימת הוא מקיף גם את הפלאנטה שלנו. נזכור רק כמה יהודים יש פה, ובמקומות הנכבדים ביותר — מהופמנסטאל ולאסקר־שילר ועד לצלאן ונלי זק"ש — ונחשוב איך כל התהלוכה הזאת עוברת סביב התחום השחור הפעור בין 1933 ל־1945, כמו קרני־אור המתעקמות מקיומה של מאסה אדירה בקירבתן.

בתנאים כאלה בהחלט קשה להכין אנתולוגיית שירה, שתציג את הדברים זה לצד זה בפרופורציות נאותות ואובייקטיביות, שתעשה צדק להיסטוריה, לספרות ולקורא העברי כאחד. למרות שבשנים האחרונות יש פריחה רבה בתחום התרגום של יצירות ספרות בודדות מגרמנית, הרי אנתולוגיות של ממש לא נוצרו, מלבד כאלה המכוונות מראש לנושא ספציפי והמתאגדות יותר בכתבי־עת או בקירבתם.

החוויה הגרמנית בשבילנו

נראה שהקובץ שלפנינו באמת אינו מנסה לחזור על מה שנעשה באנתולוגיה האנגלית, וזאת לאו דווקא בגלל הצטמצמותו במאה ה־20. בדרך כלשהי מנסה הקובץ שלא להיקרא כאנתולוגיה ממשית על כל המשתמע מכך.

המבואות למשוררים ואחרית־הדבר כתובים באינטונאציה מאוד מינורית, רחוקה מן העמדה האובייקטיבית והאנציקלופדית הנקוטה ברגיל באנתולוגיות, וגם נקיה מכל התנצלות על „המבחר האישי" וה„בלתי מייצג" וכדומה, התנצלויות שנועדות בדרך־כלל לרצות אמות־מידה אובייקטיביות כלשהן החבויות ברקע. המלה „אנתולוגיה" למעשה אינה נזכרת באף אחת מן הכותרות, מה שאינו נראה מיקרי גם כן. את הכותרת „הגרזן הפורח", הלקוחה משיר של צלאן, מסביר העורך: „נראה כי היא שמה את האצבע (את הגרזן?) על החוויה הגרמנית במאת העשרים, או מוטב על החווית הגרמנית בשבילנו" (אגב, כותרת הרשימה הזאת אינה מצטטת, כמובן, את שירו הנזכר של צלאן. לעניין זה יש לנו כיסוי: גם קסטנר עשה כך בשירו „הידעת את הארץ בה פורח התותח"). לנו, מכל מקום, יש עניין מיוחד בהבחנה הזאת בין החוויה הגרמנית לבין החוויה הגרמנית בשבילנו.

המלה „בשבילנו" משתמעת לעוד כמה פנים — וכנראה גם מעבר לכוונה המקורית שהוטבעה בה. נראה, שהקובץ משתמש בעברית לא כל־כך — או: לא רק — כדי לתווך בין השירה הגרמנית לבין הקורא העברי, אלא יותר — או: גם — כדי להעמיד בעברית יצירות, שתהיינה היטלים של משהו הקיים בלשון אחרת.

חיוך קליל בחלציים

עניין זה ממנה אותנו, כמובן, אל דרך התרגום. כשם ששירים שונים מאוד זה מזה בלשונם, באופיים המוסיקאלי וכדומה, כך גם התרגומים שונים, הן באופיים כשירים עצמאיים והן באורח שבו הם מעבירים את המקור. עם זאת נראה לי, לסחות על בסיס של התרשמות אינטואיטיבית, כי ניתן לאתר כאן מדיניות מוגדרת למדי ועצמאית. אם תרגומי שירה עשויים להיקלע לקונפליקט בין הצורך להצביע על קיומו של טקסט אחר, לבין הצורך להצביע על עצמם — דומה שבקובץ זה ההכרעה היא לאפשרות השניה. שתי האפשרויות האלה, כמובן, אינן מוציאות זו את זו, ובמידה שהן ממומשות היטב הן לגיטימיות במידה שווה — אולם משקל עדיף לאפשרות זו או זו יכול ליצור חוויה שונה לחלוטין של קריאה. אפשר לומר, כי בשנים האחרונות מסתמנת איזו מגמה ללשון תרגום, המצביעה כביכול על לשון אחרת, וזו יכול לבוא לידי ביטוי, למשל, בוויתור על מישקל ובניסיון לאיזו מסירה מילולית מדוייקת, שכביכול מצהירה מראש על אי־הספקת התרגום לעצמו, או מכוונת אל הטקסט המקורי (אגב, באחרונה הוציא שמעון זנדבנק גם קובץ של שירי המשוררים המטאפיסיים האנגלים, שבו הוא מעמיד תרגום מול מקור, וכאן בהחלט ניתן להבחין בגישה זו). הדבר יכול לבוא לידי ביטוי גם ביצירת לשון, המוכנה להסתכן בזרויות המתחייבות מן המסירה המילולית (תפיסה השואבת משהו מתיאוריית התרגום של נאבוקוב). מכל מקום, התפיסה הבאה לידי ביטוי בקובץ הזה היא שונה. הנטיה היא יותר לפרק את המקור ולהרכיבו מחדש על בסיס עקרונות הגלומים בלשון ובספרות העברית. אציג זאת על־ידי השוואת שורות אחדות במקור ובתרגום. בשיר „טורסו ארכאי של אפולו" מאת רילקה נאמר:

- - - und im leisen Drehen / Der Lenden hoennte nicht ein
Laecheln gehen / zu jener Mitte, die die Zeugung trug. /

(בתרגום מילולי: ובסיבוב החרישי / של המתניים ואם לא יכול היה חיוך ללכת / אל אותו מרכז שנשא את ההולדה?)

שורות אלו תורגמו על־ידי זנדבנק: „ואיך היה / חיוך [illegible] בחלציים".

העובדה, שהיחידה קצרה יותר, מקורה אולי באילוץ [illegible] בחלוקת החומר בין חלקי הבית, והיא כשלעצמה אינה [illegible] המעניין כאן הוא, כי האמירה כולה נבנית לחלוטין [illegible] בסרדת לחלקיה השונים. כך, למשל, החלציים שבתרגום [illegible] של המותניים והן של אותו מרכז נושא־הולדת (על [illegible] חלציים"). הסיבוב הנמצא במקור אינו עובר, אבל [illegible] מועברת אל החיוך, וכך יש לנו „חיוך קליל".

מעניין להשוות זאת לתרגום אחר, שנעשה גם [illegible] רוגות והשוקד דווקא על האפשרות החסוכה — [illegible] יחידה ויחידה של המקור: „ובסיבוב הרך / של [illegible] היה חיוך לשוט / אל המרכז ההוא, אל צומת הפריון".

חרות זהירה

מידת האוטונומיה הניתנת פה לטקסט המתורגם [illegible] — לפחות יחסית לבן זוגו — קרוב יותר אל המסורת [illegible] התרגום לעברית. מה שעושה את התרגומים באורח [illegible] הוא האופן שבו נוקטת אותה אוטונומיה. איני [illegible] הזהיר והאחראי שבו החירות ניטלת, על אף [illegible] משמעותי. השאלה החשובה היא מה נעשה באותה חירות.

כאן כדאי אולי להידרש להשוואה נוספת. תרגומו של [illegible] ל„בלדה על החיים החיצוניים" של הופמנסטאל, נראה כך:

ושוב סובב הרוח, שוב עולות
מלים מפה לאוזן, ולעולם
לאות באברינו ותשוקות.

ובתרגום לאה גולדברג, שנעשה בשנות הארבעים:

ועד עולם יסוב הרוח, ובלי הרף
מלים רבות בשמע אף נמללה
בחוש תשוקות ולאותנו תרב.

אף ששני התרגומים אומרים אותו דבר [illegible] המישקל והחרוז — האמקט שונה לחלוטין. זו לא רק [illegible] שבתמתנה לחלוטין (צורות כמו „בשמע אף נמללה" [illegible] בשמעות הרבה פחות קבילות היום) — הבגינה היא [illegible] קאליות הסוחפת שבתרגום הראשון מפנה מקום [illegible] המוסווה באמצעות פסיחות והפסקים מתגוננים [illegible] זוהי תפיסה שונה של לשון השירה, של אינטונאציית [illegible] בין לשון השירה ללשון חיום־יום. הבעיה הזאת [illegible] המקור. אין ספק שזהו דו־שיח המתקיים בתוך [illegible] המקור הוא מוסיקאלי ביותר, כפי שחוזר שמעון זנדבנק [illegible] המוסיקאליות שלו אין בה אותו סחף רטורי [illegible] שאין בה אותה נגינת המסווה את עצמה [illegible] מודרניות של צורות מסורתיות, כמו הסונטות של [illegible].

אזרחות עברית

אנו רואים כאן פשוט איזורוח מחודש של [illegible] של הספרות העברית. הקובץ הזה אינו עוסק רק [illegible] טקסטים, שכבר היו נתונים לקורא. הוא בעיקר [illegible] שורת של אפשרויות מרשימות, שבחלקן היו [illegible] כמעט לחלוטין, בפני הקורא. שירים משל גינתר [illegible] הדדאיסטיים של ארפ ושוויטרס ועוד שמות [illegible] וגם מראשית המאה.

לא בכל החזיתות ההצלחה שווה. נראה לי, למשל, [illegible] (היתרה אולי) בשיריו של סטפן גיאורגה [illegible] יפה מן המיבנים הפתוחים יותר של המשוררים [illegible] ושם יש פיתרונות שניתן לחלוק עליהם (קצת [illegible]) החוזר כמה פעמים בקובץ, אף שזו מלה עברית [illegible] ההערות הללו בטלות בשישים לנוכח הקובץ בכללותו [illegible] שירה מגוון ומרתק, בצד המיפוי המעניין [illegible] מוכר וחלקו חדש. ניתן לקרוא את הספר בלא [illegible] של תחמצה, תגוטה בקלות להתעורר מקריאתם של [illegible] ולבסוף, לא ניתן לסיים בלי להזכיר את עיצוב [illegible] הנראה לי קולע ויפה להפליא בפשטותו.

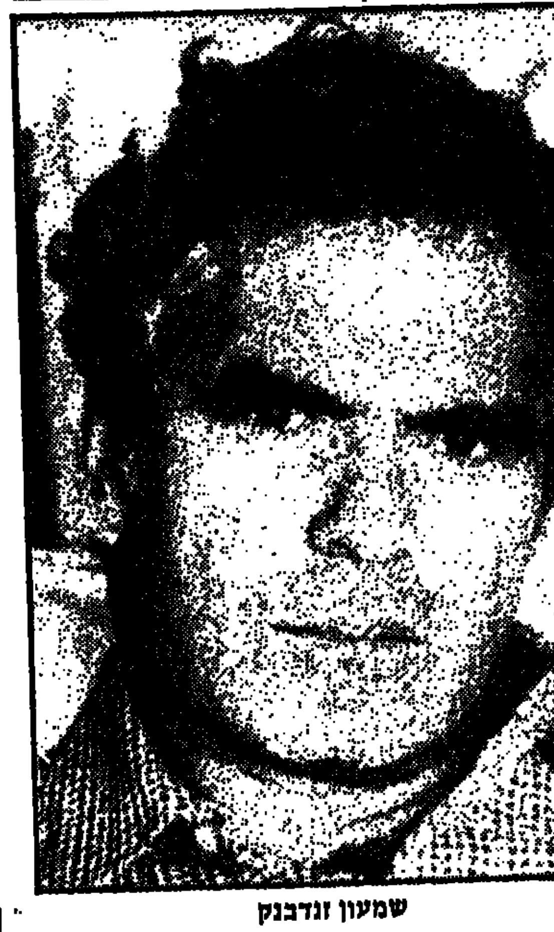

שמעון זנדבנק

השיר והחלום

על פגישה אחת עם דן פגיס

מאת יצחק אורבוך אורפז

הכרתי את דן פגיס רק בשנים האחרונות. הכרותנו העמיקה בסוף־שבוע אחד שעשינו ביחד (במיסגרת מיפעלי „גשר") — אז גם שמעתי מפיו על כוונתו לכתוב את „הסיפור" שלו. הוא כבר ניגש לזה מספר פעמים, אמר, וקשה, קשה מאוד. אבל הוא חש, אמר, שהנה, הנה יגש למלאכה! מקצת מסיפורו שמעתי אז.

איני יודע מה שברו בו השנים הנוראות ההן, אני יודע מה הותירו: האדם האנושי ביותר שפגשתי מעודי; אני אומר זאת ללא היסוס, וכבר אז, בסופה של אותה שיחת־נפש שהתארכה שעות, הרגשתי, כפי שיקרה לנו אך לעתים נדירות, שכל השנים שלא והיכרתי אותו היו בשבבין־מה שנים אבודות. אבל אני רוצה לספר כאן דווקא על מיקרה אחד, מוזר במקצת, שקרה לי עוד לפני הכרותנו הקשור באחד משיריו של דן פגיס.

השיר שמו „המגדל", קראתי אותו באיזה פירסום עוד לפני צאת ספרו „שהות מאוחרת" ששיר זה כלול בו, ואחרי קריאה חוזרת הרגשתי שכאילו הוא נובע ועולה מתוכי. שיריו של פגיס, ובמיוחד שירי „שהות מאוחרת", דיברו אלי מתוך עולם המוכר לי, עולם הצללים שלו מקבל שם בדיוק את התאורה הנכונה. מה שנחשב כ„כיסוי" היה לי גילוי, וה„קשה" לבהיר. חורך שבה טיפל בזיכרון („אינני יודע / מה עלול עוד לקרות בשנים שעברו", מתוך השיר „מכתב") — כאילו־העבר עוד לפנינו. מכל מקום, שירו „המגדל" ביטא בדיוק מה שהייתי בשנות השבעים האמצעיות: זיכרון מאוים במעין הצייר־סיבוב־ראש לאחור. היה זה כמו יקיצה מחלום לחלום אחר, שהוא אותו חלום עצמו. זיכרון בלתי־אפשרי המתנער וכלה מתנער וכלות בלי הרף. והדימוי הוא זה של מגדל (בבל) נטוש. וביום שבה קרה מה שיסופר לחלן קניתי את ה„זוטא" של דן פגיס, שיצא זה עתה לאור, ושוב קראתי בו את „המגדל". לקחתי את ה„זוטא" לעבודת הלילה שלי בעיתון וקראתי בו שוב. חזרתי הביתה ובמיטה לפני השינה קראתי את השיר וכן את הפרק הקצרצר בבראשית המספר את מעשה מגדל בבל בראשון ונרדמתי. וחלמתי שאני יורד במדרגות רחבות של מגדל שומם וקודר, ואין איש מלבדי, והמדרגות מתפוררות והולכות מתחת לרגלי, ואין בכך שום דבר דראמטי או מבהיל. ואני מקיץ ויורד לצרכי וחוזר למיטה ולאותו חלום (טכניקה שפיתחתי באותם הימים), ובאמצע חלום מדרגות המגדל המתפוררות מתחת לרגלי צלצול טלפון. הרמתי את השפופרת ושמעתי קול אשה מעבר לקו: „מה נשמע עם מגדל בבל?..." שאלתי מבולבל. „מדברת בלה ברעם", אמר הקול, „צבי אבני לא התקשר איתך?" אמרתי לה את שמי. בלה ברעם התנצלה ואמרה שכנראה נפלה „טעות".

כשקמתי, הלכה ומיתתי הגברה והתחלתי להרהר אם כל עניין הטלפון לא היה גם הוא חלק מן החלום. צלצלתי אל מחלקת הדראמה של קול ישראל, ואמרו לי שגברת בלה ברעם כבר הלכה הביתה. צלצלתי אל המלחין צבי אבני והוא אמר: „נכון, אני מכין משהו על מגדל בבל יחד עם אלירז" (המשורר ישראל אלירז).

זה הסיפור. עניין ה„טעות" נשגב ממני להבינו. כשסיפרתי את המיקרה לדן פגיס לאחר שהיכרנו, אמר בקולו החרישי האופייני ובנעימה מהורהרת: „באמת?"

זה הכל. לא אנסה לנתח תגובה זו של פגיס לטעמית הרבים: הפליאה, החום, האירוניה הדקה וכל השאר. רציתי רק לספר את הסיפור. אולי אוסיף עוד רק זאת: היתה לי תרגשה, שגברת מפגישה לפגישה, כי דן פגיס חי את חייו כאילו הם ניתנו לו במתנה, וכך הסף הוא את חייו למתנה לכל מי שבא במחיצתו. יהי זכרו ברוך.

בעריכת זיסי סתוי

ש. שלום

אלמוני

לילה אחד הדפיקה יד על דלתו של סוחר קשה ערף
בעיר העתיקה בירושלים, הסוחר המבהל פנס הביא

להאיר הפנים של מעיר הישנים, תמהוני יהודי לפי כל ה[illegible]
שבקש עבודת שכיר במסחנה, והסוחר בו [illegible]

מאור הבקר עד רדת החשכה עמד האיש וטחן,
ובערב אכל פתה חרוכה ושכב לישון במחסן.

ריב כי נפל ברחוב בין יהודים וערבים,
הגיף התריס עד חלוף הרעש עם אחרון הרבים.

היהודים צעדו אל כתלם, הערבים למסגד,
והוא נצב תמיד ונעלם וסובב הגלגל ביד.

למד־יו שנה פלוא בתאו עברו עליו כך,
אם היה איש שאי פעם ידעו, הוא שכחו ונשכח.

משמת עצר בעל החנות עובר־אורח יהודי שהלך להתפלל
ואמר: אחד משלכם חלה למות, הביאוהו לקבר ישראל.

מנין אביונים על הר הזיתים קברו ואמר קדיש,
ונעצו לוח בעפר התחוח ולא נרשם עליו שם איש.

שלא נהיה ברברים

מאת יהודית אוריין

[illegible] מי שהתגרש פעם, מכיר טעמו של מאבק משפטי [illegible]ר, שבו מתאמצת האשה לשכנע, שהנבזה הזה, ממנו [illegible] מתעקשת להתגרש, הלביש אותה משי ושיראין, [illegible]נה לה שפחות, פינק והעניק, עד שקשה להבין, [illegible]ע היא בכלל מבקשת להיפטר מבעל נדיב שכזה.

דוד הרטמן

[illegible]באנק הפראורוקסלי הזה מקורו במסכת „כתובות", [illegible]ת וזכיות האשה למזונות בהתאם לכבודה ולמעמדה [illegible], ומכאן ההיאבקות המוזרה ברבנות: הוא טוען [illegible] העניק לה כלום, והיא טוענת שהעניק לה עולם [illegible].

[illegible] העניין עלה באגב באחד הבקרים המרתקים [illegible] של חיי, כשהצטרפתי לחברותא של לומדי [illegible] במכון שלום הרטמן בירושלים, כשהתקיים שם [illegible] ללימודי יהדות, הרכיבי במיספר, שבין משתתפיו [illegible], פילוסופים, תלמידי־ישיבה וחכמי מחשבת־[illegible], מהארץ ומהמערב. הכינוס, שהיו בו עשרים [illegible] מוזמנים, היה פתוח לקהל הרחב, והתנהל [illegible] אנגלית מהולה בביטויים כפסקי־הלוכה, גמורא [illegible]ריזציה. הבקרים הוקדשו למה שקוראים בחינוך [illegible] סדנאות, אבל למעשה היתה זו צורת הלימוד [illegible] המקובלת בישיבות.

[illegible]שיית צדקה

[illegible] הלומדים נחלקו לחבורות בנות ארבעה־חמישה איש, [illegible] סביב תלמוד בעברית ובאנגלית, גורסים בקול [illegible] תוך שאלות ותשובות. באין איש שואל למעשי, [illegible] לאחת החבורות, שהינחה אותה משה [illegible]ברטל, צעיר חבוש כיפה כחולה (כיסוי לא מזהה, [illegible] פוליטית בין הכיפה הסרוגה לכיפה השחורה), [illegible] יושב כתלמיד לפני רבו פרופ' צ'רלס טיילור [illegible]ניברסיטת מגיל הקנדית, אחד מבכירי הפילוסופים [illegible] והעדיל היחיד בכנס. כפילוסוף ומרצה לאתיקה [illegible] טיילור בתפיסת הצדק והצדקה ביהדות. [illegible] הסמוך יושב, כולו ענווה, פרופ' מייקל וולצר [illegible] צורקות ובלתי־צורקות" סדרת אופקים עם [illegible] מאוניברסיטת פרינסטון, סקרן וקשוב כסטודנט [illegible] בין החבורות מסתובב פרופ' סידני מורגנזואסר, [illegible] של אוניברסיטת קולומביה, מפרית מילי [illegible] כליגן, עד שהוא פותח את פיו ומעלה [illegible] ובכובד־ראש את עירעוריו. כליכך הרבה [illegible] יהודית בחוד ירושלמי קטן.

[illegible] הנושא, לו הוקדש בוקר זה, הוא קו העוני ועשיית [illegible] על־פי מסכת „כתובות". שנו רבותינו, אם יתום [illegible] נצרכים, יש לסעוד את היתומה תחילה, כי לא [illegible] שאשה תצא לפשוט ידן ואם יתום ויתומה [illegible] לגמילות־חסד כדי להינשא, יש לסייע לנערה [illegible] תחילה, כי הבושה גדולה יותר אצל הנערה. [illegible] ממשיכה לדון בסוגיית הסער, ומסתבר, [illegible] אינה אחידה אלא עומדת ביחס למוצאו [illegible] של מי שירד מנכסיו. על הילל הזקן מספרים, [illegible] עבור אביון אחר ממשפחה טובה, סוס לרכוב [illegible] ועבד לרוץ לפניו. ומשלא נמצא לו עבד לשם כך, [illegible] לפניו הילל הזקן עצמו (מתורגם מאנגלית).

[illegible]מוד לא פאסיבי

[illegible] הקולות העולה מחדר הלימוד אינה דומה [illegible] רעשים אחרים. כל החבורות גורסות בקול רם [illegible] הן יחידות בחדר. מעולם לא למדתי בתנאים [illegible]. תחילה הפריעו לי קולות הלומדים, אך עד מהרה [illegible] לי מקורותיה של השיחה הישראלית־יהודית [illegible], זו השיחה הקולנית המרעישה סיפים. היה [illegible] משהו מאוד חי, מאוד ער ולא פאסיבי. יותר [illegible] מהוראה פרונטאלית ויותר נעוץ מלימוד בעורת [illegible]. איש אינו בוש להקשות, ואיש אינו מקפיד [illegible]. פרופסור לא ניכר בפני תלמיד, וזהו לימוד [illegible]. רוב הלומדים בכיסוי ראש, אורתודוכסים [illegible] אמריקה. אבל תמצא ביניהם גם „שקצים". כמנחם ברינקר, מטובי המרצים בתורת הספרות, ואבישי מרגלית, איש הפילוסופיה הכללית, שניהם בגילוי ראש. ועיני לוכדות גם מיעוט של ארבע נשים בין הלומדים.

החומר מרתק אף כי לא כליכך סוציאליסטי (מה מידת הסער שיש להעניק לאסקימוסים בקנדה על־פי עיקרון זה? — שואל מאן דהוא בבריחות הדעת את פרופ' טיילור הקנדי. אם לפי הכבוד והמעמד — מעט מאוד), ואז מתחזקת דעתי עוד יותר, שהתלמוד יותר מדי חשוב מכדי להשאיר אותו בידיים חרדיות, שהחינוך החילוני חייב להוציא את לימודי היהדות מציפורניהם של הארוקים. למה, למשל, לא יפתח מכון הרטמן סניף בתל־אביב, שהיא כידוע מרכז הפעילות התרבותית העממית: למה לא יקום שם בית־מדרש חילוני, פתוח לכול, אליו יבואו צמאי־דעת משך כל שעות היום, בוקר וערב, לגרוס תלמוד ורמב"ם ותורה עם רש"י. רק זה הדרך להילחם בתופעת החוזרים בתשובה, שעולמם הרוחני־חילוני ריק עד כאב.

תרבות דיון

אחר־הצהרים וכערבים מתכנסת שוב החבורה במלון „זוהר", שבו משוכנים האורחים מארה"ב. בשעות אלה אופי הלימוד שונה: המרצה מציע תיזה כלשהי, ועליה מתנהל דיון. אבישי מרגלית, רדום־מטהו ועם זה מרצה בחסד, מקדיש דיון של בין־ערביים, במירפסת האבן הלא־מקורה, ליחסו של הרמב"ן לארץ־ישראל. כידוע אין הרמב"ם מונה את ישוב ארץ־ישראל בין תרי"ג המיצוות, ואילו הרמב"ן רואה בישוב הארץ מיצוות עשה, ואכן בעיקר על דברי הרמב"ן מתבסס הימין הדתי. מרגלית, מהצנועים ומהמעורבים שבינינו, מפרש מה משמע קדושת הארץ מבחינה גיאוגרפית ומבחינה ציונית־רומאנטית, עושה אקטואליזציה וכמו תמיד מגיע לבגין. זיקתו של בגין לארץ, הוא אומר, כמוה כפטישיזם, כי האיש וממשיכי דרכו אינם מכירים כלל את ארץ־ישראל בתלמיה וניחוחותיה.

מבחינת המפה הפוליטית מצויים רוב המאזינים מהמרכז שמאלה ולכן חילוקי הדעות אינם רושמים. כך אני מרמה את תרבות־הסנאי ביכמות המשית, שיחות של ניחותא, קצת כמו שנהגו חז"לינו ביבנה, קצת כמו שהתלמסו הסופיסטים באתונה. בעיני זהו האידיאל התרבותי של הארם המשחק. חסרו לי אומנם כמה מפרקליטיו של השטן כמו ד"ר שייב ופרופ' בן־שלמה וסתם אנשים מגוש־אמונים. הם היו ודאי מעכירים את האווירה אבל מחדדים את הוויכוח.

דרשנים אמריקניים

כששאלתי את ד"ר דוד הרטמן, יו"ר המכון, שנקרא ע"ש אביו, ומארגן הכנס, להרכב האנושי המיוחד של המשתתפים, הסביר לי שכוונתו אכן היתה לחפגיש מלומדים ממיקצועות אקדמאיים שונים לשם לימוד משותף וליבון בעיות התקופה. לאור ההקצנה וההירוכות שבין חילונים לאורתודוכסים ובין הפלגים הדתיים לבין עצמם, הציב לו הרטמן כמטרה עליונה את קירוב הלבבות דרך הלימוד, את הפלוראליזם כמצב אפשרי. באי הכינוס מבקשים פיתרונות במיסגרת היהדות, פיתרונות שיענו על תביעות הדמוקרטיה, כמו גם על חובות ההלכה, פיתרונות שיכללו את כל הזרמים הדתיים, הקונסרבטיביים והרפורמיים שבארה"ב. מדוע הם שומרים על חשאיות של שב"כ, ואינם עושים פומבי לפעילותם? הם חוששים פן יעלו עליהם את חמתם של הקנאים, משיב הרטמן בהיגוי אמריקאי עסיסי, בשפתיים חושניות ובשביעות־רצון עצמית. ומי שראה את הרטמן עושה ג'וגינג במכנסי ספורט קצרים משורבצים, לפני שהוא נותן שיעור על ציבור הורים ביהדות („בכל ההלכה אין חובה על הורים כלפי צאצאיהם"), ראה גוף ונפש שרויים בהרמוניה. קצת הזכיר לי את הדרשנים האמריקניים בתוכניות הטלוויזיה של יום א'.

גולת הכותרת היתה הסימפוזיון שסיים את הכנס: היש למסורת היהודית תשובות לדילמות המוסריות והדתיות במדינה? לפני ציבור של מאתיים וחמישים איש, כשהאלטרנטיבה היא מישחקי מכביה, הציג פרופ' אוריאל סימון פירוש לכיד ומקורי להפליא לספר עמוס, תוך אנלוגיות עכשוויות וזהירות. מתברר כי הבשורה על־פי עמוס הנביא מאששת היטב את דעותיו היוניות. משה הלברטל מרצה אחריו וקובע שאי־אפשר לגזור פיתרונות חד־משמעיים מן המסורת הגרושה ניגוורים, והעיקר שלא נהיה ברברים, כרברי שמעון ברשטח.

וכדוברבן אינטלקטואלי מופיע פרופ' ליבוביץ', זה המראוונה של מישחק המוחות, והוא חוזר על דעותיו המרגיזות־משעשעות, כשהוא מתרה ומתריע. אין לעם ישראל שום תוכן משותף, שיאחד אותו לעם. הוא הולם את ההגדרה הפאשיסטית בלבד: עם הוא קבוצת אנשים שנלחמים יחדיו. עם ישראל הוא איפוא עם רק לפי הגדרה של מוסוליני. אבל לישעיהו ליבוביץ' — שמשה הלברטל כינהו ישעיהו השלישי וננוף על ידיו — סולחים בכול. כנביא זעם הוא לא צופה לנו שום הישרדות. אנו מצויים בעיצומה של התמוטטות מדינת ישראל, התמוטטות שהחלה ב־67. הוא רואה כאן שני עמים שאינם יכולים לאכול יחד מחמת הכשרות, שאינם יכולים להינשא זה לזה מחמת גירות ושאינם יכולים לעבור יחדיו מחמת חילול שבת.

והאולם מלא מאדם, וסמיך ממחשבה יהודית, כל כך הרבה אייקיו. יהודי הצטופף שם. אם אפשר לרכז בישראל כליכך הרבה מוחות מלומדים במטר מרובע אחד — אולי בכל זאת יש לנו משהו תוכני משותף מלבד חזית צבאית משותפת.

כאב מתוק

מאת זיוה שמיר

יעקב בסר, מישהו כבר מכסח בחצר, שירים, ספרית פועלים, תל־אביב, תשמ"ו 71 עמ'.

ספר שיריו החדש של יעקב בסר מותיר בקורא טעם של כאב מתוק ושל אימה נעימה. לפנינו שירים נוגים, המספרים בקווים חסכוניים ומרומזים על בני משפחה קרובים שנפטרו ועל זיכרונות ילדות שנקברו מתחת לשלגים הדלוחים של מכורה רחוקה ואבורה. ואף־על־פי־כן, נסוכה על השירים הללו מין תחושה בלתי־מוסברת של נועם, הסותרת כאילו את התוגה שבתוכם, ולמעשה אפילו מחזקת אותה, באופן פאראדוקסאלי. ניתן להשוות תחושה מעורבת זו לתחושה שפרויד כינה אותה בשם „תחושה אוקיאנית", שיש בה גם מאימת המעמקים ומפחד המוות, אך גם מנועם השקיעה אל מעבר לסף התודעה, אל ממלכת החלום ואל ורועות השינה. תחושה כזו עולה, למשל, למיקרא השיר הקצר „תכלית", ששמו ניתן לו ספק מתוך אירוניה מרירה, ספק מתך רצינות עליונה, שאין למעלה ממנה:

לעמוד לעת ערב על מרפסת בית
שמתחתיו תהום
לנענע מרגזי בכוס ולפטפט
צבעו שאין לו שיעור
וכיד השינה
לשעשע הרהור שאין לו
תכלית כביכול.

יעקב בסר

מתוארת כאן בטלה מהורהרת בשעת בין־הערביים של אדם שראשו תפוס בהירהורים, ואולי דווקא צף ללא מחשבה של ממש. נמוגים כאן, זה לתוך זה, הנועם המדיטאטיבי, שהוא מנת חלקו של אדם לעת ערב, עם פחד השקיעה בכוס ושל שעת השקיעה המשרה אווירה, שהיא ספק אווירת המימות נעימה, ספק אווירה מאיימת של גורדין קרוב, תלוי ועומד. הסיטואציה הפשוטה, הבאנאלית כמעט, יוצאת מכלי משים מן הפשט שלה ומקבלת ממדים אקזיסטנציאליים. עמידה סתמית כביכול על מירפסת בית, שתהום רובצת למתחה, הופכת לעמידתו של אדם בערוב היום (תרתי משמע), מתוך תהייה על מרזות החיים והמוות.

השיר ככתם רורשאך

שיריו של יעקב בסר אינם מרשרשים כדרכי־שיר כבושות וכטוחות, אלא בוחרים להם צירי דרכים, שלא רבים דרכו בם. משום כך, השירים אינם קלים לפירוש ולהארה, שכן הם לוכדים פיסות־חיים ופיסות־מציאות המקפקות ואישיות, כמעתועים אופטיים או ככתמי רורשאך, שכל קורא יכול לצקת לתוכם תכנים משלו, לפי אוצר חוויותיו הפרטיות. עם זאת, חרף האינוראוטיביות האישיות־סובייקטיביות שלהם, אין השירים מופשטים לחלוטין, איזון עדין זה שבין האישי לבין־אישי עולה, למשל, מן השיר המהורהר „השיר עליו אני מספר", הכתוב בסיגנון יום־יומי כמעט, כדרך שאדם משיח עם רולתו, ללא שמץ של הגבהה פיוטית, ואף־על־פי־כן כולו אומר פיוט:

שיחות, כאלו מתוך שכונה
מכבים את השער
ולא נועלים את הדלת
מישהו עובר
מהדרי המדרגות [illegible]
מתוך חלום רע

השיר, עליו אני מספר
כבר בזקנותי
[illegible]
עובר ושב, עובר ושב

סם האור, הכוכע מרלת שלא ננעלה עד תום, הוסך ל„סרס והכ' המבליח באפלה, והגבולות בין חדר כפשוטו לחדריו הנעולים, או הנעולים־לכתחצת, של הזיכרון מיטשטשים כאן ואף קורסים. כבציור אימפרסיוניסטי ניכר בשיריו של יעקב בסר הרצון ללכוד את הרגע האחר והמיוחד ולהציגו כפי שנקלט בחושים, בלא להיזקק לקטגוריות הפיוטיות הנוכנות והשוקעות.

ללא מודלים מוכנים־מראש

בשל ניסיונם של שירים אלה ללכוד בהרף־עין מציאות ושית עשירה, הנקשרת לתחושה אמוטיבית מורכבת ורבת־אנפין, אין שירתו של בסר נענית למוסכמות המוכרות והידועות, ואין היא עושה שימוש בתבניות המיבנה הסגורות והשגורות. לפנינו שירה לירית־אישית, שמשמעותה אינה נתונה מראש והיא ניכנית אגב הקריאה במיבנים אמורפיים הנוזלים כתודעה והאנושית עצמה, ללא מודלים מוכנים מראש:

תפוחים
כדורי ריח צהובים, כאן
מטעם ושלשים ומשהו, אני חושב
וכי זולך ומבשיל טעם זר
קר ממגנים

מתרק למשער
שביל ישר מצר
נער בחליפת מלחים כחולה
אני מקשיב

שיר זה, הראשון בסידרה „נער מטורק למשעי. נער ערבי. עזים ותפוחים", מערב מראות, ריחות, צבעים וטעמים לבליל אמורפי, כבשירה הלירית של עמליה כהנא־כרמון „עד לבנה, הכלבל והדרך קאוארינה". כמוהו, הוא אף לוכד נופים ארץ־ישראליים ים־תיכוניים בעלי אופי נוגה ובתולי. גם עקרון האירגון הטמפוראלי בשיר מטושטש, ותודעת הדובר זורמת כו בחופשיות בין מחוות העבר וההווה. הגלישה מטור לטור ומשיר לשיר, ללא סימני־פיסוק כמעט, מעידה אף היא על סבירת קווי המיתאר ועל התרופפות כל הגבולות. טישטוש של העקרונות המארגנים בסידרת שירים זו תואמת להפליא את אווירתו ואת ההשוואה הסמויה שהוא עורך בין תמונת ילדותו של הדובר לבין זו של הנער הערבי, הניקרה לו בדרכו. אף־על־פי־כן, גם יסוד ההשוואה אינו מקנה לשירים אלה תבניות של סימטריה, האופייניות לשירה הבנויה על אנאלוגיות ועל ניגודים, והשיר נותר „כתם רורשאך", הפתוח לאינטרפרטאציות רבות ושונות. אפילו בשירים הרומזים לטקסטים מוכרים מתולדות השירה ולשירים משל פוגל או של פגן האמירה היא אישית יותר מאשר בין־אישית, ואין הם מעוררים אצל הקורא מושגים מתוכבנתים, קבועים ומוכתקים. עם זאת, אופיה האידיוסינקרטי של שירה זו אינו יוצר חיץ בינה לבין הקורא, שכן כוחה בנועם הנוגה שהיא משרה וכפנייתה אל חוויות־היסוד של האדם: אהבת הורים לילדיהם, חילוף הדורות, אימת הכיליון והמוות ואוזלת ידן של המלים ללכוד את ההוויה האנושית עד תום.

תגובון

על קיפוחם של המתרגמים

מאת גילי מירסקי

רצוני להסב את תשומת־הלב לעיוות הנראה לי תמוה ומצער: „פרסי היצירה", המוענקים מדי שנה מטעם ראש־הממשלה ליוצרים בתחומים שונים של הספרות, אינם מוענקים למתרגמים. לא הייתי מותה על כך כלל, אילו ניתנו הפרסים הללו אך ורק ליוצרים בתחומי „הספרות המקורית", היינו אילו הוענקו רק למשוררים, מספרים ומחזאים, כפי שגם סברתי לפני ימים מעטים. ואולם זה לא כבר נודע לי, כי בתקנון „פרסי היצירה" (שמטרתם, כידוע, לשחרר אנשי ספרות מדאגות פרנסה שוטפות למשך שנה אחת, ול־אפשר להם להתמסר בתקופה זו ליצירתם בלבד) נכללות לא פחות מחמש קטגוריות של יצירה ספרותית, וביניהן גם מסה וביקורת. וכאן ניעורה בי הפליאה: אם מסה וביקורת כשרות למענק יצירה, מדוע ייגרע חלקו של התרגום? אין זה, כמדומה, אלא גילוי נוסף של הזילזול במתרגמים, ההולך וקונה לו שביתה במקומותינו. זילזול ש־גרם להידרדרותו הקשה של המקצוע בשנים ה־אחרונות, ולהתרבותם המבהילה של תרגומים פגומים, עילגים וקלוקלים, המעוותים כליל את פניה של הספרות העולמית בעיני הקורא הע־ברי, ומהווים סכנה של ממש לרמתה של התר־בות הנוצרת כאן ולאיכותה.

נדמה לי, מאידך, שאין עוררים על כך שב־תרגומים הראויים לשמם מושקעת עבודה יציר־תית לא פחות מבשרה המסה והביקורת, ודאי וודאי שתרומתם של המתרגמים הרציניים להעש־רת התרבות בארץ אינה נופלת כלל מתרומתם של מסאים ומבקרים.

יש להניח שמתרגמים לא מעטים חולמים אף הם להשתחרר לאיזה זמן מן „העבודה השוטפת", אם כדי להתמסר לתרגום יצירה קרובה לליבם, שעדיין לא מצאה את מקומה בתוכנית העבודה של המו"לים, ואם כדי לשקוד על איזו יצירה משלהם — בתחום המסה והביקורת, למשל...

יש מקום, כך נראה לי, לתקן את המעוות הזה בהקדם.

*

נ.ב. מצטרפים אלי בעניין זה כמה וכמה עמי־תים, וביניהם: אילנה המרמן, מרים טבעון, גדעון טורי, אברהם יבין, אביטל עינבר, יעל רנן.

כי עודני מאמין

הגות

היש תקנה לאדם ולחברה / יהודה גוטהלף / עם עובד, תרבות וחינוך / 424 עמודים.

„שחקי כי באדם אאמין / כי עודני מאמין בך", שורות אלה של טשרניחובסקי יפות ליהודה גוטהלף, שבדור בלתי-אידיאולוגי, אולי אנטי-אידיאולוגי, כדורנו זה ממשיך לעסוק באותה דבקות כמימים ימימה בערכי הסוציאליזם וההומאניזם. הספר דן בשאלת הקידמה האנושית והתקווה לנצחונה ועושה זאת תוך דיון מקיף בצדדים ההיסטוריים, הפסיכולוגיים, המוסריים, הפוליטיים והחברתיים של הנושא. בין השאר, נדונות פה שאלות נצחיות, כמו „שינוי טבע האדם — כיצד ?", או „מדוע דרך רשעים צלחה ?" או „חירות או שוויון — מה עדיף ?"

בני השואה

מסע אל תוך עצמנו / שושנה סינגל / אלישר / 176 עמודים.

מובאות בספר ט"ו שיחות של בני ניצולי השואה עם המחברת, אף היא בת של ניצולי השואה, כשהכוונה היא לתהות על רובד זה בנפשם של בני הדור השני, שלא חוו את השואה מבשרם, אבל חיו אותה ואיתה מבעד למסרים שהועברו אליהם מהוריהם, ישירות ובעקיפין. בין הנשאלים המשוררים עודד פלד, טניה הדר ורבקה מרים, העיתונאית טל בשן ואחרים ומעניין שלא מעטים מתראיינים כאן ללא פירסום שמם האמיתי. מהמיטען החווייתי הזה הסיקו רובם לקחים שאינם זהים: יש הסבור כי הלקח העיקרי הוא שעלינו להיות חזקים ויש (כמו המחברת) הרואים בעיקר טיפוח ערכי הומאניזם ומאבק בקיצוניות אגרסיבית.

מחקרים

הקראים במצרים

היהודים הקראים במצרים בעת החדשה / הרב הדיין יוסף בן עזריה אלגמיל / המועצה הארצית ליהודים הקראים בישראל, ת"ד 46 רמלה / 342 + 91 עמודים.

התחדשותה של מדינת ישראל בארץ-ישראל הביאה, באורח מוזר, גם גאולה ותחייה לעדות שכמו התרחקו מיהדות ואפילו נקרעו ממנה. השומרונים מוציאים פה כתב-עת נאה ומתמיד („א"ב"), הפלשים עלו לארץ והם מתחילים להתחיות בה ואפילו הקראים „שאינם מתאחים" יצרו פה מרכז רוחני, המניב ספרות מחקרית והיסטורית. בספר שלפנינו מובא מחקר מקיף על הקהילה הקראית במצרים. מסופרות פה תולדותיה בקיצור, אבל עיקר הספר מביא את סדרי חייה, אירגונה, בתי-הכנסת והמוסדות הקהילתיים שלה, פעילותה החברתית והתרבותית, מנהגיה הדתיים והעוני שלה. פרק מקיף מספר על אישי הקהילה, רבניה הבולטים, מישפחות חשובות והספרות שיצרה. יש בספר גם שפע רב של תמונות.

תיעוד

האלחוט בשרות ההגנה

קשר אמרין / מוניה ארם / עורך: גרשון ריבלין / משרד הבטחון — ההוצאה לאור / 264 עמודים.

המחבר היה מחלוצי התקשורת האלחוטית של ההגנה, וכבר משנות השלושים המוקדמות ניסה — והצליח — לבנות מקלטים ומשדרים. לימים, נוצל הקשר האלחוטי לתיקשורת עם ישובים בימי המאורעות ואחר-כך לתקשורת עם ספינות המעפילים, להעברת מידע מדיני, לשידורי-מחתרת לציבור ולמטרות אחרות. והיה כאן גם צד של האזנה לשידורי האויב ולשיחותיו הטלפוניות, למטרות מודיעין. בספר מסופרות עלילות הקשר האלחוטי הנאור, שמילא תפקיד נכבד במאבק עם ישראל לעצמאותו והניח יסוד לחיל הקשר של צה"ל.

עם הבדואים בנגב

סיפורו של גבול / בני מיטיב / ציורים יעקב גוטרמן / משרד הבטחון — ההוצאה לאור / 131 עמודים.

מיפגשם של היהודים והערבים בארץ בתקופות ההתיישבות הגדולות, היה מתמיד דו-ערכי: לצד היריבות והעוינות היה גם צד הכבוד ליושבי-הארץ הוותיקים והרצון ללמוד מהם את אורחות-החיים בזה. בקבוצה שהם מיטיבים להכירה ולהבינה. בני מיטיב, מחבר הספר, הגיע לנגב לפני 40 שנה כשלמד שורות ואחר-כך כמתיישב, חבר קיבוץ נירים. בראשית דרכו בנגב קשר יחסים עם שבטי הבדואים שם — התראבין והתיהאה, הרמילאת והעזאזמה, הסואריכה, האיזואה והטוויאעת — וגם כתב על כך משהו בספריו הקודמים. הספר שלפנינו מתרכז בעיקר בבדואים, מספר על תולדותיהם ועל מינהגיהם, על גידול הגמלים ואורחות הסעודה, על הכרעות ועל מיפגשים עם המתיישבים היהודים ופתרונים שבאו להפר את עלוות המידבר הביאו אליו מים. מסופר כאן גם על מלחמת השחרור שיצרה מציאות חדשה בשטח. חום ליבו של המחבר מפסה בסיפורי העלילות ומשווה להם חיוניות רבה.

אמנות

יופיו של העבר

6000 שנות אמנות בארץ-ישראל / עורכים פרופ' מיכאל אבי-יונה, פרופ' יגאל ידין / כתר / 414 עמודים.

עם ישראל שיקע, כנראה, רק מעט מכוחו היוצר בתרבות חומרית מפוארת. וצירתו הבולטת היא רוחנית-ספרותית. עובדה זו בולטת לעין כשמעיינים בספר שלפנינו, המתאר את הממצא הארכיאולוגי-אמנותי מאלפי שנים לפני הספירה ועד תקופת הצלבנים. אם ארץ-ישראל היא ארצו של עם ישראל, הנה באמנות העתיקה בולט חלקם של הנטופים הקדמונים, של התרבות הפסולית, של עמי כנען, של השפעות מצריות ופרסיות, של התרבות ההלניסטית והרומית, של הכובשים הערביים ושל הצלבנים. האמנות „היהודית" והעצמית תופסת בכל אלה חלק קטן יחסית. אם כך ואם כך, כל אלה יחד שייכים לפסיפס המרכב של אמנות ארץ-ישראל הקדומה, שסיכום תולדותיה והישגיה מו-

שער „6000 שנות אמנות בארץ-ישראל" עיצוב: צבי נרקיס
עיצוב עטיפה: שלמה יהודיין

בא בספר אלבומי מפואר זה בצורה ממצה. ששה פרקים בספר וכל אחד מהם כתוב על-ידי מומחים לתקופה: הפרהיסטוריה על-ידי דוד אוסישקין ורפאל פרנקל, אמנות כנען על-ידי טרודה ומשה דותן, ימי מלכי יהודה וישראל והתקופה הפרסית על-ידי אפרים שטרן, תקופת ההלניזם והביזאנטיון על-ידי מיכאל אבי-יונה, התקופה המוסלמית על-ידי יהושע פראוור. הדברים מלווים בתמונות משובחות, בצבע ובשחור-לבן, ומצטרפים לכרך מהנה ומאלף, הראוי ליותר מדיפדוף.

אורי סלע
ממכבש הדפוס

ארץ-ישראל

הכרמל, חי וצומח

הכרמל — טבע ונוף / ליקט וערך: יעקב שורר / החברה להגנת הטבע / 172 עמודים.

זו מהדורה חדשה ומורחבת של הספר, המביא מספר מאמרים כלליים על הכרמל, הגיאולוגיה והמורפולוגיה שלו ולצידם שני מדורים נרחבים על הצומח והחי בכרמל. כאן תמצא מאמרים על האלון (מנחם זהרוני), האורן הירושלמי (סמוק דפני), השושן הצחור (מיכה ליבנה), הסלמנדרה (גד הגני ואיתי הבורג), החיואי (יוסי אשכול), הנדרון (דן כירן), היערון (יגאל גינות), האילה (ישראל זהרוני) ועוד הרבה. ההוצאה צנועה ומושכלת, וחבל שאינה מלווה, כמתבקש, בתמונות צבעוניות שהיו משלימות את החומר להפליא.

ירושלים החצויה והמאוחדת

ירושלים כעיר שחוברה לה יחדיו — אריאל 44-45 / עורך: אלי שילר / אריאל / 176 עמודים.

מתוך כ"ג חוברות „אריאל" ו„קרדום" (לשעבר), עשר עוסקות בירושלים ובאתריה, לבר מ„נוכחותה" של ירושלים גם בחוברות הכלליות. למותר לומר, כי מדובר בכל המיקרים על חומר חדש ומקורי שאינו מצוי בפירסומים קודמים, וכך גם בחוברת העשירה שלפנינו, הכוללת שני מדורים. הראשון מביא מאמרים הדנים בירושלים כעיר חצויה וכעיר מאוחדת, ובתוכם תיאור של ירושלים המחולקת בעבר (רמי יורעאל), שיחרור ירושלים בששת הימים (אריה יצחקי), יחסי יהודים וערבים בעיר המאוחדת (מיכאל רומן ומירון בנבנישתי) והתפתחות ירושלים מאז 1967 (ישראל קמחי). המדור השני דן בבינוי, שיקום ושימור בירושלים ובאים כאן מאמרים על שיקום העיר העתיקה (מיכאל טרנר), הרובע היהודי (אלי שילר), הקארדו (אסתר ניב-קרנדל ומיטר סאגוד), שער שכם ועוד, לבסוף, בא מאמר של בצלאל עמיקם על „הטיול התרבותי" של ירושלים — מעין טיול לאורך מוסדות ותרבות בעיר.

אל תיקח לך

עזר

אתה ולבך / אורי שלגי / איורים: זאב / שלגי / 201 עמודים.

ספרי רפואה פופולארית נכתבים בדרך כלל על-ידי רופאים. במיקרה זה, נכתב הספר על-ידי חולה, שהוא גם מו"ל. בעיקבות התקף-לב שנתנסה בו, התעמק בנושא, קרא בספרות העוסקת בו ואת לקחיו הוא מחלק עם הקורא, הרוצה להבין את גורמי-הסיכון להתקף-לב ולמנוע את אלה מהם שבידו למנוע (עודף מישקל, עודף כולסטרול במזון, חוסר פעילות גופנית, עישון, מתחים נפשיים, דפוסי התנהגות מזיקים, לחץ דם גבוה). כדי להקל על הקורא, הספר כתוב בקיצור ולפעמים העמודים דומים יותר לפוסטר מאשר לדף של ספר: כותרות גדולות, מסגרות, הדגשות. אבל בתוך כל אלה כלול מידע רב ותכליתי למי שרוצה לשמור על לבו.

מפתן עד תולעת

An Encyclopedia of Bible Animals / Peter France / Photographs by Eric and David Hosking / Steimatzky / 166 pages.

חיוניותו ואקטואליותו של התנ"ך משתקפת גם בכך שיש צימאון להכיר את הריאליה שלו — הנופים, הנהרות, האתרים, הצמחים והחיות שנזכרו בו וגם עתה הם חלק מהעולם הישראלי והאזורי. לצימאון זה מכוונת האנציקלופדיה שלפנינו, המציגה 101 מהיצורים החיים הנזכרים במקרא. אין כאן אותה עמקות מדעית שהקורא יוכל למצוא בספרו של פרופ' בודנהיימר „עולם החי במקרא" (הוא נזכר כאן, בתרגומו האנגלי בביבליוגרפיה), אבל זו גם לא הכוונה. זהו ספר עיון פופולארי, המביא את המקורות המקראיים ולידם זיהוי של החי כפי שהוא מוכר בימינו בתוספת פרטים זואולוגיים ותמונה, אם בצבע ואם בשחור לבן. הכל מסתכם בספר עיון קל וגם לאוה... ולחובבי חי כאחד.

מוסיקה

מבלליקה עד חללית

אולי עוד קיץ / ... איורים: שלומי ... רונן / הספרייה ... נסיעם (316) ... חינוך / 142 עמודים.

בלליקה, מים מתוך ... שיר לשירים, גזל ים ... גוליבר, ידידי טיגנק ... גש, הללויה — אלה ... סך-הכל, כלולים בספר ... שותף להם הוא אישיות ... נים, קובי אשרת. השירים ... מלים מנוקדות, תווים ... ואקורדים של ליווי ... ביים (אחדים מהם ... אשרת). לחובבי זמרה, ... בור.

בישול

ליד המנה העיקרית

תוספת לעניין / ... איורים: סימה ... 144 עמודים.

הספרון הוא המשך ... והעשירית (בתוכן) ... ספרי הבישול של בני ... כוללת 120 תוספות ... תחום מתוגה קצה ... גוטים לשיגרה ... כאן, בין היתר, ... בגבינת פרמזן, ... גלימה, תציל ... עם שזיפים ... חיות, אורז ... מרוקו, עדשים ... ומים מעניינים אחרים.

אהבה שלא מומש

סיפורת

ארמאנס — או תמונות מטרקלין פאריסאי ב־1827 / סטנדאל / מצרפתית: אורית עקרבי / כתר / 176 עמודים.

נובלה זו היא פרי של השתלשלות מיקרית ספרותית משונה קצת. מעשה בגברת אחת, הדוכסית דה דיראס, שכתבה רומאן ושמו „אוליוויה, או הסוד", וענייננו גבר צעיר שאין-אונות מיניות מנעה ממנו לממש את אהבתו לאשה. הספר לא נדפס ורק חוג קטן של ידידים שמע אותו מפי המחברת בסלון שלה, אבל השמועה התפשטה בעיר. את הסקרנות ניצל סופר לא-חשוב, שהחזרו לכתוב גירסה משלו, קרא לה „אוליוויה" והדפיסה ללא שם מחבר, כדי שיחשבו שזה הספר המתוכר. סטנדאל שיבח את הספר ברשימת ביקורת ובעיקבותיו ישב לכתוב מין „אוליוויה" משלו, שאח"כ קרא לו על שם הגיבורה „ארמאנס". זהו איפוא סיפורו של אציל צעיר שסוד האימפוטנציה מרציל את אהבתו הסוערת לעלמה הצעירה. אומנם, בסיפור עצמו אין כל רמז למחוזו של הסוד והקוראים היו צריכים לנחש זאת, אך במיכתב לפרוספר מרימה ידידו פירש סטנדאל את טיב הטראגדיה, הדוחפת בסופו של דבר את אוקטאב גיבורה למוות.

רבקה חוזרת

רבקה / דפנה דה-מורייה / מאנגלית: ח. בליקשטיין / זמורה-ביתן / 356 עמודים.

שוב ושוב מהנה אותנו הוצאת זמורה-ביתן בספרי-נעורינו הזכורים-לטוב, בתרגום עברי חדש ובהוצאה מעוצבת יפה, והפעם נוסף למדף זה רומאן האהבה, האימים והרומאנטיקה הקודרת, „רבקה", שזכה גם לסרט זכור היטב, המתחיל ממש כמו הספר: „אמש חלמתי שחזרתי למנדרלי..." אתה שומע ממש את גלי-הים מתנפצים אל סלעי החוף למשמע משפט זה.

הפיצוץ שנמנע

הספר / אליסטר מקלין / עברית: אריה חשביה / מועדון הספר הטוב, מ. מזרחי / 365 עמודים.

זה הספר ה־23 של אליסטר מקלין המתורגם לעברית (כולם באותה הוצאה) ודי במספר זה כדי לומר משהו על מידת הפופולאריות והאשראי-מראש שיש לו אצל מספר גבוה מאוד של קוראי עברית, מה גם שמצד הנושאים, מקלין איננו סופר רב-צדדי. פרשיות מלחמה — מלחמת העולם השנייה — הן בדרך-כלל הנושא הקבוע שלו, אבל במיסגרת ... דראמות חריגות ואמינות ... הספר שלפנינו עוסק בנושא ... הטרור הבינלאומי, קורבן ... המאיימות לפוצץ אחד ... ששפלת החוף הגולמית ... שהאיום ייראה ממש ... מוכיחות את יכולתה ... כמים, לרבות הצפתה ... סביבתה של אמסטרדם ... קצין מישטרה שרכש ... פיות-פשע על-ידי ... על עצמו את המשימה ... יותר ומיומנותו של ... כואת איננה זקוקה לראיות.

הרוזנת חוזרת

יום הרוזנת / ... / 287 עמודים.

הוצאת עם עובד ... חדש, בצורה אחידה ... הכלים השבורים ... ראה אור חדש ... זה של עלילות ... בימי המנדאט.

אהבות ובגידות

מוכן ממני / צבי ... רים: ... צבי לידסקי הוא ... בין המישטנטים ... לקוראי „לאשה" ... חיים", בסיפוריו ... אנשי-עסקים, ... מות, גברים ממולחים ... 54 סיפורים ... כונסו בספר ... מניין ספרייה.

האוצר הוא שלך

המכשף ... ניקסון: ... ריום: רום ... אנגלית: ... מרע כדיות.

לפני שאתה ... פתח אותו ... כמה עותקים ... מאוחר יותר, ... חק. למעשה, ... מדובר במישחק ... ראשי. הספר ... רות ובתואם ... שיים שלך ... מישחק ואת ... מותיר) ושוטט ... במיפלצות, ... — בקשה — ... אוצרו של המכשף.

דיווח פיוטי

שירה

שירים מחוץ לתור / פסח מילין / אל"ף / 128 עמודים.

שיריו של מילין בספר זה כמוהם כסיפורים קטנים, בחירים, מגבשים חוויה אישית לדיווח פיוטי המכוון, כאילו, לנגוע קרובה. הנה, למשל, אחד הקצרים שבהם: „תשעה שבע / השעה הראשונה / של שקיעה / עננים אני ראות / ומה מאחוריהם / שים את קונכית ידך / על אוזן הרקיע / אילו סודות יסלר / כפרי בשל / אל אונינו".

אהבה, קירבה וריחוק

אפסום / זאב אהרוביה / ספריית פועלים / 64 עמודים.

ארטמיס הציידת, קרברוס שומר סף השאול, אורפאוס התר אחרי אאורידיקה המתה, הגבינה והיין של יוון, אך גם גווה-אביבים, סונטת קרויצר, טריסטאן ואיזולדה — כל החומרים האלה ורבים אחרים מתערבלים בפואמה הזאת כדי לספר סיפור אהבה של גבר ואשה, שיש בו יסודות חושניים ואינטלקטואליים גם יחד, וכתוב במיבנה המזכיר קצת את „הפואמה הביתית" של אהרן שבתאי.

מיידיש לעברית

שערים לבנים / משה יונגמאן / תרגם מיידיש: המחבר / רשפים / 79 עמודים.

משה יונגמאן (1922 עד 1982), יליד גאליציה, נמלט בימי מלחמת העולם השנייה לברית-המועצות, עבד בסיביר ושב ונמלט בתום המלחמה דרך רומניה והונגריה אל איטליה, שממנה עלה לארץ כעולה בלתי-לגאלי ב־1947. כאן למד באוניברסיטה ושימש כמורה ואחר-כך כמנהל ומפקח. את שיריו הראשונים ביידיש פירסם עוד באיטליה ומאז פירסם שמונה ספרי שירה ופעל הרבה כמתרגם מיידיש לעברית ומעברית ליידיש. הספר שלפנינו הוא קובץ ראשון של שירים בעברית, שיצא אחרי פטירת מחברו, שתירגם אותו בעצמו. אף כי השירים נכתבו ביידיש, רובם עוסקים בארץ, בנופיה ובאנשיה.

רוח, נשמה, תפוח

כהתחלה מרחוק / אריה שלחנה / חדר / 48 עמודים.

„הרוח נושבת קרירה / בודאי יש בי נשמה: / רוח, נשמה, תפוח / שנופל מראש העץ ומתפוצץ / לסרט רבגים ועלילות / גבורה". זה אחד השירים הקצרים מתוך ליד שירי הספר, שהוא שני למחברו, ויש בו מה שנדיר בשירתנו, ניצנוצים של הומור.

הנשיות, האדם, הילדה

אשה נתנה לאיש בוקה / רחל עוזיאל-פרחי / אל"ף / 48 עמ'.

„הנשיות שבה חושקת בו כגבר / האדם שבה רוצה את ידידותו / הילדה שבה רוצה לצחוק איתו" — שורות אלה, מאחד השירים, מאפיינות את עניינו המרכזי של הספר, והוא אהבת אשה לגבר. אבל מן הנושא האחד הזה, המשוררת מעצבת וריאציות מגוונות ביותר, מתקוות בין גוף לרוח ובין ילדות לבגרות.

כד עתיק בצבעים חדשים

מאת מנחם רגב

אריה ל. שטראוס, הכד העתיק, תורגם מחדש בידי דן פגיס, איורים: גד אולמן, הוצאת ספרית-פועלים, 1986, 86 עמ'.

אריה לודוויג שטראוס ידוע בארץ בעיקר כמי שהיה מרצה לספרות באוניברסיטה העברית, וספר מסותיו „בדרכי ספרות", יצא לאור ב־1957, בעריכתו של טוביה ריבנר. פחות ידוע שהאיש היה גם סופר ומשורר בגרמניה, משם עלה ב־1934. ב־1936 יצא לאור בגרמניה קובץ מעשיות לילדים (בהוצאת שוקן, ברלין), ובו עשרה מעשיות מקוריות. ב־1960 יצא בהוצאת ספרית-פועלים הקובץ „הכד העתיק" (על שם אחת המעשיות), ובו תשע מעשיות, בתרגומו המשובח של דן פגיס. עתה, עשרים-ושש שנים לאחר אותו פירסום, יצא הקובץ בלבוש חדש, אך העיקר: בתרגום מחודש של דן פגיס. על כמה אלמנטים חשובים בתרגום זה נעמוד בהמשך.

שטראוס שייך לאותם סופרים, שידעו לעשות שימוש נכון בחומרים של הספרות העממית כדי ליצור מהם כמו-מעשיות מקוריות. הגדול בתחום זה הוא, כמובן, אנדרסן, אך אצלנו נוכל להצביע על הקבצים המקוריים והיפים של שלומית כהן.

בין תשע המעשיות יש שתיים – „פרקטור" ו„יום ולילה" – שאינן שייכות בדיוק לקטגוריה זאת, ועל כן לא יתוארו כאן. בין היפים שבסיפורי הקובץ הוא „הזוג המזור": על ענק המחזר אחר גמדת והמסתיים, אחרי סדרת הרפתקאות, באושר ובנחת. מקורי הוא „מסע החיזורים לארץ שתוקיה" – על מלך פטפטן המחזר אחרי בחירת לבו החיה בארץ השתיקה. זהו סיפור מעולה על ערכן ומוסר ערכן של מלים. לסוג של מעשיות פנטסטיות (בנוסח אנדרסן) שייכות „בת ענגת" ו„בן גלים". ויש מעשיה יהודית, שלאליהו הנביא תפקיד מרכזי בה, והיא „הכד העתיק". ועוד נותרו שתי מעשיות מקוריות: „העץ שידע לרוץ" – על עץ שהתגעגע לתורשה, עד שבא קוסם ולימד אותו ללכת על שורשיו. אלא שהעצים מכרכים לשכל עץ יוצא-דופן: „אשוח רץ! במה נורא! / דבר כזה עוד לא קרה!" והמעשיה ההיתולית, שהיא כמעט פארודיה על המעשיה, „חוט קוסמי

אריה לודוויג שטראוס

שיטון", על ילד הזוכה בחוט-קסם שהוא יכול לקשור אותו לכל דבר ולהעיפו באוויר, וכך הוא מעיף את הזאב ואת הקוסם, לשמחת הקוראים. אלא שהוא גם מביא תועלת, כשהוא מעביר בעזרת החוט הקסום את ביתו ומישפחת האיכר, שסלע גדול מאיים לקבור אותו תחתיו. לקספר – זה שם הילד – נתן הקוסם אפשרות לבחור מתוך שלושה חוטי-קסם שונים, אך קספר בוחר בחוט המעיף. שטראוס מסיים את המעשיה במסר עליו, אך ברור למדי:

כמובן, כל האנשים והילדים ביקשו עתה לדעת מאין לו לקספר חוט מופלא שכזה, והוא סיפר להם את כל המעשה. „אוי, בחרת ממש כמו ילד טיפש !" – קראו הדייגים שהיו שם, „מדוע לא בחרת בחוט קוסמי הזהב?" „לא ולא !" קראו האיכרים והרועים, „מדוע לא בחרת בחוט קוסמי הכלבי?" „לא ולא !" קראו כל הילדים, „חוט קוסמי העפיפון הוא העליז ביותר, והם אנחנו היינו בוחרים בו !" ואתה, במה היית בוחר ? ואת ? (עמ'

בין תרגום לתרגום

כשהתחלתי לבדוק מה בין שני התרגומים, גיליתי שפגיס עשה עבודה רצינית מאוד: התרגום החדש שונה בכמות פרטים מן הקודם. במיסגרת זו אי-אפשר לעמוד על כל סוגי השינויים. אדגים איפוא על-פי כמה פרטים, די בהם כדי להעיד על הכלל.

פגיס תיקן פה ושם תרגום לא מדויק או לא בהיר דיו, כנראה לאחר שעיין מחדש במקור הגרמני. בתרגום א' כתוב „שגעון קטן כזה" ובתרגום ב': „שקספר (שם) קטן כזה". לא רק שהכפילות היתה בלתי מוצלחת, אלא שהתרגום השני, הישיר יותר, מתאים ממש למקור.

אבל תשומת הלב העיקרית של המתרגם הופנתה ליצירת סיגנון פחות מליצי, יותר קריא ויותר נוח לקריאה בקול רם ולסיפור בעל-פה. וכל זה נעשה בלי לוותר על האווירה הקסומה של המעשיה. כמה דוגמאות, מתוך רבות, יוכיחו כמה דק ונכון הוא החוש הלשוני של פגיס, כשהוא חשב בעת ובעונה אחת על אמינות הטקסט, הוא מתרגם אותו מתוך יראת-כבוד, ועל הקהל הצעיר שלמענו נכתבו המעשיות (בסוגריים: הערותי שלי):

תרגום א' (1960)	תרגום ב' (1986)
● חבוש כובע אדום ומחודד (הקוסם)	● וחבוש מצנפת אדומה ומחודדת (אכן, המצנפת היא הרבה יותר קסומה).
● איחז את האנקול שבקצה החוט באדרתו.	● את וזו תקע באדרתו הקסומה של הקוסם (כאן יש מישלב לשוני שונה לגמרי).
● שמא ימצא לו נסיכה.	● אולי ימצא שם נסיכה.
● הוא שתק בלב כבד, והניע בראשו לשומר הגבול.	● או נשתתק בלב כבד, ברך את שומר הגבול, אבל בנענוע ראש בלבד (הנאמנות למקור יצרה בתרגום א' משהו בלתי ברור. בתרגום ב' נוספו מלות הסבר הכרחיות, וכך התבהרה כוונת הכותב).
● לאן אשים לך את ביתך?	● לאן להביא לך את הביתי (תיקון של שימוש לשוני שגוי).
● דגים גדולים מוזהב.	● דגי זהב גדולים.
● וקספר הביט פנימה בעינים גדולות.	● וקספר הציץ פנימה בעינים תמהות (בעיון מחודש התברר שמה שברור בגרמנית אינו ברור בעברית. לכן הוחלפה המלה גדולות בתמהות).
● לאומנותו של ירחמיאל יצאו מוניטין בכל העיר.	● כי אומנותו של ירוחם נודעה לתהילה בכל העיר (כאן יש שני שינויים: מלה ארכאית ותחלופה במלה תהילה. במקום השם ירחמיאל שיש לו אסוציאציות של בטלנות, בא השם ירוחם, המתאים גם הוא לאווירה).

גם בדוגמאות המעטות הללו יש כדי להצביע על היחס הרציני של המתרגם לעבודתו. וחשוב לציין: גם התרגום הראשון הוא טוב וקריא, אך „הכד העתיק" בלבושו הלשוני החדש והמשופר של דן פגיס הוא קובץ מעשיות מרתק ומומלץ ביותר. יש בו גם כדי להראות למתרגמים הרבים, לא רק של ספרות-ילדים, את הדרך לתרגום מדויק ולא דקדקני, תרגום המתחשב באידיומטיקה של הלשון ובקהל הפוטנציאלי שיקרא את הספר.

דוד אבידן

השירה כפוליטיקה והפוליטיקה כשירה

יחס"ץ, סופרים והזיכרון ההיסטורי

יחס"ץ – ראשי-תיבות של יחסי-ציבור וPR באנגלית, ר"ת של Public Relations. המשמון הירושלמי „כל העיר" טוען בשמי (20.6.86, עמוד 42), שאני מייחס לעצמי את זכות-הבכורה על השימוש בראשי-התיבות הנ"ל. ביג דיל. זוהי פשוט עובדה, די חסרת יחוס, ולא נמצאו בינתיים ר"ת יעילים יותר לצורך זה. לרוב העברית קצרה מהאנגלית, לפעמים – מה לעשות – להיפך. קיצור-שלידבר: עניין ארוך.

שבוע-הספר-העברי סיפק עילה לתיקשורת לגעת על הנושא בתחום הספרות וסחר-הספרים. נשאלו שאלות בנאליות, כגון: האם היחס"ץ טוב/מועיל למכירת ספרים ו/או סופרים או לאו האם הוא משפר את תדמית הסופר או פוגע בה האם כדאי, שינוהל על-ידי הוצאות-הספרים עצמן או על-ידי משרדי-יחס"ץ, המוכרים גם תוצרים אחרים

מוזר מאוד, שהנושא העולה לראשונה, בהיקף כזה, דווקא השנה, כלומר בפיגור של עשרים שנה או יותר אחר שוק-הספרים הבינלאומי, בעיקר האמריקני. מוזר ולא מוזר, משום שישראל מדינה מפגרת, ברוב התחומים, אחר ארצות מפותחות ומעצמות-על, למרות תדמיתה המעצמתית-חדשנית הלא-מוצדקת והנמצאת, לפתות השנה, בתהליך מואץ של התמוטטות.

לי אישית נראו גם סימני-שאלה וגם סימני-הקריאה בהקשר זה מיושנים, פרובינציאליים ובעיקר מיותרים. עם-הספר ידע תמיד, יודע היום ויידע למכור ספרים – זוהי עובדה מוכחת. אולי זהו הדבר היחיד, שהוא יודע על-בוריו, לא כתכונה נרכשת (כדומה לכושר הצבאי, למשל), אלא ככנס תורשתי. מכרנו את התנ"ך לא רע עד היום, למרות שהצפת השוק הסיני, למשל, בתרגום מעורכן של ספר-הספרים נראה לי כפרוייקט מפתה, שאם לא אוזרו, מישהו עוד יגנוב לי אותו.

אבל הגבול הסיני רחוק, והנושא נראה, לפחות אופטית, קרוב. הוא מצריך, כנראה, יותר ממאמר אחד, לארדוזקא ברציפות. בשלב זה יספיק אחד. או מה העניין, בעצם?

יוקרה ללא יקר

אני כותב הפעם גם בעגה יחס"צית, משום שהנושא מחייב. הוא רצוף אי-הבנות, ולכן התגובות עליו מוקצנות. יש חסידים נלהבים של יחסוץ והפועל יחסץ, ליחסץ, יחסצתי וכו' מוותר על המרכאות, כמובן) בתחום הספרות, ויש מתנגדים. החסידים קופצים על האפשרות כעל מציאה גדולה וכביכול-חדשה, והמתנגדים דוחים אותה כטעמים של פוריטאניות וסנוביזם רומאנטי. שני הצדדים מתפרצים אל דלת פתוחה, כי הדלת פתוחה לשני הכיוונים.

לצורך בירור הנושא ברצינות, יש להבדיל בין סופר לבין ספר. ספר הוא תוצר, הנמכר אומנם במסך-שיווק ארוך והמיוצר, יחסית, לטווח-הפצה איטי-מצטבר (נקודת-ראות משולבת סופר-מו"ל). אבל (נקודת-ראות מו"לית) הוא גם בעל טווח-מכירה קצר מאוד, יותר משל טלוויזיות או מכונות-כביסה. או שהוא חוזר לשוק בשבועיים הראשונים להופעתו וגורם לביקוש מתמשך בחנויות הספרים, או שהוא עלול להיגנז במחסנים.

באותה מידה (נקודת-ראות של המחבר) – גם עניין התגובה התיקשורתית (או למעות הביקורתית) על ספר הוא קריטית. אם הוא לא מצליח לגרות סיפור מיידי, הוא עלול להימוג לגמרי מתודעת הקורא, ללא קשר לחשיבותו הספרותית – או לצוף אל הכותרות במוספים הספרותיים במועד מאוחר, כעבור חודשים אחדים, כאשר התגובות עליו כבר לא ישימות להפצתו.

לכן ברור, שבמציאות שיווקית-תיקשורתית מומלץ להחוף גם ספרים, לא פחות מתוצרים אחרים, לעיתים יותר. הטכניקה פשוטה, ואין טעם לחזור עליה כאן. גם התוצאה היא לרוב חיובית, אם כי יש ספרים, שזכו לפירסום רב ולהפצה ממותנת. „יוקרה-ללא-יקר" – כך הגדרתי פעם את מצבו של הסופר הישראלי המצליח, אבל הלא-ממוסחר. הגדרה זו יכולה לחול גם על ספר.

אבל ההבדל בין ספר נתון של מחבר, אלמוני או מפורסם ככל שיהיה, לבין המחבר עצמו – הוא עצום. לא קשה במיוחד למכור ספר, עם או בלי עזרת המחבר, אבל למכור סופר זהו כבר עניין שונה לחלוטין.

חדירה איטית לזט"א

נתחיל מהסוף. כבר טענתי לא פעם, שאם יש טעם לעסוק בספרות, הרי זה רק על רמותיה הגבוהות והעל-גבוהות. למעט כתיבה מיסחרית מובהקת (ספרי-בישול, ספרי-ילדים, רבי-מכר על נושאים רצים ועוד) – אין זו תעסוקה מפרנסת במיוחד, בעיקר לא בארצות מעוטות-קוראים. בתחום השירה – קשה להתקיים גם בארה"ב, ובבריה"מ זהו תחום כדאי רק למעטים (כלומר למיוחסים, שהשלטון מתייחס אליהם, כתיבה מיקרמית או באהדה כאולצת – נושא נפרד לדיון הדמנותו).

ספרות עילית היא תחום, שיש בו הרבה אגו ומעט כסף. לכן התמורה היחידה – והחלופית להתעשרות כלכלית – היא הפירסום והמעמד. להיות משורר/סופר בכיר ובעיקר על-בכיר (ואפילו להישאר תת-מכיר) בשפה כלשהי, שלא לדבר על שפות אחרות – זהו הישג, ששום יחס"צאים אינם יכולים להשיג. מה שמי-נצצ-עמבר שיווקי ויחסצי יכול לעשות לטובת ספר ו/או סופר – פועל רק על הזיכרון-לטווח-קצר (וזט"ק). הזיכרון-לטווח-ארוך (וזט"א) – הוא כבר סיפור אחר.

הזט"א, שבלי חדירה עמוקה אל התהליך (אקומולציה) שלו לא ייתכן מעמד בכיר או על-בכיר בספרות, אינו שייך לתחום היחס"ץ, לא האריטי ולא המתמשך. תהיה פעילותו היחס"צית, היזומה או הנגררת, של סופר נתון אשר תהיה – הוא לא יחדור לעומק הזט"א בלי תכונות מסויימות, המציינות רק את השלשלת של הספרות העליונה-ביותר עם כותבים-הנועזים-ביותר של האישיות הכותבת, בחייה (היא וכתיבתו) ובמותה המפסקים (כתיבתה ומי-שתיהיה).

מבלי להיגרר למיסטיפיקציות, אבל גם מבלי לברוח מפגיזנן – חשוב לקבוע, שתהליך-התקבלות בספרות אל שיכבות-המעמד-הפירסום העיליות הוא איטי וכמעט בלתי-ניתן-להאצה. זוהי הקללה, גם הברכה, הרובצת על העיסוק הספרותי: קריירה אולי ארוכה, אבל איטית, כמעט כמו בתחום המשפטי. הכול נע בעצלתיים, כמו שהיה במים כבדים – תקדים אחר תקדים, טיעון אחר טיעון, פסקדין אחר פסקדין.

אין פלישה חפיפה

כאמור, זה נושא ליותר ממאמר אחד. למעשה, מי שיכתוב ספר-יסוד הדרכתי, מסוג של „איך לכתוב ספרות עילית ולהצליח במהדורות בעסקים", לא יקבל אומנם פרס-נובל לספרות, אבל גם לא יזדקק לו. הוא יתעשר ואולי אפילו ייכבר לומדתו.

כדאי להזכיר, בכל מיקרה, כפי שטענתי כבר בסידרה זו, שהערך הסגולי של סופר נקבע כבר בתחילת המסלול, כלומר שהזינוק ההתחלתי קובע את המשך-התאוצה. טענה זו לא סותרת את הדמיית ההתקשרות בספרות לתהליכים מישפטיים, אלא משלימה אותה. הזינוק והערך הסגולי של סופר/משורר נקבעים אומנם בתחילת המסלול, אבל בשלב זה הם עדיין סמויים במידה רבה מן העין, לא משקיעים קיים כתיקשורת ולא מחדרים עדיין לעומק הזט"א.

למעשה, נמדדת הצלחתו של סופר בכיר או על-בכיר לא רק בחדירתו לזט"א של דור-קוראים אחד, אלא בהתגיירותו הזט"אית הבינדורית. תהליך זה עשוי להימשך, בשלב מאוחר, כמעט לתמיד, וזהו הרגע בו נהפך הזט"א הבינדורי לזיכרון-היסטורי.

הזיכרון ההיסטורי – מגנת כבר, לא רק מבחינה יחס"צית – הוא מערכת-זיכרונית, שאי-אפשר לפלוש אליה פלישה חפיפה, בעזרת טילפונים, הודעות לעיתונות ושאר פעולות-יחס"ץ, מועילות או לא מזיקות. התקפעות בזיכרון ההיסטורי, של הסופר ו/או של יצירתו, שניהם יחד וכל אחד לחוד, היא תהליך אחר לגמרי, שאנסה לתאר אותו בהזדמנות פחות מיוחסת.

דואר מהיר

●●● במאמר הקודם (נוסף זה, 27.6.86), שבו התחייתי ספנו הורה על מלים, נעשתי על-ידי הדפוס. בשלב-דמעמר שבין המנעה הסופית לבין ההעסה (המיאפרט ריציקת הלוחות) נמחקה שורה (בקטע השלישי, פיסקה שלישית, שורה אחרונה), וצ"ל: „...את העמוד והשורה כלכותות-עצמר". שגיאת-הגהה בפיסקה האחרונה, שורה שנייה – צ"ל: „...ארבעים ואחת שנה..." וכו'. ●●● מכתר ב„כל-ל"ישם, ששמו כלול בתיאורו, טוען ב„כל העיר" הירושלמי שענה עילגה: „...זה כמו שאבידן כותב על עטיפת ספריו חוות-דעת של מישהו בשטוקהולם, משום שלקהל נדמה שזה קרוב לפרס נובל". קל להבין ליבנו של מי שכתבו עליו רק בתל-אביב וקצת בירושלים, אבל: א. אינני „כותב" על עטיפות-ספרי. ב. ה„מישהו בשטוקהולם" הוא ארתור לונדקוויסט, משורר שוודי בכיר, שכתב ב„דאגנס ניהטר", היומון החשוב ביותר בשוודיה. הוא במיקרה גם חבר האקדמיה השוודית (לחלוקת פרס-נובל לספרות). עד כאן העובדות, ולצערי אין כל קשר בינן לבין פרס-נובל, שבכל מיקרה לא „הקהל" הישראלי מחלק אותו ●●●

★

(מאמר עשרים ושלושה בסידרה)

באמנות

מאת דליה מנור

התחמקות אלגנטית

מאה יצירות על נייר, מוזיאון ישראל, ירושלים.

חשיבותה של התערוכה היא קודם־כל בעצם הצגתה; שכן עבודות על נייר, ובמיוחד רישומים, אינם זוכים לחשיפה ולתצוגה לעיתים קרובות. התערוכה נפתחה לרגל קונגרס בינלאומי של אוצרי גראפיקה, שהתקיים לראשונה בירושלים, והיא מציגה מאה עבודות נבחרות מאוסף המוזיאון, המשתרעות על 1500 שנות יצירה.

הרישום הוא אמצעי הביטוי הראשוני והספונטאני של האמן, ההמחשה המיידית של המחשבה וההתרשמות בקו. דווקא משום כך סבור ג'וג' גולדנר ממוזיאון גטי בקליפורניה, שהתארח כאן בזמן הקונגרס, כי הרישום הוא משהו שקל יותר להתייחס אליו, מכיוון שזהי פעולה שכל אחד מכיר ועושה. למרות זאת, הרישום אינו זוכה להכרה ציבורית רחבה, אם משום התייחסות מעטה לנושא בבתי־הספר, ואם משום שציור ופיסול מושכים יותר את העין; אך לא פחות גם משום שהמוזיאונים בארץ, מתוך דאגה לשמירת הנייר הרגיש לאור, ממעטים להציג רישומים. מן הראוי היה כי מוזיאון־ישראל, שבאוספו הגראפי יותר מ־45 אלף הדפסים ורישומים, יציג אותם לעתים קרובות יותר, ולא רק בהזדמנויות חגיגיות.

ניגודי אור וצל

שמה של התערוכה — יצירות על נייר — מנסה להתחמק באלגנטיות מהבעיה הכרוכה בהגדרת הרישום, כך שתכלול גם את הביטויים הקלאסיים וגם המודרניים והעכשוויים של התופעה. ההתייחסות ל־מצע, דהיינו הנייר, כמכנה־משותף אינה הופכת את הבעיה לפשוטה יותר, ואולי להיפך. המרחק בין מיתווים של דלקרואה או דגא, לבין אקוורל של זריצקי או ציור אקריליק (על נייר) של סוזן רותנברג — אינו רק היסטורי, ועל־כל־פנים מצביע על כך שיצירה עשויה על נייר אינה משייכת אותה בהכרח לגראפיקה. באותה מידה בעייתי הסיווג של יצירות אביבה אורי, שבחרה בנייר כמצע קבוע, או עבודות על נייר של קוספרמן, שהשוני שלהן מציורי־השמן איננו הופך אותן ל־רישום. נראה שמוזיאון־ישראל מעדיף ל־הישאר עם הבעיות, ולא לוותר על מיגוון רחב ככל האפשר של יצירות.

למרות הבעיות יש בתצוגה מיספר פני־נים ראויות לציון, וביניהן רישום של פראגונאר, העושה שימוש מעניין בניגודי אור וצל, לעומת גישה שונה לאור ברי־שום־בעט של קלוד לורן; רישומים אומ־ייניים של ז'ול פאסקן ואגון שילה; ריי־שום מוקדם של ואן־גוך ברוח הריאליזם של מילה. מפתיעים למדי שני רישומים של הפסלים האמריקנים לואיז נבלסון ד־דייוויד סמית. נבלסון, הידועה בפסלים גדולים המורכבים מיחידות עץ, מיוצגת ברישום מוקדם, פיגורטיבי ועדין בהש־פעה מאטיסית, ואילו סמית מיוצג בעבו־דה צבעונית ועשירה בצורות קישוטיות, בניגוד לצימצום המינימאליסטי המאפיין את פסליו מאותה תקופה.

קבוצה מעניינת היא רישומים של אמ־נים איטלקיים בני המאות ה־16 וה־17, המשקפים, ולו גם בצימצום, את המעב־רים הסיגנוניים שחלו באמנות זו מהרנ־סאנס לבארוק. בקצה אחד רואים רישום פורטרט עדין ומדוקדק ברוח רפאל ורי־שום דמויות גבריות מאת פולידורו דה קרוואג'ו, עם השפעה חזקה של מיכל־אנג'לו בתיאור האנטומי. בתווך — המאנ־ייריסטים האיטלקיים, שהעדיפו תנוחות גוף מסובכות ומעוותות ותיאור אנטומי חופשי, בקו מסולסל, ובקצה השני רישום כתמי מצוין של גוורצ'ינו, השופע דרא־מטיות בארוקית ומתאר את הרונימוס הקדוש.

קפיצות מתקופה לתקופה

מעניינות גם שתי עבודות של אמני הדאדא, מרסל ינקו והנס ריכטר. שניהם תיארו את חבריהם לתנועה, ינקו את דיו־קנו של טריסטאן צארה וריכטר את יו־האנס באדר. שתי העבודות קרובות זו לזו בסיגנונן הגיאומטרי המושפע מהקוביזם, וחבל רק שאינן מוצגות בסמיכות זו לזו, אלא כל אחת בקצה האחר של האולם. לאותה תקופה שייכת גם עבודה של לאר־יונוב, המתארת את דיוקנו של מאיאקוב־סקי. הרישום הוגדל לכרזה של התערוכה, מה שגרם לעיוות הפרופורציות האמיתיות שלו.

מבין האמנים הישראלים מוצגות עבו־דות של אנה טיכו, קרקאור, יוסף חריש, וכן רישום בעל עוצמה של אורי ליפשיץ, המתאר את דיוקנו של זריצקי. התערוכה כוללת גם עבודות של פיקאסו, מאטיס, מודליאני, שאגאל, הנרי מור ורבים אח־רים, בהיעדר סדר כרונולוגי או כל סדר אחר הנראה לעין, גורמות הקפיצות מ־תקופה לתקופה או מסוג יצירה אחד ל־משנהו אי־נוחות מסוימת.

אורי ליפשיץ: דיוקן יוסף זריצקי, 1982. עיפרון וצבע מים

מציאות ומדומה

דורית פלדמן, מוזיאון הרצליה, בית יד לבנים.

סיגנון אישי, תו־היכר יחודי שאין לאח־רים — זהו קרוב לוודאי חלומם של רבים מבוגרי בתי־הספר לאמנות היוצאים אל העולם הגדול בתיקווה „לעשות את זה". למרבה הצער רק מעטים מבין בוגרי המידרשה בשנים האחרונות הצליחו ל־השתחרר מהשפעתם החונקת של אופנות בינלאומיות ומורים נערצים, וגיבשו ל־עצמם דרך ביטוי עצמאית. דורית פלדמן (30) היא אחת מאותם מעטים. פלדמן בונה את יצירותיה בשלבים ותוך ניצול חומרים אמנותיים שונים. עבודותיה מור־כבות מצילום, מציור, מפיסול ומשימוש בחומרים טבעיים מצויים. לחומר המצוי, לרוב אבנים, היא מוסיפה פיסול קראמי, עד כי קשה להבחין מה טבעי ומה עשוי בידי אדם. שילוב של פיסול מבריק, קונ־כיות, אבנים, אריגים, הופך לאובייקט צילום. תצלום מבריק ומוגדל של החומ־רים הללו הופך לחלק מהעבודה ובסמוך לו מופיע ציור, הממשיך את הצורות המצולמות, אך שונה ממנו בחומריות ובה־היעדר ברק. האובייקט המפוסל מונח ל־מרגלות הציור או תלוי כחלק ממנו.

שילוב האמצעים אינו הדבר כשלעצמו. הוא משמש דרך נוספת ליצירת קשר בין הקיים בטבע לבין פרי הדימיון, בין ה־אמת העובדתית לבין תעתועי חושים, בין חושי הנגלה לבין זה הנוצר במעשה ה־אמנות. יצירותיה של פלדמן מצויות על אותו גבול דק שבין המופשט לריאליסטי, בדומה לתצלומים מתחת לעדשת מיקרו־סקופ או צילומי קלוז־אפ בסרטי טבע, החושפים נראות מופלאים שאין העין רואה. הדואליות של המציאותי והמדומה מצויה כבר בבחירת האמצעים האמנו־תיים. הצילום — אמצעי מכאני המאפשר העתקה „אובייקטיבית" של המציאות ה־חזותית, הופך למיסתורי, בחוסר־היכולת לזהות במדויק את האובייקטים המצול־מים. הציור מחקה לעיתים את המצולם, נוטה להפשטה עם מעברי גוונים עשירים, פה ושם משלב דמויות בתנוחות מקופ־לות או בעלי־חיים. הפיסול משלב את המצוי עם העשוי, תוך יצירת דימויים טבעיים כמו עצמות, קרניים או אברי גוף פנימיים. יצירותיה של דורית פלדמן מעו־ררות אסוציאציות ארוטיות חזקות ובו בזמן גם תחושת רתיעה מהסתכלות ישי־רה אל תוך־תוכי הקרביים החלקלקים.

סמליות רומאנטית

אולם יותר מכל מקרינה עבודתה של פלדמן פאר וזוהר. מעין פאר בארוקי של שפע צבעים וצורות, התפעמות אין־קץ מהיופי שבבריאה. הצילומים זוהרים ב־ברק אבני־חן, האבן הקשה והקרה הופכת ליצור חי, הקונכיה מיסתורית ומפתה ב־סגירות ובפתיחות הבו־זמנית שלה. הטבע על־פי פלדמן הוא כה מופלא עד כי לא ייאמן, הכל קיים והכל מדומה, הבלתי נודע מתקיים מעבר להכרה הראציונלית בזכות הזורימה המתמדת והיופי שהחושים יכולים לקלוט.

היצירות מציגות עמדה שונה מהאמנות הישראלית של השנים האחרונות. לא שירבוט מרושל כי אם עבודה איטית ומחושבת, לא דלות חסרת־חן אלא התפעלות מהיופי, לא אימה אפוקליפטית אלא אופטימיות, סמליות רומאנטית וצורך לחקור ולהתבונן.

כלי־טי[...] וכלי־נגי[...]

מאת עודד ברושי

אבי סיטון, פיסול. גלרית סדנאות האמנים, ירושלים

לעתים רחוקות מעמיד פסל צעיר סידרה כה עשירה, מגובשת [...] טכנית של יצירות. אבי סיטון (31) מציג תחת הכותרת „[...] ולוחות אלומיניום גולמיים, שהעיקרון הצורני השולט בהם הוא [...] אירודינאמיים לצורות גיאומטריות נוגדות־רוח. חלקם של הפסלים [...] קונסטרוקטיביסטית, ומרכיבתם בעלי צורה של כלי־תעופה [...] טיס בין־כוכביים, שמהם נובעים צינורות עדינים והמסתיימים [...] נשיפה ממתכת (טרומבון, טובה וכיו"ב).

המסר החוץ־צורני המיידי של פסליו של סיטון הוא [...] כלי־טיס משוכללים עם כלי־נגינה. בני דודים יריבים, [...] כלי המתכת, נושפים אוויר ופולטים אגב כך קולות מוזרים, [...] סיטון במיסגרת תולדות האמנות היא כעין מענה הבא [...] הרעש" שערך הפוטוריסט לואיג'י רוסולו ערב מלחמת־העולם [...] ובלוגדון, שה„מוסיקה" בהם היתה רעשי מנועי מכוניות ו[...] רוסולו חגג את היופי שבעוצמה ובקידמה הטכנולוגית, ולדידו, [...] יפה כמוסיקה, והוא ביטא זאת במניפסט הפוטוריסטי משנת 1909.

סיטון חוזר אל החזון של מרינטי ורוסולו במבט אירוני של [...] ומכיר את ההרס והחורבן שהביאו מכונות המלחמה והמעופפות, [...] לכלי־נגינה. אולם עם כל המודעות האנטי־מיליטריסטית, נשאר [...] התעופה כסמל הקידמה והטכנולוגיה, האסתטיקה של המיבנה [...] וחלום התעופה העתיק. בכיוון זה מקרב סיטון לסיגנונו של [...] בעשרים השנה האחרונות פסלים דמויי כלי־טיס, המבוססים [...] המעופפות של ליאונרדו דה וינצ'י, האחים רייט ואחרים.

סיטון כפנמרנקו שם דגש על הביצוע הטכני המדוייק [...] אשליה של מיכניזמים אמיתיים. הפסל דמוי המכונה המשוכללת [...] שלו לתפקד כמכונה, ומקבל איכויות אמנותיות מתוך הציטוט [...] לתיפקודו הדינאמי והפונקציונאלי במציאות האחרת, הטכנולוגית, [...] ומרענן אצל סיטון הוא התופעה של פיסול מתוחכם ובפירוש יפה, [...] ונושאים אקטואליים; שילוב המעמיד את סיטון כאחד הפסלים [...] הצעיר.

□

תחושת [...]

שאול שץ, ציורים. גלרית בינט, [...]

אחד הציירים המיוחדים והעמוקים שהוציאה ירושלים [...] שץ פיתח סיגנון יחודי של ראיית נוף וצבע, שכאילו נולד מתוך [...] הוא מצייר את גופיה ההרריים ממעמקי תחושות הטירוף והנבואה, [...] גיבעה מסולעת עשוי לעורר. טבלת הצבעים שלו הפוכה [...] האמיתיים של ירושלים ושל כמעט כל נוף אחר. הוא מניח את [...] והכתום במשיכות־מיכחול קצובות ומדוייקות, צבע בצד צבע, [...] האור והגוונים המציאותיים, כמו שיקוף מהופך המוסיף [...] הצבע החוססות בצבעים מנוגדים יוצרות את תחושת התזוית [...] תזוית של סערה, געש ואש יוקדת, המנוגדת בתכלית (כמו [...] לכאורה של עצי האורן והבתים הכפריים הפזורים על הגבעות [...] על רקע העיר מופיעים מרחוק המיגדלים במבט מצד מיזרח. [...] ילדה הוא בורדו, והנוף מופיע בסגול, תכלת וורוד. שץ מצליח [...] הנוף המשוטח למישור אחר לגמרי, כשהצבעים הם השלכה של [...] המיכחול ה„מוסטות" זו מזו מדוייקות כסכין, מבטלות את רצף [...] את המיפעפע של הזיכרון. לעתים לא ברור אם אכן מקובל [...] דימיון והזיה.

שץ (42), יליד קיבוץ שריד, למד בבצלאל ובימים אלה [...] משלו. הוא מצייר בטמפרה, צבע מאוור אקדמי ונדיר [...] חיות חדשה בציורים אלה.

שץ מציג בתערוכה גם מיספר רישומים והדפסים [...] גבעות ירושלמיות. הרישומים אינם הצד החזק של שץ. [...] ובהם הוא מנסה לתפוס את מעברי האור־צל החריפים [...] הסיגנון מזכיר את הדפסיו של אריכא, שקבע שיאי וירטואוזיות [...]

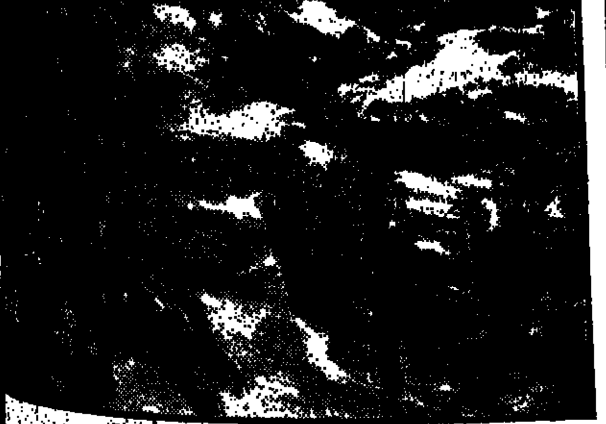

שאול שץ: טמפרה על נייר

ארוע[...]
והודעות

על הפיזמון ושירי־העם בשירת ביאליק

ערב על הפיזמון ושירי־העם ביצירת חיים נחמן ביאליק [...] באולם „בני־ציון", ביום ה' (17.7.86), י' בתמוז, בשעה 20.00. משתתפים: [...] עליזה שנהר, ד"ר זיוה בן־פורת וד"ר זיוה שמיר (לרגל הופעת ספרה [...] הגלות"): על היסוד העממי ביצירת ביאליק. משירי ביאליק [...] זיטנר. הקהל מוזמן.

ערב על ספרו של לובה אליאב

על ספרו של אריה לובה אליאב: „לב חדש ורוח חדשה" [...] התנ"ך ועימותם עם המצב הקיומי של ישראל והציונות בימינו [...] ראשון (13.7.86) בשעה 20.00 בבית־התפוצות, אוניברסיטת תל־אביב [...] יגאל עילם, ד"ר אלי בן־גל והמחבר.

מוגש לציבור ע"י בנק דיסקונט

בנק דיסקונט: המערכה הציבורית והמשפטית.

עוז למחשבה ולעמידה שקולה

מדוע נמנע רפאל רקנאטי מלהתפטר מתפקידו בבנק דיסקונט?

האם זה מעשה שרירותי, קריאת תיגר נגד החוק והסדר הטוב – או אולי להיפך, עמידתו העקרונית היא היא הביטוי לרוח החוק וללשונו?

האם ייטב למפקידי בנק דיסקונט, לבעלי מניותיו, לאלה העומדים אתו בקשרי עסקים, לעובדי הבנק ולמשק הישראלי כולו, אם רקנאטי "לא יתעקש" – או אולי להיפך, דווקא ויתור וכניעה מצידו יגרמו נזק כבד לאנשים העובדים עם הבנק ולכלכלת המדינה?

האם דרישת ועדת בייסקי, ובעיקבותיה דרישתו של נגיד בנק ישראל, לפיטורי רקנאטי עומדים במבחן החוק – או אולי להיפך, הדרישה ניצבת על בסיס חוקי רעוע ומופרך ויש בה פגיעה חמורה באחד היסודות המרכזיים של שלטון החוק.

התשובה לשאלות אלה אינה חדה וחלקה. אלה הן שאלות היורדות עד שורש משטר החוק ורוח הדמוקרטיה.

בעמודים הבאים, בנק דיסקונט מגיש לציבור החושב והשקול עובדות, נתונים, חוות דעת משפטיות ודעות שפורסמו בעיתונות ובאו לידי ביטוי במכתבים אישיים – הכל דברים בשם אומרם.

הקורא מתבקש לעיין בחומר זה בפתיחות ובכובד הראש הראוי לעניין כה גורלי. ההחלטה שתתקבל עשויה לקבוע הרבה יותר מאשר את גורלו של מנכ"ל הבנק. היא תקבע, בין היתר את עתידה של היוזמה החופשית ואת גישתם של משקיעים ומוסדות פיננסיים למשק ולמשטר בישראל.

הויסות: מי ידע? מי אישר? מי פיקח? מי פעל?

המשפטן אביגדור קלגסבלד, מרצה בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל־אביב שהתמחה בדינים הקשורים בוועדות חקירה, הכין חוות דעת מפורטת על תולדות ויסות המניות ואחריותם של הגורמים השונים הקשורים בה וקטעים מתוכה מתפרסמים כאן.

מתוך הפרק "בקורת על תפיסות היסוד של הוועדה".

...מדו"ח הוועדה עצמה עולה תמונה קיצונית בחומרתה לגבי התנהגותן של רשויות השלטון. רשויות אלה ידעו על קיומו של הויסות מראשיתו והיה בידן לבלמו כבר בשלביו הראשוניים. תחת זאת פעלו הרשויות בדרך שהשלימה עם הויסות, עודדה אותו ונתנה לו הכשר. פעולת הרשויות יצרה מצג כלפי הבנקים כי הויסות מותר ובלבד שמתמלאים מספר תנאים בהפעלתו. הרשויות הת־דיינו עם הבנקים לגבי פתרונות כלכליים של הויסות, פעלו בשיתוף פעולה מלא איתם ולכל אורך התקופה לא הפעילו את הסמכויות שהיו בידיהן על מנת לשים לויסות קץ. פעולות אלה לא היו מקריות ולא נבעו מחשש של רשויות המדינה מפני הבנקים שכן נוכח סמכויותיהן הרח־בות כלפי הבנקים לא היה כל מקום לגיבושו של חשש כזה. פעולות הרשויות בנושא הויסות נבעו מהכרה מלאה בכך שהוא איפשר לבנקים ולמדינה להשיג יעדים פרטיים ולאומיים בתנאי המשק כפי שנוצרו והוכתבו על ידי הרשויות. נוכח תמונה זו אין צורך להכביר מלים על אי ההגינות ואי התקינות שבתוצאות הממשיות של חקירת הוועדה, שהטילה את עיקר האחריות למשבר על בנקים; כל עוד עלה הויסות יפה לציבור ולמדינה תמכו בו רשויות השלטון, עודדוהו ונתנו לו הכשר; משהתמוטט באשמתן הישירה של רשויות אלה – הפך הויסות להיות נחלת אחריותם הבלעדית של הבנקים. עיוות זה ניתן להדגמה בסקירה מקוצרת של פעולות הרשויות השונות במהלכו:

א. האוצר ידע על קיומו של הויסות משלביו הראשונים – 1978־1979 (הדו"ח, בעמ' 292); לאחרונה נעשה נסיון לטפל בתולי בסוף שנת 1981 (מסמך הארבעה, תכנית גדיש – תכנית הרשה), מכתב צוקרמן) ואף זאת רק בהסכמת הבנקים. הוועדה סבירה בכך שמאותו מועד לא נעשה כל נסיון להפסיק את הויסות (הדו"ח בע' 51) אלא להיפך: שר האוצר אישר בשנת 1982 הנפקות גבוהות מתוך ידיעה שיצריכו ויסות גדל והולך (הדו"ח בע' 52) עשה עם הבנקים הסדר לתמיכה במניות החוסשיות במאי 1983 בשיעור 50 מיליון דולר (הדו"ח בע' 52) ודאג לפטור מהיטל שלום הגליל לעיסקות ויסות במובנן הרחב ביותר (הדו"ח בע' 113), שתוף הפעולה הגיע לשיאו באמנה ממרץ 1983 שהתבטאה בתכנית "מדד + 4%" (הדו"ח, בע' 296). הוועדה קובעת בלשון נחרצת כי האוצר צריך היה לפעול לגבי הפסקת הויסות כבר בשלביו הראשונים (הדו"ח, בע' 291) וכי היה בידי האוצר להביא להפסקת הויסות באופן עצמאי ובלא שיתוף הבנקים הן מבחינת הסמכויות הפורמליות והן מבחינת האפשרויות המעשיות לעשות כן (הדו"ח, בע' 296, 366).

ב. ועדת הכספים של הכנסת ידעה על הויסות לפרטיו כבר מדו"ח הרשות לניירות ערך לשנת 1978־1977, המליצה המלצות לגביו אך לא עשתה דבר ליישומן ולהמשך הטיפול בהן ובתהליך הויסות (הדו"ח, בע' 29). הוע־דה הייתה שותפה מלאה להליכי החקיקה שהיקנו פטורים לפעולות שנעשו במס־גרת הויסות. חקיקה זו גילתה, אף לדעת הוועדה, "אהדה לתהליך הויסות ונכונות להקל עליו" (הדו"ח, בע' 343).

הוועדה אף קיימה בסוף שנת 1982 דיון בנוכחות נציגי הבנקים בענין ויסות המניות הבנקאיות, כן התברר בעליל כי לוועדה מידע מפורט על ממדי הויסות ואופיו. לבסוף סייעה הוועדה בהשגת "ההסדר" עקב המשבר שארע באוקטובר 1983.

ג. המפקח על הבנקים ידע על הויסות משלביו המוקדמים (דו"ח לשנת 1978) לרבות פרטים בדבר היקפו ודרכי מימונו (הדו"ח, בע' 29). המפקח העומד על הצורך לטפל בויסות בשלב מוקדם ביותר (למשל במכתב וינשל מינו־אר 1980; הדו"ח, בע' 32) ולא עשה דבר למימוש סמכויותיו בנושא זה. המפקח על הבנקים יכול היה להתערב גם בספיחי הויסות כגון בסוגיית היערך שאפיו המלא היה ידוע לו מתוך תזכיר גיט (1979) ומתוך 150־200 הביקורות השנתיות המבוצעים פקידיו בבנקים (הדו"ח, בע' 278) ואף בקרנות הנאמנות וקופות הגמל (הדו"ח, בע' 269).

ד. רשות ניירות ערך הייתה מודעת לויסות ולמשמעויותיו הרחבות משלביו הראשונים. על הרשות הוטל בחוק תפקיד הפיקוח על תשקיפי הבנקים ובענין זה נהגו הבנקים על פי הנחיותיה. הוועדה מטילה על הרשות אחריות כבדה בהקשר זה שכן הרשות "נכנעה לבנקים" בלא סמכות (הדו"ח, בע' 314) הציגה "דרישות גלוי מגומגמת" הפגינה "חולשה וחוסר אונים" ו"התעלמות מוחלטת" מחובת הגילוי (הדו"ח, בע' 315). בנקו־דה זו יש לחזור ולהדגיש כי הבנקים מילאו את כל דרישות הרשות ולכן אין כל הצדקה עניינית להטיל עליהם אחריות בגין אי מילוי חובות מעבר למה שנדרש להם במפורש על ידי הרשות המוסמכת לעמוד על מילוי חובות אלה. גם בהנחה שהבנקים הפרו חובה עצמאית שהיו מוטלות עליהן בדין, הרי שההפרה נובעת כולה מהכשלתם המודעת על ידי הרשות המוסמכת, עובדה שלפחות בהליך חקירה צבורי היה צריך להשפיע על קביעת האחריות.

ה. הבורסה ידעה אודות הויסות ופרטיו משלביו המוקדמים (תזכיר ניצני והדיון בו בשנים 1978־1979) ולא פעם הוצע לה להפעיל את סמכויותיה לגביו (כגון העברת המלצות ועדת חת לדירקטוריון הבורסה בינואר 1980 (הדו"ח, בע' 32). במרץ 1982 אף נתנה הבורסה לגיטימציה לויסות בעקבות סי־כום חת עם מנהלי הבנקים (הדו"ח, בע' 45). הוועדה ראתה את עיקר מחדלה של הבורסה באי קביעת כללים מפורשים בתקנון, שהיו מספיקים על מנת להביא את הויסות לקיצו (הדו"ח, בע' 121).

ו. בנק ישראל היה מודע לויסות ולבעייתיות שבו משלביו המוקדמים (תזכירי ברונפלד וגד מרקס משנת 1978; מכתב המפקח על הבנקים ליועץ המשפטי של בנק ישראל מספטמבר 1979 ופניית גב' ואהל משנת 1979: הדו"ח, בע' 24). דו"חות בנק ישראל כללו מידע מפורט בדבר היקף ויסות המניות הבנקאיות (ר' למשל הדו"ח לשנת 1981, בע' 242־243, הדו"ח לשנת 1982, בע' 234, 261). למרות זאת החליט הבנק שלא להפסיק את הויסות מחשש זעזועים בבורסה (הדו"ח, בע' 32), ומסמך מסר־חת (1980) אף נתן לויסות לגיטימציה בכפוף למגב־לות חסרות משמעות (הדו"ח, בע' 33). מסמך שהמציא בנק ישראל בעקבות ישיבה עם מנהלי הבנקים התיר במשתמע אפילו שימוש בקופות גמל ופיצויים ובק־רנות נאמנות והשתלמות לצורך הויסות ובלבד שהדבר לא יהיה "נוגד את האי־נטרס של הצבור המשקיע בהם" (סעיף ג' למסמך בעקבות הפגישה מיום 6.8.80; הדו"ח, בע' 33־34). בשנת 1981 הוגברה מגמה זו בכך שנגיד הבנק המליץ להקפיא את המלצות מסמך הארבעה (הדו"ח, בע' 252) ועוד יותר אחרי כן בגישת הבנק לגבי החוק למימון היטל שלום הגליל ובדיון מפני ועדת הכספים של הכנסת מיום 18.11.82.

הוועדה קובעת כי בנק ישראל לא טיפל כלל בדרכי מימון הויסות על אף שידע או היה עליו לדעת עליהן ולא טיפל כיאות בשאלת הצגת הויסות במאזנים (הדו"ח, בע' 264־265, 267). הוועדה קובעת באו־פן חד משמעי כי לא היתה לבנק ישראל כל סיבה להאמין כי יצליח לשכנע את הבנקים להפסיק את הויסות בהסכמה ולכן היה עליו להתערב בשלב מוקדם להפסקת הויסות (הדו"ח, בע' 261). עובדות אלה כולן לקוחות מדו"ח הוועדה עצמו ואף הן אינן משקפות במלואה את חומרת פעולותיהן ומחדליהן של רשויות השלטון בתקופת הויסות...

חומרתן של פעולות אלה הינה בכך שאילו נקטו רשויות המדינה בפעולות שהיה עליהן לנקוט היה ניתן להפסיק את הויסות לחלוטין ומכילא למנוע התפתחו־תו של משבר כפי שארע ובוודאי לצמצם את נזקיו באופן קיצוני. כך למשל אומרת הוועדה כי:

1. "קביעת כללים מפורשים כאלו בתקנון עלולה הייתה למנוע בתהליך הויסות ואולי אף להביא לקיצו" (ע' 121).
2. "דומה שאין חולק כי בתקופה זו ניתן היה ביתר קלות להפסיק את הויסות תוך צמצום הנזקים" (ע' 354).
3. "... עדיין ניתן היה לעצור את ההתפתחות מבלי שייגרם נזק" (ע' 356).
4. "... לא השתמש בכוחו להגיע את הבנקים להפסיק את הויסות ולא הפעיל את סמכויותיו בשטחים שרק לו היכולת לפעול בהם" (ע' 356).
5. "המסקנה הראשונה והעיקרית הנובעת מדו"ח זה הינה שאכיפה מלאה של הוראות הדין הקיים, די היה בה כדי למנוע את הויסות" (ע' 349, ור' גם ע' 316).
6. "אין אנו מקבלים את טיעונו של השר לפיו, בהעדר הסכמה מצד הבנקים לא יכול היה לפעול בנושא הויסות" (ע' 306).
7. "נראה לנו כי היו לאוצר הכלים להביא להפסקת הויסות" (ע' 296).

מחדלן של רשויות המדינה לנקוט פעולות שיפסיקו את הויסות, פעולות שהיה בידן לנקוט אף לגישת הוועדה באופן עצמאי, מטילות עליהן אחריות כבדה כבר בשל כך...

עקב מעורבותן המלאה של רשויות השלטון בויסות המניות הבנקאיות, ברור היה כי האחריות להמשכו ולהרצאותיו

(המשך בעמוד 28)

בנק דיסקונט: המערכה הציבורית והמשפטית.

הודעה מטעם מר רפאל רקנאטי יו"ר הדירקטוריון והמנהל הכללי של בנק דיסקונט

עם כל הכבוד שאני רוחש לוועדת־החקירה לוויסות מניות הבנקים איני יכול למלא את המלצתה הנוגעת אלי מחמת הסיבות הבאות:

א. איני יכול לקבל שאין אני ראוי, כלשון הוועדה, להמשיך בתפקידי במערכת הבנקאות הישראלית בארץ ובחו"ל. פסילה אישית לצמיתות וללא זכות־ערעור נוגדת את מסורת־ישראל, את הצדק הטבעי ואת זכויות־האזרח הבסיסיות המהווים את היסוד לשיטת המשטר והמשפט בישראל.

ב. אפילו היה הוויסות חטא שחטאו הבנקים לבדם – ללא הממשלה, הכנסת וכלל הציבור – ומכאן גם חטאי אני, איני יכול לקבל שבעוונו נפסלתי לצמיתות לעבוד במקצועי היחיד, שחונכתי לו ועסקתי בו משחר נעורי. בנק דיסקונט נוסד לפני 51 שנה על־ידי אבי, ליאון רקנאטי ז"ל, ומאז התפתח והיה למפעל היזמה החופשית בישראל, לגיוס־ההשקעות הפרטי הגדול וליזום הפיתוח התעשייתי הכולל שלה: מפעל נפלא זה, שהוא אבר מאבריו ונשמה מנשמתו של המשק הישראלי, שעליו מתפרנסות, במישרין ובעקיפין, רבבות משפחות, הוא במידה רבה מעשה־ידי אחי דני ז"ל ומעשה ידי אני. יותר משלושים שנה ניהלנו את הבנק ואת כל המערכת האדירה של החברות והמפעלים הקשורים בו. מתחילת קיומה של קבוצת דיסקונט החברה המשפחתית שלנו רק הגדילה את השקעותיה בקבוצה ולא מכרה ממניותיה, לא כשהיו בשפלן ולא כשהיו בשיאן. יותר על כן, משפחת רקנאטי לא ביקשה, ולכן לא קיבלה, הגנה למניותיה כמו שקיבלו יתר בעלי־המניות במסגרת הסדר המניות הבנקאיות. אם אקבל את המלצת־הוועדה יהיה זה כמו חתמתי במו ידי לא רק על פסילתי אני, אלא על פסילת מפעל־חיים של אבי ואחי ז"ל, שלי ושל בנינו.

ג. אילוץ בעלי־המניות לבטל את שיקול דעתם ורצונם בפני שיקול דעתה של הוועדה, כלומר להחליף את יושב־ראש מועצת־המנהלים, ולקבל שבנק ישראל ימנה חברים למועצת־המנהלים ורואה חשבון לקבוצה, מרוקן למעשה את זכויות בעלי־המניות מתוכנן. משק המבקש לעודד יוזמה פרטית חופשית והשקעות פרטיות, אינו יכול לדור בכפיפה אחת עם המלצות הבאות ליטול זכויות מוקנות של בעלי־המניות, כאשר אין להן יסוד בחוק קיים וכאשר אין זו מדיניותה המוצהרת של הממשלה. איני יכול ואיני מסכים – הן כאזרח ישראל והן כבעל תפיסת עולם ליברלית – לקבל המלצה שרק כפסע בינה ובין הלאמה.

ד. המלצת־הוועדה ביחס אלי כמוה כצו־הגליה מישראל. שהרי האיסור לצמיתות למלא את תפקידי במערכת הבנקאות הישראלית בארץ ובחו"ל כמוהו כהמלצה לעסוק במקצועי בגלות מחוץ לישראל. אני מקווה שאין איש מעלה בדעתו שהוועדה גם ממליצה שעלי להחליף, בגילי, גם את מקצועי, כדי שאוכל לעבוד במשק הישראלי כפי שעשיתי כל חיי. איני רוצה לגלות, לא לשם כך עלה אבי עם משפחתו מסלוניקי לארץ ישראל.

ה. עובדה היא שאני עומד בראש משפחת רקנאטי בישראל, ומשום כך להמלצת־הוועדה במקרה שלי יש השלכות שונות לחלוטין מהמלצותיה לגבי מנהלי־הבנקים האחרים. העברתי מתפקידי פירושה, בעובדה, סילוקה של משפחת רקנאטי. לכך איני יכול להסכים.

ו. משפחתי, המוניטין שרכשה לה בבנקאות, בארץ ובעולם, היא בטוחה לרבבות משקיעים הנותנים בה את אמונם. אני יודע שהאמון הזה ייפגע אם יחול שינוי מסליג בבנק ובהנהלתו, ואני חושש ששינוי זה עלול לגרום נזק שאין לתקנו. איני סבור שהתפטרותי תשרת את טובת הבנק, וטובת לקוחותיו ובעלי־מניותיו, אף לא את טובת המשק. מתוך דאגה לאלה אין אני יכול למלא את המלצת־הוועדה.

ולבסוף; בכל דרך התפתחותו של הבנק, ובעיקר בתקופה האחרונה, שאבתי עידוד רב מהתמיכה שזכיתי לה מציבור הלקוחות ומרחשי ההזדהות והנאמנות של ציבור העובדים והמנהלים. על כך אני מכיר להם הערכה ותודה.

22 ביוני 1986

משפחת רקנאטי לא מכרה מניות

בפרשנות שהופיעה לדו"ח הוועדה נאמר שכביכול בעלי עניין מקבלים גם הם הגנה בהסדר המניות ובעיקר משפחת רקנאטי וכן שבני המשפחה מכרו חלק גדול ממניותיהם במחירים גבוהים...

בתגובה פורסמה ההודעה הבאה:

1. חברת האחזקות של משפחת רקנאטי שהינה בעלת עניין באי.די.בי לא בקשה ולא קבלה הגנה למניות שבבעלותה במסגרת הסדר המניות הבנקאיות.
2. משפחת רקנאטי הגדילה השקעותיה באי.די.בי במשך כל השנים כפי שסורט בתשקיפים שפורסמו.
3. הירידה באחוז אחזקותיה באחוזים הינה תוצאה של הנפקות לציבור במשך השנים ולא כתוצאה ממכירת מניות.

רפאל רקנאטי

דירקטוריון בנק דיסקונט בהחלטה אמיצה:

טובת הבנק, הלקוחות, בעלי המניות והעובדים מחייבת שלא לקבל את המלצת הועדה

דירקטוריון בנק דיסקונט דן במספר ישיבות בדו"ח ועדת החקירה לעניין ויסות מניות הבנקים ושקל [illegible] את המלצת הועדה בדבר כהונתו של מר רפאל [illegible] כמנהל כללי ויו"ר הדירקטוריון של הבנק.

הדירקטוריון נתן דעתו למשקל הציבורי [illegible] לדו"ח הועדה ולהמלצתה. עם זאת, הדירקטוריון [illegible] על פי החוק לשקול את הנושא כשלנגד עיניו [illegible] בלבד. הדירקטוריון סבור כי המשך ניהול הבנק [illegible] רקנאטי, הנהנה מאמונו, דרוש להבטחת תפקודו [illegible] והצלחתם של הבנק ושל קבוצת דיסקונט בארץ [illegible] בשים לב לאופיו של הבנק ולייחודו, הגיע הדירקטוריון למסקנה כי טובת הבנק, לקוחותינו, בעלי המניות [illegible] דים מחייבת אותו, בנסיבות הקיימות, שלא לקבל את המלצת הועדה. קבלת ההמלצה לא זו בלבד שלא [illegible] לטובת הבנק, אלא אף תפגע בו.

כישוריו, ניסיונו וקשריו הנרחבים של מר רקנאטי [illegible] אישים וחוגים בנקאיים וכלכליים בארץ ובעולם [illegible] רב ערך לקבוצה שאין לוותר עליו, ולדעת הדירקטוריון מר רקנאטי הינו האדם המתאים ביותר לעמוד [illegible] הנהלת הבנק.

על זכויות האזרח בישראל:

א. ועדת חקירה איננה הליך משפטי, ומסקנותיה והמלצותיה הן בגדר המלצות בלבד.

ב. שלילת הזכויות של כל אזרח, במדינה מתוקנת, [illegible] להיעשות באמצעות הליך משפטי בלבד.

ג. לכל אזרח שמורה זכות בסיסית לדעת מראש [illegible] מואשם, מה העונש שניתן להטיל עליו, חזקות [illegible] הוכחות וכמובן הזכות לערער לגוף משפטי גבוה [illegible]

ד. חופש העיסוק הוא מזכויות היסוד של [illegible] להפקיעו לצמיתות או להגבילו אלא על פי הוראות [illegible] ברורה וחד־משמעית ובעקבות הליך משפטי.

ה. אכיפת המלצות הועדה באמצעות חקיקה רטרואקטיבית [illegible] בית אישית מהווה פגיעה בשלטון החוק ובערכי הדמוקר[illegible] טיה.

ו. לנגיד בנק ישראל אין סמכות להשעות מתפקידו [illegible] בנק לגבי אירועים שבנק ישראל ידעם היטב במשך [illegible] השנים ולא פעל בגינם בעבר.

רוטשילד לפרס: אני מזועזע מהכוונה לפטר את רקנאטי

הברון שיגר מברק לראש הממשלה: "מאז ומתמיד סברתי שמשפחת רקנאטי היא הממשיכה הראויה של הרוטשילדים בישראל" □ "הפרשה עלולה לפגוע בצורה חמורה בתדמית המדינה – דבר שיקשה במידה נוספת על השקעות של תושבי חוץ בישראל"

הברון אדמונד דה רוטשילד התייצב לימינו של מנכ"ל בנק דיסקונט, רפאל רקנאטי, ומתקומם נגד הכוונה לפטרו.

הברון עשה זאת במברק ששיגר אתמול מפאריז לראש הממשלה, שמעון פרס, וזו לשונו:

"אדוני ראש הממשלה,

"הופתעתי לשמוע, שרשויות מסויימות החליטו לדרוש ממר רפאל רקנאטי להתפטר מתפקידו כראש קבוצת דיסקונט.

"כפי שהודעתי לך, הייתי בשעתו בדעה, כי מקובל שממשלת ישראל תמנה ועדת חקירה, כדי להיטיב להבין את פרשת המניות הבנקאיות, שנסתיימה ב־1983.

"מטרידה ומזעזעת אותי העובדה, שגוף לא־קבוע תופס את מקומם של הגופים המשפטיים הקבועים במדינה. מערכת המשפט היא זו המופקדת על הטלת עונשים, כמובן תוך מתן כל האפשרויות החוקיות הנהוגות במדינה דמוקרטית, בכל הקשור לזכויות הגנה וערעור.

"אני מתייחס בחומרה יתרה להעלאת האפשרות של פיטוריו של ראש בנק, אשר מינויו אושר על־ידי מועצת המנהלים שלו. זה עלול להיות מנוצל לרעה בכל תחום ולפגוע בצורה חמורה בתדמית המדינה, דבר שיקשה במידה נוספת על השקעות של תושבי חוץ בישראל.

"אדוני ראש הממשלה, אני מבקש להוסיף נימה אישית ורגשית, אני מיודד מזה תקופה ארוכה עם ארנסט יפת, ואני רוחש לו הערכה עמוקה. גם את מעלותיו המוסריות של אהרון מאיר למדתי להעריך בהזדמנויות שונות, ובמיסגרת החברה לישראל ובעסקים אחרים.

"אשר למשפחת רקנאטי, אנו שותפים מזה 30 שנה. אני עשוי להיראות בעיניך כלוקה בחוסר צניעות, בהזכירי את משפחתי, אבל אני סבור, שהיא מילאה תפקיד חשוב בהיסטוריה של ישראל. מאז ומתמיד סברתי, שמשפחת רקנאטי הינה הממשיכה הראויה של משפחת רוטשילד בישראל. פגיעה בכבודה של משפחה זו חמורה, בעיני, כפגיעה בכבודה של משפחתי שלי.

"ידוע לך אדוני ראש הממשלה, מה רבה החשיבות שאני מייחס להתחייבויות מוסריות.

"הרשה נא לי, אדוני ראש הממשלה, להביע בפניך את רגשותי הכנים ביותר.

אדמונד דה רוטשילד".

"נ.ב. אני שולח העתק מאיגרתי זו לידידי רפאל רקנאטי. אני משאיר לשיקולו את ההחלטה, אם לתת לה פומבי".

בני ברק (ידיעות 25.6.86)

בנק דיסקונט: המערכה הציבורית והמשפטית.

בנק דיסקונט איתן ויציב ואין כיום פגיעה בניהול העסקים התקין של הבנק

רקנאטי: החוק אינו מתיר להשעות מנהל בנק לצרכי ענישה

במכתב לנגיד בנק ישראל מבהיר מר רפאל רקנאטי כי הנסיון להשעותו אינו תואם את פקודת הבנקאות. להלן הנוסח המלא של מכתבו של יו"ר הדירקטוריון מנכ"ל בנק דיסקונט לנגיד:

ת"א, 2 ביולי 1986

לכבוד
פרופ' מיכאל ברונו
נגיד בנק ישראל
ירושלים.

נגיד נכבד,

הרינו מאשרים את קבלת מכתבך מיום 29 ביוני 1986 בו הודעת לנו כי אתה סבור "שמר רפאל רקנאטי... נהג בענינים המפורטים בדו"ח ועדת החקירה לענין ויסות המניות הבנקאיות, בדרך העלולה לפגוע בניהול העסקים התקין של הבנק", ולפיכך הנך עומד להפעיל את סמכויותיך לפי סעיף 8ד(א) לפקודת הבנקאות, 1941. הננו מבקשים להציג להלן את עמדת הבנק ומר רפאל רקנאטי בענין:

1. (א) כפי שפורט במכתבים ובחוות הדעת המשפטיות שהמצאנו לך, אין סעיף 8ד לפקודת הבנקאות מעניק לנגיד סמכות לנקוט בפעולות כלשהן נגד הבנק או נגד מר רפאל רקנאטי בנסיבות הקיימות.

(ב) סעיף 8ד האמור ניתן להפעלה רק במקרים שהפעולות המיוחסות לבנק או למנהליו בניהול העסקים התקין עלולות לפגוע כיום ביציבותו של הבנק. גם אם סבור הנגיד כיום – כפי שצויין במכתב הנ"ל – שבשעתו היתה פעולה כל שהיא עלולה לפגוע בניהול העסקים התקין של הבנק, אין הוא רשאי לפעול עתה לפי הוראות סעיף 8ד. הסמכויות מרחיקות הלכת שהוענקו לנגיד בסעיף 8ד הנ"ל לא נועדו למטרות ענישה, אלא, כאמור בכותרת הסעיף, לצורך שמירת יציבותו של התאגיד הבנקאי בהווה ובעתיד. ממכתבך שבסימוכין נובע כי הפעלת הסמכויות לא נועדה למנוע פגיעה בניהול העסקים התקין של הבנק בהווה. למותר להוסיף כי לא קיימת סכנה כל שהיא ליציבותו של הבנק ואין כיום פגיעה בניהול העסקים התקין של הבנק.

(ג) סעיף 8ד לפקודת הבנקאות נועד לטפל בבנק עצמו ולא בממלאי התפקידים בו. כל כולו של הסעיף מכוון להבטחת יציבותו של הבנק כמוסד. הסמכויות כלפי ממלאי תפקידים בבנק ניתנות כפונקציה של המטרה המוסדית ולא במנותק ממנה. בדו"ח מסכם של ועדות שבראשו עמד היועץ המשפטי לממשלה דאז, כב' הנשיא מאיר שמגר, שדן בענינו של בנק אחר נאמר, בעמ' 44: "אין לנגיד או למפקח על הבנקים סמכות לפטר מנהל – הסמכות להשעות היא שלב ביניים בצעדים הננקטים נגד הבנק ולא נגד המנהל הכללי. המפתח לקביעת עמדה ביחס למנהל הכללי צריך להיות – האם יש מקום לנקוט צעדים לתפיסת הבנק או פירוקו. השעיית המנהל הכללי שלא בהקשר זה לא תעמוד, לדעת שר המשפטים, במבחן פניה לבית־משפט הגבוה לצדק". גם מתוך דו"ח זה עולה כי בהעדר סכנה ליציבותו של הבנק בעת הפעלת הסמכות לא ניתן לפעול כאמור בסעיף 8ד.

2. (א) בנק דיסקונט ומר רפאל רקנאטי חולקים על המלצות ועדת החקירה בכל הנוגע אליהם ויש להם השגות כבדות משקל לגבי חלק מן הממצאים שבדו"ח ועדת החקירה.

(ב) בהתאם לסעיף 22 לחוק ועדות חקירה, אין לממצאי ועדת חקירה תוקף ראייתי. גם להמלצותיה אין תוקף מחייב. לפיכך, בבוא הנגיד להפעיל את סמכויותיו לפי פקודת הבנקאות אין הוא יכול לנהוג בממצאיה ובהמלצותיה של ועדת החקירה בבחינת "כזה ראה וקדש", אלא חובה עליו להשתכנע באופן עצמאי בחיוניות ונחיצות הפעולה עתה למטרות של פקודת הבנקאות.

(ג) חובה זו דורשת לבחון את הסוגיה באורח בלתי תלוי, ובודאי שאינה עולה בקנה אחד עם ההצהרה שנמסרה עם כניסתך לתפקיד הנגיד לפיה יש למלא ללא הרהור אחר המלצות ועדת החקירה. בפניתך אל דירקטוריון הבנק מיום 23.6.8.96, נאמר כי "כפי שכבר הכהרתי ביום מינויי לנגיד, המלצות ועדת החקירה בתחום האחריות האישית והאופן שבו נתקבלו ע"י החברה הישראלית, אינם מותירים ספק בלבי שלטובת הבנק על מר רפאל רקנאטי או עליכם לקבל את המלצות הועדה ולפעול לפיהן". (ההדגשות שלנו). דברים אלה מחזקים את המסקנה שהכוונה להפעיל את הסמכות עתה אינה נובעת משיקולים ענייניים ועצמאיים, אלא מנימוקים שהם חיצוניים וזרים לנימוקים ולמטרות של פקודת הבנקאות.

3. (א) בנק ישראל עצמו ונגידיו באותה עת טענו בפני ועדת החקירה, הן בעל פה והן בכתב, כי פעולות הבנקים, וכתוכן פעולות בנק דיסקונט שאליהן הינך מתייחס במכתבך, נעשו בידיעת בנק ישראל ונגידיו. מעולם לא נמסר לנו כי הנגיד ראה בהן משום פגיעה בניהול העסקים התקין של הבנק, והן לא הפכו כאלה בדיעבד רק בעקבות דו"ח ועדת החקירה.

(ב) אין זה סביר להפעיל כיום סמכות קיצונית לגבי ארועים שבנק ישראל ידעם היטב במשך שנים רבות ולא פעל בגינם בעבר. בנסיבות אלה אין מנוס מהמסקנה שהפעלתה של הסמכות לפי סעיף 8ד היום היא ענישה גרידא, וככזו אין היא בגדר הסמכות לפי פקודת הבנקאות.

4. הננו רואים חובה לעצמנו להפנות את תשומת לבך למשמעויות החמורות של עשיית שימוש בסמכות כלשהי מהסמכויות שבסעיף 8ד. הנזקים שעלולים להגרם לבנק בסדר גודל של בנק דיסקונט על שלוחותיו בחו"ל, לציבור בעלי המניות ולמשק בכלל במקרה של הפעלת הסמכות לפי סעיף 8ד עולים לאין שיעור וללא כל יחס על כל תועלת העשויה כביכול לצמוח מהפעלת הסמכות במקרה דנן. לשיקול זה, ולאחריות הכבדה לתוצאות מכך, חייב להיות מקום מרכזי במערכת שיקוליך בענין הנדון.

אנו מקווים שיינתן המשקל הראוי לטענותינו ולנימוקים שפורטו במכתב זה ובחוות הדעת המשפטיות שנמסרו לך.

בכבוד רב,
רפאל רקנאטי
יו"ר הדירקטוריון
ומנהל כללי

שר המשפטים לשעבר חיים צדוק:

אין סמכות להשעות את רקנאטי עפ"י פקודת הבנקאות

חיים צדוק

קטעים מתוך חוות הדעת של עו"ד חיים צדוק שהוכנה עבור בנק דיסקונט ונשלחה לנגיד בנק ישראל ביום 20.6.86

האם ניתן למנות לבנק דיסקונט מנהל מורשה לפי סעיף 8ד לפקודה לשם יישום המלצת ועדת החקירה הנוגעת למר רקנאטי?

לדעתנו, הפירוש הנכון של סעיף 8ד הוא שמנהל מורשה ימונה, בהתקיים אחת העילות המנויות בסעיף 8ד(א), כאמצעי אחרון והכרחי לשמירת יציבותו של בנק כושל ולמניעת התמוטטותו. אין אנו סבורים שאפשר למנות מנהל מורשה לשם נקיטת צעדים פרסונליים נגד בעל תפקיד בבנק, כאשר אינה מתקיימת אחת העילות שבסעיף 8ד(א) ואין חשש ליציבותו של הבנק. בנק דיסקונט אינו עומד בסכנת התמוטטות ואין במצבו כדי לחייב או להצדיק מינוי מנהל מורשה. לפיכך אין, לדעתנו, מקום כי נגיד בנק ישראל יפעיל את סמכותו למנות לבנק דיסקונט מנהל מורשה לפי סעיף 8ד(א)(2) לפקודה. פעולה כזאת מצד הנגיד תהיה, לדעתנו, חריגה מסמכותו.

תימוכין לדעתנו אנו מוצאים בהיסטוריה החקיקתית של סעיף 8ד, בלשון הסעיף ובתקדימים להפעלתו.

הצעות החוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 9), תשכ"ט–1969

מדברי ההסבר להצעת החוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס' 9), תשכ"ח–1968, ומדברי הכנסת המתייחסים לנוסח הסופי של הצעת החוק עולה, כי מטרת סעיף 8ד בכלל, וסעיפים קטנים (א)(2) ו־(3) לאותו סעיף בפרט, היא מתן כלים בידי הרשויות המפקחות בבנק ישראל לניהולו של בנק כושל ולמניעת התמוטטותו. אפשרות השימוש במינוי של מנהל מורשה לשם נקיטת צעדים פרסונליים נגד בעלי תפקידים בהנהלת בנק אינה נזכרת כלל במקורות פרשנות אלה ולו אף ברמז.

לשון סעיף 8ד לפקודת הבנקאות

גם מלשון סעיף 8ד וכותרת השוליים שלו ניתן להסיק כי סעיף זה נועד להיות כלי בידי נגיד בנק ישראל לניהולו של בנק כושל ולמניעת התמוטטותו ולא כלי לנקיטת צעדים פרסונליים ועונשיים נגד בעלי תפקידים בבנק. כותרת השוליים של סעיף 8ד מדברת ב"סמכויות לשמירת יציבותו של תאגיד בנקאי". סעיף 8ד(א), המתייחס לעילות להפעלת סמכויות הנגיד, ממלא בתוכן את הביטוי "יציבותו של תאגיד בנקאי" המופיע בכותרת השוליים ומלמד על הנסיבות בהן יינקטו האמצעים לפי אותו סעיף.

העילה הראשונה להפעלת סמכויות הנגיד לפי סעיף 8ד היא אי־יכולתו של בנק לקיים את התחייבויותיו. עילה זו מתייחסת באופן ברור למצב בו עומד הבנק בפני התמוטטות עסקית, ולפיכך, כדי למנוע את ההתמוטטות, נתונה לנגיד סמכות למנות לבנק מנהל מורשה. אי־היכולת של הבנק לקיים את התחייבויותיו חייבת להיות קיימת בשעת המינוי.

העילה השניה להפעלת סמכויות הנגיד לפי סעיף 8ד מדברת באי־יכולתו של בנק להשיב נכס שהופקד בידיו מפני שניהל את עסקיו בדרך הסוטה מנוהל בנקאי תקין. גם כאן, אי־היכולת להשיב את הנכס חייבת להיות קיימת בשעת המינוי.

העילה השלישית להפעלת סמכויות הנגיד לפי סעיף 8ד היא אשר שימשה בסיס להמלצת הועדה למנות מנהל מורשה לבנקים, ובכללם בנק דיסקונט. עילה זו מדברת בחברי דירקטוריון או במנהלי עסקים שנהגו בדרך העלולה לפגוע בניהול העסקים התקין של הבנק. גם מניסוח עילה זו עולה כי המחוקק ראה לנגד עיניו את יציבות הבנק ותפקוד "ניהול העסקים התקין של התאגיד הבנקאי" – ולא מטרה עונשית־פרסונלית בגין ניהול בלתי תקין של עסקי הבנק.

לדעתנו, קיום אחת משלוש העילות האמורות עובר להפעלת סמכויות הנגיד לפי סעיף 8ד, היא חלק מתנאי ההסמכה לנקיטת האמצעים האמורים באותו סעיף, ובכלל זה מינוי מנהל מורשה. במלים אחרות, נראה לנו כי נגיד בנק ישראל אינו מוסמך למנות לבנק מנהל מורשה, אלא אם בזמן המינוי הוא סבור כי אין הבנק יכול לקיים התחייבויותיו, או שאין בידיו להשיב נכס שהופקד בידיו, או שקיים חשש לפגיעה בניהול העסקים התקין שלו. אמנם ביחס להתנהגות חברי דירקטוריון או מנהלי עסקים, כאמור בעילה השלישית שעליה מסתמכת המלצת הועדה ("חברי הדירקטוריון שלו או מנהלי עסקיו נהגו בדרך העלולה לפגוע בניהול העסקים התקין של התאגיד הבנקאי") נקט המחוקק בלשון עבר – "נהגו". אולם לאור מטרת סעיף 8ד, הניסוח בלשון הווה של שתי העילות הראשונות להפעלת סמכויות הנגיד וניסוח סכנת הפגיעה לפי העילה השלישית בלשון הצופה פני עתיד ("בדרך העלולה לפגוע" נאמר; "בדרך שהיתה עלולה לפגוע" לא נאמר), אנו סבורים כי סכנת הפגיעה בניהול העסקים התקין של הבנק, כתוצאה מנוהגם של חברי דירקטוריון או מנהלי עסקים של הבנק בעבר, חייבת להתקיים בהווה, שעה שהנגיד ממנה מנהל מורשה.

כאמור, אין כיום כל סכנה של פגיעה בניהול העסקים התקין של בנק דיסקונט כתוצאה מויסות מניות הבנק, ואף לדעת הועדה אינה קיימת סכנה כזו. שאם לא כן, לא היתה הועדה מתנה את מינויו של מנהל מורשה לבנק דיסקונט באי פרישתו של מר רקנאטי מתפקידיו בבנק, מאחר שהפרישה לא היתה מסירה סכנת פגיעה בניהול העסקים התקין של הבנק, אילו היתה קיימת סכנה כזאת. לפיכך, דעתנו היא, כי אין מתקיימת העילה הנזכרת בהמלצת הועדה להפעלת סמכות נגיד בנק ישראל לפי סעיף 8ד.

האמצעים לפי סעיף 8ד לא יינקטו על ידי הנגיד מקום שאין סכנה ליציבותו של בנק וקיימת אך ורק הדיעה כי חבר הנהלת בנק "אינו ראוי להמשיך בתפקידיו", כלשון דו"ח הועדה לגבי מר רקנאטי ואחרים. ניתן ללמוד זאת מסעיף 11 לפקודת הבנקאות אשר כותרת השוליים שלו היא "אנשים שאינם ראויים להשתתף בהנהלת תאגידים בנקאיים".

מהשוואת סעיף 8ד לסעיף 11 ניתן להסיק כי, בעוד שבסעיף 8ד לפקודה ראה המחוקק לנגד עיניו את הצורך למנוע סכנה ליציבותו של בנק, הרי שבסעיף 11 לפקודה ראה המחוקק את המימד האישי של המשך חברותו של אדם בהנהלת בנק. סעיף 11 ממצה, לדעתנו, את המקרים שבהם נאסר על אדם לכהן בתפקיד ניהולי בבנק בשל היותו "בלתי ראוי". אגב, הסעיף השאיר במפורש בידי הנגיד סמכות להתיר את האיסור.

חיזוק למסקנה, כי אין לעשות שימוש בסעיף 8ד לשם השגת המטרה המונחת בבסיס המלצת הועדה – פרישתו של מר רקנאטי מתפקידיו בבנק דיסקונט – ניתן למצוא במעמד הבכורה המשפטי אשר בית המשפט העליון מייחס לזכותו של אדם לחופש עיסוק. הכלל המשפטי הוא:

"...אדם רשאי לעסוק בכל עבודה או משלח יד, כל עוד לא נקבעו לגביהם הגבלות או איסורים, ואלו האחרונים אין להטילם ולקיימם אלא לפי הוראותיו המפורשות של החוק". (מ"מ הנשיא (כתארו דאז) מ. שמגר, בבג"צ 337/81 מיטרני ואח' נ' שר התחבורה ואח', פ"ד לז(3) 337, בעמ' 353)

וכן:

"הגבלה של הזכות אינה צריכה להיות מונהגת אלא אחרי עיון ודיון והירהור, כי קיצוץ בהיקפה של הזכות יכול להוליך, כפועל יוצא, לעיוות אופיו של המשטר החברתי או המדיני, במידה זו או אחרת".
(שם, עמ' 355)

"כל הגבלה של תחומיה של זכות כאמור ושל היקפה, תעלה מדבר חקיקה, תפורש באופן מצמצם ותוך מגמה לתת לזכות האמורה קיום מירבי ולא לסייגה כתוצאה מזה מעל ומעבר למה שמתחייב ברורות ומפורשות מדבר המחוקק". (שם, עמ' 356)

מן האמור עולה כי, באין הסמכה מפורשת בסעיף 8ד למינוי של מנהל מורשה במטרה לפטר חבר הנהלת הבנק, אין לנסות ולהשיג את המטרה של הפסקת כהונתו של מר רקנאטי, שתפגע בחופש העיסוק שלו, בדרך עקיפה על ידי הפעלת סמכות נגיד בנק ישראל למינוי מנהל מורשה לפי סעיף 8ד(א)(2).

מינוי מפקח מיוחד והשעייה

המלצתה המפורשת של ועדת החקירה היא למינוי מנהל מורשה לפי סעיף 8ד(א)(2) לפקודת הבנקאות. האמור בגוף איזכרה הועדה בהמלצתה גם את סעיף 8ד(א)(3) שענייננו מינוי מפקח מיוחד ומאיזכור זה עשויה אולי להשתמע המלצה למינוי מפקח מיוחד. הננו לציין כי העילות והחליך למינוי מנהל מורשה חלים גם לגבי מינוי מפקח מיוחד וכל האמור בתזכיר זה לגבי מינוי מנהל מורשה אמור גם לגבי מינוי מפקח מיוחד.

לאחרונה הועלתה האפשרות שנגיד בנק ישראל יפעל להשעייתו של מר רפאל רקנאטי מתפקידיו לתקופה שלא תעלה על 3 חודשים על פי סעיף 8ד(א)(1) לפקודת הבנקאות. אם כי ועדת החקירה לא המליצה המלצה כזאת כלל ועיקר. נציין רק כי העילות והחליך למינוי מנהל מורשה או מפקח מיוחד חלים גם לגבי השעייה וכל האמור בתזכיר זה לגבי מינוי מנהל מורשה אמור גם לגבי השעייה.

בנק דיסקונט: המערכה הציבורית והמשפטית

המשך מעמוד 25

הויסות: מי ידע?

הועברה על שכמן של רשויות המדינה. במצב זה, לא זו בלבד שלא היה על הבנקים ליזום את הפסקת הויסות אלא גם פעולה זו לא היתה בהישג ידם עקב הקשר האמיץ שבין הויסות להליכים אחרים במשק. ואכן רשויות השלטון כלל לא ציפו כי הבנקים יפסיקו את הויסות ביזמתם ובעצמם שלא במסגרת כוללת המכוונת ויזומה על ידי רשויות השלטון להפסקת הויסות ותאום צעד זה עם תהליכים אחרים במשק...

בישיבת ועדת הכספים של הכנסת מיום 18.1.82 שדנה בנושא ויסות המניות בכלל, ומניות הבנקים בפרט, הדגיש יושב ראש הועדה, ח"כ יגאל כהן אורגד (לאחר מכן - שר האוצר) את היקפן החריג של פעולות הויסות ואת הצורך בהסדרתן בכללים על ידי רשויות השלטון...

"הבנקים בישראל הם חלק מהמערכת הפיננסית הלאומית, ויש להם תפקיד מרכזי בהרצת המשק הלאומי. האוצר ובנק ישראל משתמשים בבנקים המסחריים כשליחיהם לענין תכניות החיסכון השונות, שמציעה המדינה לתושביה כחלק מהנסיון להילחם באינפלציה השוררת במדינה. הבנקים כגופים פיננסיים מהווים חלק אינטגראלי מהמערכת, הפועלת לעיצוב המשק והכלכלה. המדינה מזרימה כספים לבנקים לטובתו ולתועלתו של הציבור בכללו, כפי שעשתה על מנת לעזור בוויסות מניות הבנקים" (ע"פ 1222/84 מנצור נ' מדינת ישראל, פ"ד ל"ח (4) 94, בע' 100)".

במלים אחרות, בית המשפט העליון ראה את "ההסדר" כחלק ממערכת היחסים המתמשכת בין רשויות המדינה לבנקים וכחלק אינטגראלי מן המערכת הכלכלית והמדיניות הכלכלית של רשויות המדינה. לפי השקפת בית המשפט העליון נועד ההסדר "לעזור בויסות מניות הבנקים", השקפה קיצונית עוד יותר מזו בה דגלו הבנקים עצמם בפני ועדת בייסקי ומכל מקום נעשה בעקבות הבנות מוקדמות ומושכלות מקובלים במשק הישראלי.

לפיכך רובצת האחריות העיקרית לתוצאות הויסות על רשויות המדינה שנטלו על עצמן את הסיכון שבויסות בתנאי המשק כפי שהיו, לרבות מתן האפשרות להשקעות במטבע זר, הנפקת אגרות חוב צמודות וויסותן, אינפלציה דוהרת ושיטת מסוי מכבידה על הבנקים (שיצרה לבנקים "בעיה כלכלית ממשית" לדברי הועדה: הדו"ח, בע' 70). התרת המשך הויסות, הכשרתו ועידודו בתנאים אלה, היותה בפועל הכרה באחריות בתוצאותיו. ואכן לוותה בהבטחה ממשית – שקוימה בפועל – לשאת בהן.

הצד השני של הבנק

לכל בנק ציבורי יש חיבטים פרטיים. אולם באותה מידה, גם לכל בנק פרטי יש חיבטים ציבוריים – ועל החיבטים אלה אני רוצה לומר מילים ספורות.

"דיסקונט" הוא בנק פרטי, כידוע ושייך למשפחת רקנאטי. אני חש חובה פרטית וגם ציבורית, להאיר את הצד הציבורי, הסמוי מעין, של בנק דיסקונט.

בחלק מהמפעלים התעשייתיים של קב' ישקר, אנו שותפים עם בנק דיסקונט מזה כעשרים וחמש שנה.

בנק דיסקונט היה מאז ומתמיד, בעיני, החברה שייצגה את היוזמה הפרטית ואשר השכילה להבחין בחשיבות הייצור וכפיתוח התעשייה, כמטרה לאומית. בשלבים מוקדמים מאוד, עוד בשנות ה־50, תמך בנק דיסקונט באמצעות החברה להשקעות שהוקמה לשם כך – בעשרות יזמים פרטיים שחלמו על יצוא מישראל, והיא גם טיפלה בנאמנות בקידום התעשייה. כך, באופן טבעי היא הפכה לכתובת מבוכרת להתייעצות ועידוד היצוא.

הציבור, בסך הכל מורכב מפרטים. לכן, מצוקת הציבור או רווחת הציבור הם סך־הכל של מצוקתם ורווחתם של כל פרט ופרט יחד. רווחת הציבור תבוא רק, כאשר כל פרט ופרט יתפרנס מעבודתו הוא, ישירות או בעקיפין, מיצוא התעשייה שלנו, אשר יזרים את הכסף החסר לקופת המדינה. חברת ההשקעות של בנק דיסקונט היתה והינה חוליה חיונית במערך הצמיחה בישראל.

מכיוון שהציבור אינו ער ככל הנראה, לצד הזה של פעילות משפחת רקנאטי ומכיוון שהמדינה זקוקה היום יותר מאשר אי פעם לעידוד היוזמה הפרטית לכיוון היצוא, אני מרגיש שחשוב להביא לידיעת הציבור, מידע זה.

נהריה — סטף ורטהיימר.

(מכתבים למערכת – מעריב 22.5.86)

מן העתונות

בניגוד לרוח החוק

מעריב — מאת יוסף חריף

במנין חברי הכנסת כולם חברי הוועדה לביקורת המדינה, ובכללם יו"ר הוועדה, פרופ' דוד ליבאי, פועלים לחקיקת־בזק – כך נאמר בעתונים – כדי לאפשר לנגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו, לפטר את יו"ר מועצת המנהלים ומנכ"ל בנק דיסקונט, רפאל רקנאטי, שהודיע החלטית, שאינו מוכן למלא אחר המלצות ועדת בייסקי.

יו"ר הוועדה, מבכירי המשפטנים, שהיתה לו תרומה אישית לא מעטה להקמת ועדת החקירה בעניין ויסות מניות הבנקים, ראוי לשבח על מלחמתו הקנאית לשמירת החוק ולמימוש המלצותיה של הוועדה. אך נדמה, כי מרוב להיטות להגן על החוק – נמצאים המשפטנים פוגמים ברוחו. להערכה זו יכולים להגיע גם הדיוטות ולא רק חכמי־משפט.

נקל להבין, שיש לנגיד בנק ישראל ולוועדה לביקורת המדינה, המתייצבת לימינו ללא סייג, בעייה קטנה. החוק הקיים, לא די בו כנראה כדי לאלץ את "הבנקאי הסרבן" – אחרון המנכ"לים של הבנקאים בישראל, שוועדת החקירה תבעה מהם להתפטר לצמיתות מניהול בנק ישראלי, בין בארץ והן בחו"ל. שאם לא כן מה הכרח יש בהגשתה של הצעת־חוק חדשה בדרך של חקיקה מהירה? אלא שדווקא מן המחוקק ומאיש המשפט יש מקום לצפות לבל יילכו, בשל החובה לשמור על שלטון החוק, וייעשו דבר שיש בו טעם לפגם.

בכך אין אנו באים לומר, שהמערכת הפרלמנטרית, כמוה כמערכת המשפטית, צריכה להשלים עם אי־מיצוי הדין, אבל דווקא המחוקק התנגד כמעט תמיד לחקיקה למפרע, המנוגדת מעצם טיבה לרוח החוק. הלא מה שמוצע עתה בחקיקת "חוק רקנאטי", הוא בדיוק הדבר שחברי־הכנסת התנגדו לו – היינו, חוק רטרואקטיווי, הגזור על־פי מידותיו של איש אחד ולמען מטרה אחת – גרימת התפטרותו של רפאל רקנאטי מבנק דיסקונט.

אבל לא רק הדיוטות יראו בכך דבר שלא ייעשה. מומחה למשפט חוקתי ופרלמנטאר מובהק כפרופ' הנס קלינגהופר סבור, כי יהיה בכך "מעשה פגום" גם אם, כפי שאפשר לשער, תהא הצעת־החוק, אם אומנם תוגש לכנסת, מנוסחת בלשון כללית ולא יהיה בה, כמובן, רמז כלשהו כאילו זו באה אך ורק למען רקנאטי. גם קלינגהופר גורס, כי משתמשים כאן באמצעי חקיקה בלתי־מקובל...

אמת, יש אולי קושי מסויים באילוצו של מר רקנאטי להתפטר במקרה שידחה את "ההשפעה המוסרית" המסורה בידי נגיד בנק ישראל, אבל משום כך אין לשבש נהלים פרלמנטאריים מקודשים. נדמה, כי חברי־הכנסת, יותר מכל גורם פוליטי וציבורי אחר, חייבים להזהיר מפני הליך משובש שכזה.

(מעריב, 23.6.86)

רק בעלי המניות יקבעו העומד בראש החברה

אהוד לחב — **מבט**

הקביעה במנהלי חברות נקבעים על־ידי בעלי החברה. של בעלי המניות היא פשוטה וחד משמעית, אך מתקבל הרושם שבחוגים פוליטיים מסויימים מאוד ומאוד פופוליסטיים שכחו את הכלל הזה ורוצים להכתיב לחברה, מכובדת, גדולה לבנק דיסקונט, את מי להעמיד בראשה.

נכון הדבר שכל אלה חרוצים לחייב את רפאל רקנאטי לפרוש מניהול בנק דיסקונט מסתמכים על דו"ח ועדת בייסק ועל התקדים של התפטרות מנהלי בנק הפועלים, המזרחי ולאומי ואלם, כפי שלא היתה הצדקה לנהוג במנהלי הבנקים הללו בצורה הקשוחה שנהגו בהם כך אין מקום לנהוג כך גם עם רקנאטי...

אך לגבי בנק דיסקונט המצב שונה.

במידה ומנהלי הבנקים היו אשמים לחלוטין בוויסות המניות; היה על רקנאטי להתפטר כפי שהיה על מנהלי הבנקים האחרים להתפטר.

אך מנהלי הבנקים אינם חושבים על עצמם אשמים, הם נאלצו לפרוש בגלל הבעלות הציבורית פוליטית על מוסדותיהם.

בבנק דיסקונט הבעלות היא ציבורית פרטית.

ראשי בנק דיסקונט אינם חייבים דין וחשבון לשלטונות פרט למה שקובע החוק והוראות הפיקוח על הבנקים. ובחוק והוראות הפיקוח אין חיוב לקבוע מנהל מטעם או את הכוח החוקי להחליף מנהל בנק אשר אינו רוצה להתפטר ואשר הנהלת הבנק ובעלי המניות שלו במקרה של בנק דיסקונט מי שיחליט לפטר את רפאל רקנאטי וזה במידה והוא יוכל לעמוד בלחצים ויעמוד במריוכו לא להתפטר הם בעלי המניות של הבנק בלבד.

בעלי המניות של הבנק הם חברת איי.די.בי אשר מחזיקה 67 אחוזים ממניות דיסקונט למשפחת רקנאטי 38 אחוזים ממניות איי.די.בי כך שלמרות שהם בעלי המניות הגדולים אין הם בעלי המניות היחידים, ובאופן תיאורטי ליתרת 62 אחוזים של המניות, מאחוריהם עומדים אנשים ומוסדות הכוח הפוטנציאלי לעשות מהפך בהנהלה...

(מבט, 27.5.86)

לעצור את הגליוטינה

חגי אשד — **דבר**

"ועדת בייסקי", כמו ועדות החקירה שקדמו לה, אינה עומדת בשני המבחנים העיקריים – לא במבחן הצדק ולא במבחן התועלת.

... ועדת החקירה הממלכתית או המשפטית, כפי שהיא נקראת בישראל, התגלתה בכל המקרים עד כה כמין גליוטינה לעריפת ראשיהם של כמה שעירים לעזאזל ותו לא. כל יתר המלצות ומסקנותיה נשארות על הנייר ורק מפעל חייהם ושמם הטוב של השעירים לעזאזל הללו מתגלגלים כגולגולת ערופה וכרותה בכיכר העיר, לקול מצהלות ההמון. הטעם אפילו האסתטי אינו שש לבעוט בראשים המתגלגלים, הכל חושבים שהצדק לא נראה, מן הטעם הפשוט שהוא לא נעשה. לא צדק ולא תועלת.

... תחושה זו נגרמת, קודם כל, על־ידי העונש הדרקוני "לכל החיים", שאפילו רוצח בכוונה תחילה פטור ממנו, אמנם מנהלי הבנקים האמורים לא ישבו בבית סוהר, אבל גם ביתו של אדם יכול להפוך לבית כלא לכל החיים לאדם שעיסוקו וכבודו המקצועי והאישי נשללו ממנו, למה לכל החיים?

... "ועדת בייסקי", כמו קודמותיה, אינה רק ועדת חקירה, היא בעצם ועדת עניש, וזהי מין המצאה ישראלית מיוחדת שיש בה כדי לעורר ספקות ותהוות גם מבחינת הצדק וגם מבחינת תועלת. אמנם "עונישה" יכולה להיכלל כמונחים "המלצות ומסקנות", אבל לא לפי מה שנראה ככללי הצדק הטבעי. שהרי חקירה צריכה להיות השלב הראשון של עשיית הצדק ולא האחרון והסופי. הדעת נותנת שאחרי חקירה שתפקידה לברר עובדות שנויות במחלוקת, צריכה לבוא הגדרה ברורה של עבירה ושל אישום ושל עבריינים או נאשמים, לפי סעיפי חוק מוגדרים, ולפי חומר ראיות שיכול להיות קביל בבית המשפט.

... ואילו ועדת החקירה הישראלית הפכה למעשה למין אדרלוניום משפטי, ציבורי ומוסרי, שהוא פחות מחקירה משטרתית סדירה ויותר מענישה משפטית מקובלת. "ההמלצות והמסקנות" המתמיות לכאורה של ועדת חקירה, הופכות, כמין וילון פרוש על פני כל שלבי עשיית הצדק, לפסק דין ראשון ואחרון, סופי ומוחלט, בלי שום זכות של ערעור ובלי שקדמה לו אפשרות של הגנה מלאה. אולי זה בסדר מבחינה חוקית. אבל זה לא צודק מבחינה מוסרית ואנושית. העונש ל התפטרות או פיטורים "לכל החיים" הוא עונש דרקוני. הוא הוטל על־ידי ועדת חקירה שאינה אלא גליוטינה לשעירים לעזאזל.

(דבר, 2.5.86)

הרשאי המודח להדיח?

גבריאל שטרסמן — **מעריב**

נתברר שהדו"ח הניב תסבוכת משפטית לא פשוטה...

בינתיים נראה כי יו"ר הדירקטוריון של בנק דיסקונט, רפאל רקנאטי, מתכוון לנהל מאבק בהמלצותיה.

מבחינה משפטית ידו על העליונה. בכך הכירו גם מחברי דו"ח הוועדה...

... לפי נוסח פקודת הבנקאות, כפי שהוא בתוקף, אי אפשר להדיח מנהל בנק, ובוודאי לא על סמך ממצאיה של ועדת חקירה ממלכתית. האם עשויה הממשלה להביא לכנסת הצעת חוק מיוחדת שתכליתה להשעות מנהל בנק אחר בישראל?

ממצא הוועדה מקשר להורחתם של מנהלי הבנקים מעוררת גם את הנושא הלא מוכר כליכך כציבור של חופש העיסוק. בית המשפט העליון פסק לא אחת, כי כל עוד לא ניקבע בחוק איסור מפורש על אדם לעסוק במקצוע מסויים, חופשי הוא לבחור לעצמו כל מקצוע שיחפוץ בו, כלומר עורכי דין ורופאים וארכיטקטים ומהנדסים למשל, חייבים ברישוי ואפשר על פי החוק להשעותם ממקצועותיהם לצמיתות לאחר הליכים משפטיים מעוגנים היטב בדין.

ספק איפוא אם המלצותיה של ועדת חקירה להשעות מנהלי בנקים מעבודתם עולה בקנה אחד עם הלכה זו...

(מעריב, 21.5.86)

דו"ח בייסקי והבנקים – האתגר

רם גניחובסקי — **ידיעות אחרונות**

הבנק חוזר ומדגיש את היותו בנק פרטי. לאחרונה נאמרו כמה דברים של זילזול בחשיבות עובדה זו. מוטב שלא נמעיט בחשיבותה, על כך רומז הבנק רמז עבה בקורות בית הבד, בדברו על היוזמה הפרטית שהוא מייצגה, בניגוד ליוזמה הממלכתית או ציבורית. כל מאוד לרבה גבוהה נכוהה על הקטנת מעורבות הממשלה במשק ועל עידוד היוזמה הפרטית בו. אולם אם אכן תתקבל לגבי התייחסות ל"מעוז היוזמה הפרטית במשק", בקרב משקיעים בכוח ובפועל בארץ ובחו"ל – עשויות להיות לכך השלכות הרבה יותר מרחיקות לכת מאשר בתחום המצומצם של המלצות הוועדה לקיימן...

ידיעות אחרונות, 21.5.86.

מלה טובה לרפאל רקנאטי [illegible] מאבקו האישי של מנכ"ל "דיסקונט" חושף את האנומליה של מוסד ועדת החקירה

גלובס — מאת יוסי בלום

לאחר שתיקה שנמשכה 60 יום, [illegible] שעבר מנכ"ל בנק דיסקונט, רפאל רקנאטי [illegible] תו. בראיונות לאמצעי התקשורת, [illegible] בחודשים האחרונים אחד האנשים [illegible] דינה, את הסיבות והמניעים להחלטתו [illegible] כמחוייב מהמלצות "ועדת בייסקי".

אני יודע שמי שמנסה כיום לומר [illegible] אפילו מלה נייטרלית, בזכות העמדה של [illegible] בייסקי", מתחייב בנפשו. למרות [illegible] "לשים נפשי בכפי" ולומר כמה מילים [illegible] הבנקאים אבל בהחלט בזכות [illegible] שלהם בכלל ושל מנכ"ל בנק דיסקונט [illegible] בפרט.

בלי ערעור

אם לנסות ולהבין את המסר [illegible] רקנאטי להביא לידיעת הציבור, [illegible] הזה נוגע לעוול שנגרם על־ידי [illegible] החיים ומבלי אפשרות של ערעור [illegible] נדמה, צודק רפאל רקנאטי, [illegible]

אינני מתיימר להשיג על הקביעות [illegible] ועדת בייסקי. אין בידי, לא [illegible] לעשות זאת, אולם, גם אם צודקת [illegible] על פעילות הוויסות מוטלת על [illegible] הוא אחראי, הרי התהליך כולו [illegible] תואם אף הליך דמוקרטי מקובל. [illegible] את חומר הראיות, תבעה לדין, [illegible] פסק־דין. פרט לערבוב התחומים [illegible] לגוף השופט ולגוף המבצע [illegible] מן השגרה המשפטית שמטרתה [illegible] הנאשמים ולאפשר להם למצות את [illegible] כדי להגיע להגנה מקסימלית.

הפרדת רשויות

לצורך זה בנוי ההליך השיפוטי על [illegible] רשויות מקסימלית הקודם לכל, [illegible] הגוף התובע והמטרה ברורה [illegible] החוקר "מאוהב" בממצאיו, [illegible] אלו על־ידי האינסטנציה של [illegible] זו המעריכה את הראיות ומוצאת [illegible] להעמדה לדין. בשלב זה, מנוסח [illegible] לידי הנאשם, על־מנת שיהיה [illegible] וידע על פי איזה סעיפים בחוק [illegible] סנקציות הוא צפוי. הצגת הראיות [illegible] בפני הנאשם ופרקליטו, תוך [illegible] לבקר את התהליך ולהזים [illegible] במקרה כזה, יש להניח שהוא [illegible] כי, כאשר לנאשם ולנציגיו [illegible] להציג את ה"קייס" שלהם. [illegible] לטעון לגבי חומרת העונשים [illegible] לאחר שנתקבל פסק־הדין יש [illegible] של ערעור על־פי המקרה. [illegible] נמצא למעשה במצב בו [illegible] פתוח בפניו.

מכל זה, לא היה ולא כלום [illegible] "ועדת בייסקי". הוועדה חקרה [illegible] אישום, ולמעט אזהרות כלליות [illegible] על הכוונה להאשימם, לא [illegible] ולא על סעיפי החוק לפיהם [illegible] להם לא היו ידועים וגם [illegible] העונש לא היתה. פסק הדין [illegible] והוא לכל החיים.

חקירה ופסיקה

זהו המצב שהדעת אינה סובלת [illegible] רקנאטי, כאשר איננו מוכן לקבל [illegible] או בניסוח חופשי של דבריו [illegible] החוק, יש ערכאות משפטיות [illegible] לדין ושם אתגונן".

טעותה של ועדת בייסקי היתה [illegible] המושג של החקירה עם [illegible] עונשים. "ועדת חקירה" [illegible] להסתפק בקביעת העובדות [illegible] מסקת בקביעת האחריות של [illegible] על העמדה לדין משמעתי [illegible] לא היה מקום לבוא בטענות [illegible] הועדה לא הסתפקה בחקירה [illegible] צריכים להיות באחריות [illegible] של הליכים משפטיים, [illegible] שאין להסיק מכאן מסקנות [illegible] בכלל.

באווירת ההיסטריה שהתעוררה [illegible] דה וב"מחול השדים" של [illegible] והפוליטיקאים נעלמו ההבחנות [illegible] בעמידתו העיקשת מול התקשורת [illegible] מחזיר במעט את הפרופורציות [illegible] נדמה, הוא מכפר על חלק [illegible] אומנם היתה לו אחריות כזו.

(גלובס, 23.6.86)

בנק דיסקונט: המערכה הציבורית והמשפטית.

תגובות מהציבור

זרם של מכתבים ומברקי תמיכה בעמדת הבנק ממשיכים להגיע להנהלת הבנק מידי יום מכל שכבות הציבור מהארץ ומחו"ל מלקוחות ומשאינם לקוחות, מתעשיינים ומאנשים פרטיים, אנשי דת וישיבות תורניות, גימלאים, עורכי דין ואנשי ציבור. בחרנו לפרסם כאן מכתבים קצרים המייצגים את ההזדהות והתמיכה בעמדת הנהלת הבנק ומר רפאל רקנאטי.

לכבוד
מר רפאל רקנאטי,
מנכ"ל בנק דיסקונט לישראל בע"מ,

מר רקנאטי היקר,

בימים קשים אלה לך ולמועצת המנהלים של בנק דיסקונט אשר אתה עומד בראשה, כאשר נוצרה סביבכם אווירה עכורה ורבים הבאים לידות בכם אבנים, הננו מוצאים לנחוץ ולצודק לחזק את ידכם ולעמוד לימינכם.

לא שכחנו את התרומה הגדולה אשר תרמת, אתה והבנק שהינך עומד בראשו, בעתותיה הקשים של תעשית היהלומים ואת עזרתכם בתקופת שקומה.

בנק דיסקונט הוא אחד מעמודי התווך של המערכת הבנקאית במדינה ותרם רבות להתפתחות משקה. יש מאד להצטער על שאין הערכה מספקת לכך מצד הגורמים אשר להם נגיעה ישירה לדבר.

חזק ואמץ – כל ענף היהלומים מאחוריך!

בברכה נאמנה,
מ. שניצר,
נשיא בורסת היהלומים

(26.6.1986)

רצ"ב:
העתק מכתבנו מהיום לראש הממשלה לשר האוצר ולשר המשפטים.

• • •

תל־אביב, 29 ביוני 1986

לכבוד
מר שמעון פרס
ראש הממשלה
משרד ראש הממשלה
ירושלים

אדוני ראש הממשלה,

בשם מאות גימלאים של בנק דיסקונט, ברצוננו להביע לפניך את תדהמתנו וכלימתנו מן המחשבה להדיח את מר רפאל רקנאטי מתפקידו. כעובדים שהעבירו את מרבית שנות חייהם בשירות הציבור, במסגרת עבודתם בבנק דיסקונט ובמחיצתה של משפחת רקנאטי, אנו מתקוממים מהניסיון להכפיש ולרמוס את מפעלה הגדול של משפחה זו.

כבוד הדדי, מוסר ומסורת ליוו את שנות עבודתנו בבנק דיסקונט, תקופה ארוכה אנו מתמודדים בכאב רב ובעלבון צורב עם הנסיונות לרמוס ערכים אלו.

אנו פונים אליך בקריאה כנה. אל תיתן לנו לאבד לעת זיקנה את כבודנו ואת כבוד היקרים לנו.

בכבוד רב,
ארגון הגימלאים של בנק דיסקונט.

• • •

28/6/86

למר רקנאטי שלום,

אני אחד החוסכים שהפסיד חלק מחסכונותיו במפולת מניות הבנקים פונה אליך.

אביך, אתה ומשפחתך הקמתם בנק לתפארת במשך 50 שנה. תרמתם ותורמים רבות מהידע שלכם לחיזוק ובנית הארץ.

במשך שנים התנהלו מניות הבנקים בידיעת ראשי ממשלה, שרי אוצר וגורמים בכירים הקשורים במשק הכספים, וכידיעתם המלאה והסכמתם.

אל תתן להם לעשותך קורבן של מדיניותם הכושלת.

זכותך וחובתך לעמוד בראש המפעל שאתה ומשפחתך הקמתם.

אל תכנע להם.

בכבוד רב,
טל דוד
חרקפת 22 חולון

27.4.86

לכבוד
מר רפאל רקנאטי
יו"ר מועצת המנהלים
בבנק דיסקונט לישראל

אדוני מכובדי,

אציג את עצמי – חבר בקיבוץ כפר גלעדי זה 56 שנים איש עבודה רגיל, כהנתי 15 שנים כראש המועצה האזורית הגליל העליון. בשרותי את הציבור זכיתי להכיר את היקר כאדם, דני רקנאטי ז"ל, ונעזרתי ע"י הבנק לפיתוח הגליל. אני חושב את עצמי כידיד ונאמן הבנק עד היום.

שמחתי עם רבים בישוב ביובל הבנק – 50 שנה להווסדו (1935־1985) כאיש ההתישבות, מושרש בארץ אני יודע להעריך את פעלכם בהקמה ובניהול הבנק.

משפחת רקנאטי הנכבדה, הציונית – יצרה מפעל ענק, מפעל חיים של אנשים פרטיים, שרכשו בצדק אמון, כבוד והערכה של כל הרבדים בישוב, בחקלאות, תעשיה מלאכה, מסחר ובנין, מוסדות ציבור תרבות – חינוך, בריאות והשכלה. כולם נעזרו ע"י הבנק ולדעתי רבים הנאמנים לכם וחפצים ביוקרתכם ובשלומכם. רק אנשים בונים ויוצרים יש מאין, יודעים וחשים את העוול שעשה לכם ולכל הבנקאות במדינה דו"ח הועדה.

...אני רוצה לקוות שהממשלה תפסיק את "מחול השדים" מסביב לבנקאים, בדו"ח הועדה ומסקנותיה – גזירות, שיש בהן כריתת הענף עליו אנו כולנו יושבים. אני שמח כיודעה, שהציבור בארץ נותן אמון בבנקים ולא נכנס לבהלה. רוב הציבור איננו כפוי טובה ויודע להעריך נכונה את שרות הבנק בכלכלה ובקיום המדינה.

...ברצוני להביע לך ולכל משפחת רקנאטי, צוות הבכירים – העוזרים הנאמנים בבנק – אנשים מוסריים אנשי צדק ואמת, משרתים נאמנה את הכלכלה בישראל במשך דור – כל הכבוד לכם! חזקו ואמצו! מלא העידוד והאמונה בכם! בתקוה כי השכר והצדק ינצחו! בהוקרה לך ולכל משפחת רקנאטי.

בכבוד רב,
יעקב אשכולי
כפר גלעדי

• • •

ראשון לציון, 22.5.86

מר רפאל רקנאטי
יו"ר מועצת המנהלים
בנק דיסקונט

מר רקנאטי הנכבד,

הרשה לי להביע את תמיכתי בהחלטתך לא לפרוש מתפקידך בעקבות דו"ח ועדת בייסקי. מקובל עלי שהדו"ח נכון לגבי אנשים בשירות הציבורי או "חצי ציבורי" אינו ישים לגבי מפעל פרטי.

ברצוני לציין שאיני שייך לשום זרם פוליטי ואיני בעל חשבון בבנק דיסקונט. ממשבר מניות הבנקים סבלתי כמו כל עם ישראל.

חזק ואמץ!

ד"ר יעקב דיה

• • •

לרפאל רקנאטי שלום רב,

אינני מומחה בניהול בנק, ובוודאי שאיני מבין בכל תסבוכת הוויסות. אולם, מציק לי מאוד וכואב לי על אשר קרה למשפחת רקנטי בכלל, ולך רפי בפרט.

זוכר אני את אביכם המנוח, וכמה פגישות שהיו לי איתו בתחילת הקמת הבנק. היתה לו זכות גדולה, כי הוא היה האיש, אשר שבר את המיתוס – כי רק "ייקים" ורק יוצאי מרכז אירופה ראויים להיות בנקאים ואנשי כלכלה.

הוא הוכיח כי גם יהודים מעדות המזרח טובים, ומוכשרים, אולי יותר מהאחרים להקים מוסדות כלכליים מפוארים, יעילים לפיתוחה של המדינה ומעמדה הבינלאומי.

הוא גם הקים משפחה מפוארת, אשר הלכה בדרכו ולא רק השתלבה במאבק: להקמת המדינה, פיתוח כלכלת המדינה, הקמת עזרה למפעלי תרבות וחינוך. ומותר להגיד, בלי הגזמה, כי מימי "הברון רוטשילד" לא קמה משפחה אשר עשתה, תרמה, פיתחה, דאגה וליבה וכספה היו פתוחים בטעם טוב ובצינעה כמשפחת רקנאטי.

כואב הלב על כפיות הטובה ועל ההכפשה הציבורית, בעיתונות וכלי התקשורת. רציתי רק לכתוב לך את אשר על ליבי ועל הצער המקונן בליבי.

שלך בידידות
יוסף יעקובזון
רחובות. 1.7.86

• • •

לכבוד
מר רפאל רקנאטי

א.נ.,

שמי בני קופלר והנני הבעלים של מפעל לעבודות ייצור אלקטרוניקה בשם איכות בע"מ הנמצא בחיפה.

המפעל הוקם בשנת 1974 ומעסיק כ־60 עובדים, עיקר העבודה מופנה למערכת הביטחון וליצוא.

המפעל הצליח לגדול ולשגשג עקב העזרה הרבה של בנק דיסקונט, שהוא הבנק היחידי שאיתו אנו עובדים מאז ועד היום.

אני יודע שללא עזרת הבנק לאורך כל התקופה לא היינו מצליחים להגיע לרמות הביצוע הנוכחיות.

כיוון שאתה נמצא היום במצב קשה עקב מסקנות ועדת בייסקי, מצאתי לנכון לחזק את ידיך ולהביע את תמיכתי המלאה בך ובעמדותיך בנדון.

הנני חושב כמוך שאין סמכות לאף אחד ולשום גורם לאלץ אדם כמוך, שתרם ויתרם הרבה למדינה, לתעשייה ולחברה, להתפטר מעבודתו בבנק שלו לכל תקופת חייו, ללא שום זכות לערער ולהיאבק על ההחלטה המרושעת הזו.

ברצוני להציע לך את כל העזרה שהנני מסוגל לתת לך עתה ובעתיד.

אבקשך להרגיש חופשי לפנות בכל עת, כי אני מסכים ותומך בך ומוכן לעשות הכל כדי לסייע במאבקך זה, בהווה ובעתיד.

בהצלחה
ובכבוד רב, 22.6.86
בני קופלר
מנהל חברת "איכות" חיפה

• • •

מר רקנאטי היקר,

כלקוחות הבנק אני ומשפחתי ושלוש חברות בבעלותנו מזה 22 שנה, אנו עוקבים בחרדה אחר העוולות ואי הצדק המשווע שעשו לך וממשיכים לעשות כל אלה אשר רוממות החוק בגרונם, אך מעשיהם נוגדים את החוק הקיים במדינת ישראל ועושים שימוש פסול בכוח שהמדינה הפקידה בידם וכל זאת באמתלה של דאגה לאזרח ולמדינה.

אילו היתה אמת באמתלתם זו היכן היו הם בשנות הויסות?, דעתי האישית היא, היו בראש ה"הוגגים" אך חסר להם אומץ הלב האישי והציבורי להודות בעובדות אלו, אותם ח"כים החברים בוועדה לביקורת המדינה ובוועדת הכספים בו זמנית, מתעלמים ומעלימים מהציבור את העובדות כי הם ידעו ותמכו בויסות המניות כי הדבר היה נוח להם מבחינה פוליטית. ואני מעיז לומר אף אישית, וכל הרעש הזה בא לחפות על מחדליהם אף במחיר הריסת תשתית בנקאית וכלכלית שהוקמה בעמל רב והמשרתת את המדינה בדרך ואת מדינת ישראל מזה 50 שנה.

מכתבי זה בא בשמי ובשם משפחתי לתמוך תמיכה מצפונית ומוסרית ללא סייג בך ובמאבקך הצודק והחוקי נגד אלה המנסים בשם "החוק" (אשר עצמם הפרו ומפירים) ה"טוהר" וכל אותן סיסמאות הבאות לאחז את עיני הציבור, לגרום נזק אישי לך ולהרוס מפעל חיים של משפחתך.

מאבקך הוא צודק מכל הבחינות: האישי, הציבורי והכלכלי. נצחונך במאבק זה הוא לטובת מדינת ישראל.

אל ירפו ידיך, אני משוכנע כי רוב הציבור יודע וחש את האמת ותומך במאבקך האישי והן הציבורי ללא סייג.

בהוקרה ובכבוד רב
ישראל שמשון

הנריש
סוכנות לביטוח
תל־אביב

בנק דיסקונט – ההנהלה

אי אפשר שלא לתמוה ולכעוס על הנעשה סביב משפחת רקנאטי. כל אדם שמזדמן מתערב בנושא זה ומוצא סיפוק בהטלת דופי על רפאל רקנאטי ולא ברור למה? האם רפאל רקנאטי פושע?

ויסות המניות היה נושא שנעשה בידיעת השלטון ולאור היום. – שר האוצר, נגיד בנק ישראל, המפקח על הבנקים ידעו ולא נאמרה אף מלה להפסיק זאת. הבנקים לצורך זה היו כלי.

כדאי לזכור שבנק דיסקונט הוא בנק של היוזמה הפרטית, הושקע בו כשרון, עבודה ומהימנות תוך גישה לאומית במשך שנים רבות.

חשוב לדעת שמשפחת רקנאטי עסקה בציונות עוד בחו"ל כאשר אב המשפחה היה ראש קהילה, עלה ארצה עם משפחתו, היה חבר בהנהלת המוסדות הלאומיים ופעל רבות. במקביל לתעסוקה בנושאים פיננסים מבורכים. ובניו הלכו בדרכיו:

דניאל ז"ל שרת בצבא הבריטי כאשר המוסדות קראו לכולנו להתגייס למלחמה נגד היטלר. ורפאל שרת בפלמ"ח. שניהם עסקו בשרות המדינה בדרך, כסיוע לפליטים ולהעברת נשק להגנה.

המשפחה הייתה מודל של פעילות בשטח העסקים ובשטח הלאומי לאורך כל הדרך – הם סייעו רבות לגופים צבוריים שונים ועשו זאת ברצון ובנאות.

רבים מצטערים מאוד על ההתפתחויות השליליות בנושא זה.

שמעון בכר 6.7.1986
רמת השרון

• • •

לכבוד נגיד בנק ישראל
פרופ' מיכאל ברונו
ירושלים

הנדון: מר רפאל רקנאטי

א.נ.,

אני החתום למטה דווידוף בכור כהן, עליתי ארצה מטהראן בשנת 1973 ומאז אני עולה ואזרח ישראלי. בשנת 1960 עליתי ארצה כתייר לבקר את הורי וקשרתי קשר עם מנהלי בנק דיסקונט בתל אביב וקבלתי הסכמתם לפתוח חשבון במטבע זר עבור יהודים הגרים בפרס. חזרתי לפרס וברוך השם הצלחתי לשכנע את היהודים בפרס לפתוח חשבונות בבנק דיסקונט בתל אביב והם העבירו סכומים נכבדים בחשבונות פמ"ז בדולרים על שמם. ועד היום חשבונותם קיימים ומתנהלים בכמה מיליוני דולרים. כמוני עשו אנשים אחרים, עשו חשבונות במטבע זר והפקידו סכומים גדולים בחשבונותם.

בנדון דידן על דו"ח ועדת בייסקי שנגזר על מנהלי הבנקים בארץ שיתפטרו מתפקידיהם הבכירים והחשובים במדינת ישראל, לפי עניות דעתי זה גרם נזק גדול לכבוד הבנקים והמדינה בארץ ובחו"ל ומורידה אמון של היהודים בעולם היהודי במיוחד הלקוחות שלי יהודים פרסים מאוד מפחדים על עניינים כאלה ואני חושש הם ינקטו צעד דרסטי וימשכו את פקדונותם ויעבירו אותם לבנקים בחו"ל. וזה יגרום נזק לכלכלת ומצב מטבע זר במדינת ישראל.

אנא אדוני נגיד בנק ישראל יש לך תפקיד חשוב במדינת ישראל וכלכלת ישראל נא תשקול בתבונה ודעת ולא תלחוץ על יותר מנהלי ויושבי ראש ובנקים במיוחד על מר רפאל רקנאטי כדי שלא יתפטר.

אני תקוה שכב. תתחשב בעתירתי החשובה ותודתי נתונה לכב. מראש.

בכבוד רב,
דווידוף בכור כהן
קיבוץ גלויות 93
תל־אביב

• • •

לכבוד
הנהלת בנק דיסקונט

רבותי, הנני להביע את תמיכתי ואמוני לבנק שלכם ולמשפחת רקנאטי, לכן גם השקעתי את חסכונותי בסך $3000 היום בבנק דיסקונט.

למשפחת רקנאטי זכויות רבות בארצנו. זכורני כשכהנתי כראש עירית צפת בשנת 1955 – 1965 והמצב הכללי היה קשה ביותר, נענה דניאל רקנאטי ז"ל לבקשתי לפתוח סניף בנק למרות שלא היתה הצדקה מבחינה כלכלית בימים ההם. הודות לסניף התחדש התערותו מספר משפחות עולים חדשים.

בכבוד רב, 25.6.86
אברהם הכהן
ראש עירית צפת
בשנים 1955 – 1965

לכבוד
מר שמעון פרס
ראש ממשלת ישראל
ירושלים.

נפתלי מאור, פרדסן.
רחוב התומר 19
ראשון לציון
27.6.86

אדוני ראש הממשלה,

כאיש ציבור שעמד בראש תנועות נוער, פרדסנים וחקלאים, כואב לי לחזות במחול השדים המתחולל סביבו של מר רפאל רקנאטי ומשפחת רקנאטי. הכרתי את דני רקנאטי ז"ל עוד מזמן השירות הצבאי ועקבתי מקרוב על המפעל העצום שהקימה משפחה זו במדינת ישראל ואשר האדירה את שמה של מדינתינו בעולם כולו, משפחה אשר תרמה לאוניברסיטאות, מוזיאונים, מפעלים, ספריות ומפעלי תרבות במשך שנים רבות, צר לי לראות וכן לשמוע את אותם רודרים אשר בוודאי למדו באותן אוניברסיטאות שנתרמו על ידי משפחה זו.

אני יודע שמצבו של רפאל רקנאטי שונה ממצב הבנקאים האחרים והפתרון חייב להיות שונה. חשוב לשקול היטב ומראש את האינטרס הגלובלי של מדינת ישראל על מנת שלא נמצא את עצמינו במצב שבו נתחרט בדיעבד.

לא נותר אלא לפנות אליך ולבקש ממך לתת את תמיכתך על מנת שמפעל זה ימשיך ויפאר את שמה של מדינת ישראל.

בכבוד רב,
נפתלי מאור

• • •

לכבוד
מר רפאל רקנאטי
מנכ"ל בנק דיסקונט

מר רקנאטי הנכבד,

בימים אלה חובה על כל מי שטובת מדינת ישראל יקרה לו, לצאת בקריאה נגד מחול השדים סביב תפקידך כמנכ"ל הבנק וסילוקך לצמיתות.

אפילו האלוהים שעדיין מאמינים וסוגדים לו מיליוני בני אדם על כדור הארץ לרבות חלק גדול מעם ישראל ובמיוחד בעלי לשון "הטאוניים" בממשלת ישראל לא סגר בפני מפירי תורתו את הדרך חזרה.

חברי ועדת בייסקי על פי אותה קטיגוריה הם בסך הכל בני אדם ואין כל סיבה להתעלות על תורת האלוהים.

מדינת ישראל חבה למשפחתך חובה מוסרית, על חלקה בבניית הארץ ושגשוגה ולו רק בשל כך אין אני מסכים לקבל את גזר הדין של הוועדה ולמחוללים סביבה ללא כל אפשרות ערעור.

בכבוד רב, 27.6.86
שחר חנן
עתונאי

• • •

א.נ.,

ברצוני לחזק את ידיך, במעשיך – שלא להתפטר. הוועדה היתה צריכה להעניש את הראש של הדג – שרי האוצר של הימים, ובנק ישראל – ולא את זנבו.

אתה הגבר היחידי בכל הכלחת הזו, אני משאיר את כל הכספים שלי אצלכם ללא ספק.

שלך – עזרא
אבי עזרא
שלום אש 13/46 ת"א.

• • •

לכבוד
מר רפאל רקנאטי
יו"ר מועצת המנהלים של בנק דיסקונט

מר רקנאטי הנכבד,

הרשה נא לי להביע בפניך את הערכתי הכנה לעמידתך האמיצה והצודקת מול המערכה הקשה אשר נכפתה עליך לאחרונה להתמודד עמה. אני שותף לטיעוניך כפי שפורסמו באמצעי התקשורת בשל היותם עולים בקנה אחד עם עקרונות החוק והצדק הנוהגים בדמוקרטיה. מאוד התרשמתי מהצגת הדברים ומההופעה המשכנעת בטלוויזיה שלך ושל מר א. כהן על אף השאלות הקשות והעוקבות שהופנו אליכם.

הריני רואה לעצמי חובה מוסרית להביע סולידריות עם מאבקך, ומקוה כי תמצא עידוד בדברים אלה בשעתך הקשה.

בכבוד רב, 24.6.86
רון שלם, משפטן

רשת מישלב — בי"ס תעשייתי לחניכים

נמשכת ההרשמה

לפרוייקט בנקאות לנוער מתקבלים תלמידים בוגרי י"א (גילאי 17־16)
ללימודים משולבים **עבודה ולימוד**

למסיימים — תעודת מקצוע של משרד העבודה והרווחה

כמו כן נמשכת ההרשמה למגמות:
* פקידות * חשמל * טכנאות שיניים
* ספרות * אופנה

פרטים והרשמה: **מישלב**, הרברט סמואל 3, טל. 822686, בין השעות: 12—8

המכינה הקדם-אקדמית שליד המכללה למינהל

הדרך שלך ללימודי מינהל עסקים מתחילה אצלנו

לימודים אקדמיים מכשבים בגרות

תפוס שלוש צפורים במכינה אחת

אנו נאפשר לך:
1. להכין עצמך לקראת קבלה למוסד-להשכלה-גבוהה-למינהל במיכללה למינהל, תל אביב, חשבונאות, מימון, שווק, ניהול מערכות מידע וניהול משאבי אנוש.
2. להשלים תעודת בגרות.
3. לרכוש ידע בסיסי בנושאי משפט והנהלת-חשבונות.

משך הלימודים 9 חודשים: מספטמבר 86 עד יוני 1987.

תן לעצמך סיכוי לעתיד בטוח - לייעוץ ולהרשמה פנה למשרדי המכינה עוד היום.
תל אביב והמרכז: רח' משמר הירדן, גבעתיים טל' 03-453104, 03-441589
ירושלים: רח' מסריק 10 טל' 02-666380

בשיתוף האגודה לקידום החינוך ולהכוונת חיילים משוחררים, משרד הבטחון

המכללה למינהל
מיסודה של הסתדרות הפקידים

נתיב בטוח - לעתיד בטוח

תיכון ברקאי
בפיקוח משרד החינוך

נמשכת ההרשמה לכיתות ט' י' י"א י"ב

תעודת בגרות
תעודת גמר ממשלתית

★ אלקטרוניקה ★ מחשבים

שעורים נוספים באנגלית ובמתימטיקה
פעילות חברתית: טיולים, ימי ספורט, סרטים, מסיבות

הרשמה: מיום ראשון עד חמישי 9.00-13.00

אוטובוסים: 9, 11, 22, 23, 29, 40, 42, 50, 51, 54, 59, 60, 63, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 89.

וכל קווי אגד העוברים בדרך פתח-תקוה, מול הקריה.
תל־אביב, שדרות יהודית 30 (בנין רביעי מהפינה) שכונת מונטיפיורי טלפון 339017

בית ספר סאונד
בהנהלת יואב גרא

מודיע על פתיחת קורס מיוחד בנושא

הגברת במה

מספר המקומות מוגבל
למסיימים בהצלחה תוצע עבודה

(החלה ההרשמה לקורס טכנאי קול)

בדבר פרטים נא לפנות מיום א' בין השעות 9.00—17.00 לטל' 716053, טל' איתורית 7549111 מנוי 8135 (דורית).

מכון מאיר
ללימודי היהדות

מדרשת אורה לבנות

החלה ההרשמה לשנה"ל תשמ"ז

לבנות המעוניינות להתחזק ברוחן, ולהכיר את היהדות מקרוב ובעמקות ברוח אהבת הבריות, אנו מציעים תוכנית מגוונת ועשירה. לדוברות אנגלית וצרפתית, תוכניות מיוחדות ואולפן לעברית.

הלימודים מתחילים בר"ח אלול תשמ"ו, מספר המקומות מוגבל.

פרטים נוספים: מכון מאיר, שד' המאירי 2, ירושלים טל. 02-531906; מדרשת אורה, טל. 02-521982, או להדסה, טל. 02-520368

הסתדרות מדיציניות הדסה
בית־הספר לסיעוד ע"ש הנריטה סאלד של הדסה והאוניברסיטה העברית, ירושלים

תכנית הסבה מיוחדת
למקצוע הסיעוד אח/ות מוסמך/ת
לבעלי תואר אקדמי

החלה ההרשמה לקורס הסבת משאבי למקצוע הסיעוד המיועד למועמדים מתאימים בעלי תואר B.A. לפחות.

אם הינך מעוניין/ת במקצוע טיפולי הממוקד באדם ובבריאותו, המבטיח תחומי עיסוק רב־גוניים, מותאמים לנטיותיך האישיות, הנך/י לפנות לקבלת פרטים אל:

בית"ס לסיעוד ע"ש הנריטה סאלד של האוניברסיטה העברית והדסה
ירושלים — עין־כרם, טל. 02-447146־7־6.

ההרשמה תתקיים בחודשים — יולי־אוגוסט.

שנקר
בית הספר הגבוה למדעי הטקסטיל ולאופנה
המחלקה ללימודי חוץ והמשך

ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ז
תסגר ב־31 באוגוסט 1986

למגמות:
* טכנולוגיה טקסטילית
* כימיה טקסטילית
* ניהול תעשייתי

המכינות
במתמטיקה, פיסיקה ואנגלית
לקראת שנת הלימודים תשמ"ז
תפתחנה ב־3 באוגוסט, 1986 בשעה 08.00
ותמשכנה עד ה־2 באוקטובר 1986

פרטים והרשמה: במזכירות האקדמית, בימים א'—ה', משעה 08.30 עד 14.30
רח' אנה פרנק 12, רמת־גן.
טל. 03-719944, 03-719125.

מועצה אזורית הר חברון
הודעה על שינוי כתובת

כתובתנו החדשה: עתניאל ד.נ. הרי חברון
מיקוד: 90407
טלפון זמני: 057-38988
טלפון קבוע (לאחר גמר התקנת הטלפונים) 02-961610

נשמח לארח אתכם במשכננו החדש

בברכה
רון שבנר
ראש המועצה

קורס
★ לפסיכולוגים ולמומחים במדעי ההתנהגות

הקריאה בכף היד
כשיטת אבחון פסיכולוגית
בהדרכת **ארנולד הולצמן**

הקורסים יתנהלו ב־2 קבוצות:
1. בבית בני ברית, תל־אביב – בימי חמישי מה־24.7.86.
2. במכון בגבעת איזה, יהוד – בימי ראשון מה־27.7.86.

משך הקורס: 40 שעות (4×10) משעה 18.00 עד 22.00,
פרטים והרשמה: (03)355573

250,000 עברו כאן!

רבע מיליון תלמידים למדו לקראת בחינות הבגרות אצלנו,
37 שנות ניסיון, עם צוות מורים מעולה,
מעניקים גם לך את ההזדמנות לתעודת בגרות.

מישלב, רשת בתי ספר למבוגרים כתות בוקר וערב.
רחוב ויצמן 53, תל-אביב טל. 9-263185
הסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל

מישלב
בגרות עם תעודה

החלה ההרשמה למועד ינואר 87

לחיילים ולחיילות משוחררים הנחה מיוחדת של 25%.

פרשת השבוע
חוקת
מאת מנחם בקר

"ונתתם אותה אל אלעזר הכוהן ..." (י"ט, ג')

שאלת השאלה: מדוע לא נתקיימה מצוות פרה אדומה במדבר על־ידי אהרן?

רש"י בפירושו מביא משמו של רבי משה הדרשן (מחכמי נרבונה, שחי במאה הי"א ונתפרסם כבעל ...): לפי שאהרן עשה את העגל (= עגל הזהב — שמות ל"ב), לא ניתנה לו עבודה זו על־ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור.

ולדעת הרמב"ן (רבי משה בן נחמן: 1194—1270), ... ניתנה מצוות פרה אדומה לאהרן, "כי הוא ... קדושיו וחסידיו, המכפר במקדשו (= בתחומי המשכן), ולא רצה ליתן לו עבודת־חוץ" (= עבודת־... ... העשויה "מחוץ למחנה" — י"ט, ג'). וטעם נוסף: כדי לחנך את אלעזר בחיי אביו במצווה מן המצוות של כהונה גדולה.

"ויבואו בני ישראל כל העדה הר ההר" (כ' כ"ב)

כותב כאן רש"י: אף־על־פי שהענן הולך לפניהם (= לפני בני ישראל) ומשווה (=ומיישר) את ההרים, שלושה נשארו בהם: הר סיני — לתורה, והר נבו — לקבורת משה, והור ההר — לקבורת אהרן.

להערה זו של רש"י — אומרים חכמי ישראל — מצוי רמז בכתוב "והסנה איננו אוכל" (= נשרף — שמות ג', ב'). שכן "סנה" מרמז על־פי נוטריקון (= ראשי־תיבות) לשלושת ההרים, שנעשו להם תפקידים מיוחדים: סיני, נבו, הור ההר.

על־פי רמז זה מוסבר לנו, על שום מה מזכיר רש"י את "הר נבו" קודם "הור ההר" — שלא כסדר המאורעות (שכן קבורת אהרן קדמה לקבורת משה בשבעה חודשים ושישה ימים — ראה במדבר ל"ג, ל"ח ומגילה דף י"ג).

"ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" (כ', כ"ט)

לפי הלכה פסוקה בשולחן ערוך (יורה דעה רנ"א, ה'), אין מספידים בראש־חודש ובחול־המועד. אולם איסור זה אינו חל במיתתו של תלמיד־חכם, כפי שמצינו בגמרא (מגילה ג', ע"ב; תענית כ"ו, ע"ב): "אין מועד (= איסור הספד בחול־המועד) בפני תלמיד־חכם".

מעיר בעניין זה רבי יואל סירקיס (הידוע בכינויו ה"ב"ח", על ספרו "בית חדש" שחיבר לארבעה ה"טורים" — 1561 — 1640): מן המסופר בפרשת "חוקת" על מות אהרן (כ', כ"ג־כ"ט) אפשר להסיק במרומז, שמספידים תלמידי־חכם ב"מועד". שהרי אהרן נפטר בראש־חודש אב (ל"ג, ל"ח); וראש־חודש קרוי "מועד", כמובא במסכת פסחים דף ע"ז. וכיוון שנאמר "ויבכו את אהרן שלושים יום" נמצאנו למדים, שאין איסור הספד ב"מועד" לתלמידי־חכם, כפי שנפסק להלכה בשולחן ערוך.

ממדרשי חז"ל

"וישב העם בקדש, ותמת שם מרים" (כ', א')

אמר רבי אמי: למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה? לומר לך: מה פרה אדומה מכפרת, אף מיתת צדיקים מכפרת.

אמר רבי אלעזר: נאמר כאן: "ותמת שם מרים"; ונאמר להלן (דברים ל"ד, ה'): "וימת שם משה .. על־פי ה'" — מה שם (מות משה) "על־פי ה'" (= מיתת נשיקה, ולא מיתה בידי מלאך המוות), אף כאן (מות מרים) "על־פי ה'". ומפני מה לא נאמר בה (= במרים) ... שלא שלט בה (= במרים) מלאך המוות רימה ותולעה.

"המה מי מריבה, אשר רבו בני ישראל את ה'" (כ', י"ג)

אמר רבי חמא בר חנינא: כל העושה מריבה עם רבו (המלמדו תורה), כאילו עושה מריבה עם השכינה, שנאמר: "המה מי מריבה, אשר רבו בני ישראל את ה'" (ולמעשה, רבו כאן בני ישראל עם משה ואהרן, ולא עם ה').

חסידים מספרים

"מתן בסתר" — המדרגה העליונה במצוות צדקה

רבי אליהו חיים מייזל, רבה של קהילת לודז' (1821 — 1912), היה מגדולי הרבנים באירופה ומנהיג רב־פעלים של יהודי פולין. אך בצד גדולתו בתורה הצטיין כל ימיו כגבאי צדקה. ובשעת הצורך היה מכתת רגליו לבתיהם של עשירי העיר כדי להתרים למען עניים נצרכים.

פעם ביקר הרב מייזל אצל עשיר אחד, שנודע בכל העיר כקמצן קשוח, שאינו משתתף בצערם של חלכאים ונדכאים. אולם הרב דיבר על ליבו של האיש, שמדובר הפעם באדם מכובד שירד לפתע מכל נכסיו, ולבסוף עלה בידו לקבל מפיו נדבה הגונה למען אותו נצרך.

*

לא עברו ימים מרובים, והעשיר הקמצן החל מתפאר בפני מיודעיו על הנדבה הגדולה שהעניק לבקשתו למכובד באמצעות הרב. וכיוון שמקבל הנדבה לא נזקק מעולם לחסדי הבריות, גרם לו ה"גילוי" של נותן הנדבה צער רב ועלבון צורב. ולא נתקררה דעתו עד שפנה אל רבי אליהו חיים בבקשה נרגשת, שיתערב למענו כדי להפסיק את "שפיכות הדמים", שאותו עשיר גורם לו ולמשפחתו.

הרבי אליהו חיים שלח מיד לקרוא את העשיר המתרברב והוכיחו על עגמת־הנפש שגורם לאותו אדם, שירד מנכסיו ונזקק שלא ברצונו לעזרת הבריות. ועוד הוסיף ואמר רבי אליהו חיים לאורחו: בפרשת "חוקת" כותב רש"י: לפיכך כתב בה "חוקה" ("זאת חוקת התורה") — גזירה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה. דברים אלה של רש"י ראויים לשמש קו מנחה לך ולכל נותני צדקה בישראל: קודם מתן הצדקה צריכים לחוש, ש"גזירה היא מלפני" — שזו גזירת הבורא לתת צדקה בעין יפה לכל נצרך. ולאחר קיום המצווה "אין לך רשות להרהר אחריה" — אין הנדיב רשאי להרהר אחר המעשה כמה נתן ולמי נתן. וכבר אמר החכם מכל אדם (משלי כ"א, י"ד): "מתן בסתר יכפה אף" (= ישכך כעס וחימה).

המחשב החינוכי

מ.ל.ל. מזמינה את המנהלים, מרכזי המגמות והמורים
לסדנאות המחשב החינוכי TANDY P.C.-1000/1200

המחשב המועל בהצלחה בעשרות בתי ספר, תחת מערכת הפעלה MS-DOS עם אופציה לעבודה ברשת מקומית TANDY/P.C. CORVUS מאושר לבי"ס ע"י משרד החינוך. בשל יתרונותיו הרבים, התוספות והאביזרים המשולבים בו, החיוניים לביתת הלימוד וחיצע התוכנות והלומדות המגוון ביותר! ומה שחשוב לא פחות - מחירו הנמוך!

שימו לב: הנושא המרכזי בסדנאות - כלים לבחירת מחשבים, תוכנות ולומדות בחינוך!

סדנא לבתי ספר יסודיים ולגני ילדים
תתקיים ביום ג', 15.7.86 (9:00־12:00)
* תקוות הצבר - לפתוח חשיבה וזכרון חזותי.
* תַּלַ"ה - מערכת ללימוד חשבון.
* ס.מ.ל - סיוע מחשב להוראה.

סדנא למנהלי בתי ספר
תתקיים ביום ד' 16.7.86 (9:00־12:00)
* מינהל בית ספר ממוחשב.
* משרד ממוחשב; עיבוד תמלילים; הנה"ח ממוחשבת, הדפסה.
* מחולל ישומים ובסיס נתונים.

סדנא למגמות עי"א ונתיב טכנולוגי
תתקיים ביום ה' 17.7.86 (9:00־12:00)
* שפות תכנות (קובול, פורטרן, פסקל ועוד).
* שרטוט ממוחשב, תיכ"ם רובוטיקה.
* הדגמת לומדות ותוכנות למערכת החינוך.

הסדנאות מתקיימות בבית מ.ל.ל, רח' תבונים 9, רמת־גן (ע"י גשר החלכה). מחיר השתתפות 20 ש"ח למשתתף, נא התקשר לענת או לאהובה, טל. 03-7515111, והבטח את השתתפותך.

סדנאות למורים ולמנהלים

מ.ל.ל. המוביל הארצי בתעשית תוכנה ומחשבים

קי פרסומאים א

האוניברסיטה העברית בירושלים

המכון ליהדות זמננו

הופיע בהוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס

"יהדות זמננו"
שנתון לעיון ולמחקר
כרך מס' 3

עורך: מנחם קאופמן

משתתפים: מרדכי אלטשולר, שמואל אלמוג, יהודה באואר, יוסף גורני, פריסילה ויילינבונג, סרג'ו דלה־פרגולה, אורי תור הרצברג, רוברט ויסטריך, יהושע ויץ, אביבה חלמיש, אוריאל טל ז"ל, דב לוין, משה ליסק, וויואן ליטמן, מילכיו פראורי, שאול פרידלנדר, מנחם קאופמן, שמואל קרקובסקי, עוזיאל שמלץ.

בשנתון 353 עמ'. מחירו: 24.95 ש"ח (כולל מע"מ) ניתן להשיגו בחנויות הספרים ובהוצאת הספרים ע"ש י"ל מאגנס, ת.ד. 7695, ירושלים.
בהוצאת מאגנס ניתן לרכוש את שלושת כרכי השנתון במחיר מיוחד.

"פרי תנובה"
רחובות
אזור התעשיה, דרך יבנה
על יד יפאורה, טלפון 08-468666

מכרז למכירת משאית

פורד דיזל 1614 מס' רישוי 178851
שנת ייצור 1979 תוקף רישוי 2.1.87

ניתן לראות את המשאית במפעלנו מיום א' 13.7.86 עד יום ד' 16.7.86, בין השעות 08.00 עד 15.00.

את ההצעות יש להגיש עד יום ה' 17.7.86 שעה 12.00 במעטפות סגורות וע"ג טפסים שניתן לקבלם במקום, ובצרוף המחאה בנקאית בגובה 10% מערך ההצעה.

אין "פרי-תנובה" מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה או כל הצעה שהיא.

"פרי תנובה" - אגף המשק

הקרן לפרסי יצירה לסופרים עבריים מטעם ראש הממשלה מיסודו של לוי אשכול ז"ל
משרד החינוך והתרבות המועצה הציבורית לתרבות ואמנות

פרסי יצירה לשנת תשמ"ו

ועד הנאמנים של הקרן מודיע לסופרים העבריים תושבי ישראל, כי אפשר לפנות אל הקרן לקבלת פרס היצירה לשנת תשמ"ו.

המועד האחרון לפניות הוא יום שלישי, כ"ט תמוז תשמ"ו, 5.8.86.

עם קבלת הפניות יישלח שאלון, אותו יש למלא ולהחזיר עד יום רביעי, כ"ו באב תשמ"ו, 20.8.86.

הכתובת לפניות אל הקרן: רח' תל־חי 3 תל־אביב 64334.

אהרון ידלין – יו"ר ועד הנאמנים